

Marknadsöversikt

– bananer

Marknadsöversikt

– bananer

Marknadsenheten
2006-04-20

Referens
Kristina Mattsson

Innehåll

1	Inledning.....	5
2	Växten och frukterna.....	7
2.1	Växten.....	7
2.2	Frukterna.....	7
2.3	Viktiga faktorer vid fruktutveckling och mognad.....	9
3	Kommersiell odling av bananer.....	13
3.1	Val av växtplats.....	13
3.2	Förökning.....	14
3.3	Arbetsmoment under odlingen.....	15
3.4	Inplastning av klasarna.....	16
3.5	Odling under väv.....	16
3.6	Sjukdomar.....	17
3.7	Skörd.....	17
3.8	Hantering och transport.....	18
3.9	Mogning.....	19
4	Historia.....	21
4.1	Bananens spridning över världen.....	21
4.2	Bananföretagens historia.....	22
4.3	Bananhandeln i Sverige.....	24
5	Produktion och handel.....	27
5.1	Världen.....	27
5.1.1	Produktion.....	27
5.1.2	Export.....	31
5.2	Produktion och export i olika länder.....	33
5.2.1	Asien.....	33
5.2.1.1	Filippinerna.....	36
5.2.2	Sydamerika.....	38
5.2.2.1	Ecuador.....	40
5.2.2.2	Colombia.....	43
5.2.2.3	Brasilien.....	46
5.2.2.4	Surinam.....	47

5.2.3	Centralamerika.....	48
5.2.3.1	Costa Rica.....	51
5.2.3.2	Honduras.....	54
5.2.3.3	Panama.....	56
5.2.3.4	Guatemala.....	57
5.2.3.5	Nicaragua.....	59
5.2.3.6	Belize.....	61
5.2.3.7	Mexiko.....	62
5.2.4	Karibien.....	63
5.2.4.1	Dominikanska Republiken.....	68
5.2.4.2	Kuba.....	69
5.2.4.3	Haiti.....	70
5.2.4.4	Jamaica.....	71
5.2.4.5	Windwardöarna.....	73
5.2.4.6	St Lucia.....	73
5.2.4.7	St Vincent.....	74
5.2.4.8	Dominica.....	76
5.2.4.9	Martinique.....	77
5.2.4.10	Guadeloupe.....	79
5.2.5	Afrika.....	80
5.2.5.1	Kamerun.....	82
5.2.5.2	Elfenbenskusten.....	84
5.2.6	Europa.....	86
5.2.6.1	Spanien.....	86
5.2.6.2	Portugal.....	90
5.2.6.3	Grekland.....	92
5.2.6.4	Cypern.....	93
6	Import.....	95
7	Priser.....	105
7.1	Exportpriser.....	105
7.2	Importpriser.....	109
7.3	Prisutveckling i olika handelsled.....	111
7.4	Grossistpriser i EU.....	114

7.5	Priser i Sverige.....	115
8	Konsumtion.....	117
9	Internationella avtal.....	121
9.1	GATT-avtalet 1994.....	121
9.2	Uruguayrundan 1986-1994.....	122
9.3	EU:s åtaganden gentemot AVS-länderna.....	122
9.3.1.	Yaoundé, Lomé och Cotonou.....	122
9.3.2.	Lomé och Cotonouwaivrar.....	123
9.3.3.	EPA – European Partnership Agreements.....	124
9.3.4.	MUL-avtalet.....	124
10	EU:s marknad.....	125
10.1	Romfördraget 1957 och perioden fram till 1993.....	128
10.2	1993 - Marknadsordningen för bananer införs.....	128
10.2.1	Import av bananer från tredje land.....	129
10.2.1.1	Import av dollarbananer.....	129
10.2.1.2	Import av traditionella kvantiteter från AVS-länder.....	130
10.2.1.3	Ramavtalet från 1994.....	131
10.2.1.4	Nya medlemmar 1995.....	132
10.2.1.5	Fortsatta ramaskrin – WTO-panelen 1997.....	133
10.2.1.6	Ändringar från 1 januari 1999.....	141
10.2.1.7	Ny klagan – WTO-panelen 1999.....	142
10.2.1.8	Åren 1999-2001.....	143
10.2.1.9	Utvidgningen 1 maj 2004.....	144
10.2.1.10	Diskussioner inför en tullösning.....	145
10.2.1.11	EU-s första förslag - 230 €/ton.....	146
10.2.1.12	Tullnivån 230€/ton utreds av WTO – och fälls.....	147
10.2.1.13	Nytt förslag från EU – 187 €/ton samt AVS-kvot.....	147
10.2.1.14	Tullnivån 187 €/ton utreds – och fälls.....	147
10.2.1.15	Beslut om 176 €/ton.....	148
10.2.2	Stöd till EU-bananer.....	148
10.2.2.1.	Kompensationsstödet.....	148
10.2.2.2	Odlingens omfattning och stödutfall.....	153
10.3	Synpunkter på marknadsordningens effekter.....	157

10.3.1.	AVS-ländernas situation.....	157
10.3.2.	Kvotränta.....	162
10.3.3	Importregimens effektivitet.....	164
10.3.4.	Kompensationsstödet utformning.....	166
11	Sammanfattning och synpunkter	169
12	Summary and remarks.....	173
13	Litteratur/ selected reading.....	177
14	Bilagor.....	179

1. Inledning

Syftet med denna marknadsöversikt är att samla information om bananer bl.a. mot bakgrund av att EU:s jordbruksregleringar omfattar banansektorn. Avsikten är att underlätta det informationssökande som är nödvändigt i situationer när bananer skall diskuteras. Diskussionerna har varit många och är troligen inte slut ännu. I de diskussioner som förs möts kommersiella, politiska och sociala intressen. Varför då denna turbulens kring bananerna?

Bananplantan är en värmekrävande, perenn ört som helst skall ha en temperatur på 27°C, dygnet runt. Den attackeras av en mängd besvärliga svampsjukdomar, den tål inte blåst och måste stöttas för att inte falla omkull. Denna planta producerar en frukt med kort hållbarhet som inte tål kylförvaring, vilket är det normala sättet att förlänga hållbarheten på frukt. Ur detta perspektiv är det lite oturligt att befolkningen i den ”kalla” delen av världen, långt från områden med en konstant temperatur på 27°C, har förälskat sig i just bananen. Och förälskade är vi, och har varit i över 100 år. Det finns ingen annan frukt som svenskarna äter så mycket av som bananer, året runt.

Det finns inte heller någon annan frukt som har ställt till med så mycket konflikter i världen som bananen. Människor och företag har råkat i luven på varandra över bananer alltsedan handeln kom igång. Företag har stämt varandra, kartellagstiftning har använts och fackföreningar har förbjudits. Till detta kommer att folk och företag har gått i konkurs, slagit ihjäl varandra och kastat sig ut från 44:e våningen. Till och med en statskupp finns med på listan.

Vad är då attraktionen för odlarna? Jo, produktionen kräver förhållandevis små investeringar för att komma igång. Den är sedan en typisk ”cash-crop”, dvs. den ger snabba och regelbundna inkomster till odlarna. Det framhålls också att det i många områden inte finns något alternativ till bananproduktion. En viktig fråga är varför. En liberalisering av den internationella handeln med livsmedel och en ändrad jordbrukspolitik i de utvecklade länderna kan komma att medföra att andra alternativ blir ekonomiskt lönsamma.

När det gäller EU och bananpolitiken så har det historiska perspektivet stor betydelse. Bananer kom nämligen i början av 1900-talet att bli en alldeles utmärkt produkt att producera i ett flertal kolonier till europeiska länder, för att skicka hem till Europa. När sedan EU bildades och växte skapades en sammanslutning av länder som, skulle det visa sig, hade diametralt olika syn på handeln med bananer. I gruppen fanns länder med mycket starka band till sina gamla kolonier, några kolonier fanns till och med kvar som kolonier, och andra länder som inte alls hade några sådana band. Frihandel eller preferensbehandling, det har varit en het fråga inom EU.

Till detta kommer att världshandelsorganisationen, WTO, har tydliga regler om att import från alla länder måste behandlas lika. Men det finns också avtal mellan EU-länder och tidigare kolonier där EU-länderna åtar sig att inte alls behandla alla länder lika utan att ge preferenser till sina tidigare kolonier. Denna ekvation börjar, som läsaren kanske gissat, bli ganska besvärlig att få att gå ihop. Det har den också onekligen varit.

Ytterligare intressenter i sammanhanget är naturligtvis de stora producentländerna, där odlingen och bananexporten utgör försörjning för miljontals människor. Stora multinationella företag har tunga intressen i handeln och i slutändan finns miljoner och åter miljoner

konsumenter som vill äta goda och hälsosamma bananer till ett så lågt pris som möjligt. Men, ett allt större miljömedvetande gör också att konsumenter ställer krav på att bananerna skall skada miljön så lite som möjligt. Vidare finns intresse att arbetskraften bör ha skäliga löner, rätt att bilda fackföreningar samt att inte behöva exponeras för farliga bekämpningsmedel.

I sammanhanget finns också frågan om i vilken utsträckning EU skall stödja sin interna produktion av bananer? Hur mycket får detta kosta?

Ambitionen med denna rapport har varit att samla kunskap som kan öka förståelsen för de olika faktorer som har betydelse i dessa diskussioner. Ambitionen har inte varit att skriva en heltäckande beskrivning. Den observante läsaren kommer att notera att vissa viktiga bitar, som t.ex. en mer ingående analys av olika produktionskostnader, fattas. Detta beror på att det är information som inte är allmänt tillgänglig och inte har kunnats ta fram inom tillgängliga tidsramar. Det finns i rapporten också en fokusering på länderna i Karibien, vilken förklaras av dessa länders centrala roll i diskussionerna om EU:s marknadsreglering. Det hade också varit önskvärt med mer ingående beskrivning av handelns utveckling i de bananexporterande afrikanska tidigare kolonierna. Den informationen har inte funnits tillgänglig, kanske går det att komplettera rapporten på detta område i framtida upplagor. Läsaren kan säkerligen hitta fler luckor i materialet.

Detta är en beskrivande rapport, avsikten är inte att debattera bananfrågan. Den skall istället ge ett underlag för ökad förståelse för hur komplex den internationella bananhandeln är och hur svårt det kan vara att bringa reda i alla motstridiga intressen.

Ett stort tack riktas till University of Texas som gett oss tillåtelse att använda deras utmärkta kartmaterial. De fotografier som finns i rapporten är tagna av Kristina Mattsson, Jordbruksverket med undantag för bilden på sidan 25 som vi fått från AB Banan-Kompaniet.

Slutligen riktas ett stort tack till de personer som har varit mycket hjälpsamma med att svara på frågor och ge oss information. De personer som hjälpt oss är:

Per-Olof Andersson, tidigare chef för ICA Trading AB.
Edward Blom, Centrum för Näringslivshistoria, Stockholm.
Hans Blomquist, Chiquita Sweden AB, Göteborg.
Peter Clegg, University of the West of England, Bristol.
Anders Cottrell, AB Banan-Kompaniet, Stockholm.
Lennart Engström, ICA.
Agnieszka Gogolewska, EU-kommissionen, Bryssel.
Daniela Margheriti, FAO, Rom.
Ingmar Åkesson, Everfresh, Helsingborg.

2. Växten och frukterna

2.1 Växten

Bananplantan är en perenn ört. Det låter som en motsägelse men växtens rotsystem är en perenn struktur medan plantans gröna växtdelar vissnar ner efter att de burit frukt. Då är vanligtvis redan ett eller flera nya skott under tillväxt och från dessa utvecklas en ny blomställning. Vid kommersiell odling brukar man skära av de gröna växtdelarna direkt efter att bananstocken skördats. Samtidigt väljs ett av de nya skotten ut medan övriga skott skärs bort.

Såväl blad som rötter krävs för att ge plantan energi och näring. I sidled sträcker sig rotsystemet vanligtvis 1-2 meter men kan ibland gå upp till 5 meter ut från själva plantan. Rötterna ligger ytligt i marken, inte mindre än 40 % av rötterna återfinns i den översta decimetern och hela 85 % i de översta tre decimetrarna av marken. Detta är orsaken till att man använder kemisk ogräsbekämpning istället för mekanisk.

Plantan behöver en viss bladyta för att dess fotosyntes skall kunna försörja en växande frukt-samling. När blomställningen uppträder har plantan normalt 10 – 15 blad och en bladyta på cirka 25 m². Bladytan minskar sedan successivt och har vid skörd reducerats till mellan 5 och 10 blad.

Vid en viss fas i plantans utveckling slutar tillväxtpunkten att producera nya blad och istället utvecklas en blomställning. Denna framträder dock först efter flera veckor eftersom den till en början döljs av blad. Blomställningen framträder så småningom ur plantans mitt, först upprätt, men den böjs snart nedåt av sin vikt. Den utgörs av ett ax med såväl han- som honblommor. Honblommorna utvecklas så småningom till frukter.

2.2 Frukterna

Hos vilda bananer krävs pollinering för att honblommorna skall utvecklas till frukter. Odlade sorter är dock partenokarpa vilket innebär att honblommorna utvecklar frukter utan pollinering. Under den första delen av frukternas utveckling är det bara skalet som utvecklas. Fruktkött bildas först när blomställningen sticker fram ur bladen. I samband med detta orienterar frukterna sig uppåt vilket medför att de tidigare helt raka frukterna under tillväxten utvecklar bananens karaktäristiska böjning.

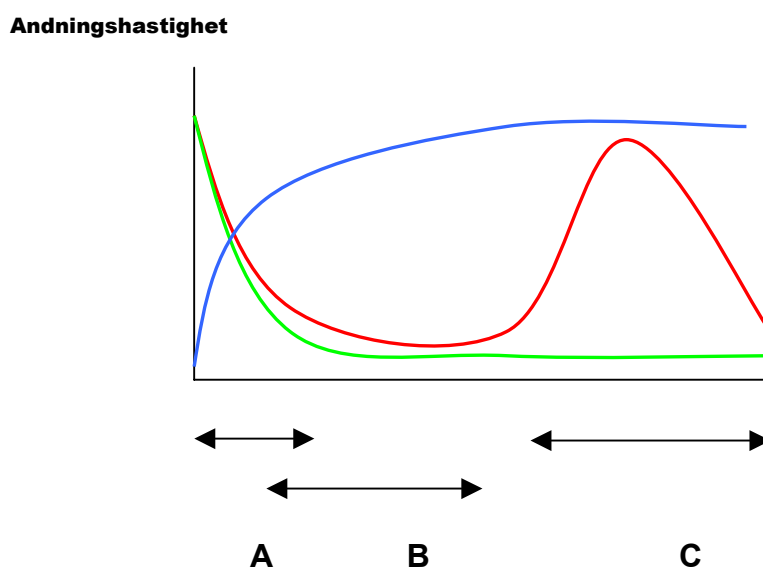
Hur lång tid som förflyter från blomning till färdig frukt beror på klimatet i form av regn, vind och temperatur. Ju varmare klimat desto snabbare tillväxt – upp till en temperatur på 27°C som är den optimala för tillväxt. Stiger temperaturen ytterligare stängs bladens klyvöppningar och fotosyntesen minskar. Går temperaturen under 14°C stannar tillväxten och skulle köldknäppar under 6°C uppträda bryts klorofyllet ner. Vid ekvatorn, under optimala

betingelser, kan frukterna utvecklas på 85 – 110 dagar dvs. 12 – 16 veckor. I kallare klimat kan det däremot ta upp till 210 dagar (30 veckor).

Strikt botaniskt är bananen ett bär vilket är en typ av frukt, så det är även korrekt att säga frukt.

När frukter mognar förändras de så att de blir attraktiva för människor eller djur att äta och de sprider därmed fruktens frön till nya områden. Frukten blir då mjukare och den får en tilltalande lukt och smak. Smakförändringen består dels av att speciella aromämnen bildas, dels hos många frukter av att stärkelse omvandlas till socker så att frukten blir sötare. Att frukten är redo att ätas signalerar den dessutom ofta genom att byta färg från grönt till gult, rött eller orange.

Fruktar fördelar sig i två grupper med helt olika beteende under mognaden. Den ena gruppen, så kallade icke-klimakteriska frukter, beter sig ungefär som vilken övrig del av plantan som helst. Dessa frukter har inte någon speciellt utvecklad mognadsfas med snabba förändringar av t.ex. sockerinhåll. Däremot ändrar de ofta färg. Till denna grupp hör jordgubbar, apelsiner och körsbär.

Figur 1. Schematiska kurvor som visar andningshastigheten hos klimakteriska frukter (röd linje) icke-klimakteriska frukter (grön linje) samt fruktstorleken under frukternas tillväxt (blå linje).
A= Celldelningsfas B=Cellexpansion C=Mognadsfas

Fruktar som tillhör den andra gruppen, så kallade klimakteriska frukter, har ett utpräglat mognadsförlopp. Till denna grupp hör bananerna. Under mognadsförloppet förändras frukternas färg och mjuknar. Klorofyllet, den gröna färgen, bryts ner och karoten som ger gul färg nybildas och ger ett tillskott till det redan befintliga karotenet. Den mjukare texturen har flera orsaker, dels bryts inlagrad stärkelse ner till socker och dels övergår pektinämnen som håller ihop cellerna till lösligt pektin varvid sammanhållningen mellan cellerna minskar. De stora och snabba förändringarna under mognaden hos dessa frukter kräver energi som erhålls genom

andningen. Hos alla klimakteriska frukter ökar därför andningen under mognaden och detta gäller sålunda även för bananer.

Klimakteriska frukter som inte kan konsumeras direkt efter skörd utan skall transporteras till en mer eller mindre avlägsen destinationsort måste på grund av sin mognadsfysiologi skördas innan de är helt mogna. De skulle annars ha alldeles för kort hållbarhet. Den tidiga skörden gör att dessa frukter kommer att smaka lite mindre än de som mognat fram på plantan. Anledningen är att de får mogna fram utan det tillskott av kolhydrater från fotosyntesen som de skulle ha fått om de suttit kvar på plantan ända till full mognad.

Bananer för export skördas när de fortfarande är gröna, vid ett stadium som kallas 75 % full mognad. Den klimakteriska delen av mognadsfasen har då inte startat. Bananerna är fortfarande hårda, stärkelseinnehållet är högt och andningen är låg. Det är emellertid viktigt att bananerna inte skördas för tidigt. Vid för tidig skörd har inte de enzym som möjliggör att frukterna kan mogna fram utvecklats och det blir därför omöjligt att mogna fram frukterna.

2.3 Viktiga faktorer vid fruktutveckling och mognad

- **Fotosyntes**

I fotosyntesen tar växten upp koldioxid från luften, vatten framför allt från marken och energi från solen (eller någon form av belysning). Energin binds in i kolhydrater, socker som kan transporteras från den del av växten där det producerades (ofta bladen) till en del av växten där det behövs eller där det kan lagras. Fotosyntesen pågår när det finns tillgång till ljus och eftersom de flesta växter växer utomhus sker fotosyntesen framför allt under dagen. När en produkt har skördats upphör fotosyntesen, främst därför att den vanligen förvaras mörkt efter skörd.

- **Andning**

Samtidigt med fotosyntesen pågår andningen som också kallas respiration. Växternas andning är samma process som människans egen andning. Den är i stora drag som fotosyntesen fast baklänges. I andningen åtgår nämligen kolhydrater och syre och av det produceras koldioxid, vatten och energi.

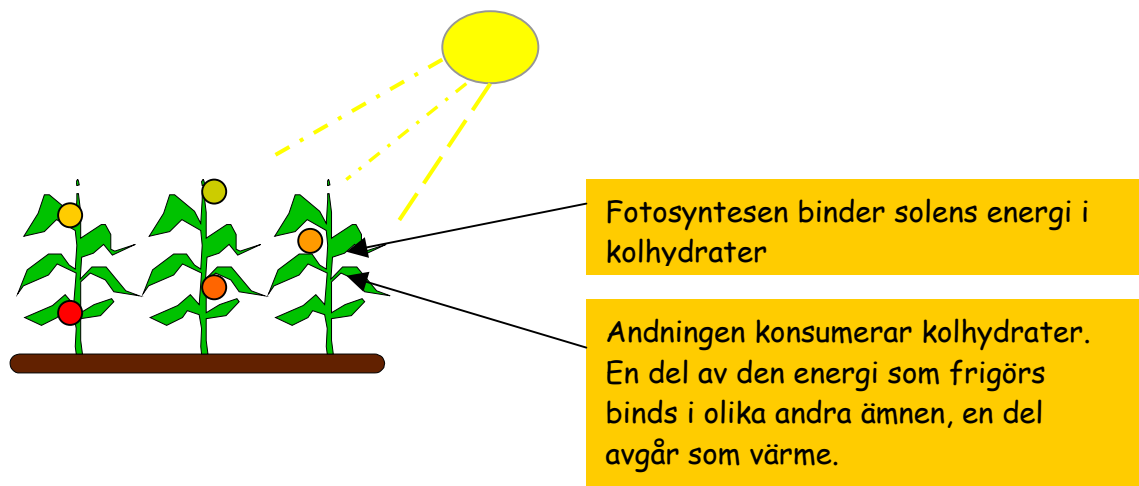
Den energi som produceras i andningen kan emellertid bindas in i andra typer av energirika ämnen som växten behöver tillverka. Det kan vara andra kolhydrater, proteiner, fetter, vitamini-

ner, och mycket annat. Energin behövs även för olika typer av transporter inom växten, t.ex. vattentransport.

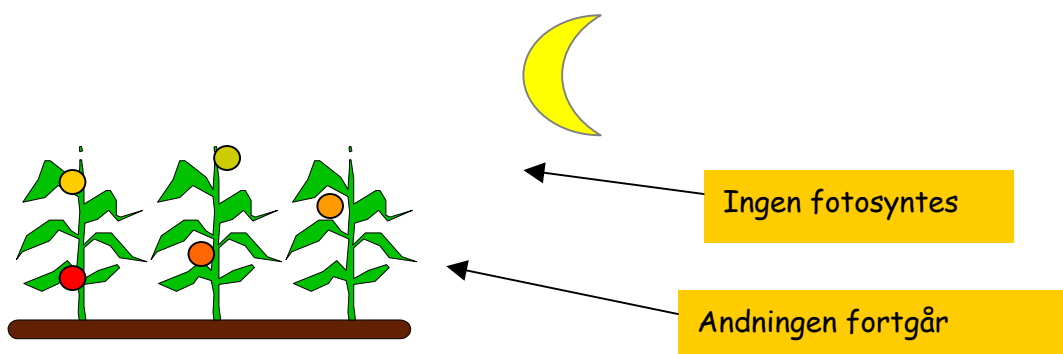
Det är dock bara ungefär hälften av den energi som tillverkas i andningen som växten kan ta tillvara i någon form. Resten avges i form av värme. Om växtmaterial ligger tätt packat kan man känna att det blir varmt, t.ex. i en kompost. Det är överskottsenergin från andningen som avges i form av värme.

Medan fotosyntesen bara är igång när det finns tillgång till ljus så är andningen igång hela tiden. När det är ljust är därför både andningen och fotosyntesen igång medan bara andningen är igång när det är mörkt.

Till skillnad mot fotosyntesen fortsätter andningen efter skörd. Frukterna fortsätter därför att konsumera kolhydrater som omvandlas till koldioxid, vatten och inte minst viktigt, värme och annan energi.

Figur 2. Växternas fotosyntes och andning i närvaro av ljus. In light, there is both photosynthesis and respiration.

Figur 3. Växternas fotosyntes och andning i frånvaro av ljus. In the dark there is only respiration.

- ***Etylén***

Etylén är ett gasformigt ämne som produceras av nästan allt växtmaterial. Det förekommer inte bara vid mognaden utan har många funktioner i växterna under tillväxt, utveckling och åldrande.

Etylén påskyndar emellertid åldrandet hos alla frukter och grönsaker genom att påverka en mängd olika processer i produkterna. Det påskyndar nedbrytningen av klorofyllet samtidigt som det påskyndar bildningen av gula färgämnen vilket gör att produkterna gulnar. Det främjar också aktiviteten hos en stor mängd enzym som bidrar till att frukter mjuknar och att upp-lagrad stärkelse omvandlas till socker. Slutligen medför etylén att produkternas andning ökar vilket bidrar till att åldrandet påskyndas.

De flesta frukter och grönsaker producerar små mängder etylén. Klimakteriska frukter däremot får en stor ökning av etylénproduktionen under mognadsfasen och bananen är inget undantag.

Bananerna producerar sålunda själva etylén när mognadsfasen kommit igång. Etylén används emellertid också kommersiellt i stor skala för att starta mognaden av bananer vid exakt den tid då man vill att den skall komma igång, vilket är när frukterna kommit fram till destinations-landet.

3. Kommersiell odling av bananer

3.1 Val av växtplats

Om en ny odling av bananer skall anläggas är det första beslut som måste tas var odlingen skall lokaliseras. Vilka faktorer som är viktiga vid val av växtplats beror på odlingsområdet. I lite kallare klimat, subtropiskt och medelhavsklimat, är temperaturen den begränsande faktorn och lokala temperaturförhållanden är därför den viktigaste faktorn. I tropiska klimat kring ekvatorn är detta inget problem varför man kan koncentrera sig på att hitta de bästa jordarna på plan mark där odlingen kan bedrivas rationellt. Det skall vara djupa, väl-dränerade lerjordar med ett högt innehåll av organiskt material. Speciellt viktigt är att jorden inte är alltför kompakt. Det är också viktigt att plantorna i så liten utsträckning som möjligt är utsatta för vind. Vinden trasar sönder bladen vilket minskar fotosyntesen och därmed plantans kapacitet att växa och bära fram frukt.

Hur lång tid en odling brukas varierar starkt. I Centralamerika är odlingarna i allmänhet permanenta. I en kontinuerlig cykel får nya skott hela tiden ersätta de som skärs bort efter att klasarna skördats. Detta är dock inte möjligt överallt. I Taiwan tar man bara en enda skörd på varje odlingsplats eftersom jordburna sjukdomar inte möjliggör ytterligare skördar. Odlingar med begränsad livslängd men ändå fleråriga hittar man i t.ex. Australien, Israel och Sydafrika.

Figur 4. Om plantorna exponeras för vind trasas bladen sönder vilket minskar tillväxten av såväl planta som frukter. Wind exposure decreases growth of both plant and fruits.

3.2 Förökning

Existerande odlingar är som sagts tidigare permanenta genom att rotsystemet fortsätter att producera skott. Dessa behöver sålunda inte planteras om så länge plantorna inte dör. Det kan dock vara aktuellt med nyplanteringar, antingen i anslutning till en existerande odling eller av en helt ny plats. Då behövs naturligtvis nya plantor.

Förökning av bananplantor kan ske på flera sätt

- i. Användning av rotskott från kommersiella odlingar
Här tar man nya skott från de plantor som används för produktion av frukt i den kommersiella odlingen. Metoden rekommenderas inte eftersom man dels reducerar odlingens avkastning och dels sprider både nematoder (skadliga mikromaskar) och jordburna sjukdomar.

Figur 5. När bananklasan är färdig att skördas är ett nytt skott vanligen delvis utvecklat. When the bananas are ready for harvest, a side shoot is usually already developing.

- ii. Plantskoleproduktion av nya plantor
Vid plantskoleproduktion av nya plantor skär man bort plantornas blomställningar. Antalet nya skott ökar då och det blir ingen konkurrens med frukten på plantan.
- iii. Mikroförökning
Vid mikroförökning väljs en planta noggrant ut och uppförökas till ibland flera tusen, genetiskt helt identiska plantor. Processen innehåller följande steg:

- Urval av lämplig moderplanta.
- En vegetativ tillväxtpunkt skärs av och steriliseras.
- Tillväxtpunkten förs över till en liten behållare med en gel med näringslösning där den får växa.
- Näringslösningen tillförs en blandning av ämnen med höga halter av växthormonet cytokinin som gör att en mängd nya skott bildas.
- De nya skotten särskiljs och förs över till egna behållare med näringsgel.
- Plantor som slutligen skall planteras ut tillförs en ny blandning ämnen med hormon som stimulerar rotbildning.
- Plantorna överförs försiktigt till krukor med ”vanlig jord” och acklimatiseras för utplantering.
- Utplantering.

Mikroförökning ger högre skördar, friska plantor och ett mycket enhetligt plantmaterial. Nackdelar är att kostnaderna för förökning ökar och att det krävs stor försiktighet i samband med utplantering.

3.3 Arbetsmoment under odlingen

Figur 6. Plantorna måste ofta få stöd för att orka bära de tunga fruktklasarna. Plants need support for the heavy fruit bunches.

Ogräs konkurrerar med plantorna om näring och vatten och måste därför hållas efter. Problemet är störst under den tid då plantorna ännu inte uppnått full storlek eftersom solen då når ner till marken under plantorna. När sedan bladytan skuggar marken minskar problemet. På grund av att plantorna har ett ytligt rotsystem går det inte att hålla efter ogräset med mekanisk jordbearbetning. Det är istället kemiska ogräsmiddel eller manuell borttagning som gäller.

Överflödiga skott måste tas bort. Detta görs tyvärr ofta genom att man skär bort skottet och håller fotogen i stubben. Ett alternativ är att dra upp den tillhörande skottbasen men detta kräver betydligt mer styrka, speciellt om skottet hunnit växa till sig.

Ett skott lämnas dock kvar, nämligen det som skall bli det nya frukt bärande skottet när det nuvarande huvudskottets frukt skördats och huvudskottet därför skärs bort. Vid vilken tidpunkt man låter ett nytt skott växa fram är en avvägning mellan att inte få för stor konkurrens med huvudskottet eftersom det kan fördröja frukttillväxten och att ha ett tillräckligt stort skott när det föregående skärs bort.

3.4 Inplastning av klasarna

Omkring två veckor efter blomning träs en blå plastpåse över klasarna och den behålls sedan under hela fruktutvecklingen och skörden. Plasten ger såväl högre skörd som bättre kvalitet på frukterna. I svalare klimat används en tät plast som ger ett varmare mikroklimat kring frukt-klaserna. Den skyddar också frukterna från skador. I tropiska klimat vill man inte ha en ytterligare temperaturökning eftersom detta kan skada frukterna. Plasten är dock nödvändig för att skydda frukterna mot skador. Här används därför en perforerad, lite tunnare plast som skyddar frukterna utan att ge någon temperaturhöjning. Endast blå plast används eftersom den släpper genom värme men skyddar mot solskador.

*Figur 7. Klasarna plastas in två veckor efter blomning.
Bunches are covered in plastic two weeks after bloom.*

Användningen av plastpåsar medför dock miljöproblem och hälsoproblem för de som arbetar med bananodling, speciellt i områden där plastpåsar impregneras med ämnet chloropyrifos.

Ämnet påverkar centrala nervsystemet, hjärnan och immunsystemet och kan ge såväl allergier som lungcancer. Idag bränns ofta påsar efter användning vilket medför att bekämpningsmedelsrester sprids i luften.

Det är också vanligt att lokalbefolkningen tvättar påsar för hand. Trots att hälsofarorna med chloropyrifos är väl kända introducerades ämnet för impregnering av påsar i Honduras så sent som år 2000.

3.5 Odling under väv

I vissa områden med lite svalare klimat, speciellt Marocko och Kanarieöarna, sker odlingen i växthus av plastväv. Detta kan öka skördarna med upp till 75 % och investeringen kan därför betala sig på cirka 5 år. Orsakerna till skördeökningarna är flera:

- Höjd temperatur
- Minskade skador av sönderblåsta blad
- Större fruktklasar
- Minskad vattenavgivning
- Skydd från salt vid odling nära havet

Figur 8. Odling av bananer under väv på el Hierro, Kanarieöarna. Covered banana production on el Hierro, Canary islands.

3.6 Sjukdomar

Det finns en mängd sjukdomar och insekter som ställer till problem vid odling av bananer. Vi tar här bara upp de två viktigaste.

Black Sigatoka (*Mycosphaerella fijiensis*) är en luftburen svamp som ger symptom på bladen. Initialt uppträder fläckar som ökar i omfattning så att stora delar av bladen förstörs. Därigenom minskar plantans fotosynteskapacitet och skörden reduceras. Det bästa sättet att motarbeta sjukdomen är genom resistent sorter. I Dominikanska Republiken har man lyckats hålla sjukdomen i schack genom att främst odla i torra områden och genom att dränera marken.

Panama wilt – vissnesjuka (*Fusarium oxysporum f sp cubense*) är en svamp som ger sig på rotsystemet. Symptomen syns dock på bladen. Först gulnar de äldre bladen, därefter alltfler blad och slutligen dör hela plantan, vanligen efter att den blommat.

3.6 Skörd

Frukt som skall konsumeras lokalt kan skördas i ett betydligt senare mognadsstadium än frukt som skall exporteras till avlägsna destinationer. För lokal konsumtion väntar man vanligen tills frukten uppnått 90 % mognad medan exportfrukt skördas vid 75 % mognad. Vid 75 % mognad har frukterna fortfarande uttalade åsar men mellan dessa finns något utbuktande sidor. Den amerikanska marknaden efterfrågar något mer utvecklade frukter än den europeiska.

För att avgöra när frukterna skall skördas används i Centralamerika ofta en metod där man märker klasarna med olikfärgade plastband, en färg för var vecka. 91 dagar efter blomning

mäts de enskilda frukternas diameter och mellan 98 och 105 dagar efter blomning skördas klasarna.

Skörden sker helt enkelt genom att klasarna skärs av med den omslutande plasten fortfarande kvar. I stora rationella odlingar på plan mark transporteras klasarna hängande på krokar i en sorts ”linbana” till sorterings- och förpackningsanläggningen. Detta görs för att frukterna i så liten utsträckning som möjligt skall skadas.

3.8 Hantering och transport

Vid ankomsten till förpackningsanläggningen tas plasten av och ”händer” med bananer skärs av, 4-6 frukter i varje hand. Dessa ”händer” läggs sedan i vatten för att avlägsna smuts och den klibbiga växtsaften. De får ofta stanna i badet i 15 – 20 minuter för att också kylas ner. I nästa steg torkas frukterna och de behandlas ofta med ett svampmedel.

Bananerna förpackas i kartonger som normalt rymmer 18 kg, kanariebananer packas dock i kartonger om 12 kilo. Kartongerna innehåller en plastfilm som minskar bananernas vattenavgivning. Idag är denna plastfilm ofta förseglad till en påse. Detta gör att luften i påsen, genom bananernas egen andning, får ett lägre innehåll av syre och ett högre koldioxidinnehåll än normal luft. Denna förändrade luftsammansättning kallas modifierad atmosfär och bidrar till att förlänga frukternas hållbarhet.

Figur 9. En stor del av Teneriffas bananodlingar ligger runt hamnstaden Puerto de la Cruz på öns nordsida. A large part of banana production on Tenerife is located around Puerto de la Cruz, a town with a port.

Från skörd till konsumtion får det inte förflyta mer än maximalt cirka 30 dagar. Av denna tid åtgår 10 – 12 dagar för transport över Atlanten. Det återstår sålunda 18 – 20 dagar för transport till en hamn, lastning, avlastning, transporter i destinationslandet och mogning. Närhet

till en transporthamn är därför en stor fördel vid kommersiell odling. Många av de stora plantagerna i Latinamerika är därför belägna i områden runt städer med stora hamnar.

3.9 Mogning

När bananerna anlänt till det land eller den region där de skall konsumeras behandlas de med etylén för att starta mognadsprocessen. Vid behandlingen används 1000 ppm etylén under 24 timmar. Genom att genomföra behandlingen vid olika temperaturer kan man dessutom få frukterna att mogna olika fort. Ett temperaturintervall mellan 14 och 18 grader ger en skillnad i tid till mognad på 4-8 dagar. Därigenom kan mottagaren ur ett parti mogna fram frukt som blir lagom mogen till var och en av veckans dagar.

Vid mogningen används etyléngas. Det är samma ämne som bananerna sedan själva avger när mognaden kommit igång. Det är också viktigt att notera att när mognaden väl kommit igång är den omöjlig att stoppa. Bananerna har också en kort hållbarhet när mognaden kommit igång. Detta är en orsak till att de ofta säljs till extrapris, de är omöjliga att spara.

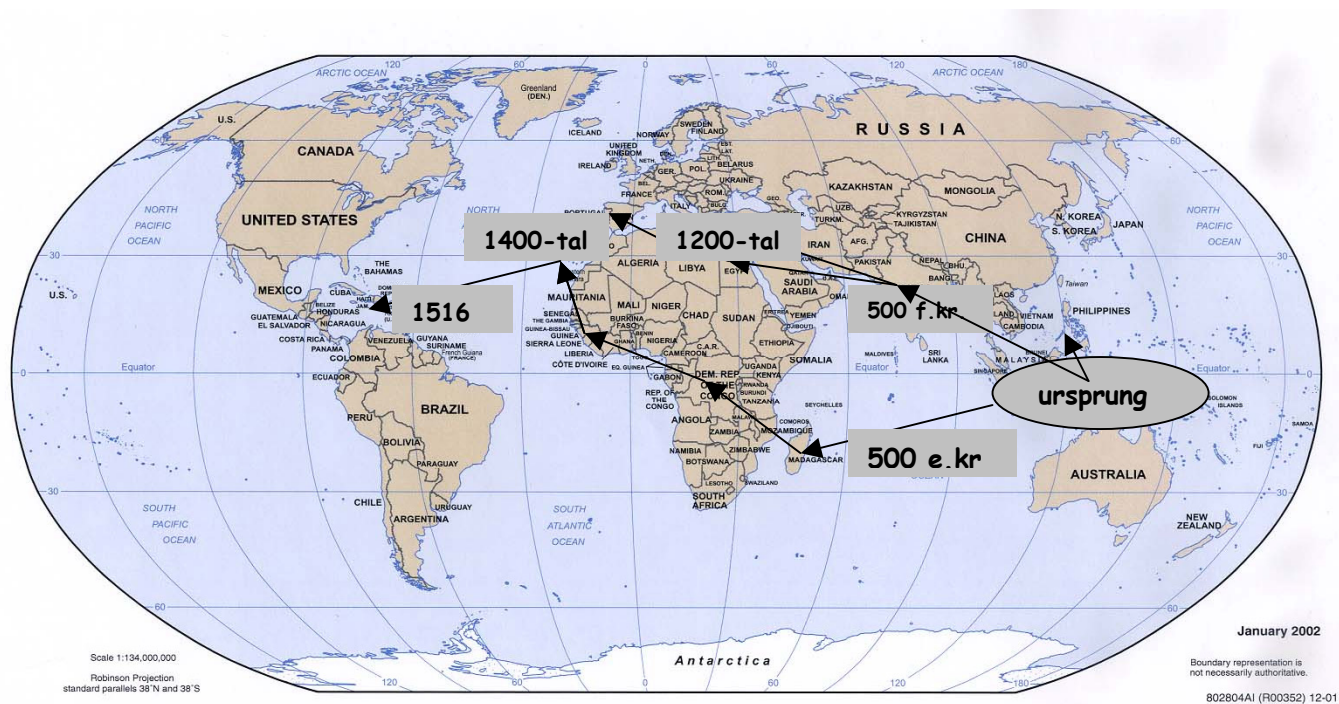
4. Historia

4.1 Bananens spridning över världen

Bananerna har sitt ursprung i vilda, ljuskrävande örter som växer i Indokina och Sydostasien, med ett centrum på Papua Nya Guinea. Människans tidigaste användning av plantan var troligen inte av dess frukter utan det kan ha varit bladen och fibrerna som kom till användning. Dessa plantor, av *Musa acuminata*, korsade sig naturligt och så småningom uppstod plantor med ätliga frukter.

Plantorna fördes av människan till Indien och Filippinerna där en annan underart, *Musa balbisiana*, växte naturligt. När denna korsades in fick plantorna bättre tåligthet för lägre temperaturer och för torka, bättre resistens mot sjukdomar och mer näringsrika frukter. De tidigaste spåren av odling kommer från Indien och är cirka 2500 år gamla och en av de första beskrivningarna av bananer finns från Alexander den Stores expedition i Indien 327 f. Kr.

Indonesiska sjömän hade kontakter med Madagaskar på 500-talet och det verkar troligt att de förde med sig bananer dit. Bananerna spreds sedan vidare västerut till Zaire och Västafrika. Detta var då de söta bananerna. Mjölbananer, plantains, som idag dominerar odlingen i Afrika, kom betydligt senare.

Figur 10. Bananens spridning över världen. The bananas' journey spreading across the world.

Under 1200- och 1300-talen förde araberna med sig bananer till Mellanöstern och i Koranen är detta en helig växt. Vid denna tid var bananer kända i Egypten, Tunisien och Spanien. Så

småningom kom portugiserna genom sina handelsresor och de handelsstäder de etablerade runt Afrika och Asien att få stor betydelse för spridningen av bananer runt Asien. Kanarieöarna ”återupptäcktes” på 1300-talet och stora sockerplantager anlades på 1500-talet. För att sköta dessa krävdes mycket arbetskraft och portugiserna introducerade därför bananer framför allt som ett komplement till födan för dessa arbetare.

Det var också portugiser och spanjorer som tog med bananplantan över till Amerika. Den portugisiska fransiskanermunken Thomas de Berlanga har tillskrivits äran att ha medtagit den allra första bananplantan till andra sidan Atlanten. Den skall ha kommit från Kanarieöarna och förts till Santo Domingo 1516. Dessa bananer såg dock inte ut som idag utan var små, inte mycket längre än ett finger.

4.2 Bananföretagens historia

Det är inte helt klart när den första försäljningen av bananer i USA ägde rum. En källa uppger att de såldes första gången 1870 av en sjökaptan från Massachusetts, Lorenzo Dow Baker som tog med sig ett antal bananstockar från Jamaica till New Jersey. En annan källa ger dock äran till sjökaptanen George Busch som uppges ha tagit bananer från Jamaica till Boston 1866.

Vid denna tid började en man vid namn Keith att bygga en järnväg i Costa Rica. Keith köpte upp 324 000 ha mark längs järnvägen, planterade bananer och finansierade det fortsatta bygget med pengar från export av bananer till USA. Keith hamnade dock så småningom i ekonomiska svårigheter. Sjökaptanen Baker och en affärsman från Boston, Andrew Preston, hade slagit sig samman och bildat företaget Boston Fruit Company som exporterade bananer från Jamaica till USA. Den 20 mars 1899 gick Boston Fruit Company, Minor Keith och 12 mindre frukt företag samman och bildade United Fruit Company, företaget som småningom (1986) kom att bli Chiquita.

På andra sidan Atlanten kom den första kommersiella exporten av bananer till Storbritannien igång på 1880-talet. Det brittiska rederiet Elder, Dempster & Co startade 1884 en reguljär båtlinje mellan Kanarieöarna och Liverpool. Fyra år senare, 1888, började en tehandlare vid namn Edward Fyffe, tillsammans med en distributör, James Hudson, exportera bananer från Kanarieöarna till London.

På Jamaica, som var en brittisk koloni, var Boston (United) Fruit Company den helt dominerande uppköparen av bananer efter ett misslyckat försök att starta ett företag för export till Storbritannien. Den brittiska regeringen beslöt sig då att stödja exporten av bananer från Jamaica och slöt ett avtal med Elder, Dempster & Co om en subventionerad båtlinje mellan Jamaica och Storbritannien. Företaget slog sig samman med den tidigare konkurrenten på Kanarieöarna och bildade Elders & Fyffes Ltd för att utveckla handeln med Jamaica.

Elders & Fyffes blev dock tvunget att skapa en fungerande distribution av bananerna i Storbritannien vilket inkluderade mogningsanläggningar och andra kostsamma investeringar. Företaget stod snart på ruinens brant. Räddningen kom från oväntat håll, nämligen från United Fruit som 1902 köpte 45 % av företagets aktier och sedan garanterade fortsatta leveranser från Jamaica till Storbritannien. 1913 köpte United Fruit upp resten av aktierna och Elders & Fyffes kom att bli ett helägt dotterbolag.

Elders & Fyffes kom efterhand att få allt större problem på Jamaica. Den sammanlagda exporten från Windwardöarna och Jamaica översteg under 1960-talet efterfrågan i

Storbritannien vilket ledde till ett kraftigt prisras. På 1970-talet kom sedan oljekrisen som ökade priset på insatsmedel och för transporter till Europa vilket ledde till kraftigt minskad lönsamhet. Elders & Fyffes, som nu hade bytt namn till bara Fyffes, ansåg dessutom att kvaliteten på bananer från Jamaica var låg och började köpa bananer från Elfenbenskusten, Surinam och Brittiska Honduras (senare Belize). Företagets intressen i Jamaica minskade sedan efterhand. Företaget gjorde investeringar i Surinam och Belize och i början av 1980-talet var Fyffes intressen på Jamaica mycket begränsade. United Fruit Company som nu hade bytt namn till Chiquita sålde 1986 Fyffes till ett irländskt företag, Fruit Importers of Ireland. Fyffes har idag verksamhet i såväl ”dollarländer” som AVS-länder och bara cirka 50 % av de bananer företaget säljer kommer från AVS-länder. Företaget har i likhet med Dole investerat i europeiska fruktföretag, t.ex. svenska Everfresh.

Redan 1908 hade United Fruits dominerande ställning kommit att bli ett problem i delar av Latinamerika. Konkurrenter i Costa Rica och Panama klagade på att företaget missbrukade sin ledande ställning. I USA tillsattes en undersökning och United Fruit sålde frivilligt en del av sin verksamhet, ”the Vaccaro Brothers Company” som kom att bli företaget Standard Fruit.

På Hawaii fanns vid denna tid ett amerikanskt företag, Dole, som grundats på 1850-talet för produktion av ananas. Företaget gick senare samman med Castle and Cooke. 1968 tog Dole över Standard Fruit och kom därefter att bli världens näst största producent och exportör av bananer. Företaget har gjort stora investeringar såväl i europeiska frukt- och grönsaksgrossister som i AVS-länder med bananproduktion. 1994 köpte företaget t.ex. 35 % av Jamaica Producers verksamhet i Storbritannien och i Sverige har de gått in som delägare i SABA.

I mitten på 1950-talet var United Fruit dock fortfarande mycket starkt dominerande i Latinamerika och kontrollerade 85 % av den mark som var lämplig för bananodling. Efter bråk och inblandning i Guatemalas inrikespolitik tvingade den amerikanska regeringen, genom de s.k. antitrust-lagarna, företaget att sälja en viss del av sin produktion för att därmed minska dess dominerande ställning. Del Monte, ett stort företag i Kalifornien som arbetade med bearbetning av frukt och grönsaker, tog tillfället i akt och köpte upp plantager i Guatemala. Så småningom blev det ett av de tre stora bananföretagen.

United Fruit introducerade 1944 handelsnamnet Chiquita för sina bananer och 1967 introducerades det i Europa. Företaget kom inte bara att bli mycket dominerande inte bara i USA utan också i Europa. 1976 fann Europadomstolen att företaget missbrukat sin dominerande ställning på den europeiska marknaden.

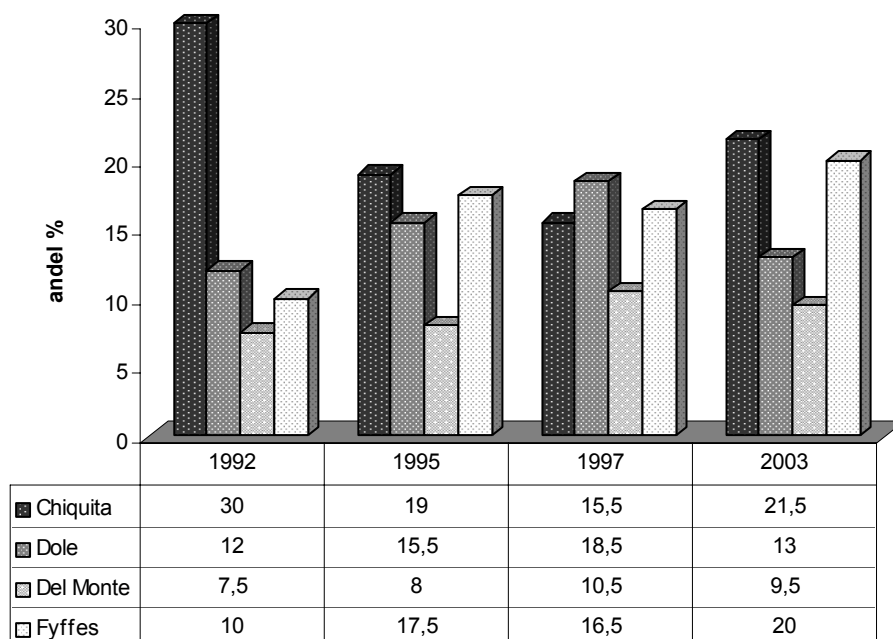
Företaget såldes 1969 till AMK Sealed Caps och bytte namn till United Brands. Det råkade dock i ekonomiska svårigheter och ägaren begick till slut självmord. En grupp företagsledare med Carl Lindner i spetsen räddade företaget och 1985 tog en av dem, Carl Lindner, över företaget. 1990 antog hela företaget det handelsnamn som getts bananerna, Chiquita. Företaget kom dock återigen i ekonomiska svårigheter. Mellan 1992 och 1994 gjorde företaget en förlust på US\$ 400 miljoner och priset på aktien föll från \$40 till \$11. Företaget registrerades 2001 under det så kallade Kapitel 11 förfarandet, vilket innebar att företaget på grund av konkurshot åtog sig en genomgripande rekonstruktion.

Före andra världskriget fanns ett företag vid namn ”The Tropical Fruit Company” som importerade bananer från Kanarieöarna till Irland. Efter kriget steg dock priset på kanariebananer så att det inte längre blev lönsamt och företagets VD gav sig därför ut för att hitta en

alternativ leverantör. Han fann Dominica, en av Windwardöarna. Tillsammans med Geoffrey Band som hade en fruktfirma i Liverpool etablerade han ”the Antilles Products Limited”. De första leveranserna kom igång 1949 och gick till Irland och Belgien. Från 1951 exporterade företaget dessutom bananer till Storbritannien.

När George Band drog sig tillbaka från affärlivet 1952 behövde företaget en ny distributör. Det blev holländaren John van Geest som 1953 tog över en del av företaget och året därpå tog över företaget i sin helhet. Företaget hamnade i ekonomisk kris efter att EU:s marknadsordning införts 1993. Det såldes ett par år senare till ett konsortium bestående av Fyffes och the Windward Island Banana Development and Export Company.

Figuren nedan visar de stora importföretagens andelar av EU:s bananimport före införandet av den gemensamma marknadsordningen i juli 1993 och under tioårsperioden därefter. Chiquita förlorade en tredjedel av sin marknadsandel under två år efter införandet av marknadsordningen och använde mycket energi och pengar på att kämpa mot regimen. Dole och del Monte som hade investerat i såväl AVS-länder som i europeiska grossistföretag klarade sig bättre, deras marknadsandelar ökade. Fyffes, som nu ägdes av irländska intressen, hade en omfattande handel med AVS-bananer vilket premierades i EU:s regelverk. Deras marknadsandel dubblerades därför under marknadsordningens första 10 år.

Figur 11. De stora företagens andel av EU:s import av bananer, 1992- före EU:s bananregim, 1995 och 1997- under tiden för det så kallade ramavtalet samt 2003- efter det senaste avtalet som ger importträtten till primärimportörer. The large banana companies' share of EU banana imports (källa FAO, 2003).

7

4.3 Bananhandeln i Sverige

I begynnelsen var Elders & Fyffes' leverantör av specialbyggda trälådor för bananer ett norskt företag som leddes av Christian Matthisen. När Elders & Fyffes 1905 föreslog att man skulle försöka exportera bananer också till Norge var norrmannen med på noterna. Verksamheten tog snart fart och när det blev dags att utöka verksamheten till Sverige skickades sonen till

Göteborg där "The Banana Company" etablerades 1909. 1923 bytte företaget namn till Banan-Kompaniet. Efter en trög start tog verksamheten fart i Sverige och företaget skaffade lager i såväl Stockholm som Malmö. 1927 var det sedan dags att etablera den första mogningsanläggningen. Fyffes ägdes vid denna tid till 45 % av United Fruit.

Före andra världskriget hade Sahléns rederier agenturen för United Fruits bananer i Sverige. Fyra företag ingick i den så kallade "Bananringen" som mognade, distribuerade och sålde bananerna i Sverige, det var Banan-Kompaniet, Skandinavisk Bananimport, Jacko och Rico.

1967 övergick man till att exportera klasar av bananer i lådor istället för som tidigare hela stockar. Nu sattes individuella klistermärken på varje frukt redan i avsändarlandet och Banan-Kompaniet övergick då till att använda handelsnamnet Chiquita istället för Fyffes. Under en tid kom mindre kvantiteter fortfarande att säljas under handelsnamnet Fyffes. 1984 såldes Fyffes till ett irländskt företag och därefter sålde inte längre Banan-Kompaniet några Fyffesbananer.

Figur 12. AB Banan-Kompaniet öppnade Sveriges första mogningsanläggning för bananer 1927 i Stockholms frihamn. AB Banan-Kompaniet started the first ripening plant for bananas in Stockholm 1927 (källa/source: AB Banan-Kompaniet).

Efter andra världskrigets slut började Banan-Kompaniet även att importera andra frukter och företaget bestod både av en fruktsektion och av en banansektion. 1972 utvecklades detta koncept radikalt när SABA bildades genom en fusion mellan Sandéngruppen och Banan-Kompaniet, därav namnet SABA. Företaget Frans A Sandén, en fruktimportör, hade registrerats redan 1925 och var sålunda nästan lika gammalt som Banan-Kompaniet. SABA köptes 1988 av Axel Johnsson och 1992 gick KF in som delägare. Sex år senare, 1998, var det dags för nästa förändring när Dole köpte 60 % av aktierna. Detta innebär att Banankompaniet idag är en del av SABA med Dole som största ägare.

ICA är en annan stor bananimportör i Sverige. Företaget ICA har sin grund i grosshandlarfirman Ekström & Leffler som grundades i Göteborg 1847. 1938 bildades företaget Eol genom en sammanslagning mellan Ekström & Leffler, Hakonbolaget och ett par mindre

grossister. 1957 utökades verksamheten när man tog över grossistföretaget Albin Löfdal AB i Helsingborg och dess tolv dotterföretag. ICA-logotypen hade använts internt inom företaget redan från 1945 men från och med 1964 kom den att bli gemensam logga för alla inköpscentraler.

När transport av bananer från odlingsområdena till Europa övergick till att ske i kartonger blev det lättare att börja importera bananer och fler företag än tidigare deltog i handeln. ICA började mogna bananer 1967 och tog året efter över Ricos anläggning för mogning av bananer och grundade ICA Banan AB. Rico var ett företag som grundats av ägaren G. Torbjörnsson. Verksamheten byggde framför allt på import av bananer men det hade också agenturen för citrusfrukt från Israel. På 1950-talet dog ägaren i en trafikolycka men det drevs under ett antal år vidare av familjen. ICA:s övertagande berodde på att ICA behövde större kapacitet, framför allt för mogning av bananer.

Början blev svår även för ICA Banan, inte minst därför att moderbolaget ofta tog bananer från andra källor än det egna dotterbolaget. Men företaget utvecklades, 1971 invigdes en ny anläggning i Göteborg, 1972 en anläggning i Uppsala och 1981 en i Sundsvall. Företaget har inte varit knutet till något speciellt märke utan importerat från olika leverantörer. Den 1 april 2004 lämnades ICA:s mogning över till Chiquita Sweden AB som övertog mogningsanläggningarna. I dessa mognas nu Chiquitabananer men även bananer från Bonita (Ecuador) och KRAV-bananer från Dominikanska Republiken.

Ett annat företag som började importera och mogna bananer i slutet på 1960-talet, när banantransporterna över Atlanten övergick till att ske i kartonger, var AB Citrusfrukter. Företaget importerade också, vilket man kan höra av namnet, annan frukt. 1993 köptes AB Citrusfrukt av Everfresh, ett företag som bildats 1987 i Göteborg med inriktning på fruktimport. Everfresh, som har vuxit till ett av Sveriges största grossistföretag för frukt och grönt, fick 2004 Fyffes som ny huvudägare. Everfresh har idag mogningsanläggningar för bananer i Helsingborg och Stockholm. De importerar framför allt bananer från Fyffes och Chiquita men i någon mån även Del Monte.

I Malmö finns fruktgrossisten K A Lundbladh som är ett privatägt företag bildat 1930. Företaget började som flera andra sin import och mogning av bananer i samband med att transporterna övergick till att ske i kartonger i slutet av 1960-talet.

Bananhandelns historia rymmer många entreprenörer och äventyrare. Folke Andersson, en svensk som kallades "Banankungen" var tveklöst en av dem. Folke Andersson startade sin handel med bananer under andra världskriget när det inte fanns några bananer att få eftersom det inte gick att transportera dem över Atlanten. Folke Andersson hade dock kontakter med en norsk sjökaptan som trotsade riskerna och lyckades ta in några båtar till Sverige. Detta lade grunden till företaget "Transfrukt" vars verksamhet främst var uppbyggd kring bananer men som också rymde handel med andra frukter. Folke Andersson tog bananerna från Esmeraldas i Ecuador där han köpte upp odlingar. Han försökte bryta de stora bananföretagens makt i USA genom att exportera sina bananer från Ecuador till USA. Båtarna blockerades dock i hamnarna vilket ledde till att han drevs till konkurs och han förlorade även odlingarna i Ecuador. I slutet på 1960-talet försökte han köpa tillbaka odlingarna men omkring 1970 slutar historien med att han mördades i Guayaquil i Ecuador.

5. Produktion och handel

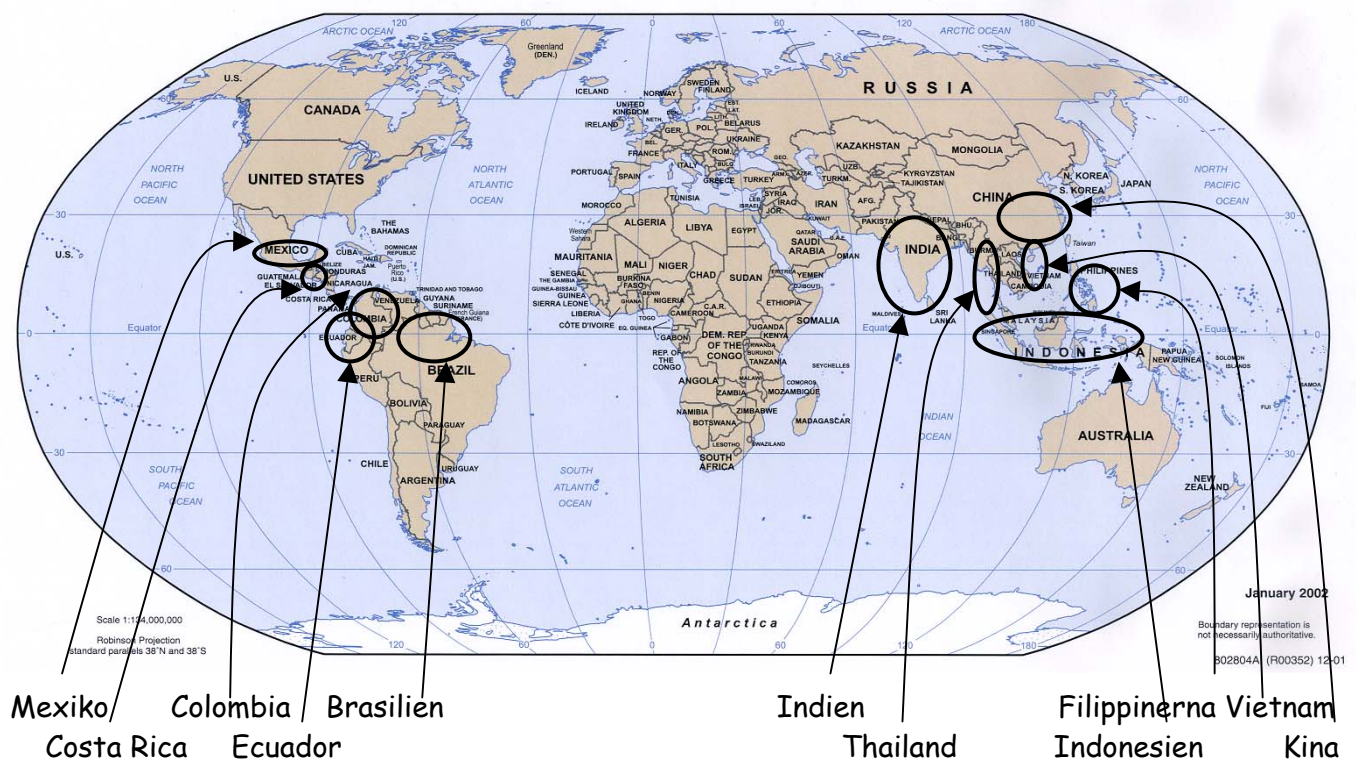
5.1 Världen

5.1.1. Produktion

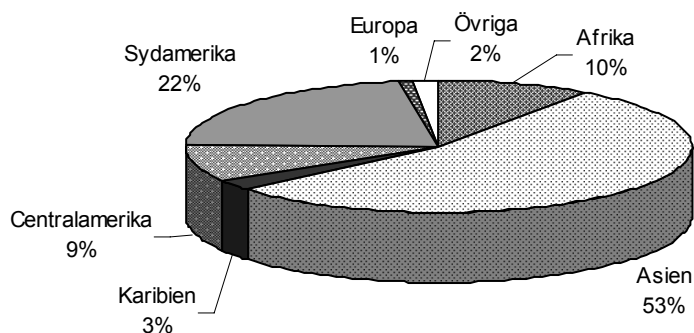
På grund av bananplantans krav på ett varmt klimat, optimal temperatur ligger på 27°C, är odling av bananer främst koncentrerad till de varma, ekvatoriala regionerna i världen (se figur 13). Odlingen sträcker sig i ett bälte längs ekvatorn, över alla jordens kontinenter. Västvärlden förknippar odling av bananer främst med Latinamerika vilket beror på att det är därifrån vi får de bananer vi konsumerar. Latinamerika har en starkt dominerande ställning i exportindustrin.

Den största produktionen av bananer återfinns dock inte på den amerikanska kontinenten. Istället produceras hela 53 % av världens bananer i Asien. Här finns också världens i särklass främsta producentland för bananer, Indien, som har en produktion på över 16 miljoner ton. Det är mer än världens totala exportkvantitet, vilken uppgår till cirka 15 miljoner ton. Indiens export av bananer är dock i det närmaste obefintlig och produktionen tillfredsställer istället den inhemska efterfrågan. Situationen är likartad för flera av de främsta producentländerna, såväl Brasilien som Kina exporterar bara drygt 1 % av sin produktion.

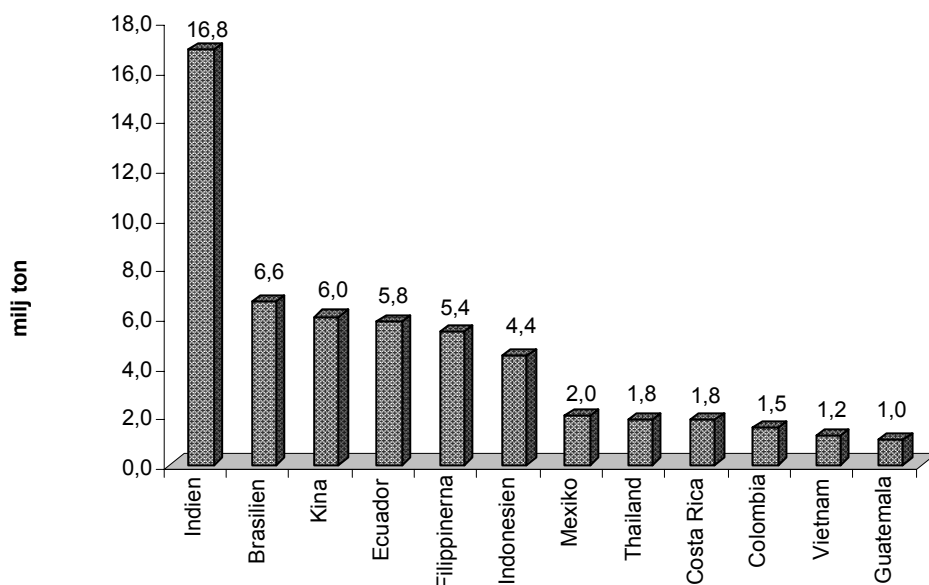
Afrika har också en mycket stor produktion av bananer men här utgör så kallade mjölbananer en stor del av produktionen. Det är bananer som vid konsumtionen fortfarande har ett högt stärkelseinnehåll och de används mer som en grönsak än som en frukt. Denna marknadsöversikt behandlar inte mjölbananer utan bara dessertbananer. Detta är orsaken till de låga produktionssiffrorna för Afrika.

Figur 13. De främsta bananproducerande länderna. The most important banana producing countries.

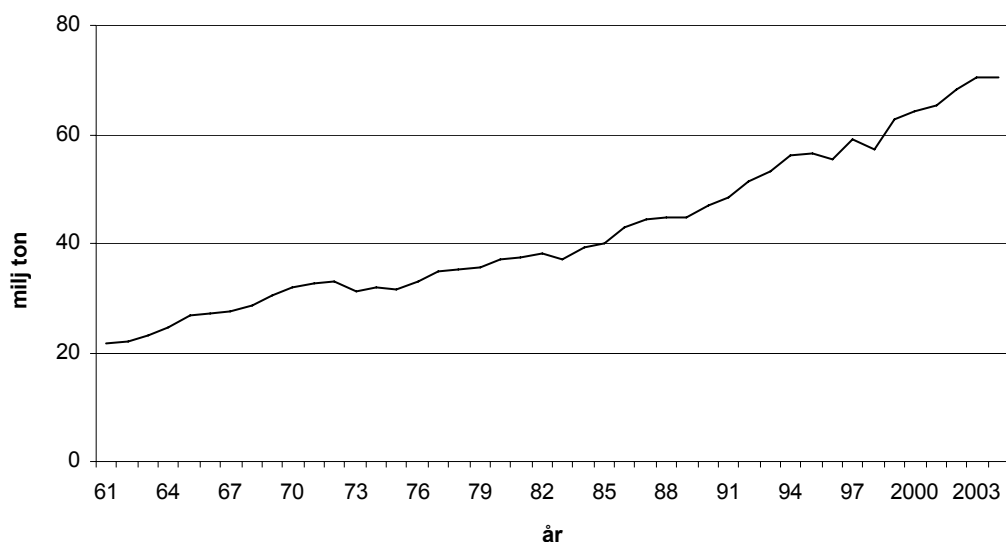
Figur 14. Produktion av bananer fördelad på regioner, genomsnitt 2002-2004. Production of bananas in different regions, average 2002 – 2004 (källa/source: FAO).

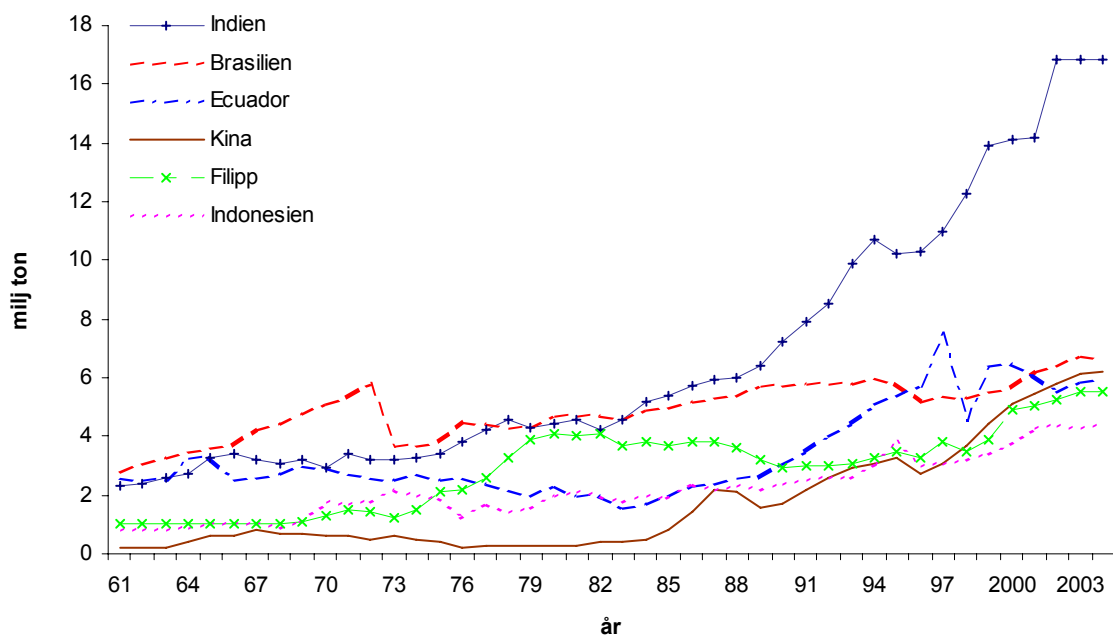
Figur 15. Produktion av bananer i de länder vars produktion överstiger 1 miljon ton, medel 2002 – 2004. Production of bananas in those countries where production exceeds 1 million tons, average 2002 – 2004 (källa/source: FAO).

Statistiken sedan 1961 visar på en kontinuerlig ökning av världens totala bananproduktion. Under de 40 år för vilka statistik finns tillgänglig har ökningstakten varierat. Delar man upp perioden på 10-årsintervaller kan man se att ökningstakten under 1960- och 1980-talen låg på drygt en miljon ton per år medan den på 1970-talet bara var ungefär hälften så stor och under 90-talet låg på 1,7 miljoner ton per år. Under 1990-talet ökade produktionen av bananer sålunda i en snabbare takt än den gjort under de föregående 30 åren.

Var ägde då denna ökning av produktionen under 1990-talet rum? Svaret är att nästan alla de stora producentländerna under detta decennium såg en kraftig produktionsökning. I Indien ökade produktionen från 7,9 till 14,2 miljoner ton, i Kina från 2,2 till 5,5 miljoner ton, Filippinerna från 3,0 till 5,1 miljoner, Ecuador från 3,5 till 6,1 miljoner ton och slutligen Indonesien från 2,5 till 4,3 miljoner ton. Tillsammans svarade dessa länder faktiskt för 95 % av den totala produktionsökningen under perioden 1991 – 2001. Det är också värt att notera att huvuddelen av dessa länder ligger i Asien och att inte mindre än 80 % av 1990-talets produktionsökning faktiskt var lokaliserad till denna världsdel.

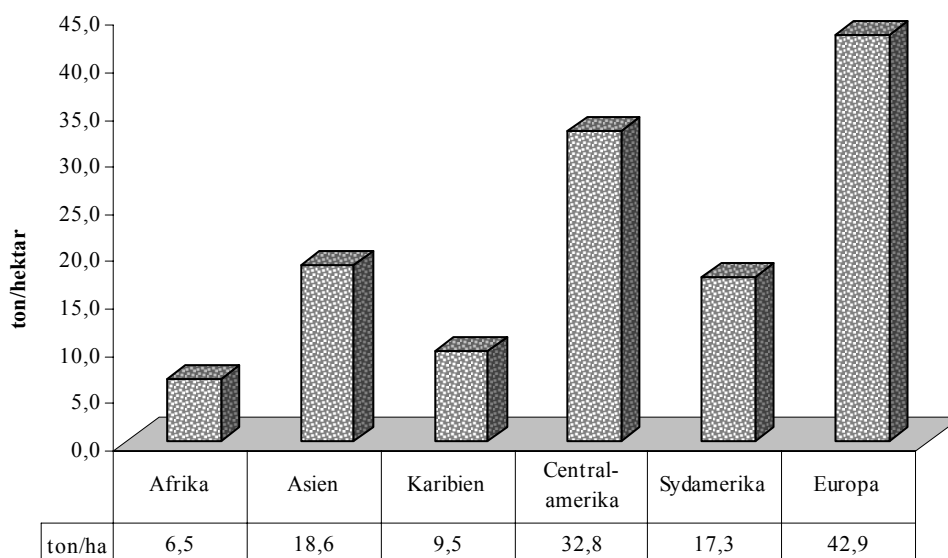
Figur 16. Världsproduktionen av bananer sedan 1961, miljoner ton. Total world production of bananas, million tonnes (källa/source: FAO).

Figur 17. Utvecklingen av bananproduktionen mellan 1961 och 2004 i de sex största producentländerna. Development of banana production between 1961 and 2004 in the six major producing countries (källa/source: FAO).

En viktig faktor i produktionen är avkastningen och här ser man mycket stora skillnader mellan odlingsregionerna. Ett flertal faktorer ligger bakom de stora skillnaderna men skillnaderna är i några fall inte helt logiska. Eftersom optimal temperatur för produktionen ligger på 27°C vore det logiskt att finna den högsta avkastningen i varma regioner som Central- och Sydamerika. Istället har Europa den högsta avkastningen. Det förklaras av att odlingen i Europa är koncentrerad till Kanarieöarna (Guadeloupe och Martinique är inte inräknat i detta medelvärde trots att de politiskt tillhör Frankrike) där man i intensiva odlingar med moderna odlingsmetoder, och även till viss del odling under väv, tar höga skördar.

Huvuddelen av odlingen i Asien och Afrika sker i små odlingar som tillgodoser en lokal konsumtion. Odlingarna bedrivs inte rationellt och tillgången på insatsmedel är ofta mycket begränsad. Detta ger naturligtvis utslag i avkastningen. Det kan kanske tyckas lite förvånande att avkastningen i Centralamerika är nästan dubbelt så hög som den i Sydamerika. Det beror på att de stora produktionsländerna i Centralamerika, Costa Rica, Panama och Guatemala, alla har en stor andel exportinriktade plantager med mycket hög avkastning. I Sydamerika däremot finns bland annat Brasilien med en produktion på 6 miljoner ton per år som bedrivs i mindre odlingar och i mycket liten utsträckning är inriktad på exportmarknaden. Där ligger medelavkastningen på 12 ton/ha. Det stora exportlandet Ecuador, där en stor del av odlingen bedrivs i mindre företag, har också det en lägre avkastning, 27 ton/ha än i de centralamerikanska länderna där genomsnittet kommer upp i 40-50 ton/ha. I Karibien slutligen är odlingarna små och topografien kuperad vilket gör att odlingarna inte kan bedrivas rationellt. Detta är orsaken till den låga avkastningen trots att odlingen här till stor del är inriktad på export.

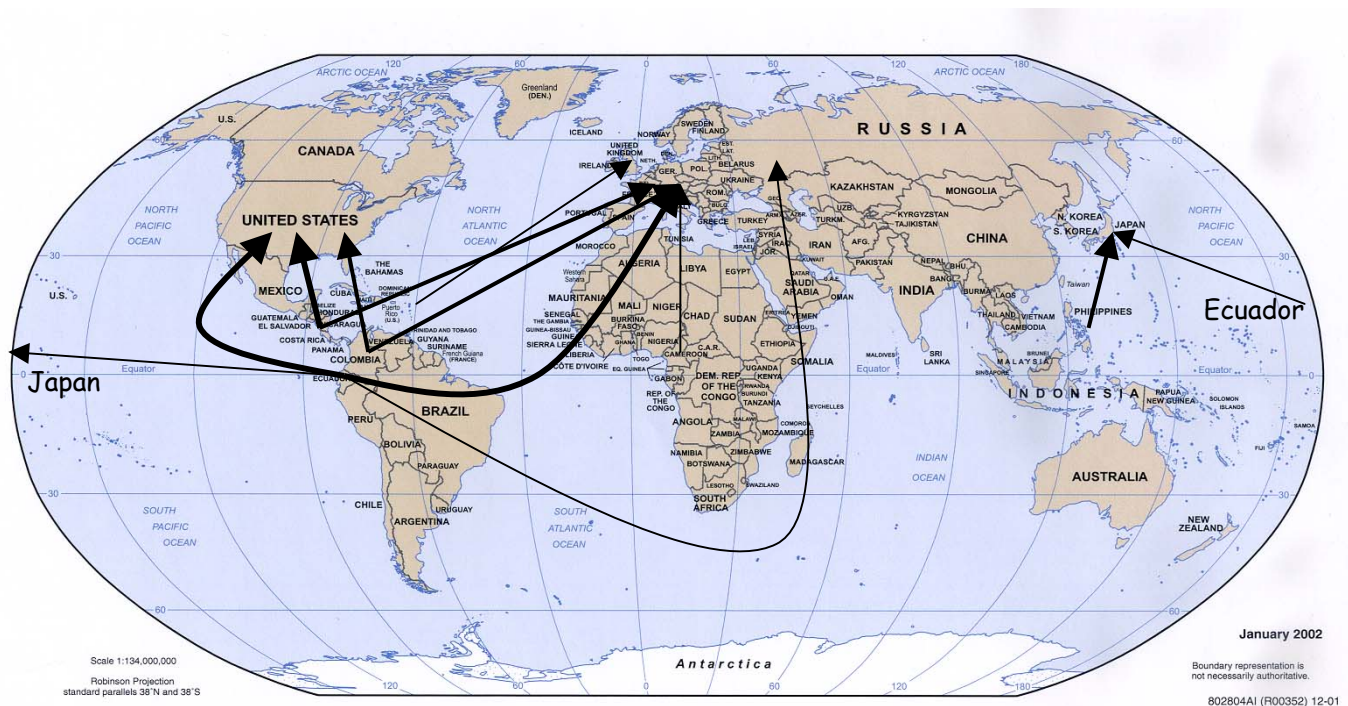

Figur 18. Genomsnittlig avkastning vid odling av bananer i sex odlingsregioner. Average yield from banana growing in six production regions (källa/source: FAO).

5.1.2. Export

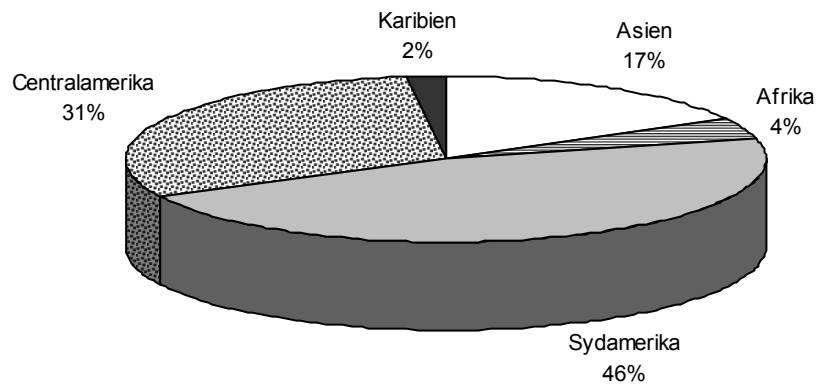
De stora exportländerna är inte alls desamma som de stora producentländerna. De tre största producentländerna, Indien, Brasilien och Kina har alla liten export och tillfredställer istället en inhemsk efterfrågan. De stora exportländerna återfinns i Latinamerika som tillsammans med Karibien svarar för nästan 80 % av världens totala export. Det finns bara några få exportländer utanför denna region; Elfenbenskusten och Kamerun i Afrika och Filippinerna i Asien.

De största handelsströmmarna går från Latinamerika till Nordamerika och Europa. Till detta kommer mindre strömmar från Afrika och Karibien till främst EU. Det största exportlandet utanför Latinamerika är Filippinerna vars export främst går till Japan. De transnationella företagen dominerar än idag, över 100 år efter att United Fruit bildades, handeln med bananer. United Fruits dominans har dock minskat, från att ha haft mellan 75 % och 85 % av handeln i Latinamerika på 50-talet, till 34 % 1966 och cirka 23 % idag. Det är framför allt Del Monte och Dole som har tagit marknadsandelar från United Fruit, som idag heter Chiquita, och tillsammans har de multinationella företagen cirka 60 % av världens totala bananexport.

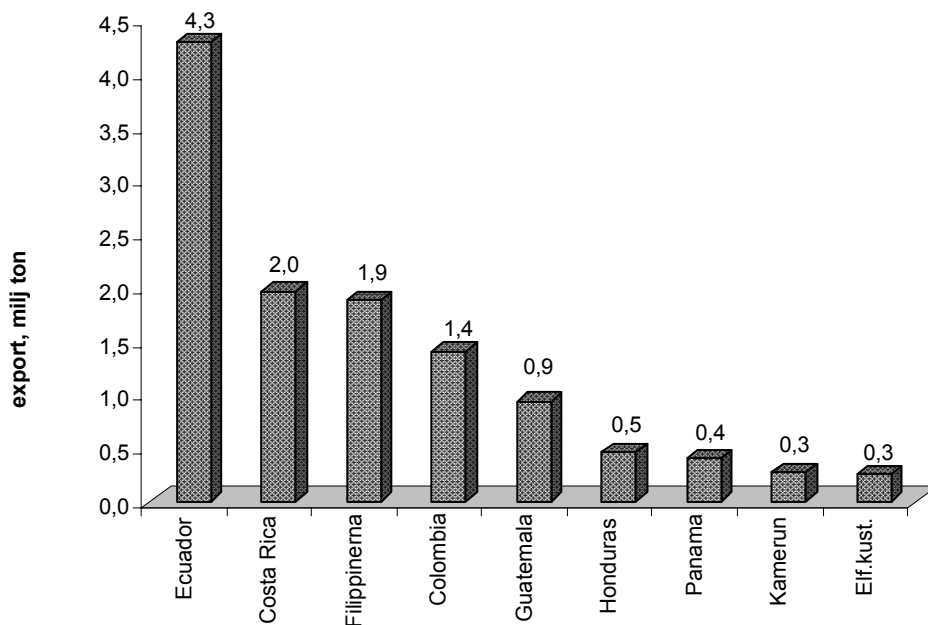

→ >1 miljon ton → 0,5 - 1 miljon ton → <0,5 miljon ton

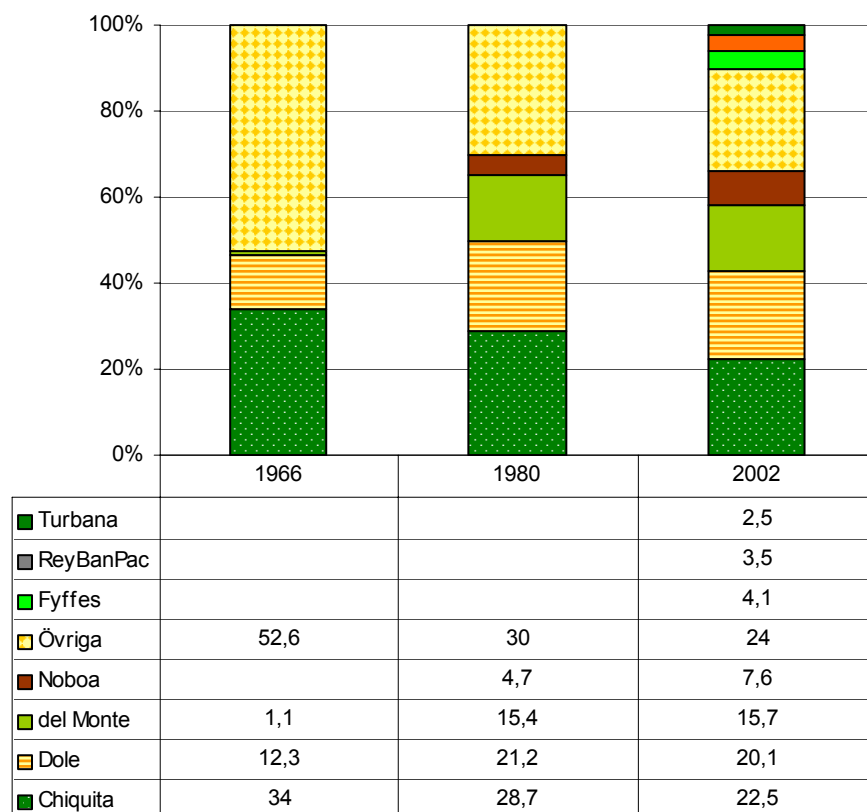
Figur 19. De största handelsströmmarna av bananer. The most important banana trade flows.

Figur 20. Exportens fördelning på ursprungsregioner, medel 2001 – 2003. Distribution of export origin, average 2001 – 2003 (källa/source: FAO).

Figur 21. De största exportländerna, medelexport 2001-2003. The most important export countries, average 2001 – 2003 (källa/source: FAO).

Figur 22. De transnationella företagens andel av den totala bananexporten 1966, 1980 och 2002. Shares of the largest Transnational Companies in world banana exports 1966, 1980 och 2002 (källa/source: UNCTAD, 2003).

5.2 Produktion och export i olika länder

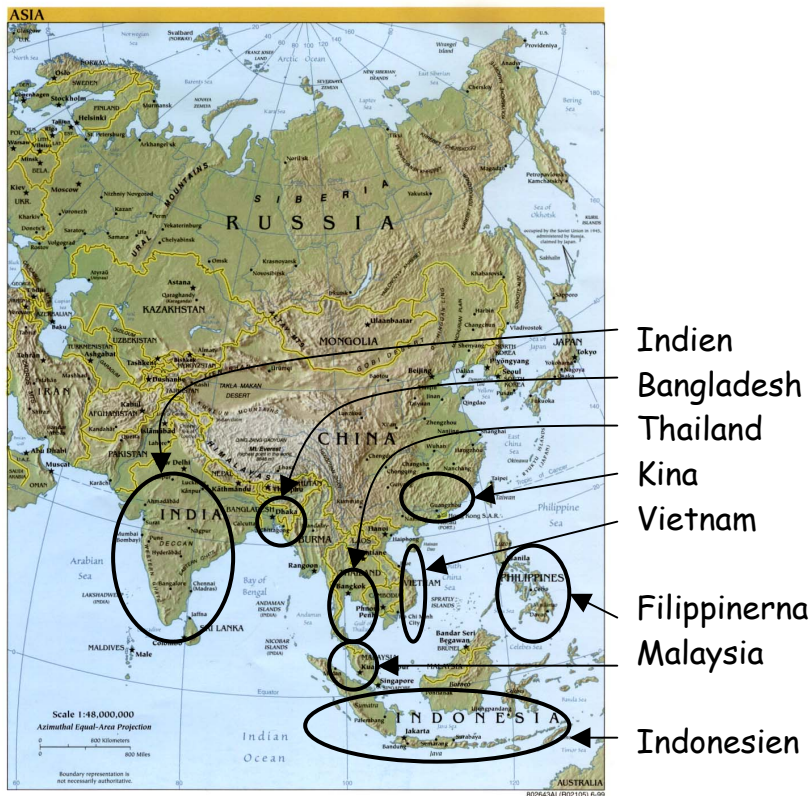
5.2.1. Asien

Asien är bananernas egentliga ursprungsområde och det är också här vi idag hittar den största produktionen av bananer, över hälften av världens produktion av bananer finns i Asien. Här finns fyra av de sex största produktionsländerna och 80 % av 1990-talets produktionsökning var lokaliserad till asiatiska länder. Världens i särklass största producent av bananer är Indien med 16,8 miljoner ton vilket utgör 24 % av världens totala bananproduktion. Exporten på cirka 10 000 ton uppgår dock bara till en halv promille av den totala produktionen. Avkastningsnivån på 27 ton/ha för Indien, där odlingen är inriktad på att tillfredsställa den inhemska marknaden, är förvånande hög och tyder på att denna odling, åtminstone till en del bedrivs i rationella odlingar.

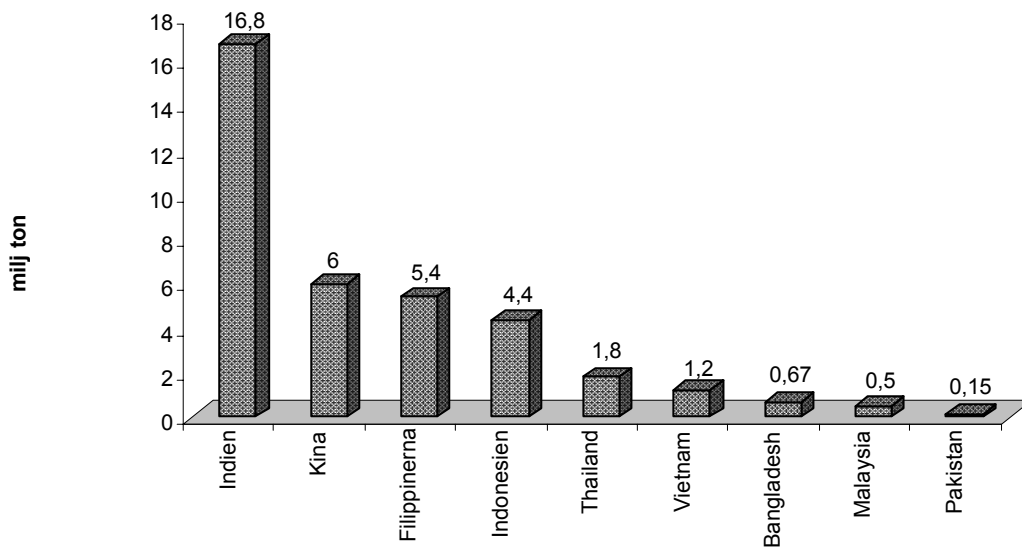
Produktionen av bananer i Asien är sålunda huvudsakligen inriktad på att tillfredsställa respektive lands inhemska efterfrågan och länderna har därför mycket begränsad export av bananer. Regionen har dock ett stort exportland, nämligen Filippinerna.

Två andra länder i regionen kan vara värda att beakta, Kina och Thailand, som bägge arbetar aktivt på att expandera exportindustrin för frukt och grönsaker. Kina har en för regionen förhållandevis hög avkastning medan den thailändska ligger betydligt lägre. Den kinesiska produktionen har under de senaste 15 åren ökat från 1,6 till 6,2 miljoner ton dvs. med 240 %. Produktionen i Thailand har under samma period ökat från 1,6 till 1,9 miljoner ton. Där har

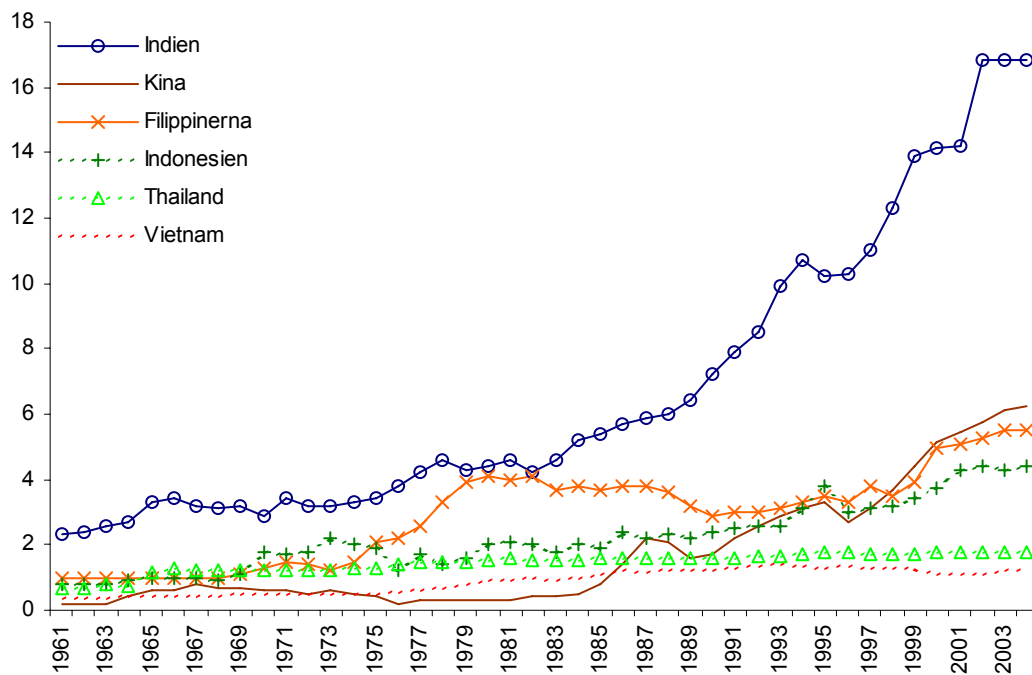
ökningen sålunda varit betydligt blygsammare. Bägge länderna har dock en mycket blygsam export.

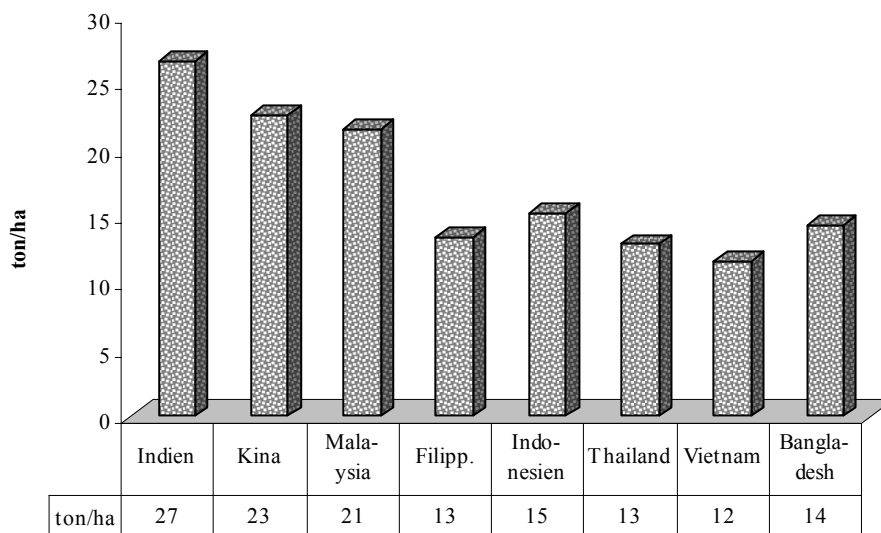
Figur 23. De främsta bananproducerande länderna i Asien. The major banana producing countries in Asia.

Figur 24. Produktionen av bananer i de främsta producentländerna i Asien, medel 2002 – 2004. Banana production in the major banana producing countries in Asia, average 2002 – 2004 (källa/source: FAO).

Figur 25. Utvecklingen av produktionen i de sex största bananproducerande länderna i Asien 1961 - 2004. Development of banana production in the six major banana producing countries in Asia 1961 - 2004 (källa/source: FAO).

Figur 26. Avkastning vid odling av bananer i de viktigaste asiatiska länderna. Yields from banana growing in the most important Asian countries (källa/source: FAO).

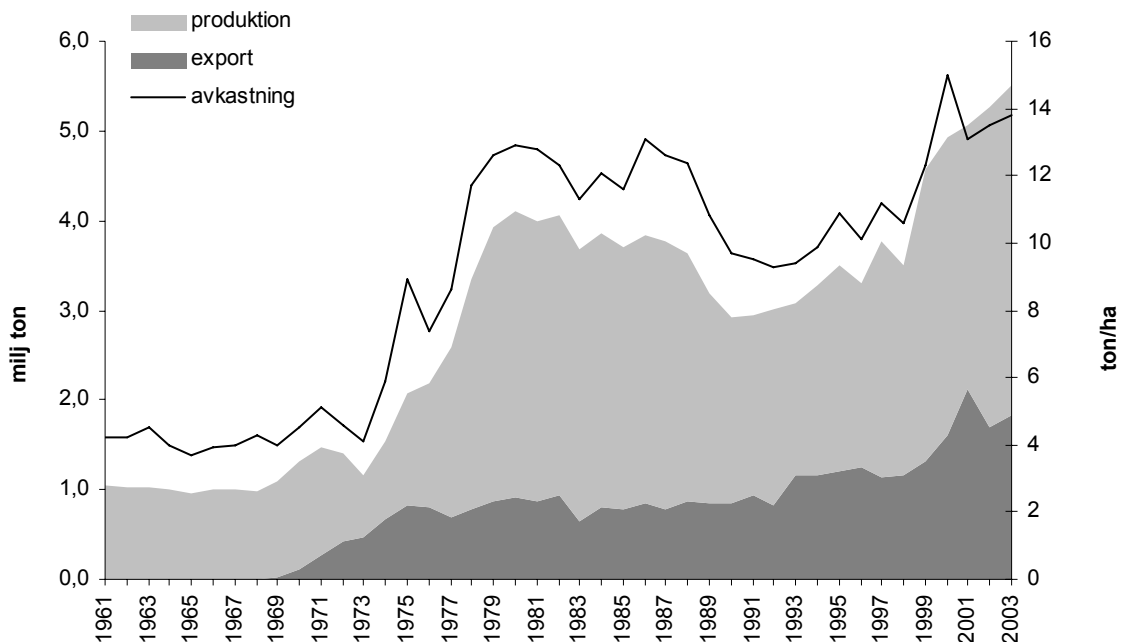
5.2.1.1. Filippinerna

Produktionen på Filippinerna är som i resten av Asien framför allt småskalig. Över 6 miljoner hushåll är beroende av bananproduktion för åtminstone en del av hushållets inkomster (FAO, 2003). Huvuddelen av produktionen, 67 %, konsumeras också lokalt, och i denna produktion är produktionen småskalig, oftast orationell och avkastningen låg. Bananexporten svarar bara för 1 % av landets exportinkomster, men hela 19 % av jordbruksexporten.

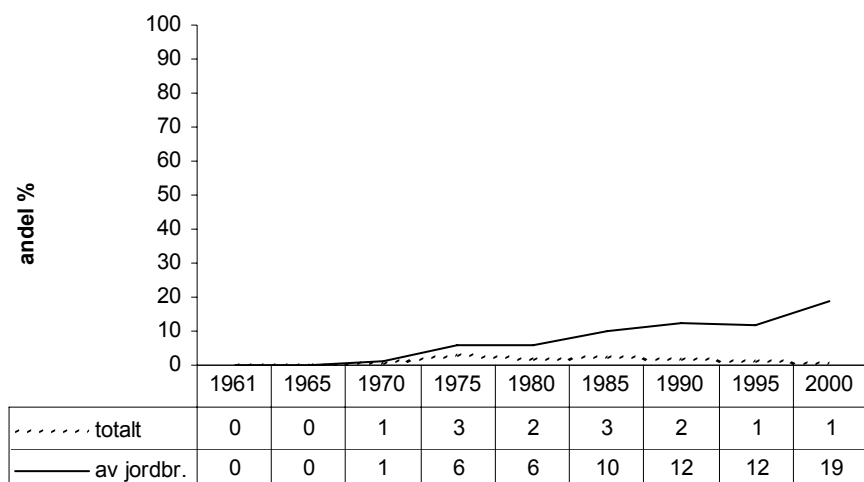
Det finns dock även stora plantager vilka är inriktade på produktion för export. Filippinernas stora exportmarknad är Japan. Plantagerna är storskaliga, rationella och avkastningen uppgår till 40 ton per hektar vilket kan jämföras med siffran för landet som helhet, 9,4 ton per hektar. Precis som i de flesta länder med stor bananexport är de multinationella företagen etablerade i landet. Chiquita, Dole och Del Monte svarar tillsammans för 64 % av exportkvantiteterna. Företagen leasar ofta odlingsmarken av odlarna vilket uppges vara ett problem i landet.

Två tredjedelar av exporten går till Japan som har Filippinerna som huvudsaklig leverantör av bananer. En fjärdedel går till Kina, Taiwan och Korea medan resterande del går till Mellanöstern.

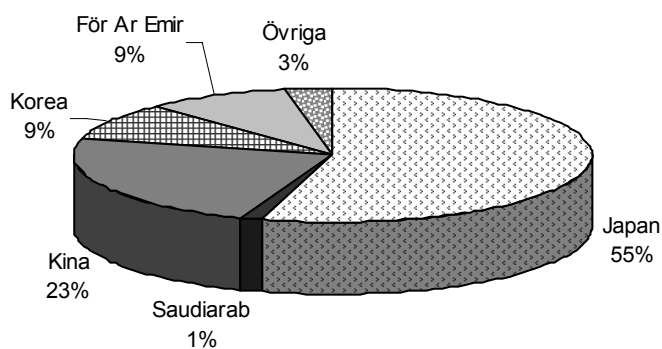
Produktionen på Filippinerna ökade mycket kraftigt på 1970-talet, mellan 1971 och 1981 ökade produktionen från 1,5 till 4 miljoner ton för att sedan minska till 3 miljoner ton tio år senare. Den kraftiga produktionsökningen under 1970-talet sammanfaller med en stor ökning av avkastningen och bör därför till en del förklaras av denna.

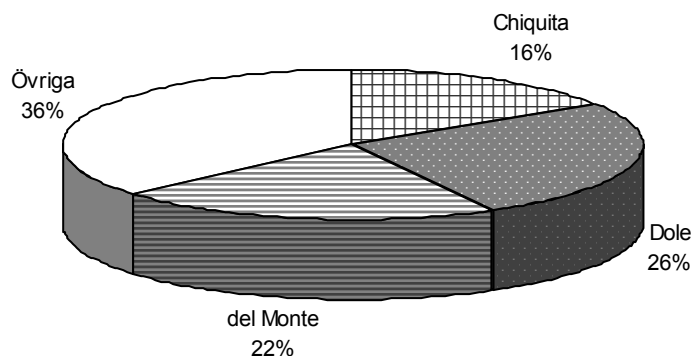
Figur 27. Produktion, export och avkastning i Filippinerna under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in the Philippines between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 28. Bananernas andel av jordbruksexporten och av de totala exportinkomsterna i Filippinerna. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in the Philippines (källa/source: FAO).

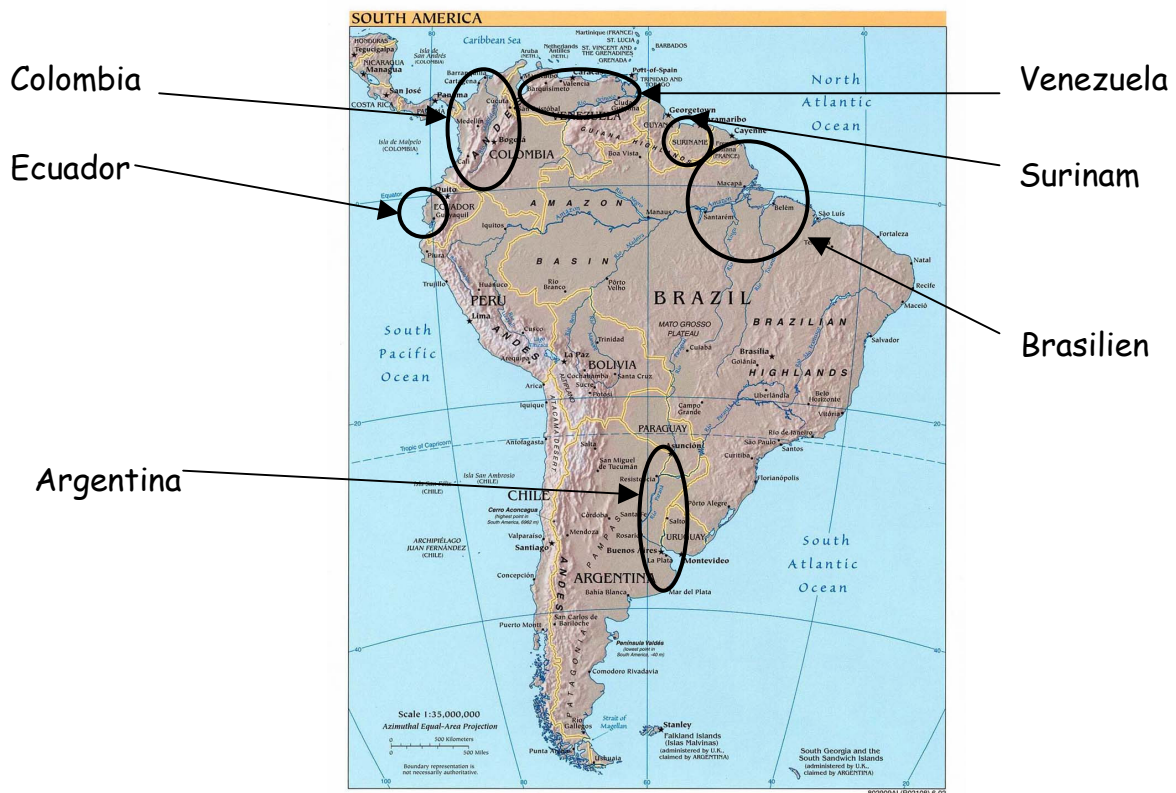

Figur 29. Destinationer för Filippinernas export av bananer, genomsnitt 2001-2003. Destination for export of bananas from the Philippines, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2003).

Figur 30. De transnationella företagens andelar av Filippinernas exportkvantiteter år 2000. The Transnational Companies' shares of banana export volumes from the Philippines in 2000 (källa/source: FAO, 2003).

5.2.2. Sydamerika

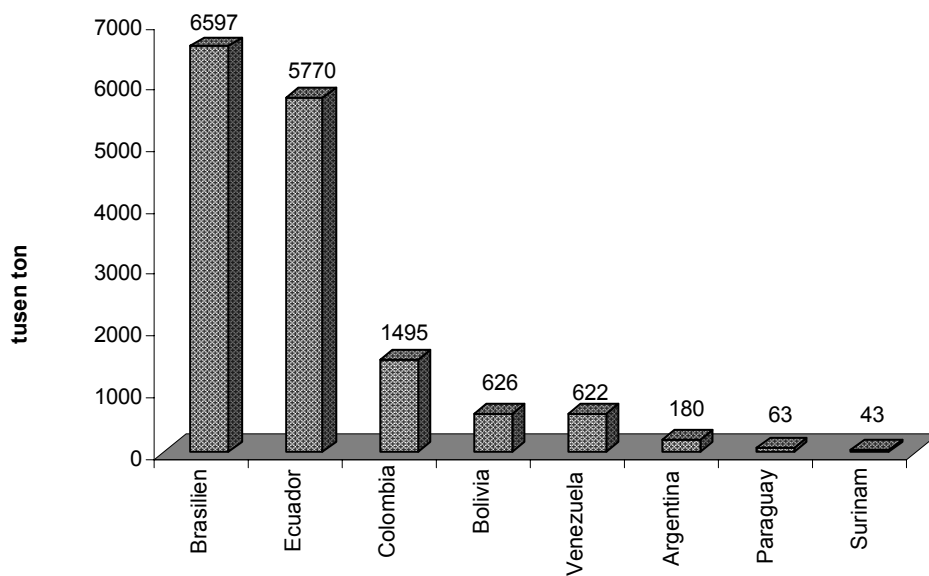

Figur 31. De främsta bananproducerande länderna i Sydamerika. The major banana producing countries in South America.

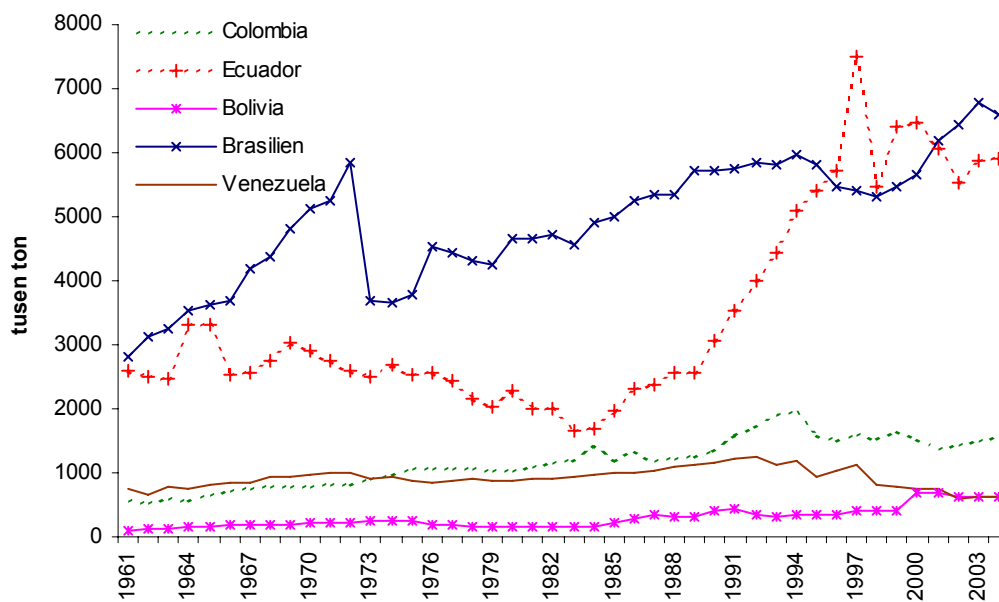
I Sydamerika produceras bananer framför allt i Brasilien, Ecuador och Colombia och i mer begränsad omfattning i Bolivia och Venezuela. Både Brasilien och Ecuador tillhör världens giganter inom bananodlingen med en årlig produktion på vardera cirka 6 miljoner ton. Odlingens inriktning är dock mycket olika i de sydamerikanska länderna. Ecuador är världens i särklass största exportland med en export på närmare 5 miljoner ton vilket innebär att cirka 80 % av produktionen exporteras. Ecuador är också det land som haft den mest dramatiska produktionsökningen, under perioden 1985 till 1995 ökade produktionen från cirka 2 miljoner ton till 5,5 miljoner ton, en ökning med 175 % på 10 år.

Det mest extremt exportinriktade landet i Sydamerika är, om statistiken stämmer, emellertid Colombia som exporterar över 90 % av sin produktion. Brasilien däremot, exporterar bara ett par hundra tusen ton vilket motsvarar 2-3 % av produktionen. I likhet med Ecuadors produktion så ökar den brasilianska, men ökningstakten har varit betydligt jämnare över en längre tid. Colombia är det land som har den högsta genomsnittliga avkastningen vilket är logiskt med tanke på den höga exportandelen. Brasilien, som endast exporterar en liten andel av produktionen har en låg avkastningsnivå.

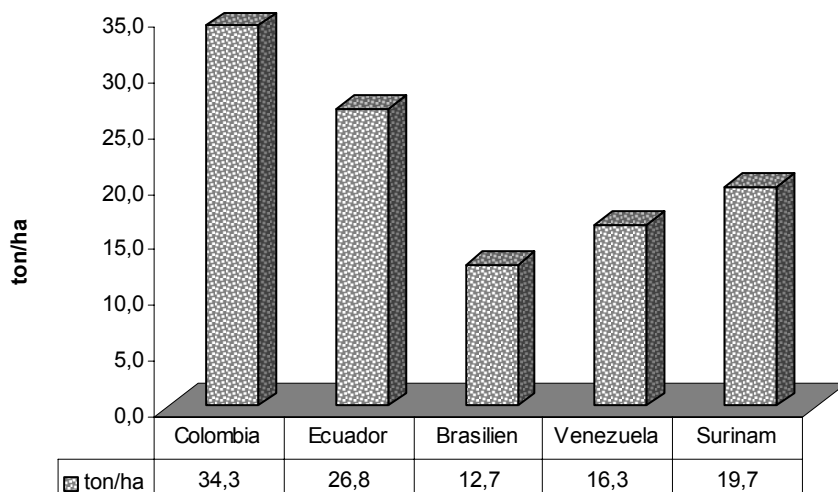
Ytterligare ett land är av intresse, nämligen Surinam, eftersom det är en tidigare europeisk koloni som tillhör gruppen AVS-länder med speciella tullpreferenser vid export till EU. Det är ett litet producentland som dock uppges ha likheter med övriga latinamerikanska länder när det gäller typ av odlingsmark. Landet tros därför ha betydligt bättre förutsättningar att utveckla en konkurrenskraftig produktion än de karibiska AVS-länderna.

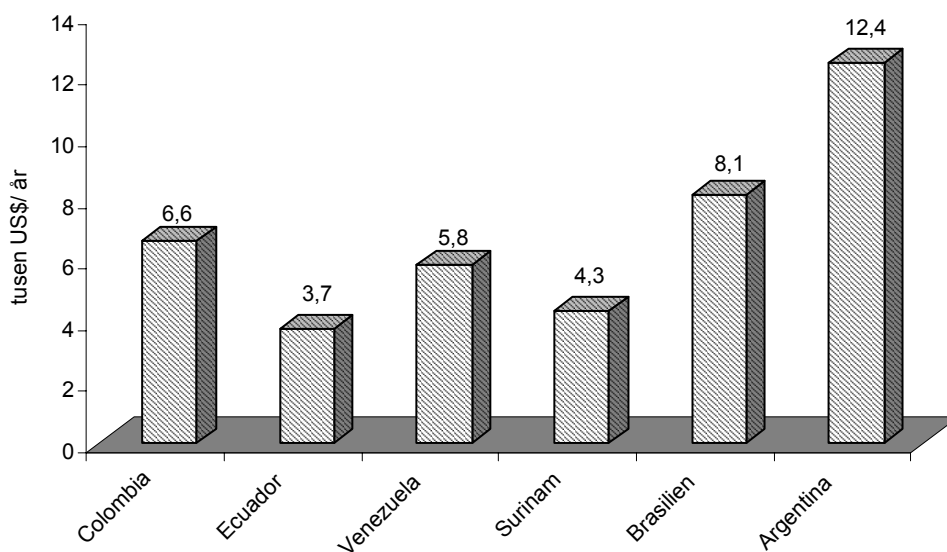
Figur 32. Produktionen av bananer i de främsta producentländerna i Sydamerika, medel 2002 – 2004. Banana production in the major South American banana producing countries, average 2002 – 2004 (källa/source: FAO).

Figur 33. Utvecklingen av produktionen i de fem största bananproducerande länderna i Sydamerika 1961 - 2001. Development of banana production in the five major banana producing countries in South America 1961 - 2001 (källa/source: FAO).

Figur 34. Avkastning vid odling av bananer i de viktigaste sydamerikanska länderna. Yields in the most important South American banana producing countries.

Figur 35. BNP/capita i de sydamerikanska bananproducerande länderna. GDP/capita in the South American banana producing countries (källa/ source: CIA).

5.2.2.1. Ecuador

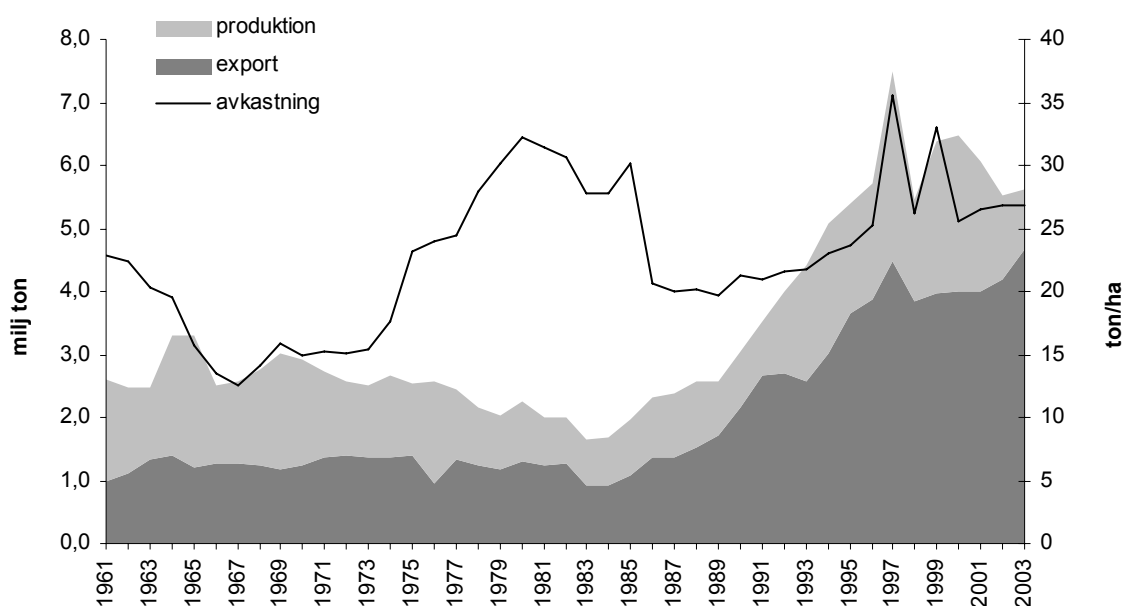
Republiken Ecuador var ett av de tre länder som uppstod när "Gran Colombia" föll samman 1830 (de andra två var Colombia och Venezuela). Landets yta uppgår till 277 000 kvadratkilometer vilket är något mindre än Finland. Befolkningen uppgår till 13 miljoner varav 33 % är under 14 år. Olja är landets viktigaste exportprodukt, den svarar för 40 % av exportinkomsterna. Politisk instabilitet och en utbredd korruption är problem som landet brottas med.

Ecuador är världens största exportör av bananer och såväl produktion som export har ökat mycket kraftigt de senaste 20 åren. Landet tillfredställer dock även en stor inhemsk efterfrågan. Trots en gigantisk export utgör exporten inte mer än drygt 70 % av produktionen.

Den produktionsökning som sedan 1980-talet ägt rum i Ecuador beror till största delen på en utökning av den odlade arealen men också på ökad avkastning. Till skillnad från de stora exportländerna i Centralamerika sker odlingen i Ecuador framför allt i småskaliga privata odlingar även om större exportinriktade odlingar också finns. Produktionen återfinns främst i regionerna El Oro, Guayas och Los Rios.

Produktiviteten uppvisar mycket stora skillnader beroende på typ av odling. I de små traditionella odlingarna uppgår den till cirka 18 ton/ha medan man i de stora exportodlingarna ligger på över 50 ton/ha. Odlingen har, helt naturligt, mycket stor ekonomisk betydelse för landet. Bananerna svarar för 17 % av landets totala exportinkomster och inte mindre än 61 % av exportinkomsterna från jordbruket. Antalet odlingsföretag uppskattas till 5 000 och odlingen och exportindustrin ger arbete för cirka 380 000 personer.

I Ecuador fastställer regeringen ett minsta pris som skall betalas till odlarna. Priset ligger kring US\$ 3,20 per låda på 17,8 kg vilket motsvarar cirka 140 €/ton. Ett litet antal mellanhänder köper sedan upp frukten från odlarna och säljer den vidare till de exporterande företagen. Trots att det sålunda finns ett fastställt minimipris för bananer har odlarna ofta svårt att få ut detta.

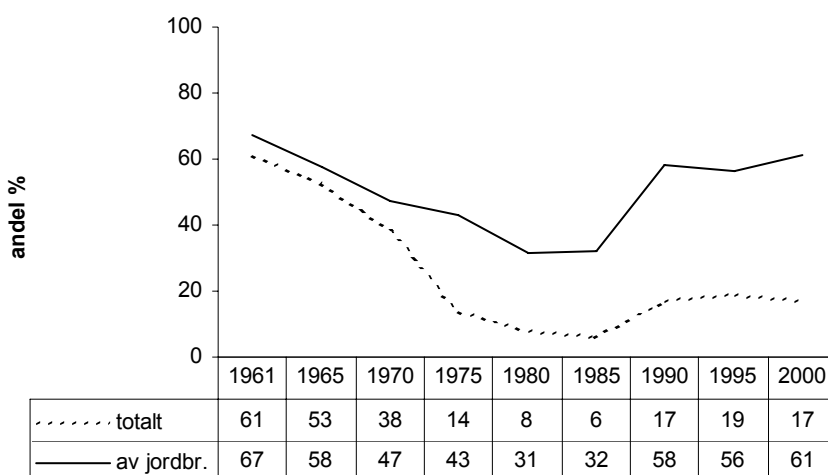

Figur 36. Produktion, export och avkastning i Ecuador under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Ecuador between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

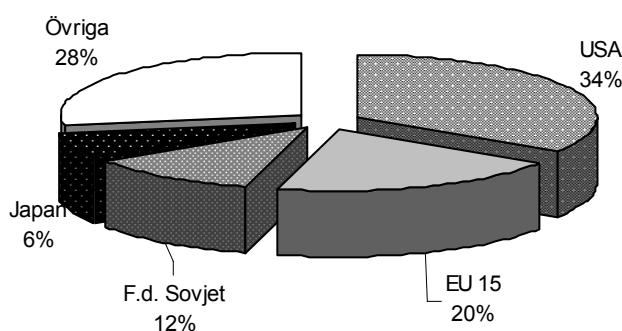
Jämfört med huvuddelen av de stora bananexporterande länderna i Latinamerika har de multinationella bananföretagen inte en lika dominerande ställning i Ecuador. Största aktör är istället det inhemska företaget Noboa som svarar för 35 % av exporten och säljer bananer under varumärket Bonita. Företaget har egna odlingar som omfattar cirka 7 000 ha men har

också avtal med cirka 600 odlare med en odlingsareal på 36 000 ha. En annan inhemsk aktör är Favorita Fruit Company som kontrollerar 16 % av exporten.

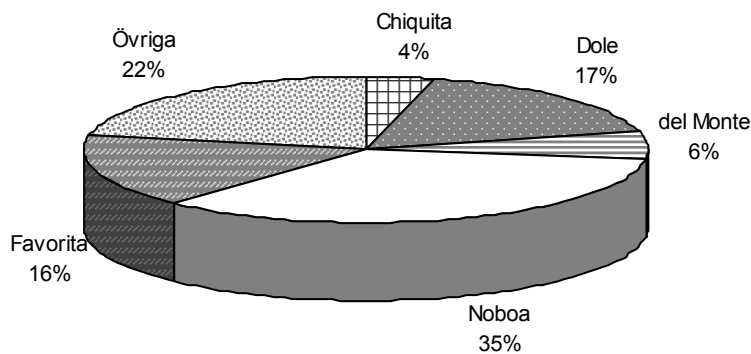
De multinationella företagen har sålunda mindre betydelse i Ecuador än i flertalet andra latinamerikanska länder. Företagen finns dock i landet. Chiquita och Del Monte har under senare år minskat sina egna odlingar i landet och köper numera i högre utsträckning upp bananer från oberoende odlare via mellanhänder. Dole har efter 2002 gått i motsatt riktning och köpt upp bananplantager som tillsammans med bananer från cirka 500 oberoende odlare svarar för deras försörjning. Inköp av plantager i Ecuador följde efter att Dole sålt plantager i Colombia, Nicaragua och Venezuela där arbetarna är betydligt starkare organiserade i fackföreningar. Bananerna exporteras över hela världen. Ecuador är en stor aktör på i stort sett alla världens marknader, utom möjligen den norska.

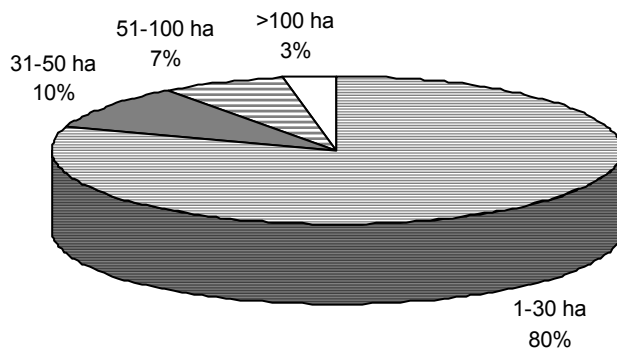
Figur 37. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Ecuadors totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Ecuador (källa/source: FAO).

Figur 38. Destinationer för Ecuadors export av bananer, genomsnitt 2001-2003. Destination for Ecuador's export of bananas, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2003).

Figur 39. Exportföretagens andelar av Ecuadors exportkvantiteter år 2000. The export companies' shares of Ecuador's export volumes in 2000 (källa/source: FAO, 2003 och Cogeia 2005).

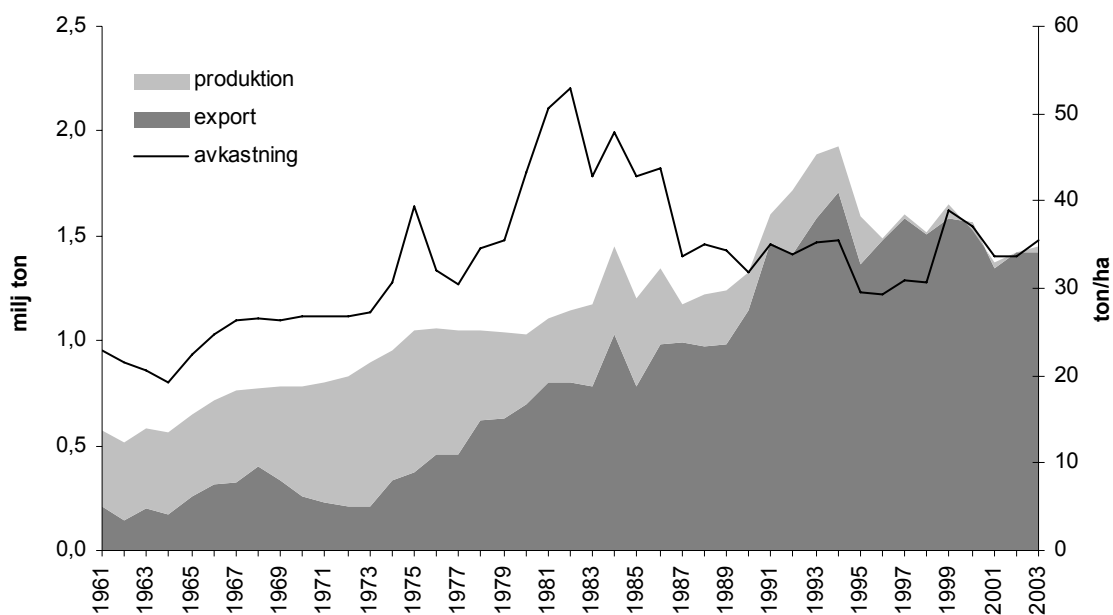

Figur 40. Odlingsenheternas storlek i Ecuador. Distribution of banana farm size in Ecuador (källa/source: FAO, 2003).

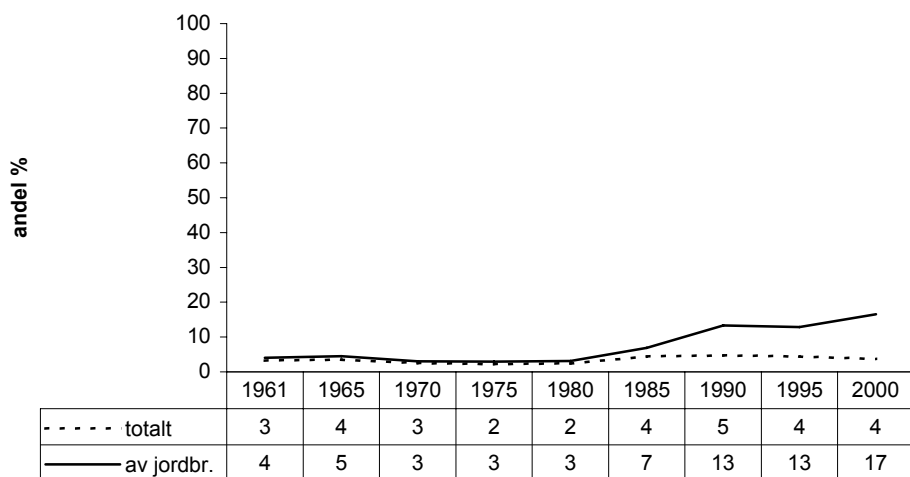
5.2.2.2. Colombia

Colombia är liksom Ecuador ett av de tre länder som uppstod när "Gran Colombia" kollapsade 1830. Landet präglas av politisk instabilitet med en gerillarörelse som kontrollerar landsbygden. Ytan på 1,04 miljoner kvadratkilometer motsvarar Sveriges, Norges och Finlands sammanlagda yta och befolkningen uppgår till 43 miljoner varav 30 % är under 14 år. Förutom bananer är export av olja, kaffe och blommor viktigt för landet.

Produktionen av bananer i Colombia är inte lika stor som i Ecuador men ännu mer fokuserad på export, här går över 90 % av produktionen på export. Huvuddelen (c:a 70 %) av de 60 000 ha mark som i Colombia har bananproduktion återfinns i regionen Antioquia, med Medellin som centralort, ett tidvis konfliktfyllt område. Till detta kommer att landet har stora problem med den svampsjukdom, Black Sigatoka, som kan orsaka mycket stora skador och starkt reducerad skörd. Trots detta ligger avkastningen på cirka 34 ton per hektar vilket är mer än 25 % högre än i Ecuador. Att bananerna har stor betydelse för ekonomin framgår av att bananer svarar för 17 % av exportinkomsterna från jordbruket och för 4 % av landets totala exportinkomster. Colombias beroende av bananer är dock betydligt lägre än i grannlandet Ecuador.

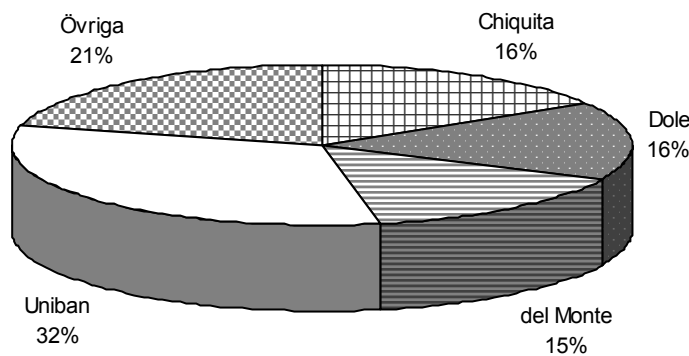
Figur 41. Produktion, export och avkastning i Colombia perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Colombia between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

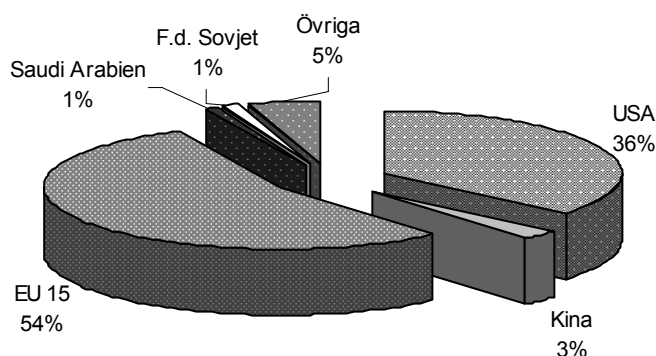
Figur 42. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Colombias totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Colombia (källa/source: FAO).

Ländernas avkastning speglar i viss mån odlingens struktur. I Colombia, där stora plantager är vanliga, med rationell odling och god tillgång på insatsmedel, blir avkastningen förhållandevis hög. Ecuador med en större andel mindre odlingar som ägs av privata småjordbrukare har något lägre avkastning.

De multinationella företagen har i Colombia en betydligt större andel av exportmarknaden än i Ecuador, men ändå inte mer än cirka 50 %. Vid sidan om Dole, Chiquita och Del Monte, som vardera har ungefär lika stora andelar av exporten, finns flera nationella bolag. Uniban är det viktigaste av dessa med 32 % av bananexporten. Företaget har 102 odlingar som omfattar cirka 13 000 ha. I USA säljs bananerna under märket Turbana medan de i Europa marknadsförs av Fyffes. Den colombianska bananexportens destinationer är tämligen jämnt fördelade mellan Europa och Nordamerika.

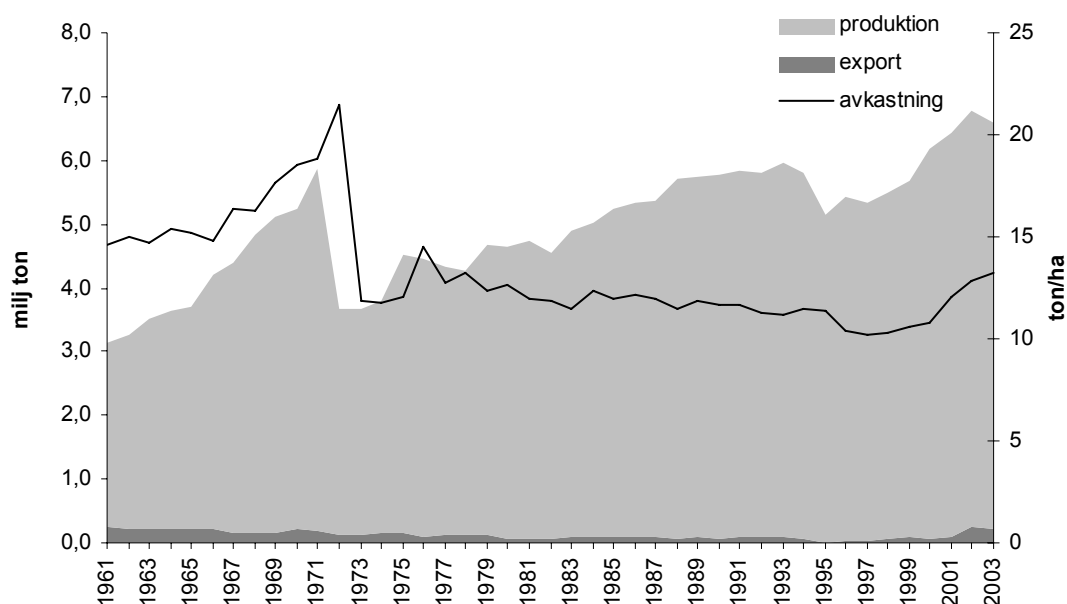

Figur 43. Exportföretagens andelar av Colombias exportkvantiteter år 2000. The export companies' shares of Colombia's export volumes in 2000 (källa/source: FAO, 2003 och Cogea 2005).

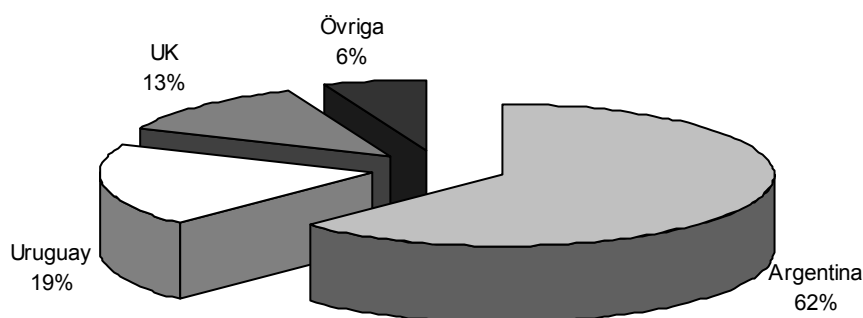
Figur 44. Destinationer för Colombias export av bananer, genomsnitt 2001-2003. Destination for Colombia's export of bananas, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2005).

5.2.2.3. Brasilien

Figur 45. Produktion, export och avkastning i Brasilien perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Brazil between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Efter 300 år under portugisiskt styre blev Brasilien självständigt 1822. Militären har under 1900-talet haft stark inblandning i Brasiliens politiska styre men 1985 lämnades makten fredligt över till en civil regering. Brasilien är världens femte största land med en yta på 8,5 miljoner kvadratkilometer, vilket är något mindre än USA. Befolkningen uppgår till 186 miljoner varav 26 % är under 14 år. Det är Sydamerikas största ekonomi med en mängd viktiga industrier. Under senare år har jordbruksexporten ökat kraftigt.

Figur 46. Destinationer för Brasiliens export av bananer, genomsnitt 2001-2003. Destination for Brazil's export of bananas, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2005).

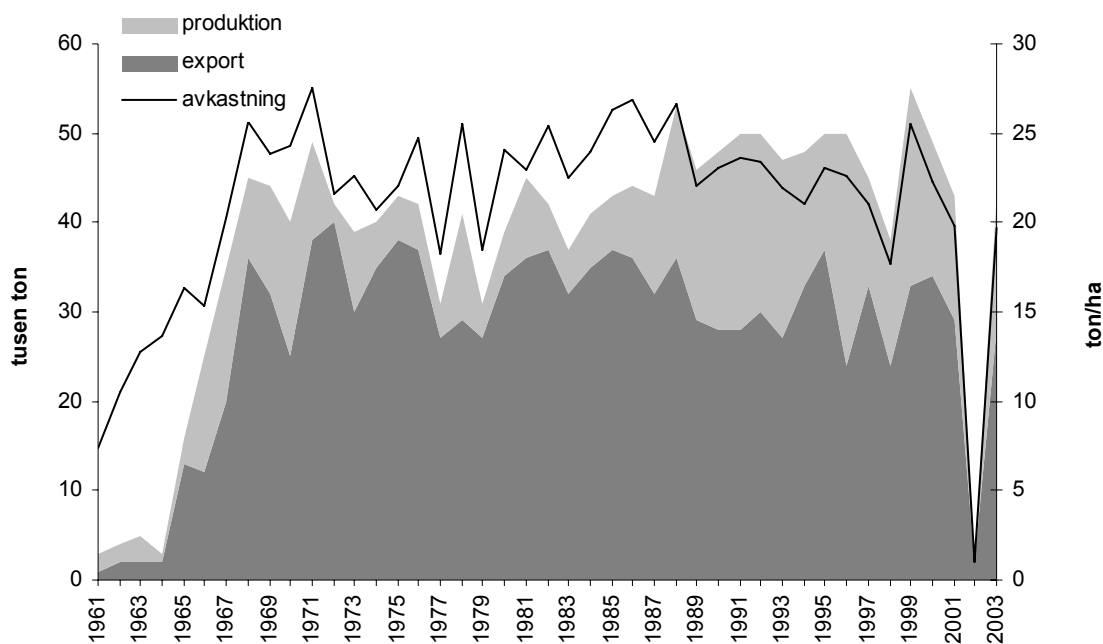
Brasilien har världens näst högsta produktion av bananer (efter Indien), med 6,6 miljoner ton, och har därmed också en högre produktion än Ecuador. Odlingen tillfredsställer dock huvudsakligen den inhemska marknaden, bara cirka 3 % går på export. Att det inte rör sig om stora exportinriktade plantager indikerar också avkastningsnivån, som med cirka 13 ton/ha är låg.

Exporten har dock ökat de senaste åren, från 70 000 ton så sent som år 2000 till en nivå 2004 på cirka 200 000 ton. Det motsvarar visserligen bara 3 % av produktionen men är samtidigt en nästan lika stor volym som exporten från AVS-länderna i Karibien. Företaget Del Monte har på senare tid gjort stora investeringar i landet.

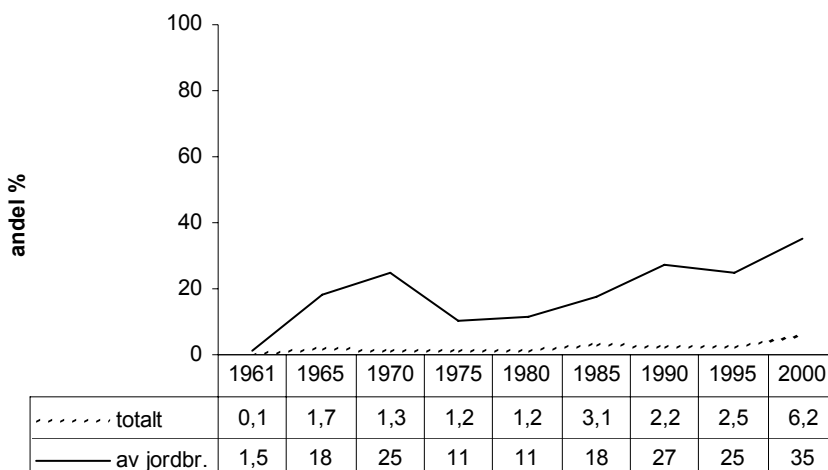
5.2.2.4. Surinam

Surinam fick sin självständighet från Nederländerna så sent som 1975. Efter ett antal år av militärdiktaturer och politiska kupper har landet sedan 1991 haft en demokratiskt vald regering. Det är ett mycket glest befolkat land. På en yta av 161 000 kvadratkilometer bor endast 438 000 människor varav 30 % är under 30 år. Befolkningen har till 37 % indiskt ursprung, de kom från Indien i slutet av 1800-talet. En annan grupp på 15 % av befolkningen har sitt ursprung på Java.

Den jordbruksbara andelen av landets yta är liten, den överstiger inte 1 %, varför jordbruket har begränsad betydelse. Exportintäkterna kommer istället till 70 % från den för landet viktiga aluminiumindustrin. Banenexporten svarar ändå för 6 % av landets exportinkomster och inte mindre än 35 % av jordbruksexportens inkomster. Denna export har sålunda stor betydelse för landets ekonomi.

Figur 47. Produktion, export och avkastning i Surinam perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Surinam between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 48. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Surinams totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Surinam (källa/source: FAO).

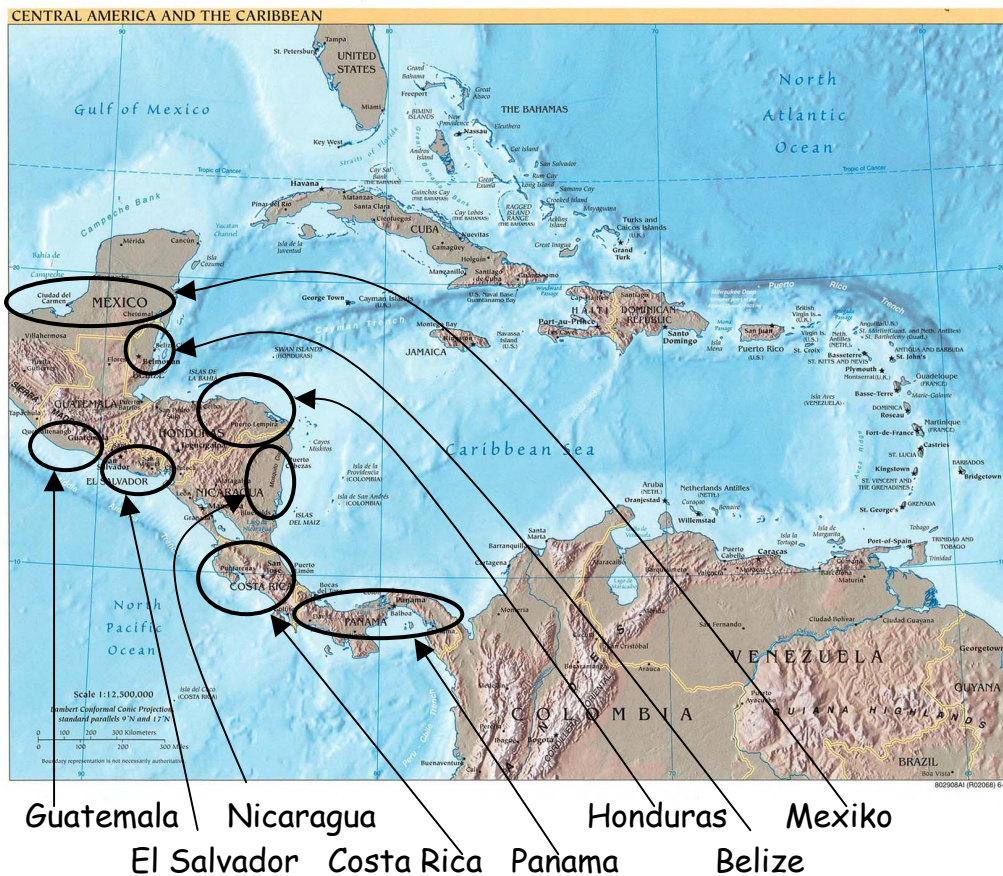
Med en produktion på 25 000 ton per år och en export på 15 000 ton är Surinam ett litet bananland såväl med avseende på produktion som på export. Hela exporten av bananer går till Storbritannien.

När Jamaicas leveranser av bananer 1980 minskade kraftigt efter att landet drabbats av två orkaner beslutade Fyffes att utveckla bananindustrin i Surinam (och i Belize). Landet uppges ha en tämligen konkurrenskraftig produktion med hög produktivitet och låga kostnader för arbetskraft. Strukturen på odlingarna med tillgång till plan mark inte alltför långt från utskeppningshamnar påminner om den i andra latinamerikanska länder snarare än på de karibiska öarna. Surinam tillhör gruppen AVS-länder, vilka åtnjuter tullpreferens vid export till EU.

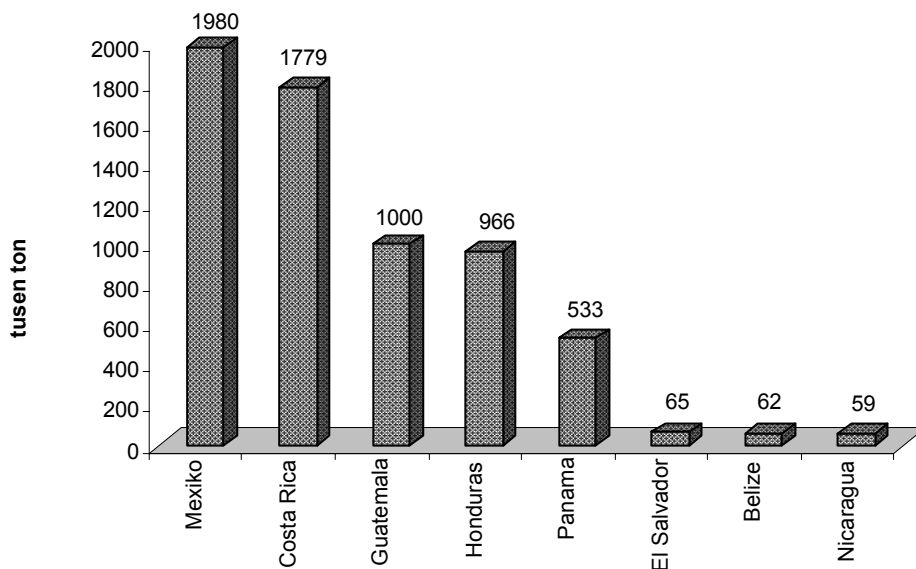
5.2.3 Centralamerika

Även om det är i Asien som bananen har sitt botaniska ursprung så är det i Centralamerika som den idag så gigantiska exportindustrin av bananer har sitt ursprung. Samtidigt som en järnväg byggdes i Costa Rica i slutet av 1800-talet började man anlägga odlingar av bananer längs järnvägen för att tågen skulle få en lämplig last ner till kusten och därigenom ge järnvägen inkomster. Mannen bakom projektet hette Keith och var en av grundarna till United Fruit som idag heter Chiquita.

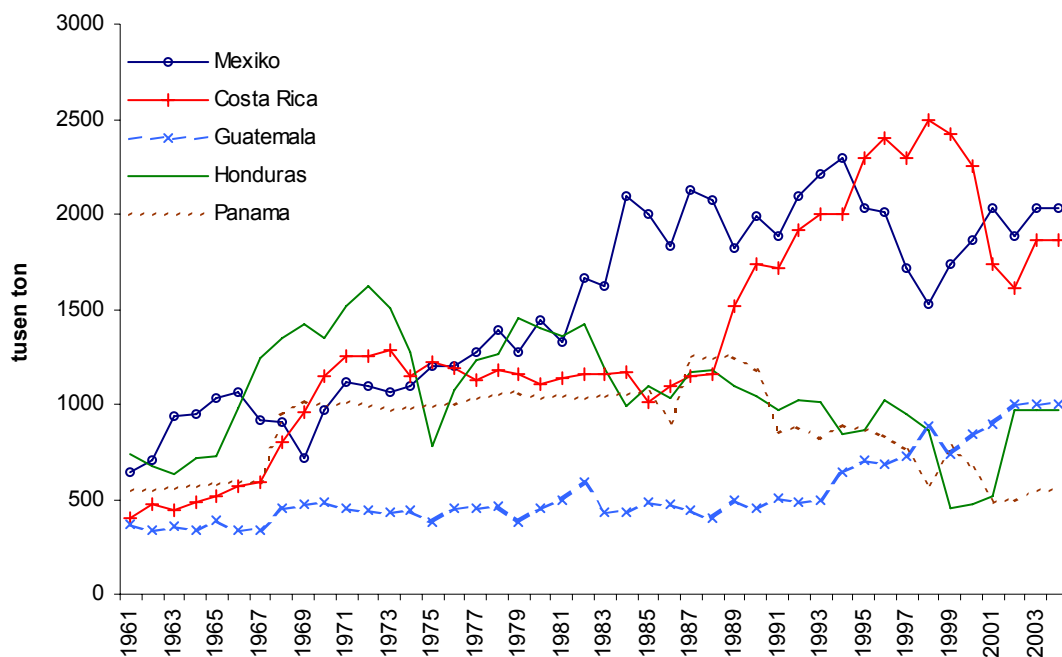
Centralamerika är den region där bananodlingen har störst betydelse, alla länder i denna region producerar bananer. Det är också den region som är mest inriktad på exportproduktion. I de flesta av länderna exporteras en stor del av produktionen. Ett undantag är regionens största producentland Mexiko vars export är liten och vars produktion sålunda främst tillgodoser den inhemska efterfrågan.

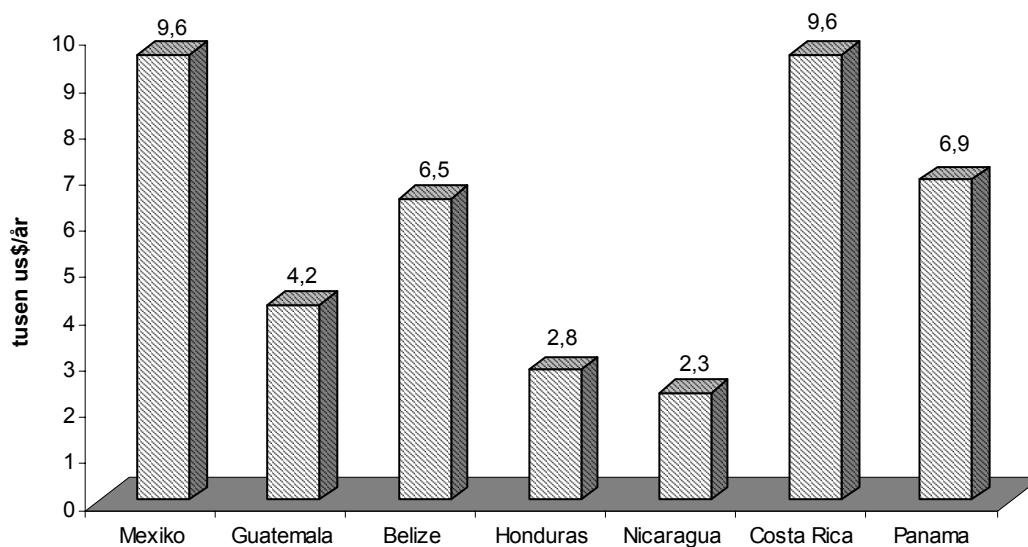
Figur 49. De främsta bananproducerande länderna i Centralamerika. The major banana producing countries in Central America.

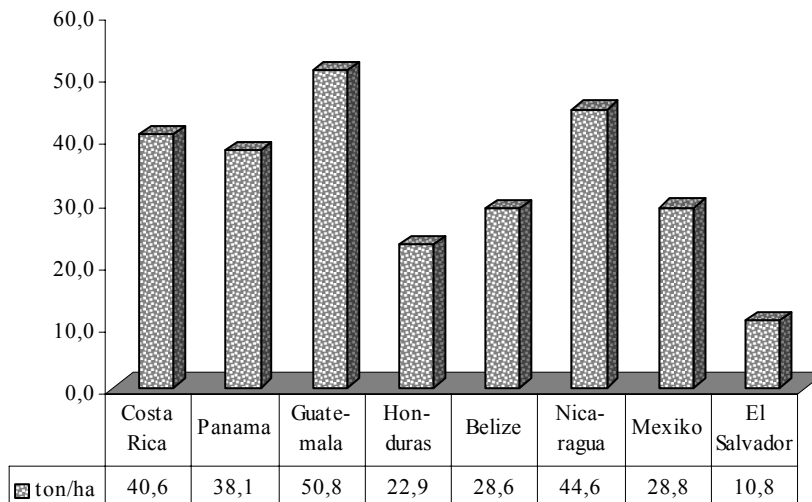
Figur 50. Produktionen av bananer i de främsta producentländerna i Centralamerika, medel 2002 – 2004. Banana production in the major Central American producing countries, average 2002 – 2004 (källa/source: FAO).

Figur 51. Utvecklingen av produktionen i de fem största bananproducerande länderna i Centralamerika 1961 - 2004. Development of banana production in the five major banana producing countries in Central America 1961 - 2004 (källa/source: FAO).

Figur 52. BNP/capita i de centralamerikanska bananproducerande länderna. GDP/capita in the Central American banana producing countries (källa/ source: CIA).

Figur 53. Avkastning vid odling av bananer i de viktigaste centralamerikanska länderna. Yields from banana production in the most important Central American countries.

Mexiko och Costa Rica har sålunda den högsta produktionen med en bit under två miljoner ton medan Guatemala och Honduras ligger kring 1 miljon ton och Panama på drygt en halv miljon ton. Utvecklingen i länderna har dock varit mycket olika. Såväl Costa Rica som Panama och Honduras hade 1985 en produktion på 1 miljon ton. Produktionen i Costa Rica har därefter ökat och ligger idag på 1,8 miljoner ton medan produktionen i Panama har minskat kraftigt och den i Honduras ligger på ungefär samma nivå som 1985. Utvecklingen i Guatemala har varit likartad som den i Costa Rica med en fördubblad produktion sedan 1985.

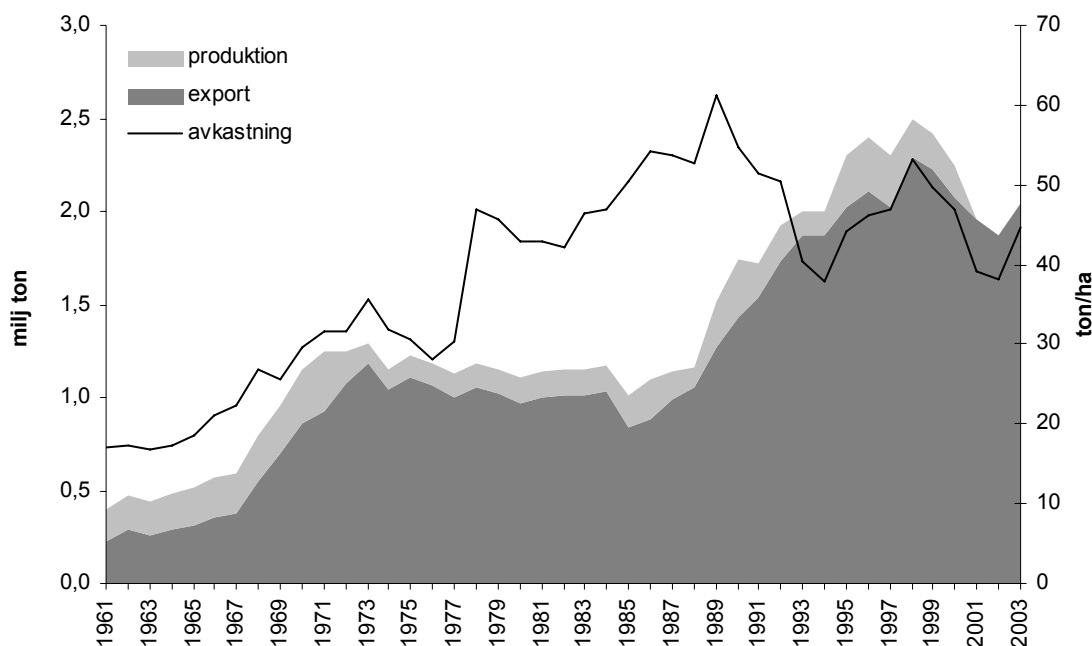
Figur 5.3 visar att regionen generellt har höga avkastningssiffror. Guatemala är enligt FAO:s statistik idag det enda land i världen med en avkastning över 50 ton per hektar. I flera länder har dock avkastningen sjunkit de senaste åren. Fallande bananpriser har medfört att insatsmedlen minskat och ökande problem med svampsjukdomen Black Sigatoka har likaledes lett till minskande skördar. 1989 låg avkastningen i Costa Rica på 60 ton per hektar och i Panama på 55 ton per hektar, idag ligger den i bägge länderna på cirka 40 ton. I Guatemala har utvecklingen däremot varit den motsatta. Här låg avkastningen i slutet på 1980-talet på cirka 25 ton per hektar och har sedan successivt stigit till dagens nivå på över 50 ton.

5.2.3.1. Costa Rica

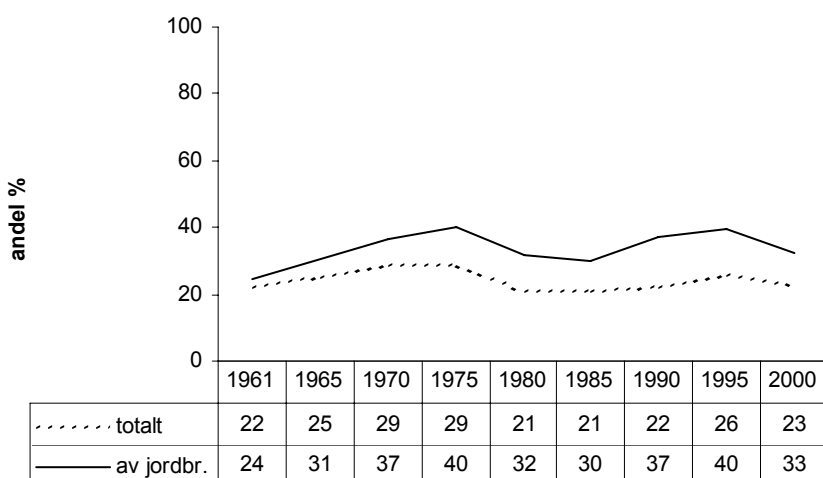
Costa Rica är Mellanamerikas politiskt mest stabila land. Under 1900-talet upplevde landet bara ett par oroliga perioder, och landet är känt för att helt ha avskaffat sitt militära försvar. Fattigdomen har minskat starkt, arbetslösheten är tämligen låg och program som ger social trygghet har skapats. Landet är med 51 000 kvadratkilometer lite större än Danmark men har något färre invånare, cirka 4 miljoner, av vilka 30 % är under 14 år. Costa Rica har under senare år utvecklat turistnäringen men det är jordbruket som står för de viktigaste exportprodukterna; kaffe, bananer och socker.

Costa Rica är det land där den stora exportproduktionen av bananer började och de stora företagen har även idag en mycket stor betydelse för bananindustrin i landet. De senaste åren

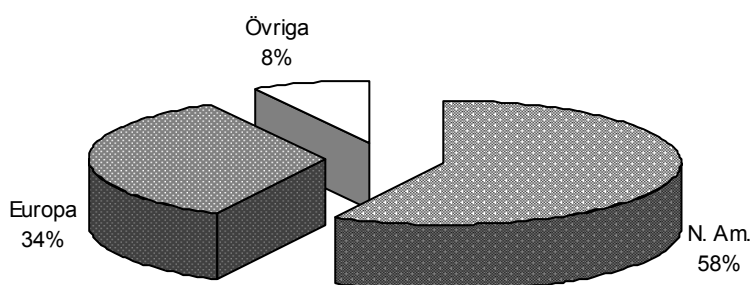
överstiger faktiskt exporten landets totala produktion. Detta kan naturligtvis bero på felaktigheter i statistiken men skulle också kunna peka på att bananer från närliggande länder exporteras via Costa Rica. Liksom i andra länder finns två typer av produktion, dels små familjeägda odlingar där avkastningen ligger på mellan 4 och 15 ton/ha och dels plantager för exportproduktion där avkastningen ligger mellan 25 och 60 ton/ha.

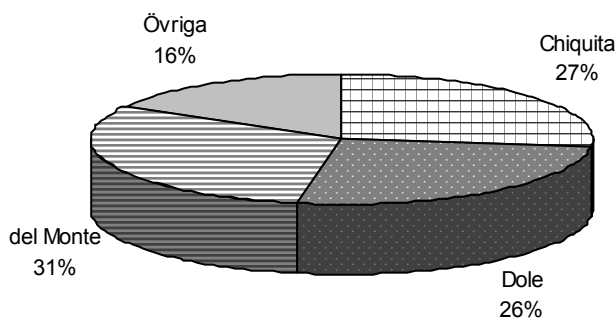
Figur 54. Produktion, export och avkastning i Costa Rica under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Costa Rica between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 55. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Costas totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Costa Rica (källa/source: FAO).

Figur 56. Destinationer för Costa Ricas export av bananer, genomsnitt 2001-2003. Destination for Costa Ricas export of bananas, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2003).

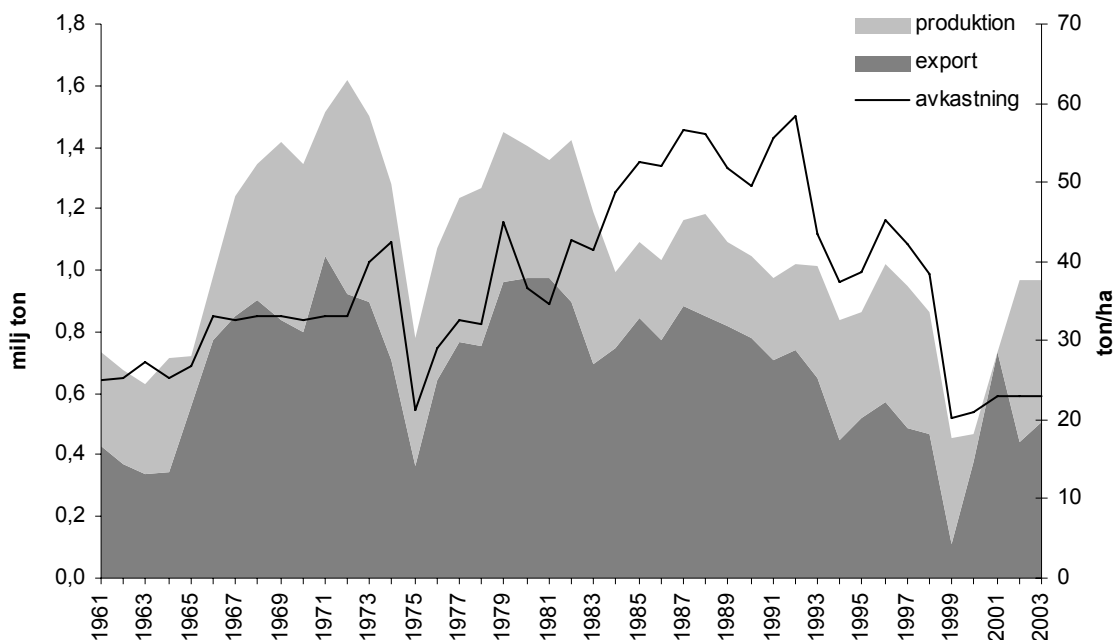

Figur 57. De transnationella företagens andelar av Costa Ricas exportkvantiteter år 2000. The Transnational Companies' shares of Costa Ricas export volumes in 2000 (källa/source: FAO, 2003).

De multinationella företagen har präglat bananproduktionen ända sedan den startade i Costa Rica i slutet av 1800-talet. Idag kontrollerar de cirka 50 % av produktionen i landet och 80 % av exporten. De kvantiteter som företagen inte producerar i egen regi köps upp av odlarna. Detta avspeglas också i odlingarnas struktur. Produktionen sker i hög grad på stora rationella plantager där företagen tillhandahåller de insatsmedel som krävs. Avkastningen blir därigenom också hög, över 40 ton per hektar. Som redan sagts ökade produktionen kraftigt under perioden 1985 till 1995. I slutet av 1990-talet stagnerade dock ökningen som ett resultat av sjunkande bananpriser och ökande problem med svampsjukdomen Black Sigatoka. Mindre produktiva arealer övergavs och odlingsarealen sjönk från 52 000 ha till dagens 42 000 ha.

Produktionen av bananer har helt naturligt mycket stor ekonomisk betydelse för landet och sysselsätter omkring 100 000 personer varav cirka en tredjedel direkt i odlingar och sorteringsanläggningar. Produktionen är mycket starkt exportinriktad, 85 % exporteras, och Costa Rica är världens näst största exportör av bananer efter Ecuador. Bananproduktionens ekonomiska betydelse syns inte minst av att bananer svarar för cirka en fjärdedel av landets totala exportinkomster och en tredjedel av intäkterna från jordbruksexporten.

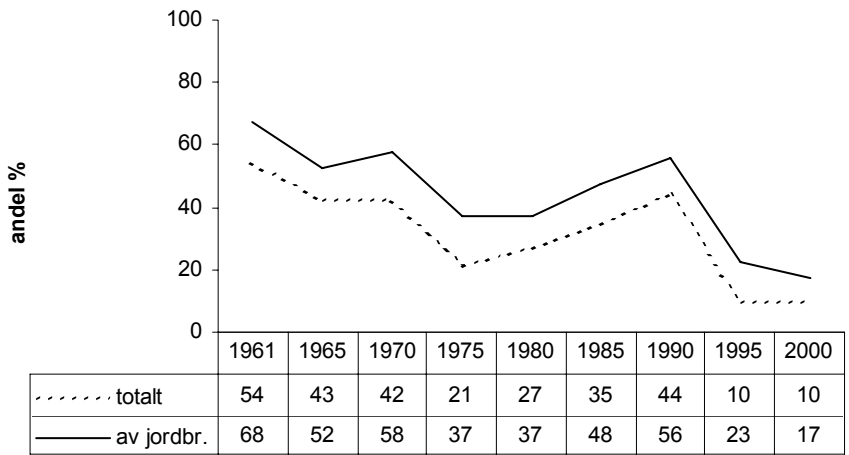
5.2.3.2. Honduras

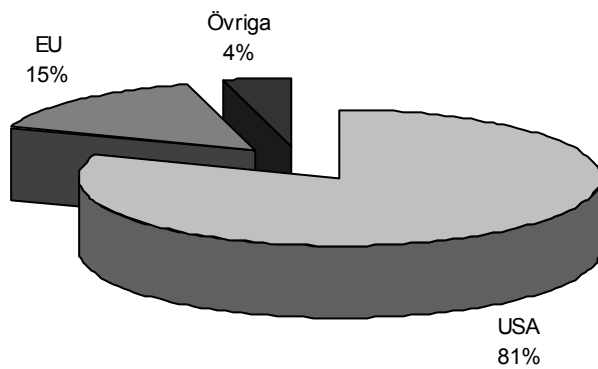
Figur 58. Produktion, export och avkastning i Honduras under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Honduras between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Honduras är en tidigare spansk koloni som blev självständig 1821. Landet räknas idag som Latinamerikas tredje fattigaste land trots att medelinkomsten inte är speciellt låg. Orsaken är att inkomsterna är extremt ojämnt fördelade med en mycket stor del av befolkningen som lever i fattigdom, med hög kriminalitet och en arbetslöshet på 28 %. Landet drabbades dessutom mycket hårt av orkanen Mitch 1998. Ytan på 112 000 kvadratkilometer motsvarar ungefär Lapplands storlek och hyser en befolkning på 7 miljoner invånare varav 41 % är under 14 år.

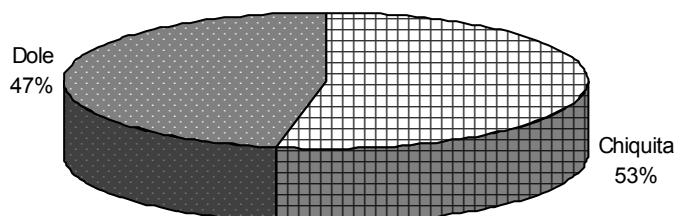
Produktionen av bananer är i Honduras främst lokaliserad till den norra kusten. De multinationella företagen dominerar såväl produktion som export men en tredjedel av odlingsmarken ägs och odlas av privata odlare som sedan säljer skörden till de stora företagen. När orkanen Mitch 1998 drabbade Honduras slogs stora delar av odlingen ut. Produktionen sjönk från 862 000 ton 1998 till 453 000 ton året efter. Ett intensivt omplanteringsarbete har dock gett resultat och produktionen är nu åter uppe på samma nivå som 1998.

Figur 59. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Honduras totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Honduras (källa/source: FAO).

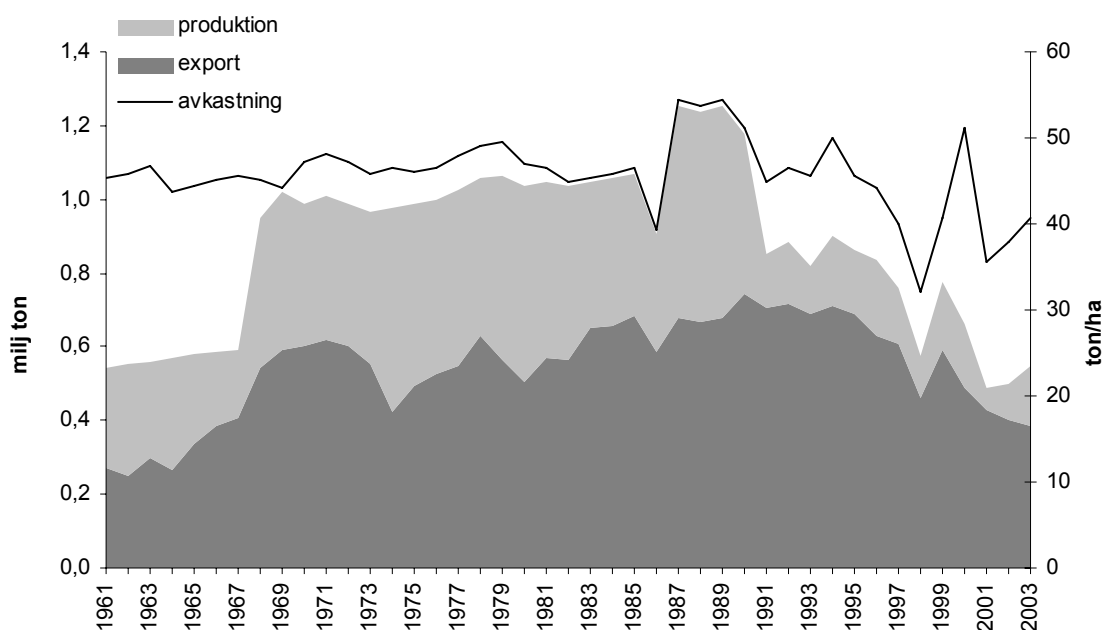
Figur 60. Destinationer för Honduras export av bananer, genomsnitt 2001-2003. Destination for Honduras' export of bananas, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2003).

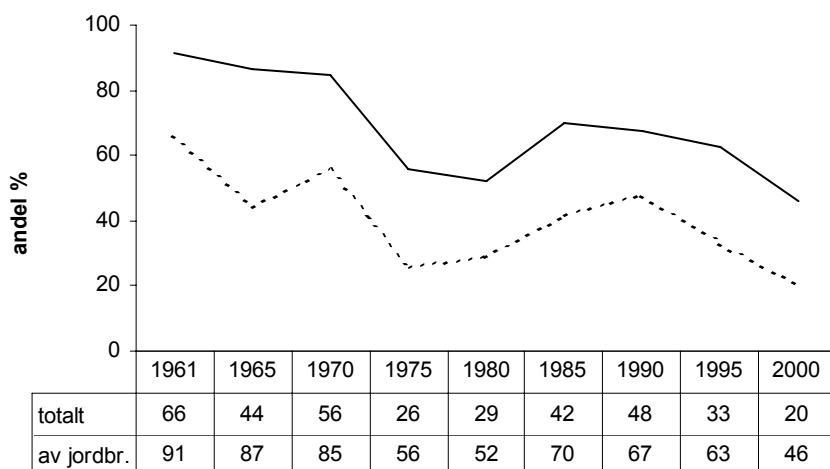
Figur 61. De transnationella företagens andelar av Honduras exportkvantiteter år 2000. The Transnational Companies' shares of Honduras' export volumes in 2000 (källa/source: FAO, 2003).

5.2.3.3. Panama

Panama bröt sig 1903 loss från Colombia och blev ett självständigt land. Kort därefter undertecknades ett avtal med USA om bygget av Panamakanalen och där Panama till USA avstod en landremsa på vardera sidan av kanalen. Bygget pågick under 10 år och stod klart 1914. Kanalen lämnades, efter 85 år i amerikansk ägo, helt över till Panama, den 31 december 1999. Med en yta på 76 000 kvadratkilometer är landet lika stort som Tjeckien men befolknings-siffran på 3 miljoner är bara en tredjedel av Tjeckiens. Andelen av befolkningen under 14 år är 30 % och arbetslösheten uppgår till 13 %. Ekonomin domineras av servicesektorn och bland viktiga exportprodukter återfinns bananer, socker och kaffe.

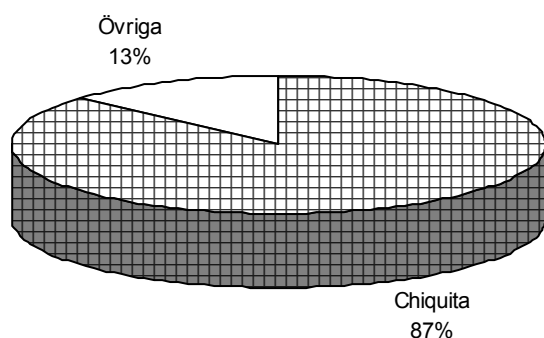
Figur 62. Produktion, export och avkastning i Panama under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Panama between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 63. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Panamas totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Panama (källa/source: FAO).

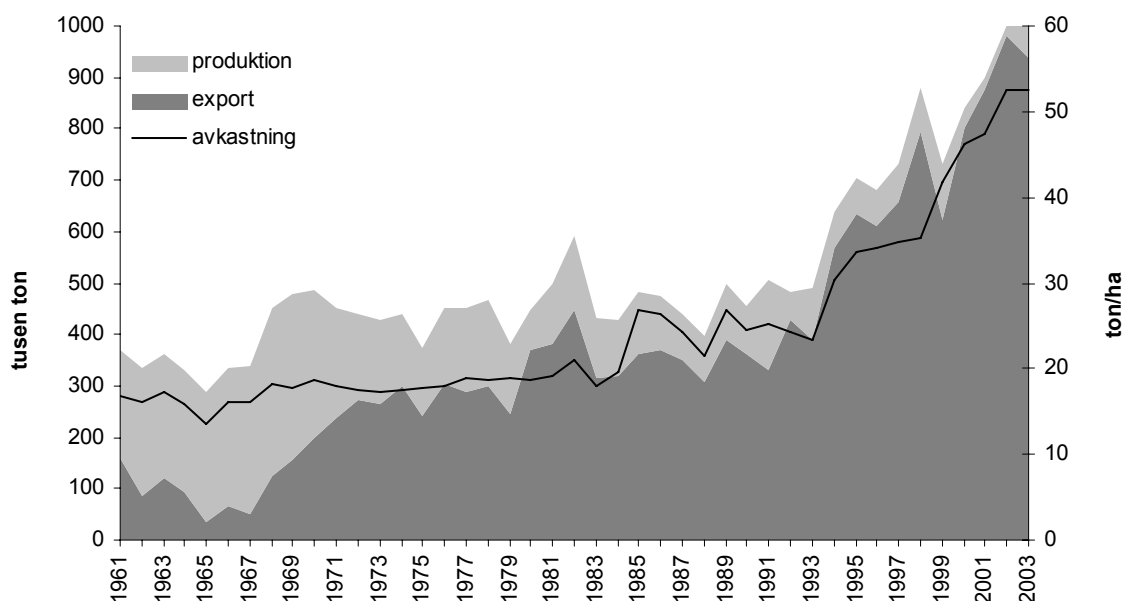
Bananproduktionen i Panama har sedan 1990 kontinuerligt sjunkit och arealen uppgår idag bara till 13 000 ha vilket kan jämföras med 23 000 ha 1990. Det finns flera orsaker till detta, bl.a. problem med svampsjukdomen Black Sigatoka och ökande produktionskostnader (FAO, 2003). Någon tillförlitlig statistik över exportens destinationer finns inte, enligt FAO exporteras 180 000 ton till Sverige vilket i så fall skulle utgöra hela den svenska konsumtionen av bananer vilket är direkt fel.

Chiquita, som har en helt dominerande ställning i landet har på senare år bytt strategi för sin verksamhet. Tidigare ägde företaget odlingar och kontrollerade sålunda hela produktions- och exportkedjan. Den största plantagen såldes nyligen till ett arbetarkooperativ och företaget köper nu istället upp bananerna från odlarna.

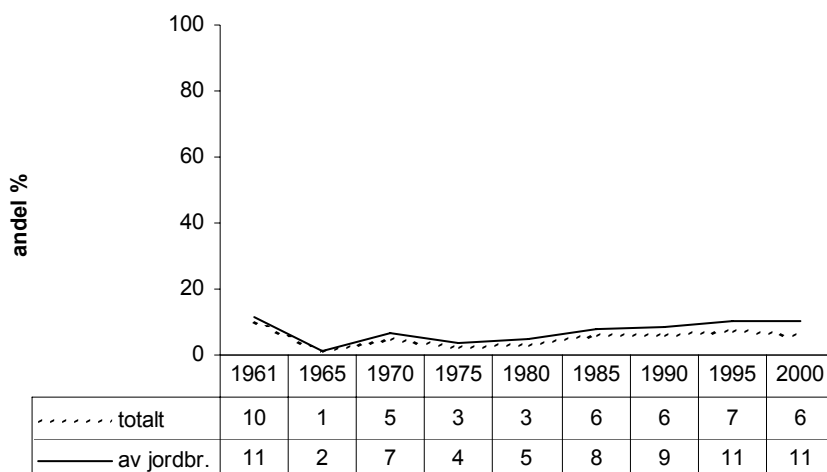
Figur 64. De transnationella företagens andelar av Panamas exportkvantiteter år 2000. The Transnational Companies' shares of Panama's export volumes in 2000 (källa/source: FAO, 2003).

5.2.3.4. Guatemala

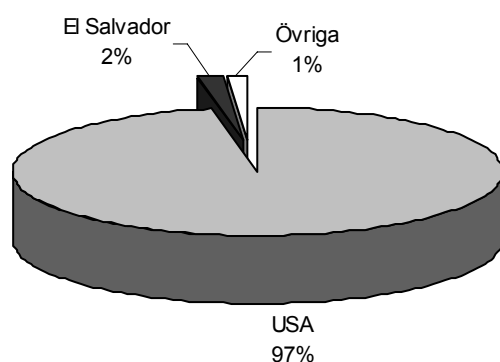

Figur 65. Produktion, export och avkastning i Guatemala under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Guatemala between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Guatemala är det gamla mayarikets hemvist. Senare kom spanjorerna, och efter närmare 300 år av spanskt styre blev landet självständigt 1821. Andra halvan av 1900-talet präglades av militärregimer, gerillaverksamhet och politiska kupper. Cirka 100 000 människor miste livet under denna period och 1 miljon drevs på flykt. Ett fredsavtal skrevs under 1996 men landet brottas fortfarande med våld och korruption. Landet är med en yta på 108 000 kvadratkilometer av ungefär samma storlek som såväl Honduras som Lappland och hyser en befolkning på 4,6 miljoner invånare varav 43 % är under 14 år. Jordbruket svarar för 2/3 av landets exportintäkter med kaffe, socker och bananer som viktiga produkter.

Figur 66. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Guatemalas totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Guatemala (källa/source: FAO).

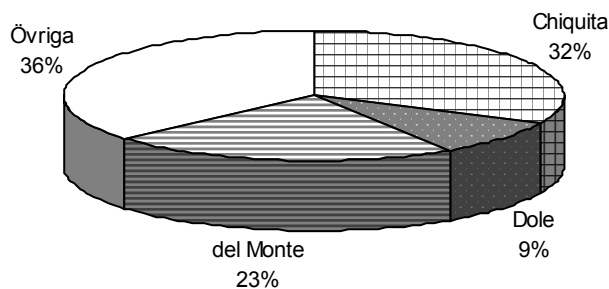

Figur 67. Destinationer för Guatemalas export av bananer, genomsnitt 2001-2003. Destination for Guatemala's export of bananas, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2003).

Bananproduktionen i Guatemala har under senare år ökat kraftigt. Det handlar dock inte om en utökning av arealen, den ligger på samma nivå som för 15 år sedan, utan om en ökad avkastning. Landet har idag den högsta genomsnittliga avkastningen per hektar, cirka 50 ton. Jämfört med närliggande länder är ändå beroendet av bananproduktionen förhållandevis

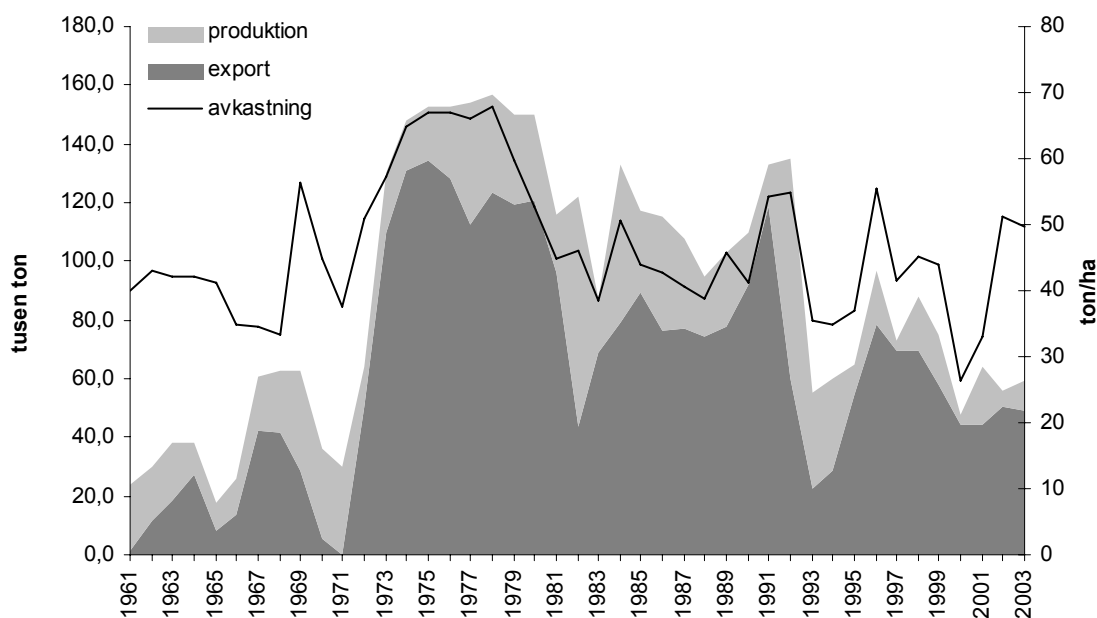
begränsat, 6 % av de totala exportintäkterna och 11 % av exportintäkterna från jordbruket kommer från bananer.

De multinationella företagen har en stark ställning i landet, Chiquita svarar för 32 % av exporten, Del Monte 23 % och Dole 9 % och exporten går i stort sett uteslutande till USA.

Figur 68. De transnationella företagens andelar av Guatemalas exportkvantiteter år 2000. The Transnational Companies' shares of Guatemala's export volumes in 2000 (källa/source: FAO, 2003).

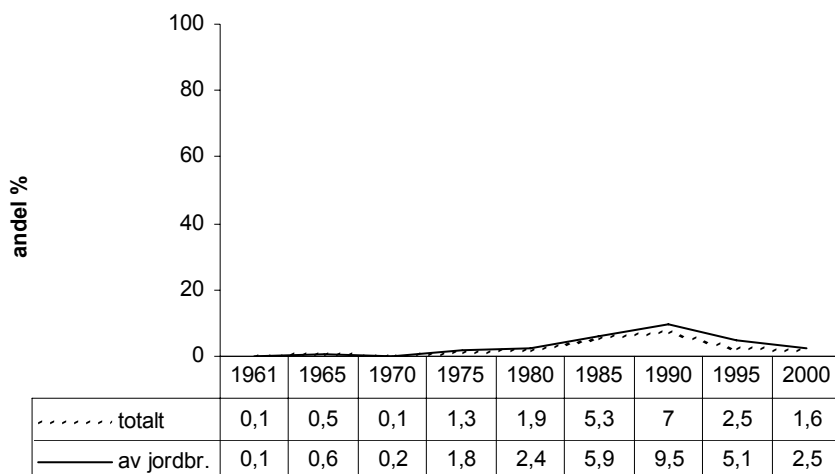
5.2.3.5. Nicaragua

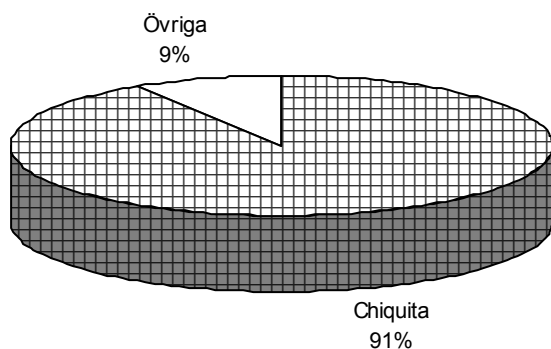
Figur 69. Produktion, export och avkastning i Nicaragua under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Nicaragua between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Nicaragua koloniserades av spanjorerna men blev självständigt 1838. Landet är Mellanamerikas största land med en yta på ungefär en fjärdedel av den svenska. Nicaragua har idag cirka

5,5 miljoner invånare varav 37 % är under 14 år. Det inbördeskrig som rasade under 1980-talet har starkt präglat landet och då minskade också produktionen av bananer kraftigt. Produktionen har sedan dess återuppbyggts men fick ett nytt bakslag 1998 när landet härjades svårt av orkanen Mitch. Landets beroende av bananproduktion är relativt begränsat, 1,5 % av de totala exportintäkterna och 2,5 % av jordbrukets exportintäkter kommer från bananer. I likhet med i Panama har Chiquita här en helt dominerande ställning med över 90 % av exportvolymerna.

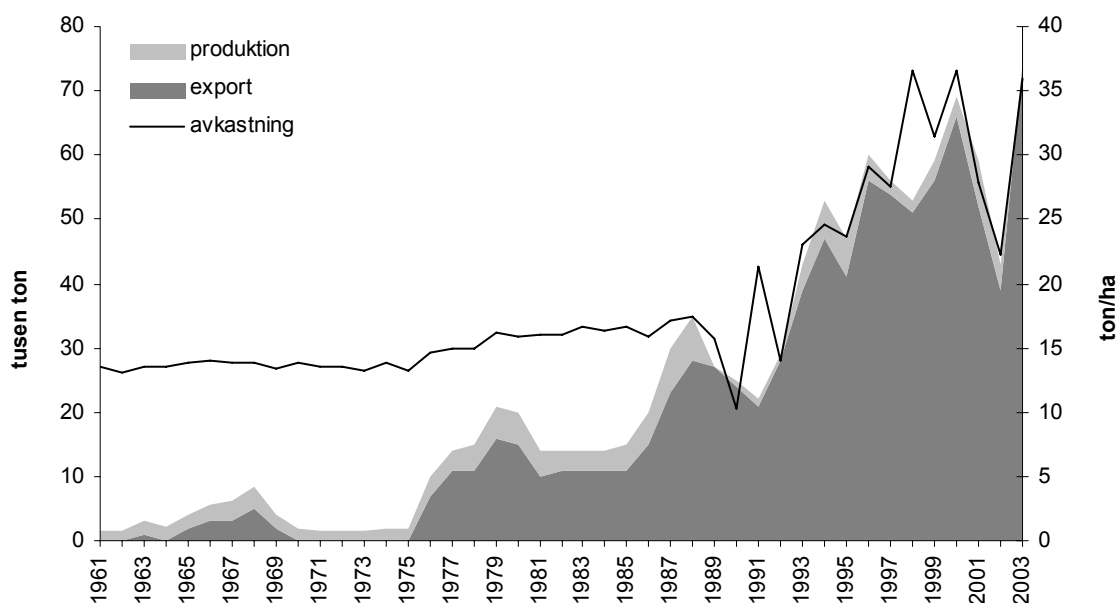

Figur 70. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Nicaraguas totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Nicaragua (källa/source: FAO).

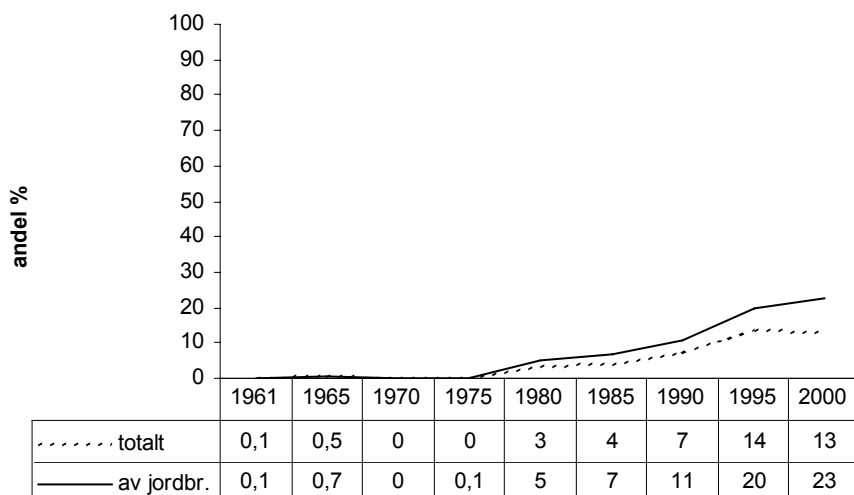
Figur 71. De transnationella företagens andelar av Nicaraguas exportkvantiteter år 2000. The Transnational Companies' shares of Nicaragua's export volumes in 2000 (källa/source: FAO, 2003).

5.2.3.6. Belize

Figur 72. Produktion, export och avkastning i Belize under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Belize between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Belize var fram till 1981 den brittiska kolonin Brittiska Honduras. Landets självständighet försenades på grund av tvistigheter mellan Storbritannien och Guatemala om vissa gränsterritorier och Guatemala erkände inte Belize förrän 1992. Med 22 800 kvadratkilometer är landet lite större än Värmland och har en befolkning på 279 000 invånare varav 40 % är under 14 år. Turism utgör idag den viktigaste näringen i landet. Bland viktiga exportprodukter återfinns socker, bananer, kakao, citrus och fisk.

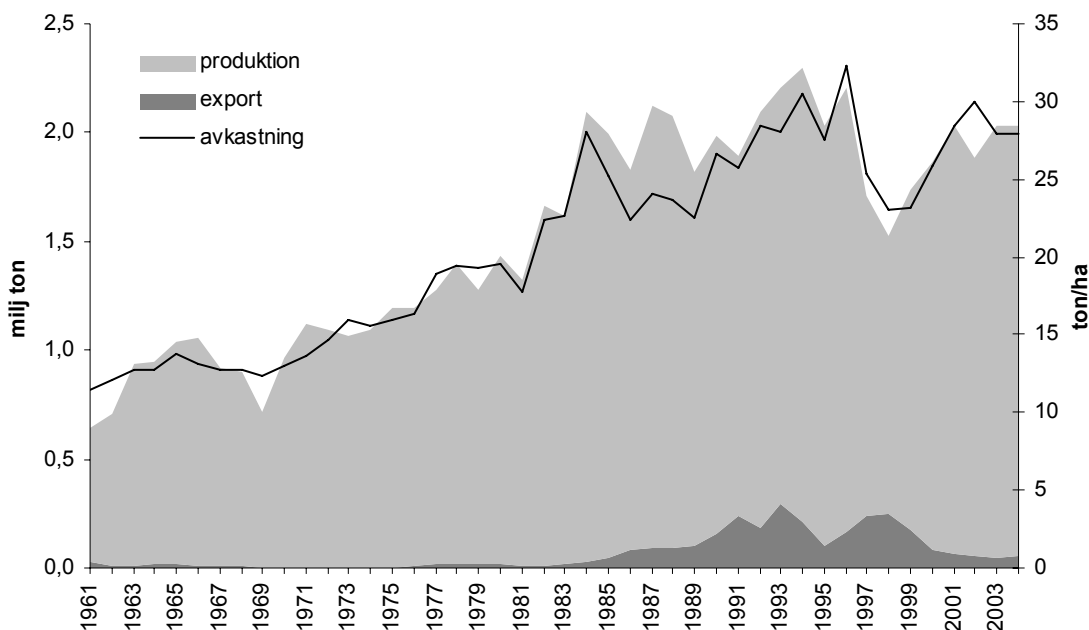

Figur 73. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Belizes totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Belize (källa/source: FAO).

I början på 1970-talet ansåg Fyffes att de bananer som Jamaica producerade hade en dålig kvalitet. Förhållandet mellan Fyffes och Jamaicas bananodlare blev mycket ansträngt och Fyffes etablerade leveransavtal med Brittiska Honduras. 1973 fick Fyffes den exklusiva rätten att marknadsföra landets bananer. När sedan Jamaica efter att ha härjats av två orkaner, 1979 och 1980 inte kunde leverera tillräckliga kvantiteter bananer beslutade Fyffes att utveckla produktionen i Surinam och i Belize. Utvecklingsprojektet inkluderade anläggningen av en ny utskeppningshamn. Projektet fick bidrag från ett flertal håll och innebar att produkter, inte minst bananer, sedan kunde skeppas direkt från Belize till hamnar i Europa. Idag går hela exporten till Storbritannien.

Bananproduktionen har under senare år ökat kraftigt. NERA, ett brittiskt konsultföretag (2004) anser att landet har goda möjligheter att utveckla en konkurrenskraftig bananproduktion. Produktionen liknar den i Latinamerika med stora plantager som bedrivs professionellt, på bra jordar och i lättbrukad terräng. Dagens produktion på 35 000 ton går till allra största delen på export. Eftersom bananerna svarar för 13 % av landets totala exportintäkter och 23 % av jordbrukets exportintäkter är de av stor betydelse för landets ekonomi. I likhet med Surinam tillhör Belize gruppen AVS-länder vilka åtnjuter tullfrihet vid export av bananer till EU.

5.2.3.7. Mexiko

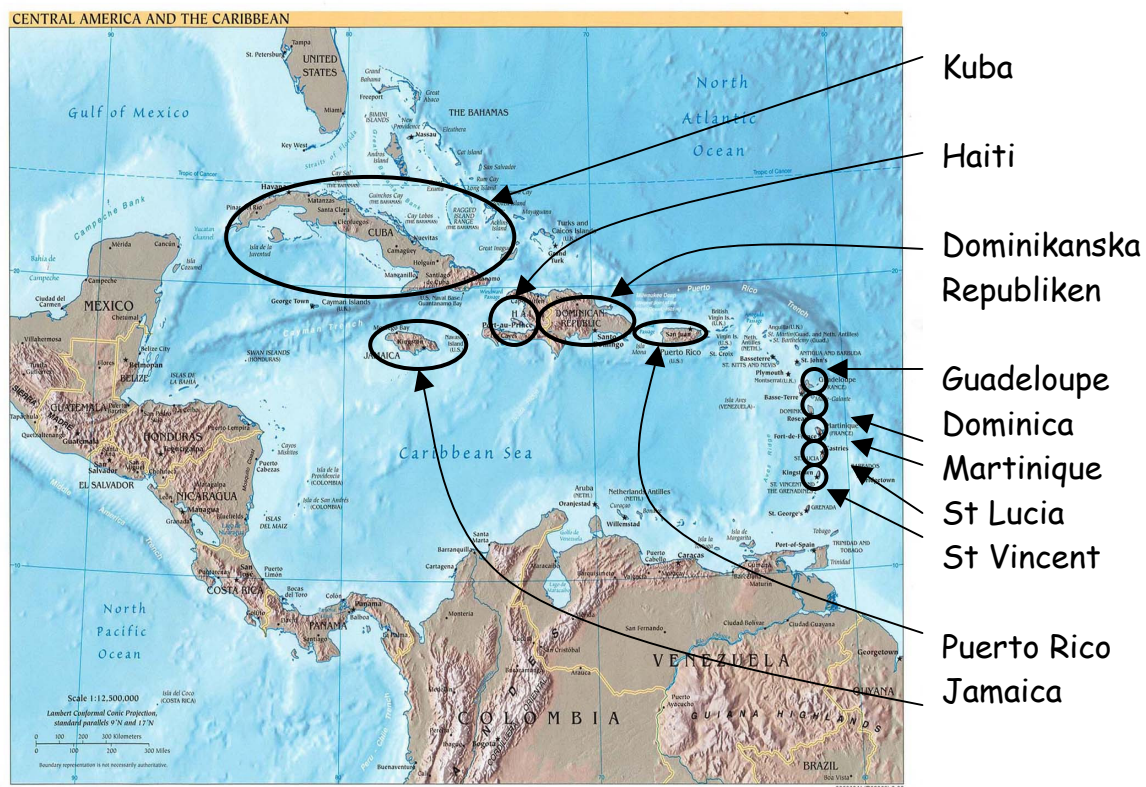
Figur 74. Produktion, export och avkastning i Mexiko under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Mexico between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Mexiko blev självständigt i början av 1800-talet efter cirka 300 år av spanskt styre. Det är ett stort land, ytan motsvarar Spanien, Portugal, Holland, Belgien, Schweiz, Italien och Tyskland, dvs. en stor del av Västeuropa. Folkmängden är likaså stor, 106 miljoner. Landet har en

mängd naturtillgångar, inte minst olja, men också produktion av en mängd olika jordbruksprodukter.

Trots att Mexiko har Mellanamerikas högsta produktion av bananer, närmare två miljoner ton, är exporten mycket liten. Produktionen av bananer går istället till den inhemska befolkningen som därmed konsumerar cirka 20 kg per person, dvs. ungefär lika mycket som svenska konsumenter. Bananerna har sålunda inte samma centrala roll för landets exportekonomi som för många andra länder i regionen. Den kvantitet som exporteras, cirka 40 000 ton per år, går uteslutande till grannlandet USA.

5.2.4. Karibien

Figur 75. De främsta bananproducerande länderna i Karibien. The major Caribbean banana producing countries.

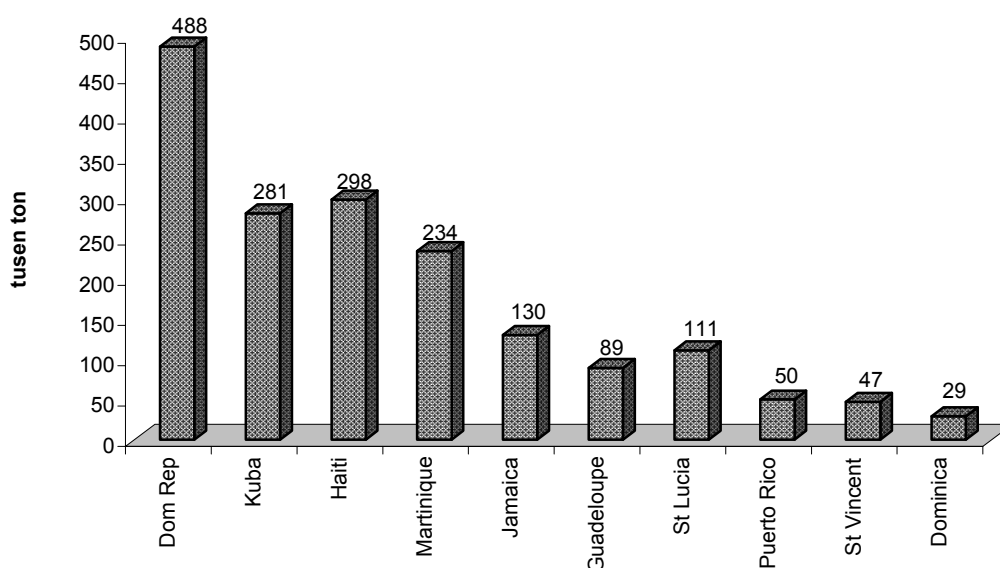
Karibien ges i denna rapport extra utrymme eftersom regionen, och då speciellt AVS-länderna i regionen, har haft en central roll i de diskussioner om EU:s bananhandel som förts. Omsorgen om dessa länder, och de förpliktelser som de forna moderländerna har haft gentemot dessa länder genom åtaganden i Lomékonventionen, har varit ett motiv till de tullkvoter och höga tullsatser som reglerat EU:s import.

(Uppgifterna i detta avsnitt kommer från P. Clegg och G. Myers, se referenslista.)

Bananodlingens historia i Karibien går tillbaka till 1867 när Jamaicas guvernör konstaterade att ön verkade ha goda förutsättningar att utveckla en exportproduktion av bananer. Det visade sig vara en helt korrekt gissning. I början på 1870-talet kom de första leveranserna av bananer från Jamaica till USA igång tack vare en affärsman vid namn George Busch. Redan 10 år senare var ett flertal företag aktiva i export av bananer från Jamaica till USA. Ett av de

verksamma företagen var Boston Fruit Company och 1899 gick detta företag samman med affärsmannen Keith som var verksam i Costa Rica och 12 mindre företag aktiva på Jamaica. Tillsammans bildade de United Fruit Company, det företag som idag heter Chiquita.

Storbritannien tog vid denna tid sina bananer från Kanarieöarna. Affärsmän på Jamaica såg dock möjligheten att utveckla denna marknad och 1897 bildades därför the Jamaica Fruit Importing and Trading Company i avsikt att exportera bananer till Storbritannien. De bananer som anlände till Storbritannien var dock av varierande kvalitet, framför allt därför att det inte fanns någon reguljär båtförbindelse för varutransporter mellan Jamaica och Storbritannien. Det var inte förrän denna fråga löstes som bananexporten kunde ta fart. Storbritanniens regering subventionerade båtlinjen som drevs av Elder, Dempsey & Company. Elders & Dempsey arbetade även med import av bananer och 1901 gick de samman med en annan bananimportör Fyffe, Hudson & Company Limited, och bildade Elders & Fyffes Limited.

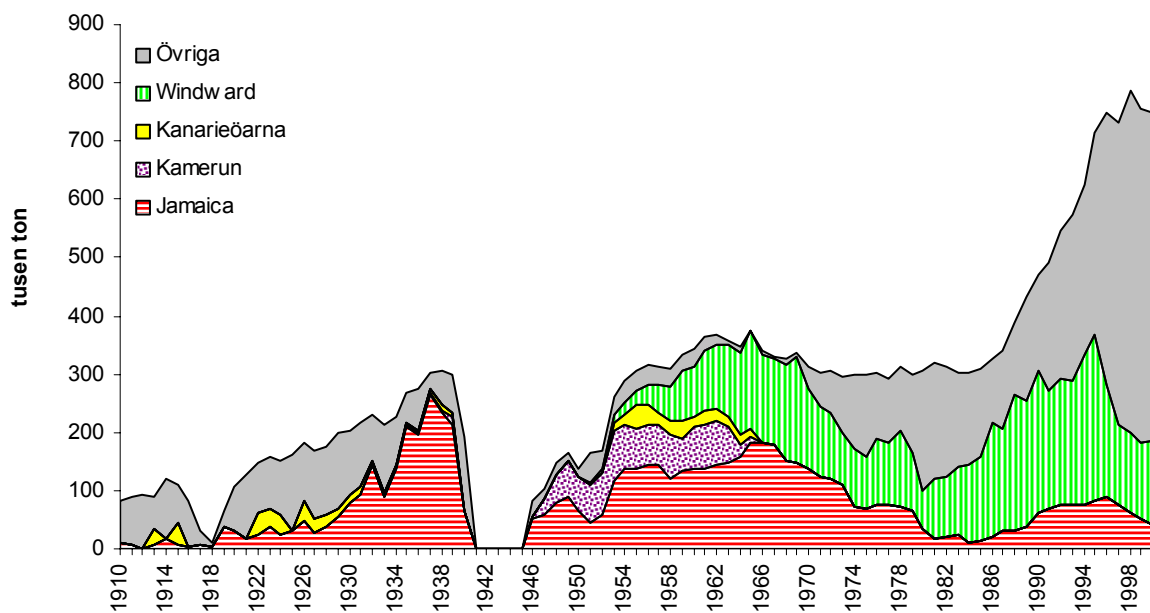
Figur 76. Produktionen av bananer i de främsta producentländerna i Karibien, medelvärde 2002 – 2004. Banana production in the major Caribbean banana producing countries, average 2002 – 2004 (källa/source: FAO).

Det var dock fortfarande United Fruit som dominerade Jamaicas bananhandel. Detta märktes framför allt när tillgången var låg eftersom huvuddelen då skickades till USA. United Fruit hjälpte då Elders och Fyffes att ta bananer från odlingar i Costa Rica och skicka dessa till Storbritannien.

1913 köptes sedan Elders och Fyffes upp av United Fruit och blev ett helägt dotterbolag till detta. Storbritannien upphörde dessutom att subventionera båtlinjen men bananhandeln var nu så betydelsefull att detta inte längre var nödvändigt.

United Fruit hade nu en helt dominerande ställning på Jamaica. Öns bananer skeppades huvudsakligen till USA medan bananer till Storbritannien kom från Costa Rica och Colombia. På Jamaica men även i Storbritannien växte missnöjet. En producentorganisation för bananodlare bildades, Jamaica Banana Producers' Association och i maj 1929 gick deras första leverans av bananer från Jamaica till Storbritannien. Producentorganisationen samarbetade

med ett företag, Di Giorgio Fruit Corporation, som kunde ombesörja såväl transporter som marknadsföring och försäljning av bananerna i Storbritannien.

Figur 77. Storbritanniens import av bananer 1910 till 2000. UK banana imports between 1910 and 2000 (källa/source: P. Clegg).

Den ekonomiska depressionen som tog fart i slutet av 1920-talet ledde till att Storbritannien införde en värdetull på bananer på £2 10 s per ton. Varor från landets kolonier var dock undantagna. Effekten blev omedelbar. Importen av bananer från Jamaica fördubblades medan importen från Costa Rica och Colombia i stort sett försvann. Några år senare svarade Jamaica för cirka 90 % av Storbritanniens behov av bananer och vid slutet av 1930-talet kom i stort sett hela Storbritanniens bananimport från dess kolonier.

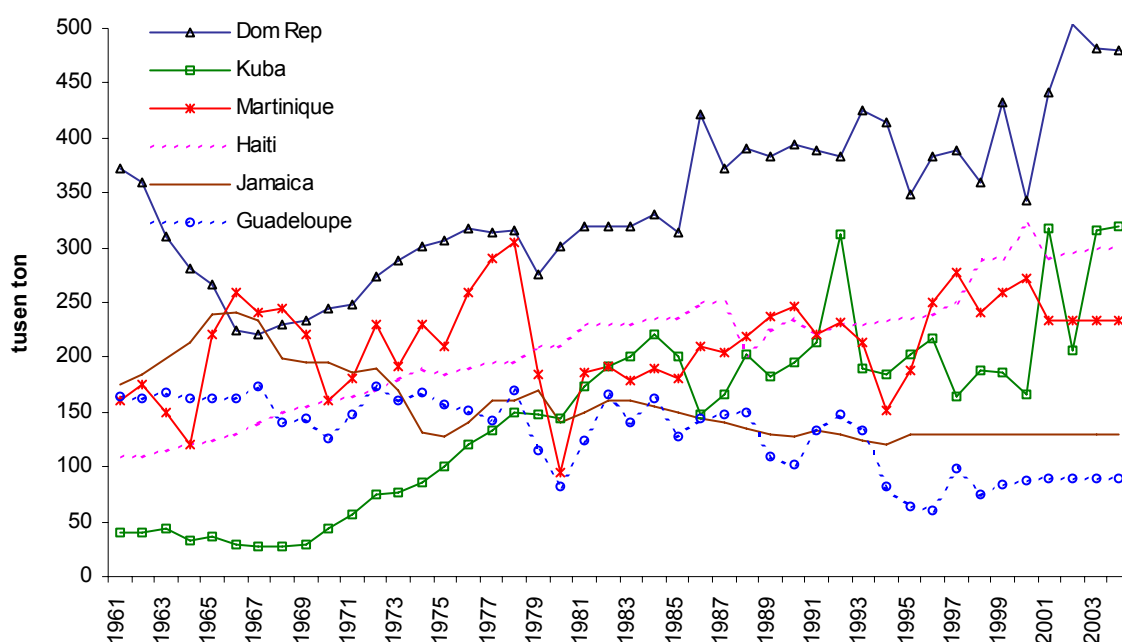
Andra världskrigets utbrott i september 1939 kom att få stora konsekvenser för Jamaicas bananexport. Kriget medförde att transporter över Atlanten blev farofyllda och osäkra. Dessutom behövdes Storbritanniens fartyg i allt större utsträckning i kriget. Exporten från Jamaica minskade därför och ersattes till en början med import från brittiska Kamerun. Även denna upphörde dock hösten 1940.

Regeringen i London beslutade att stödja Jamaicas bananodlare och alla bananer betalades därför med ett fastställt pris. Bananerna såldes sedan lokalt till ett pris som låg under det som betalats till odlarna. Det var sålunda en typ av interventionsmekanism. Liknande stödåtgärder genomfördes i brittiska Kamerun och på Windwardöarna, som vid denna tid exporterade små kvantiteter bananer till USA.

Redan i juli 1945 återupptogs leveranser av bananer till USA men på grund av bristen på kylfartyg fick leveranser till Storbritannien vänta. Under en period efter andra världskriget hade Storbritannien behov av att reglera bananimporten, och Jamaicas styre gavs därför uppdraget att leverera bananer till Storbritannien. Exportandelen fördelades med 77,5 % till United Fruit och 22,5 % till Jamaica Producers Association. Jamaicas bananer räckte dock inte till för att svara upp till Storbritanniens efterfrågan. På grund av brist på utländsk valuta (dollar) fick bananer dock inte tas från Latinamerika utan Kanarieöarna och brittiska Kamerun

fick återigen träda in. Storbritannien hade nu introducerat ett förbud mot import av dollarbananer, infört på grund av bristen på dollar, som skulle komma att hålla i sig långt efter att valutabristen försvunnit. I mars 1953 återfördes importen av bananer till de privata företagen, men preferensen för bananer från Jamaica kvarstod.

Före andra världskriget hade ett irländskt företag, Tropical Fruit Company, importerat bananer från Kanarieöarna till Irland. När de skulle återuppta denna handel efter andra världskriget hade den spanska efterfrågan på bananer stigit, och därmed också priserna, så att det inte längre var lönsamt att ta bananer från denna källa. Företagets chef, Ernest Foley for därför till Dominica, en av Windwardöarna, och konstaterade att bananproduktionen skulle kunna gå att utveckla här. Tillsammans med Geoffrey Band etablerades ”Antilles Products Limited” för export av bananer.

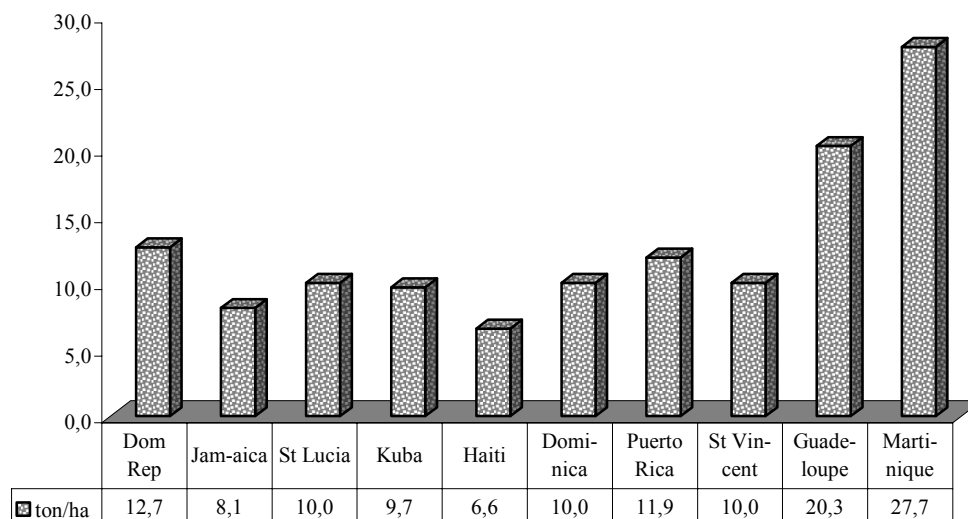
Figur 78. Utvecklingen av produktionen i de fem största bananproducerande länderna i Karibien 1961 - 2004. Development of banana production in the five major Caribbean banana producing countries 1961 - 2004 (källa/source: FAO).

De första leveranserna från Dominica kom igång 1949 och gick till främst Irland men också till Belgien. Bananproduktionen på Jamaica var vid denna tid mycket låg och bananer från Dominica fick därför komplettera leveranserna till Storbritannien. I början på 1950-talet kom produktion av bananer även igång på den intilliggande ön St Lucia. Livsmedelsministeriet i Storbritannien, som fortfarande ansvarade för importen av bananer, beslutade därför att i större skala köpa upp bananer från Windwardöarna. Den brittiska regeringen gick nu dessutom in och gav aktivt stöd till bönder som ville börja odla bananer. Stöd gavs för utbildning, framtagning av bananplantor, gödning, bekämpningsmedel och utbildning av rådgivare.

Antilles Products Limited behövde 1952 en ny samarbetspartner för distributionen av bananer i Storbritannien. Fyffes tillfrågades men inte var intresserade. Istället köpte John van Geest, en holländsk affärsman som handlade med frukt och grönsaker i Storbritannien, in sig i företaget 1952. Två år senare köpte han upp resten av aktierna och övertog hela företaget.

Redan i september 1954 slöts ett kontrakt med Windwardöarnas producenter i vilket företaget åtog sig att köpa upp alla bananer av exportkvalitet som producerades på Windwardöarna. Winward Islands Banana Growers Association (WINBAN) bildades 1958 och året efter hade exporten kommit upp i nästan 90 000 ton.

Nu hade såväl produktionen på Jamaica som på Windwardöarna tagit fart och resultatet blev att deras sammanlagda produktion översteg Storbritanniens efterfrågan. Detta ledde till att priset på bananer 1964 sjönk kraftigt och förhållandet mellan Jamaica och Windwardöarna liksom mellan United Fruit på Jamaica och Geest på Windwardöarna blev ansträngt. Storbritanniens regering satte sig därför ned och förhandlade med delegationer från de olika öarna. Resultatet blev att Storbritanniens marknad delades upp så att Jamaica fick 52 % av marknaden och Windwardöarna 48 %. Företagen som exporterade bananer åtog sig å sin sida att inte skicka bananer från andra ursprung utom i fall när öarnas gemensamma produktion inte skulle räcka till för att möta Storbritanniens efterfrågan. Denna situation, skulle det visa sig, var dock inte långt borta.

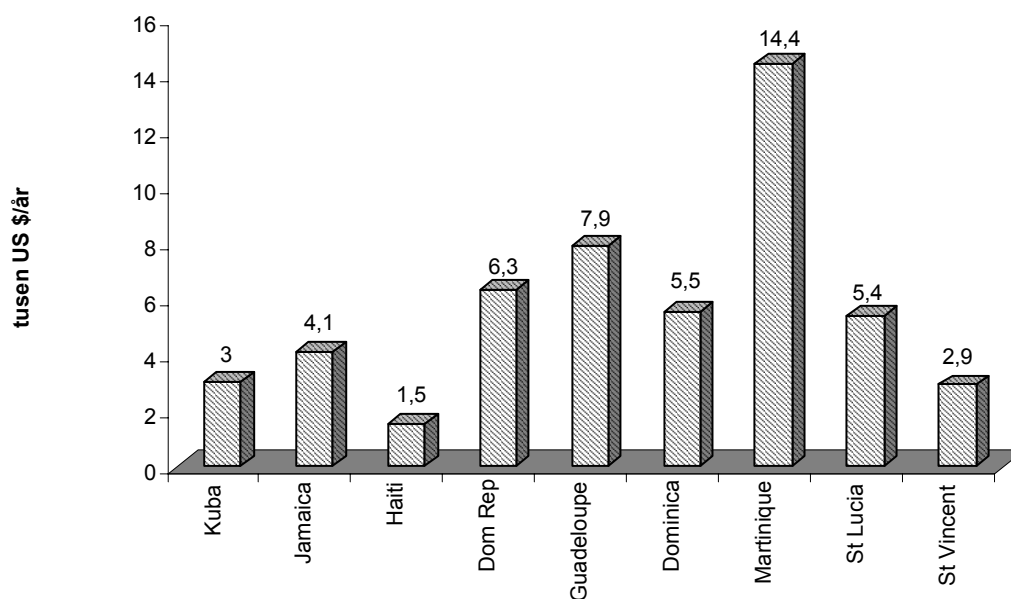
Figur 79. Avkastning vid odling av bananer i de viktigaste karibiska bananproducerande länderna. Yields from banana production in the most important Caribbean banana producing countries (källa/source: FAO).

Redan några år senare började produktionen av bananer att minska på såväl Jamaica som på Windwardöarna. En hög växelkurs ledde till att gödnings- och bekämpningsmedel blev dyra. Produktionskostnaderna hade stigit och lönsamheten sjönk därför. Till detta kom att öarna drabbades av svår torka under flera år på 1970-talet. Storbritannien öppnade därför en importkvot för dollarbananer för att täcka underskottet. Elders & Fyffes, som nu hade bytt namn till bara Fyffes, ansåg dessutom att kvaliteten på bananer från Jamaica var låg och började köpa bananer från Elfenbenskusten, Surinam och Brittiska Honduras (senare Belize). Företagets intressen i Jamaica minskade sedan efterhand, det gjorde investeringar i Surinam och Belize och i början av 1980-talet var Fyffes intressen på Jamaica mycket begränsade. United Fruit Company sålde 1986 Fyffes till ett irländskt företag, Fruit Importers of Ireland.

När Storbritannien 1973 gick med i EU var Windwardöarna fortfarande en del av Storbritannien, öarna blev självständiga först 1978 och 1979. Dessa öar hade därför bara en sekundär roll i diskussionerna om handelsavtal, medan Jamaica, som var självständigt sedan 1962 kunde ha en betydligt mer aktiv roll. I och med EU-medlemskapet byttes den specifika tullen

ut mot en värdetull på 20 % och tullpreferens (tullfrihet) gavs forna kolonier till alla EU-länder, dvs. även Kamerun och Elfenbenskusten.

En ytterligare förändring kom med introduktionen av EU:s gemensamma regelverk för bananer som trädde i kraft andra halvåret 1993. I avsnittet om EU beskrivs hur importlicenserna fördelades. Genom importregimen gavs 30 % av importlicenserna för dollarbananer till de importörer som tidigare importerat bananer från AVS-länderna. Fyffes, som är den största importören av bananer till Storbritannien ökade vid denna tid andelen bananer från andra ursprung. Företaget har också investerat kapital i ett flertal europeiska fruktföretag (bland annat svenska Everfresh) och är inte längre lika beroende av bananimport från AVS-länder.

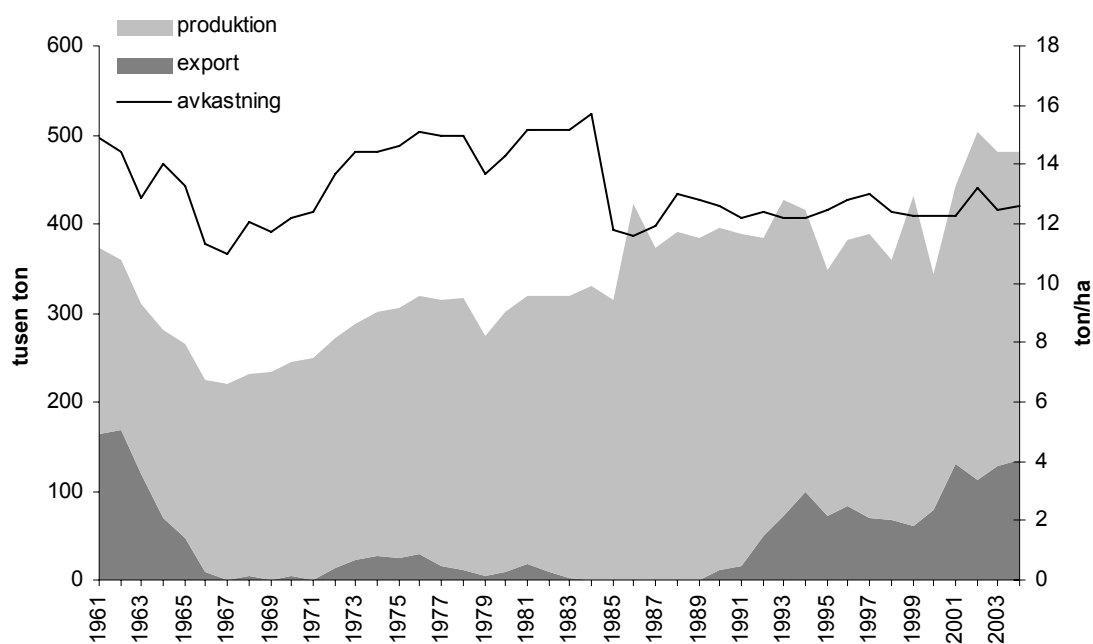

Figur 80. BNP/capita i de centralamerikanska bananproducerande länderna. GDP/capita in the Central American banana producing countries (källa/ source: CIA).

Handeln i Europa har dessutom under senare år ställt allt högre krav på sina leverantörer, framför allt när det gäller kvalitetscertifiering. Denna certifiering är ofta kostsam och gör det svårt för mindre producenter att klara sig. Idag medför dessa krav att många mindre odlare inte längre kan fortsätta med produktionen. Det är sålunda inte främst minskade preferenser som har bidragit till minskningen av bananproduktionen utan minskad lönsamhet och högre krav från handeln.

5.2.4.1. Dominikanska Republiken

Dominikanska Republiken är den östra delen av ön Hispaniola. Här landsteg Columbus 1492 och lade ön under spanskt styre. Den västra halvan kom sedan under franskt styre och blev Haiti. Landet blev självständigt 1844 men valde 1861 att återgå till Spanien innan det slutligt blev självständigt 1865. Dominikanska Republiken har länge varit ett fattigt och politiskt oroligt land. Idag har landet dock en relativt god ekonomisk tillväxt även om fattigdomen ändå är stor. Med en yta på 48 000 kvadratkilometer är landet lite större än Danmark och hyser 9 miljoner invånare varav en tredjedel är under 14 år.

Figur 81. Produktion, export och avkastning i Dominikanska Republiken under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in the Dominican Republic between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

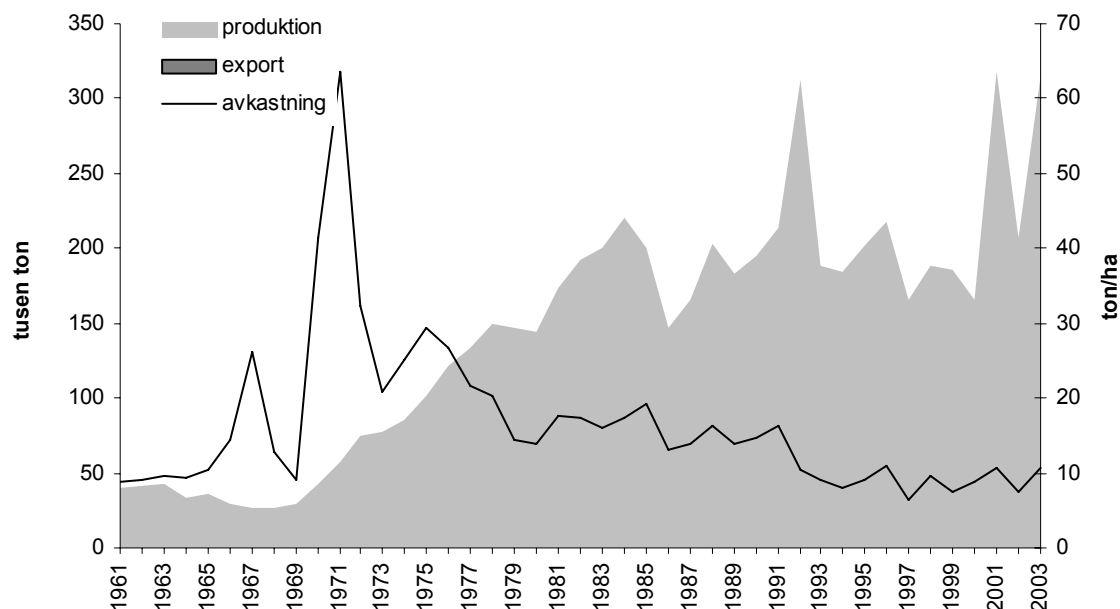
Dominikanska Republiken har Karibiens högsta produktion av bananer, 480 000 ton, men av dessa exporteras mindre än 30 %, 134 000 ton. Huvuddelen av produktionen går sålunda till den inhemska konsumtionen som uppgår till 38 kilo per person och år. Till skillnad från merparten av övriga karibiska länder har exporten från Dominikanska Republiken ökat under senare år. Det finns flera förklaringar till detta. Produktionskostnaderna är låga vilket ger låga exportpriser och landet har dessutom utvecklat nischen ekologiska bananer. Bakgrunden till det senare är att Dominikanska Republiken har lyckats kontrollera svampsjukdomen Black Sigatoka utan kemiska bekämpningsmedel, bl.a. genom att lokalisera odlingarna till relativt torra områden.

Landet tillhör gruppen AVS-länder. När rättigheterna till tullfri export till EU fördelades 1993 hade dock inte Dominikanska Republiken någon traditionell export som kunde ligga till grund för en nationell tilldelning. När det så kallade ramavtalet kom till 1995 avsattes dock 90 000 ton för import av ”icke-traditionella” AVS-bananer och denna gång tilldelades Dominikanska Republiken en kvantitet på 55 000 ton. Fördelningen mellan traditionella och icke-traditionella AVS-bananer har efter reformen 2001 tagits bort och alla AVS-bananer behandlas nu lika. Exporten går idag nästan uteslutande till EU.

5.2.4.2. Kuba

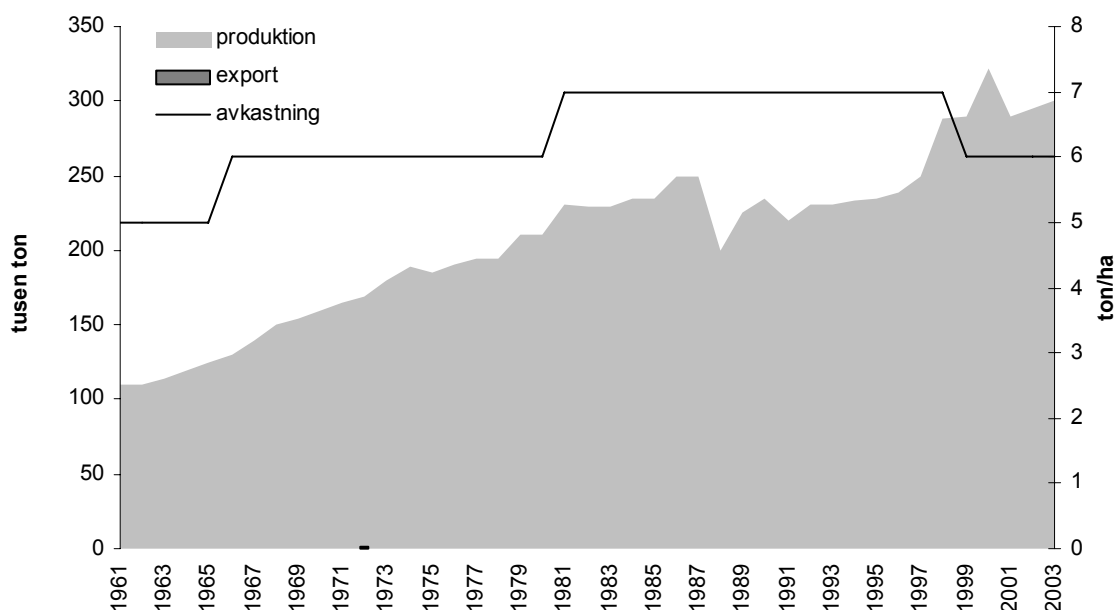
Kuba, beläget bara 15 mil söder om Florida, är med sina 110 000 kvadratkilometer lika stort som Lappland och har en befolkning på 11 miljoner invånare. Landet upptäcktes 1492 av Columbus som gjorde det till en spansk koloni. 1902 fick landet sin självständighet och sedan 1959 har det styrts av Fidel Castro.

Jordbruksproduktionen utgör idag bara 7 % av landets BNP och de bananer som produceras går enbart till att tillfredsställa den inhemska efterfrågan. Avkastningen är också låg, under 10 ton/ha. Den höga avkastning som rapporterades omkring 1970 är med all säkerhet felaktig. Inga bananer exporteras sålunda vilket gör att landet ur ett internationellt perspektiv i detta sammanhang har begränsat intresse.

Figur 82. Produktion, export och avkastning på Kuba under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield on Cuba between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

5.2.4.3. Haiti

Figur 83. Produktion, export och avkastning på Haiti under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield on Haiti between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

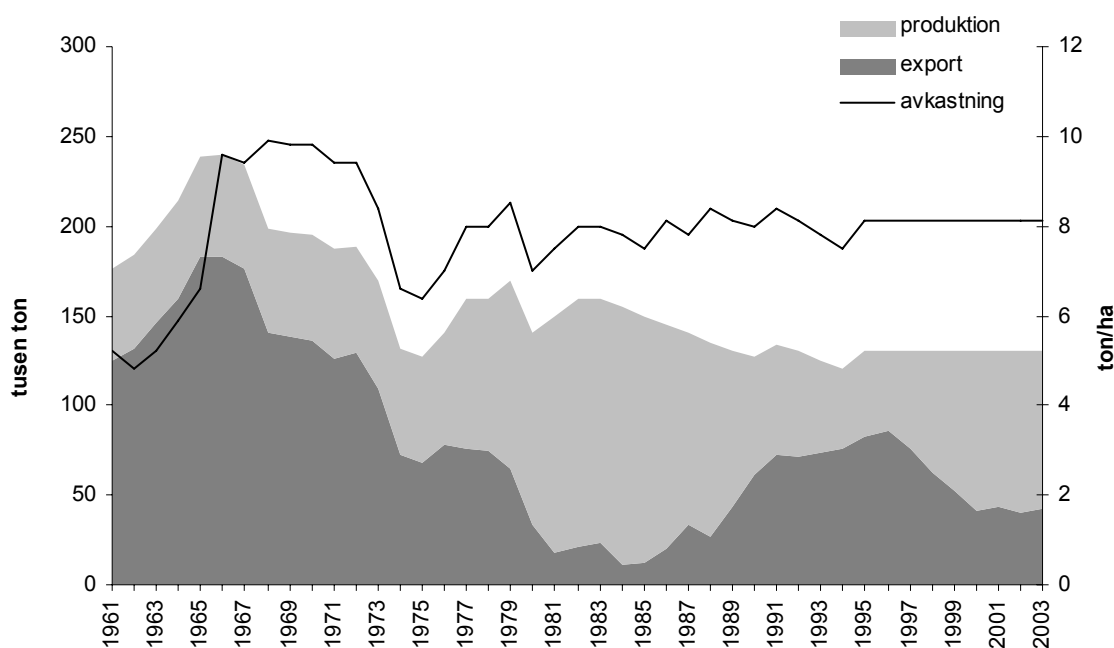
Haiti är den västra tredjedelen av ön Hispaniola som upptäcktes 1492 av Columbus. Efter ett par hundra år under Spanien lämnades den västra tredjedelen av ön, Haiti, över till fransmännen 1697. En stor mängd slavar fördes under åren till ön men i slutet av 1700-talet revolterade dessa och självständighet utropades 1804. Med en yta på 27 560 kvadratkilometer är Haiti lite mindre än Småland men hyser 8,1 miljoner invånare varav 43 % är under 14 år. Haiti är det västra halvklotets fattigaste land.

Invånarna livnär sig till stor del på småskaligt jordbruk och jordbruksproduktionen svarar också för 30 % av landets BNP. Produktionen av bananer är relativt hög, 300 000 ton. Avkastningen är dock mycket låg, bara 7 ton/ha, vilket är naturligt eftersom produktionen är småskalig. Exporten är i det närmaste obefintlig och produktionen går istället till den inhemska efterfrågan. I likhet med öns andra del, Dominikanska Republiken, ligger konsumtionen på cirka 38 kilo per person och år.

5.2.4.4. Jamaica

Jamaica är en ö på 10 800 kvadratkilometer, något mindre än Skåne, med 2,7 miljoner invånare. Landet fick sin självständighet från det Brittiska samväldet så sent som 1962. Med 6 % av BNP har jordbruket en relativt begränsad betydelse för landets försörjning.

Bananexporten svarar för 1 % av landets totala exportintäkter och 8 % av jordbrukets exportintäkter. Avkastningen i bananproduktionen är låg men på de två stora exportplantager som finns uppges produktiviteten vara tillfredställande (FAO, 2002). Företagen anser att de bör vara konkurrenskraftiga ner till en tullpreferens på 150 €/ton. Totalt finns cirka 240 mindre odlingar som producerar för export men många av dessa kommer att få svårigheter med EUREP-GAP:s krav som blev obligatoriska 2004. EUREP-GAP är handelskvalitetssäkringssystem med krav rörande kvalitet och livsmedelssäkerhet.

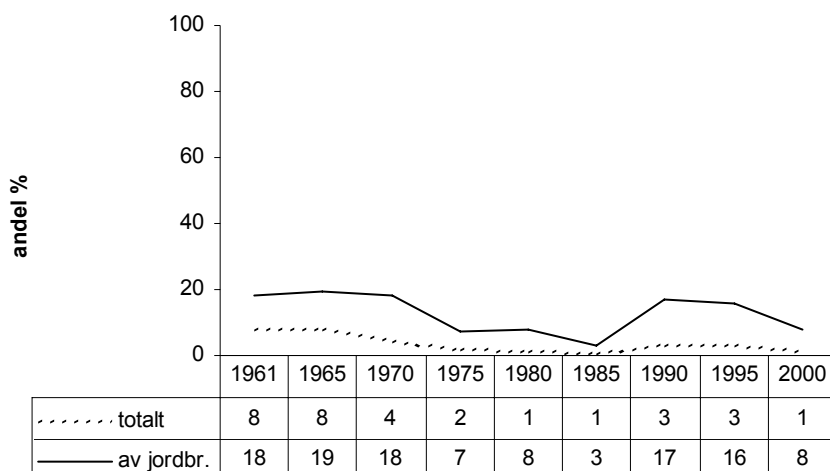
Figur 84. Produktion, export och avkastning i Jamaica under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Jamaica between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Bananproduktionen på Jamaica började på 1870-talet och exporten till Storbritannien kom så småningom upp i 300 000 ton. 1929 bildades ”the Jamaican Banana Exporters Association” som fungerade som en gemensam exportorganisation för 6 000 småskaliga bananodlare. Organisationen ingick ett avtal med Standard Fruit om försäljning av bananerna och etablerade ett europeiskt dotterbolag för försäljning i Europa. Dotterbolaget övergick 1947 i ”the Jamaican Banana Board” som säljer direkt till grossister i Storbritannien men också genom Elders & Fyffes (Dearden, 1996).

På 1970-talet hamnade bananindustrin i en svacka och 1974 var exporten nere i under 70 000 ton. En översyn av näringen ledde 1981 till att ”the Banana Export Company” bildades för att stödja en rekonstruktion av produktion och försäljning. The Commonwealth Development Corporation har investerat nästan £12 miljoner och the International Finance Corporation £3,8 miljoner i framför allt tre stora exportplantager. I dessa plantager är avkastningen idag jämförbar med den som erhålls i Syd- och Centralamerika. Produktionen och exporten har sedan ökat och den andel av exporten som går till Storbritannien har också stigit. Så sent som 1989 gick cirka hälften av exporten till Storbritannien, två år senare var andelen 93 %. Under perioden 1989 till 1992 tredubblades dessutom exporten till Storbritannien (Dearden, 1996).

Ett inhemskt företag, Jamaica Producers Group med aktiviteter i såväl produktion (de två exportplantagerna) som distribution är idag den huvudsakliga exportören. Bananerna går till den brittiska marknaden och svarar för cirka en tredjedel av dess försörjning med bananer. Den del som ansvarar för mognad och distribution i Storbritannien ägs dock tillsammans med Dole (65 % JP, 35 % Dole).

I likhet med övriga brittiska kolonier garanterades Jamaica fram till 1993 en exportmarknad i Storbritannien för sina bananer. När EU:s gemensamma regelverk för bananer introducerades 1993 tilldelades Jamaica en traditionell AVS-kvantitet på 105 000 ton som därmed kunde exporteras tullfritt till EU. Under början av 90-talet ökade exporten av bananer från Jamaica kraftigt. Efter att den nationella allokeringen av tullfria exportkvantiteter togs bort från den 1 januari 1999 har dock exporten minskat kraftigt.

Figur 85. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Jamaicas totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Jamaica (källa/source: FAO).

5.2.4.5. Windwardöarna (St Lucia, St Vincent och Dominica)

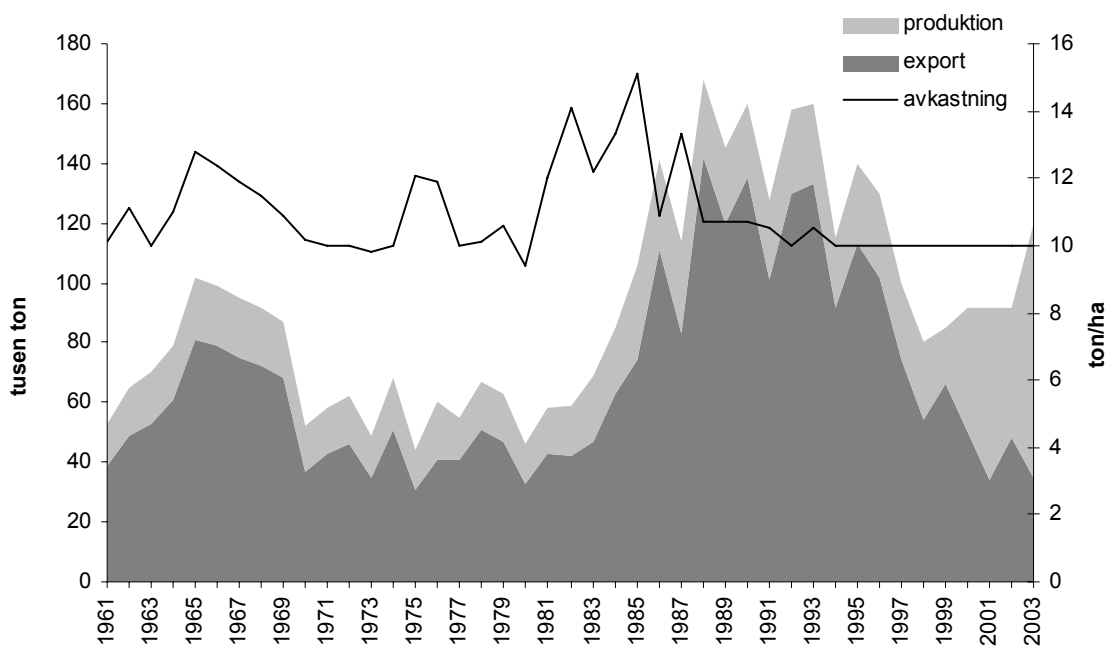
Dessa tre små öar har sett en tämligen likartad utveckling av bananindustrin. Till skillnad mot Jamaica som har en mer diversifierad ekonomi har bananproduktionen här en mycket stor betydelse för såväl arbetsmarknaden som för exportinkomsterna. Exportproduktionen av bananer ökade kraftigt under 1950-talet när sockerindustrin minskade. Initialt ställde de stora sockerplantagen om sin produktion, sedan följde de mindre odlarna efter. Produktionen av bananer var som högst i slutet av 1960-talet. Oljekrisen 1972 medförde sedan ökade produktionskostnader. Till detta kom stora skador av orkaner 1979 och 1980. Produktionen på stora plantager minskade under hela 1970-talet och idag återstår bara en småskalig produktion (Dearden, 1996).

5.2.4.6. St Lucia

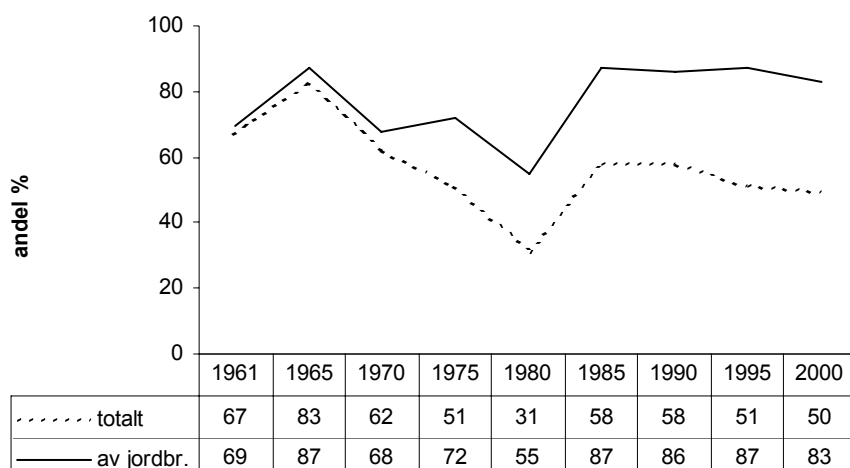
Under 1600-talet och 1700-talet gjorde såväl Frankrike som Storbritannien anspråk på St Lucia. Storbritannien vann till slut, 1814, dragkampen. Självstyre utropades 1967 och självständighet 1979. Den lilla ön är med sina 616 kvadratkilometer landyta knappt hälften så stor som Öland och har en befolkning på 166 000 invånare. Landet tillhör gruppen AVS-länder och åtnjuter därför tullfri export till EU.

Bananodlingen har stor ekonomisk betydelse för landet. Exporten av bananer svarade år 2000 för ungefär hälften av landets exportintäkter och över 80 % av jordbrukets exportintäkter. Den sysselsätter dessutom över 10 % av landets arbetsföra befolkning.

Odlingen bedrivs huvudsakligen i små familjeägda och i hög grad orationella odlingar, belägna i brant terräng med stora erosionsproblem. Avkastningen är låg, cirka 10 ton per hektar och produktiviteten per arbetare uppgår till cirka 11 ton vilket kan jämföras med en siffra kring 40 ton för Costa Rica.

Figur 86. Produktion, export och avkastning i St Lucia under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in St Lucia between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 87. Bananernas andel av jordbruksexporten och av St Lucias totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in St Lucia (källa/source: FAO).

Såväl produktion som export har under de senaste åren sjunkit kraftigt. Den höga nivå man då jämför med är emellertid av relativt sent datum. Under 1980-talet ökade nämligen produktion och export av bananer kraftigt, från en produktion på cirka 60 000 ton till en högsta nivå på cirka 150 000 ton. Det kan noteras att produktionsminskningen startade omkring 1995, dvs. flera år innan EU tog bort den nationella tilldelningen av tullfria exportkvantiteter. När marknadsordningen introducerades tilldelades St Lucia en nationell kvot på 127 000 ton, en kvantitet som landet emellertid bara lyckades uppnå det första året, 1993.

5.2.4.7. St Vincent

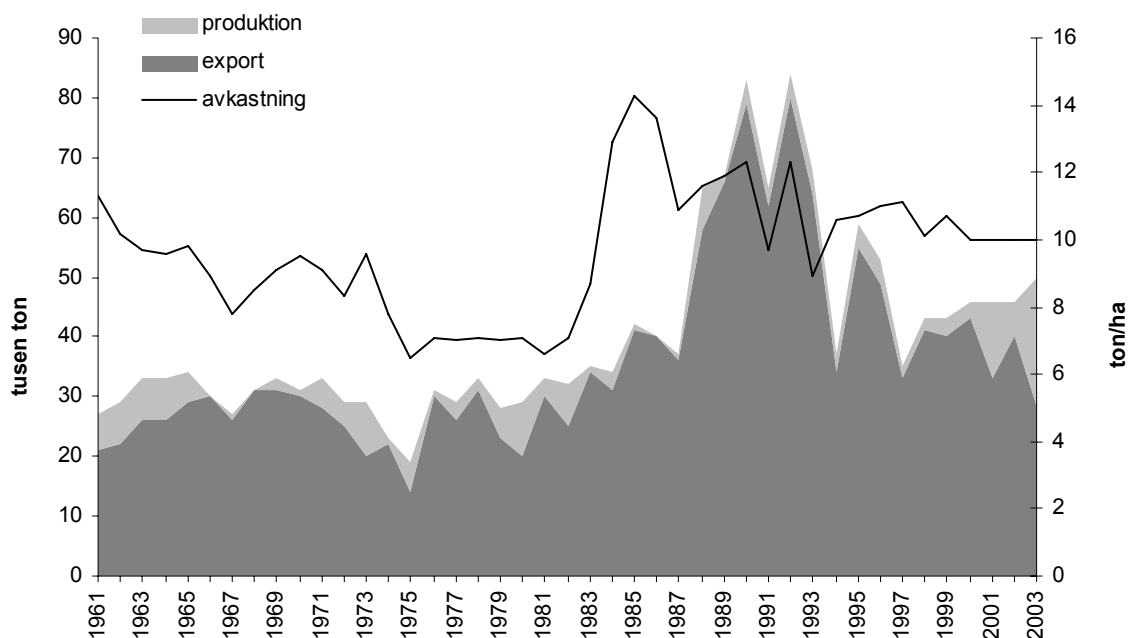
I likhet med St Lucia gjorde såväl Frankrike som Storbritannien under 1700-talet anspråk på St Vincent. Storbritannien vann så småningom även dragkampen om St Vincent som hamnade under brittiskt styre 1783. Ön blev sedan autonom 1969 och helt självständig 1979. Ön är ett av världens minsta länder, med 389 kvadratkilometer motsvarar ytan mindre än en tredjedel av Öland och landet har 118 000 invånare varav 27 % är under 14 år. Landet tillhör gruppen AVS-länder och åtnjuter därför tullfri export till EU.

Ett land av denna storlek kan helt naturligt inte ha en bred och diversifierad ekonomisk bas. På St Vincent är det framför allt jordbruk och turism som ger inkomster men man har också en viss bankverksamhet. Bananproduktionen har stor betydelse, år 2000 svarade den för en tredjedel av landets exportintäkter och hälften av exportintäkterna från jordbruket. Bananproduktionen sysselsätter 8,4 % av landets arbetsföra befolkning.

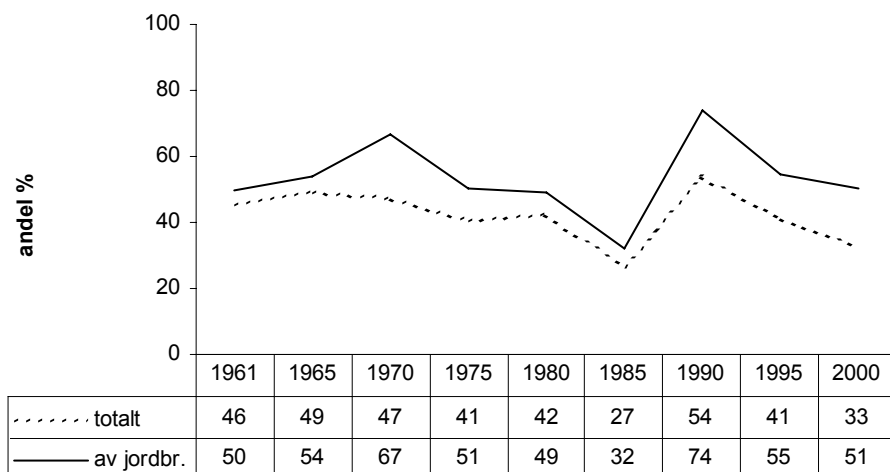
Liksom på St Lucia bedrivs bananodlingen huvudsakligen i små familjeägda och i hög grad orationella odlingar, belägna i brant terräng med stora erosionsproblem. Avkastningen är låg, cirka 10 ton per hektar. Produktiviteten per arbetare är extremt låg, bara 2,5 ton vilket är en fjärdedel av nivån för St Lucia som redan den är låg.

Liksom på St Lucia så ökade bananproduktionen på St Vincent kraftigt under senare delen av 1980-talet. Från att tidigare ha legat på 30-40 000 ton per år i det närmaste fördubblades produktionen inom loppet av några få år. När EU:s marknadsordning introducerades 1993 fick

St Vincent en nationell tilldelning av den tullfria AVS-kvoten på 82 000 ton. Exporten har dock inte kommit upp i denna omfattning och i början av 1990-talet sjönk produktionen kraftigt. Det bör noteras att produktionsminskningen även här startade innan den nationella allokeringen av tullfri export till EU togs bort den 1 januari 1999.

Figur 88. Produktion, export och avkastning i St Vincent under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in St Vincent between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 89. Bananernas andel av jordbruksexporten och av St Vincents totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in St Vincent (källa/source: FAO).

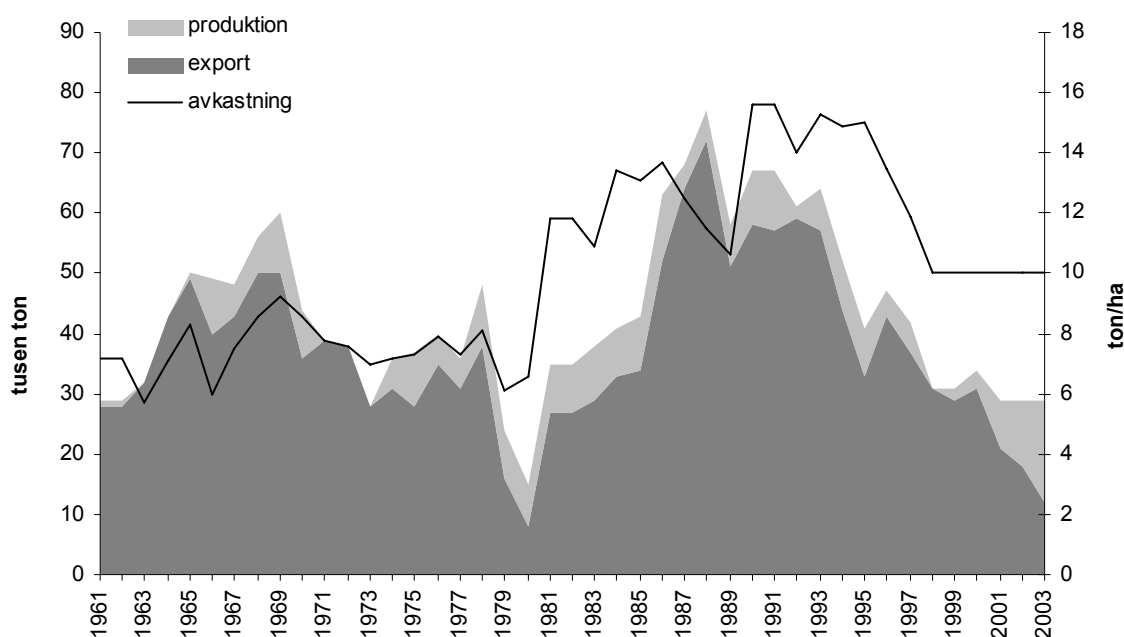
5.2.4.8. *Dominica*

Dominica var den sista av de karibiska öarna som koloniserades beroende på att ursprungsbefolkningen här gjorde kraftigt motstånd. Än idag finns det cirka 3 000 karibiska indianer kvar på ön, den sista ursprungsbefolkningen i Karibien. Dominica blev en brittisk koloni 1805 och fick så småningom självständighet 1978.

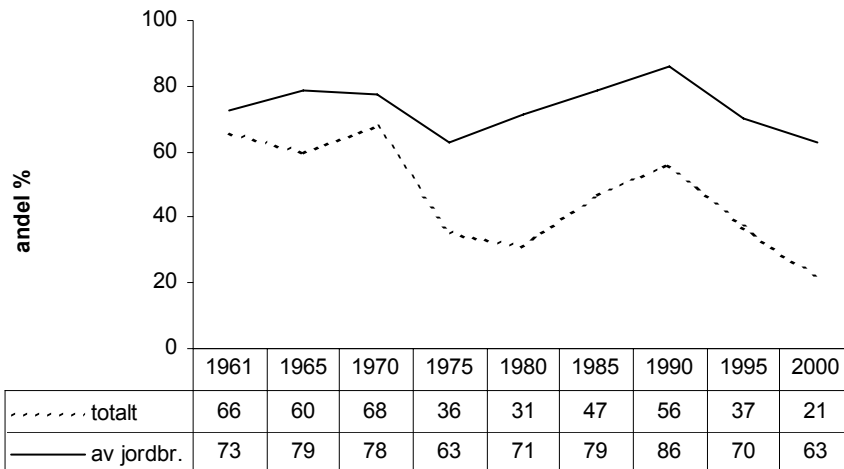
Ön är lite större än St Lucia, 754 kvadratkilometer, ungefär lika stor som halva Öland. Invånarantalet ligger på 69 000 varav 27 % är under 14 år. Jordbruket är öns ekonomiska bas och svarar för 18 % av BNP. Bananerna är även på Dominica en mycket viktig produkt, år 2000 svarade de för 21 % av landets totala exportintäkter och 63 % av jordbrukets exportintäkter. Bananproduktionen sysselsätter dessutom 10 % av den arbetsföra befolkningen. Landet har försökt att utveckla andra näringar, främst turism. Detta försvåras dock av att ön inte har några stränder, så man har istället försökt utveckla konceptet ekoturism. Myndigheterna har också försökt uppmuntra produktion av potatis som ett alternativ till bananer samt av frukter som mango, grapefrukt, avokado och apelsiner. Framgångarna har dock varit mycket begränsade eftersom bananer erbjuder en arbetsintensiv produktion som kräver små insatsmedel och ger snabb ekonomisk utdelning.

Liksom på St Lucia bedrivs bananodlingen huvudsakligen i små familjeägda och i hög grad orationella odlingar, belägna i brant terräng med stora erosionsproblem. Avkastningen är låg, cirka 10 ton per hektar. Produktiviteten per arbetare är mycket låg, 3,9 ton vilket är mindre än hälften jämfört med St Lucia vars nivå redan den är låg.

I likhet med St Lucia och St Vincent så ökade Dominicas produktion och export av bananer kraftigt under senare delen av 1980-talet. I EU:s allokering av nationella kvantiteter som berättigade till tullfri export tilldelades Dominica 71 000 ton. Produktionen har dock inte kommit upp i denna kvantitet och därmed inte heller exporten som idag är nere under 20 000 ton.

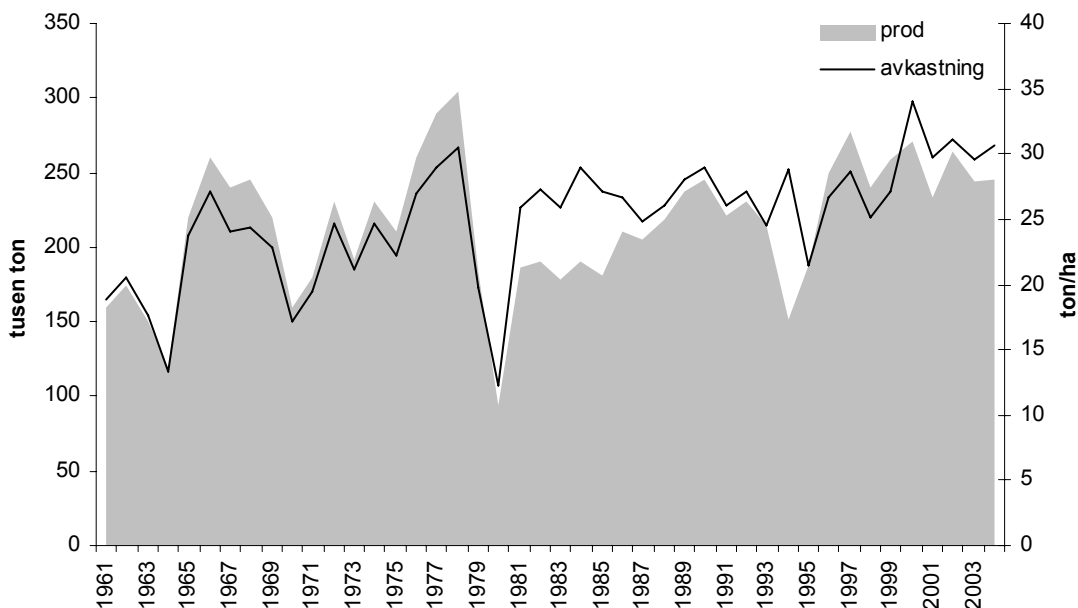

Figur 90. Produktion, export och avkastning i Dominica under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Dominica between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 91. Bananernas andel av jordbruksexporten och av Dominicas totala exportinkomster. The share of bananas in agricultural exports and in total export earnings in Dominica (källa/source: FAO).

5.2.4.9. Martinique

Figur 92. Produktion och avkastning på Martinique under perioden 1961 – 2003. Production and yield on Martinique between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Martinique är den något mindre av de två franska systeröarna Guadeloupe och Martinique. Ön blev fransk 1635 och har förblivit så. Med 1 060 kvadratkilometer är den lite mindre än Öland och ungefär 2/3 av Guadeloupes storlek. Folkmängden är dock ungefär lika stor på de båda öarna, på Martinique uppgår den till 433 000 personer.

Martinique har dock en starkare ekonomi än systerön, dess BNP per capita på 14 400 är nästan dubbelt så hög som på Guadeloupe. Jordbruket är viktigt, det svarar för 15 % av BNP och de viktigaste exportprodukterna är socker, bananer och rom. Sockerproduktionen har dock

minskat, medan produktionen av bananer ökar. En näring man försöker utveckla är turismen och den ger idag mer utländskt kapital än jordbruksexporten.

Bananerna har dock en utomordentligt viktig del i öns ekonomi. Över 50 % av jordbruksproduktionens värde kommer från bananer som upptar 16 % av den odlingsbara marken. Odlingen sker i stor utsträckning i små odlingar, antalet odlingsföretag uppgår till drygt 1 200. På Martinique är cirka 2/3 av dessa professionella vilket kan jämföras med Guadeloupe där bara cirka hälften av odlarna uppges vara professionella.

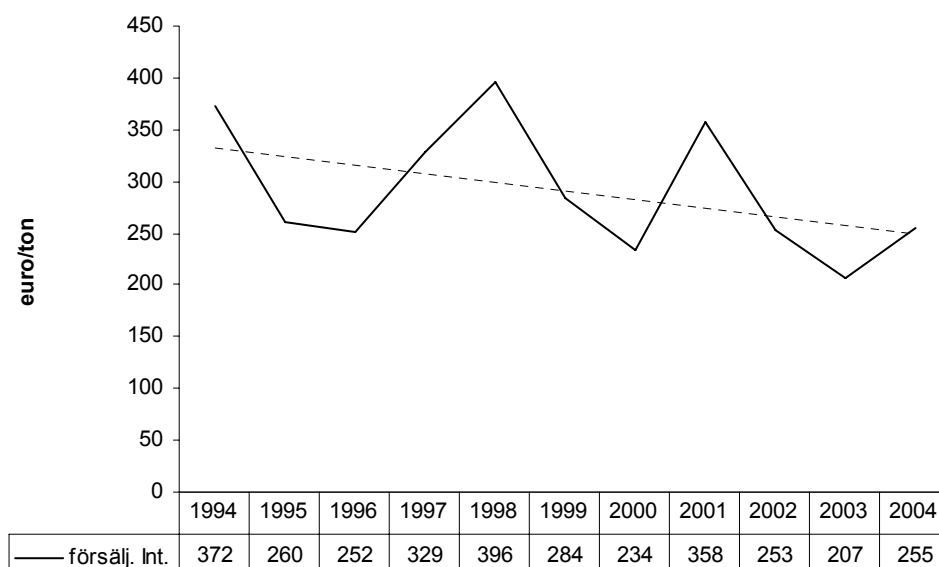
Odlarna på Martinique är organiserade i tre producentorganisationer:

- Société d'intérêt collectif agricole bananière (SICABAM)
- Groupement des importateurs de produits agricoles martiniquais (GIPAM)
- Banalliance

Från och med januari 2004 har SICABAM och GIPAM gått samman och bildat:

- L'Union des organisations de producteurs de banane de la Martinique (UGPBM)

UGPBM svarar för 90 % av produktionen på Martinique. Deras målsättning har varit att öka konkurrenskraften hos Martiniques bananindustri. En del i detta arbete har varit att ersätta alla olika salumärken med det gemensamma (om än föga fantasifulla) "Bananer från Martinique".

Figur 93. Försäljningsintäkter för bananer på Martinique under perioden 1994 till 2004 (med trendlinje). Sales price for bananas on Martinique between 1994 and 2004 (with a trend line) (källa/source: EU-Commission).

Bananerna som produceras på Martinique och Guadeloupe skickas uteslutande till Frankrike varifrån mindre kvantiteter går vidare till Tyskland. Försäljningspriset (*sortie hangar*) uppvisar en tydligt sjunkande trend. En förklaring uppges vara att bananer från Guadeloupe och Martinique på den franska marknaden konkurrerar med bananer från Kamerun och Elfenbenskusten. Dessa har blivit allt billigare vilket därför ger utslag på priset för bananer från Guadeloupe och Martinique.

Ett flertal företag arbetar med mogning och distribution av bananerna på den franska marknaden; Agrisol - ett franskt företag, Compagnie des bananes som kontrolleras av Chiquita, Pomona – ett franskt företag, Compagnie Frutière – ett företag som samverkar med Dole samt flera andra företag.

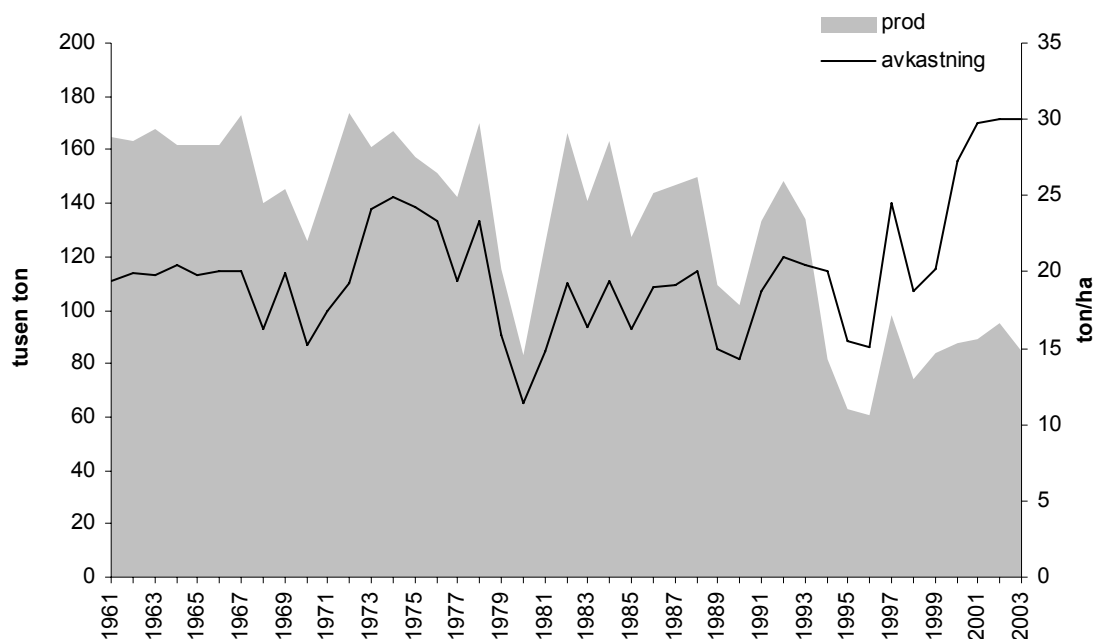
5.2.4.10. Guadeloupe

Guadeloupe har varit en fransk koloni sedan 1635 och är än i dag franskt territorium. Med 1706 kvadratkilometer är ön lite större än Öland och har en befolkning på 448 000 invånare. Öns ekonomi baseras på jordbruksproduktion, som svarar för 15 % av BNP, och turism, den är ett populärt mål för amerikanska kryssningsfartyg. Men, en arbetslöshet på över 25 % indikerar att ön har ekonomiska problem att brottas med.

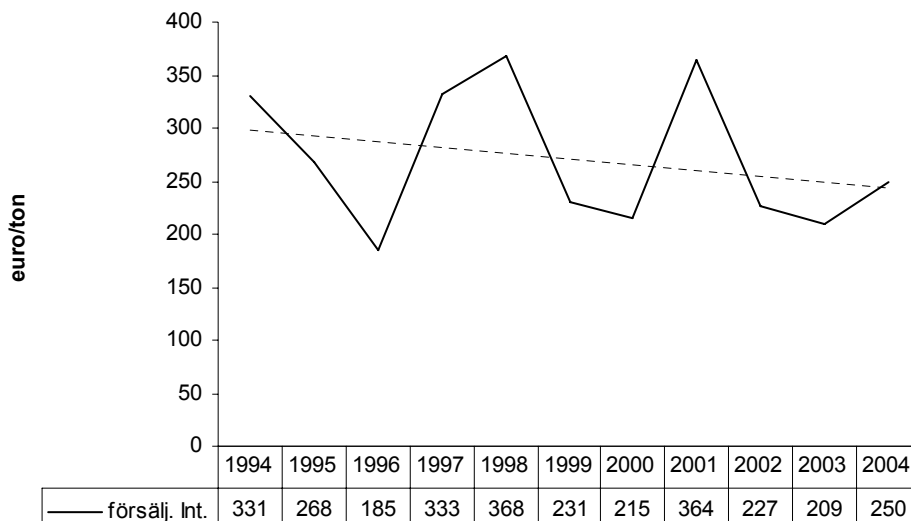
Bananer, socker och rom är viktiga jordbruksprodukter (om nu rom kan anses vara en jordbruksprodukt). Produktionen av bananer har stor betydelse. Den svarar för 24 % av värdet av jordbruksproduktionen och upptar 10 % av odlingsmarken. Odlingen sker i stor utsträckning i små odlingar, antalet odlingsföretag uppgår till drygt 1 200 men av dessa är bara drygt hälften professionella odlare.

Odlarna på Guadeloupe är inte lika väl organiserade som på systerön Martinique. Två producentorganisationer finns, Karubana och Banagua, som har ett visst samarbete med producentorganisationerna på Martinique. De har dock inte kommit lika långt i arbetet med att förbättra produktkvaliteten som man gjort på Martinique. Däremot har avkastningen stigit på senare år. Detta beror dock i stor utsträckning på att mindre, lågavkastande odlingar övergivits.

De företag som arbetar med mogning och distribution av bananerna i Frankrike är samma som för Martinique.

Figur 94. Produktion och avkastning på Guadeloupe under perioden 1961 – 2003. Production and yield on Guadeloupe between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 95. Försäljningsintäkter för bananer på Guadeloupe under perioden 1994 till 2004 (med trendlinje). Sales price for bananas on Guadeloupe between 1994 and 2004 (with a trend line) (källa/source: EU-Commission).

5.2.5. Afrika

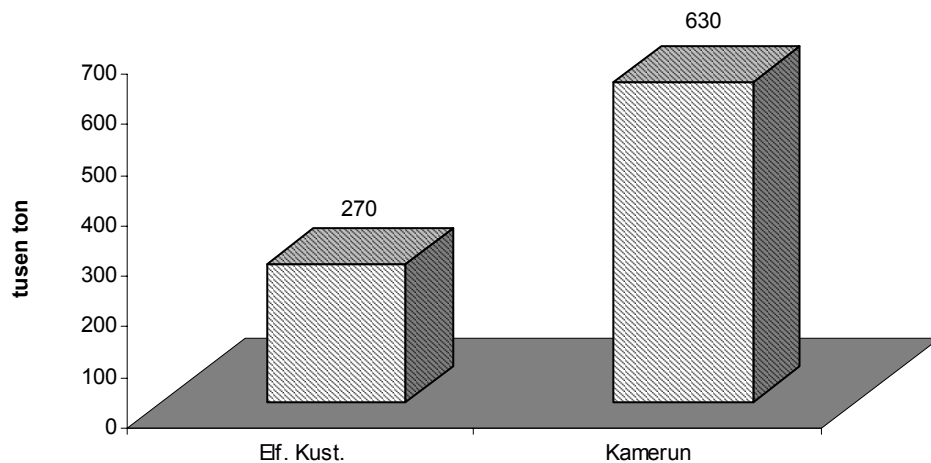
Elfenbenskusten

Kamerun

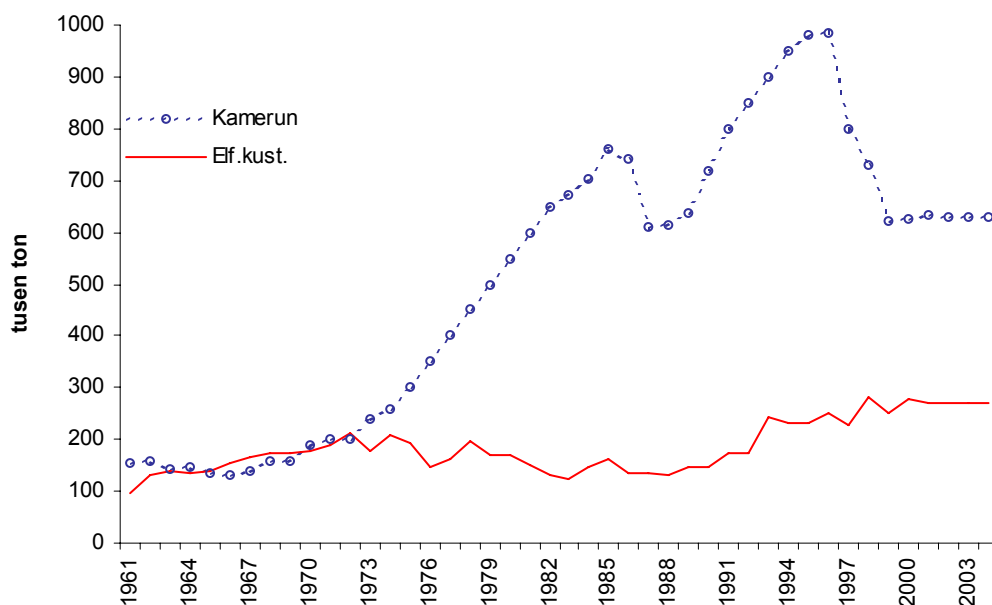
Figur 96. De två främsta bananexporterande länderna i Afrika. The two major African banana exporting countries.

I den tillgängliga statistiken över produktion av bananer i Afrika är det troligt att flera länder har lagt ihop produktionen av bananer med den av mjölbananer. Burundi uppger till exempel en produktion av bananer på 1,6 miljoner ton men ingen produktion av mjölbananer, som är

en viktig stapelföda i området. Problem med tillförlitlig statistik för Afrika gör att denna rapport inte gör anspråk på att vara heltäckande i sin beskrivning av produktion och handel med bananer i Afrika. Istället begränsas studien till de två länder som exporterar bananer till Europa, nämligen Kamerun och Elfenbenskusten.

Figur 97. Produktionen av bananer i Elfenbenskusten och i Kamerun, medel 2002 – 2004. Banana production in Ivory Coast and Cameroon, average 2002 – 2004 (källa/source: FAO).

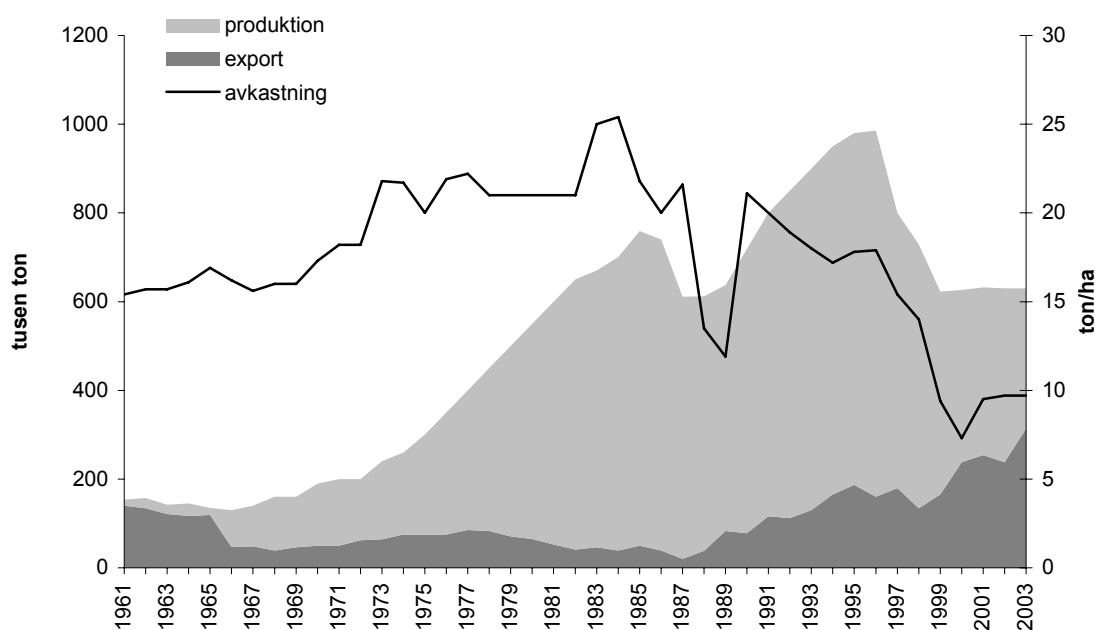

Figur 98. Utvecklingen av produktionen i Kamerun och i Elfenbenskusten 1961 - 2004. Development of banana production in Cameroon and the Ivory Coast 1961 – 2004 (källa/source: FAO).

Bägge länderna tillhör gruppen AVS-länder vilka kan exportera bananer tullfritt till EU. Vid tilldelningen av nationella (tullfria) exportkvantiteter 1993 tilldelades såväl Elfenbenskusten som Kamerun 155 000 ton så kallade traditionella exportkvantiteter. I ramavtalet från 1995 fick länderna dessutom 7 500 ton vardera i så kallade icke-traditionella kvantiteter.

Före marknadsordningens införande 1993 var Frankrikes marknad stängd för import av andra bananer än de från Kamerun, Elfenbenskusten samt de egna områdena Guadeloupe och Martinique. Införandet av marknadsordningen medförde därför en viss liberalisering av den franska marknaden. Såväl Kamerun som Elfenbenskusten uppges idag ha god konkurrenskraft och låga produktionskostnader. Den kvantitet som i EU finns tillgänglig för tullfri bananimport från AVS-länder har därför varit begränsande för dessa två länder, även efter att den nationella allokeringen av kvantiteterna togs bort 1999. Efter 1999 kan man dock se en tydlig ökning av exporten samtidigt som exporten från Karibien minskar.

5.2.5.1. Kamerun

Figur 99. Produktion, export och avkastning i Kamerun under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in Cameroon between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Kamerun etablerades som en tysk koloni 1896. Under andra världskriget invaderades den av Frankrike och Storbritannien och kom att delas i en fransk och en brittisk del. Nuvarande Kamerun bildades 1961 när tidigare franska Kamerun och en del av brittiska Kamerun förenades i det nya landet Kamerun. Med en yta på 469 000 kvadratkilometer är landet lite större än Sverige och hyser en befolkning på 16,4 miljoner invånare varav 42 % är under 14 år.

Landet har goda förutsättningar för en bra ekonomi. Det har stabilitet, oljefyndigheter, och ett gynnsamt klimat för jordbruk. Jordbruket svarar också för 44 % av BNP och sysselsätter 70 % av den arbetsföra befolkningen. Viktiga jordbruksprodukter är kaffe och kakao. En arbetslöshet på 30 % och ett BNP-värde per capita på 1 900 US\$/år visar dock att landet har problem med att få ekonomin att fungera.

Leveranser av bananer från Kamerun, då Brittiska Kamerun, till Storbritannien kom igång 1936, och då genom ett avtal med Jamaica Banana Producers Association. Den jamaicanska producentorganisationen hade vid denna tid svårigheter med sina leveranser till Storbritannien eftersom det andra företaget på Jamaica, United Fruit, pressade odlarna att leverera till dem

istället. För att kunna möta efterfrågan slöt Jamaica Banana Producers ett avtal med Afrikanische Fruit Company om leveranser av bananer från Kamerun som skulle marknadsföras i Storbritannien av jamaicanerna.

I början rörde det sig om små kvantiteter men när andra världskriget satte stopp för leveranser från Jamaica ökade Kameruns export till Storbritannien kraftigt under en tid. Uppgången blev dock kortvarig eftersom kriget satte stopp för all handel med bananer. Leveranserna från Kamerun upphörde i oktober 1940 eftersom fartygen behövdes för andra ändamål. Brittiska Kamerun var dock, precis som Jamaica, en brittisk koloni. På samma sätt som Storbritannien under kriget stödde bananodlarna på Jamaica genom att betala också för bananer som inte kunde exporteras, så stödde de bananodlarna i Brittiska Kamerun.

När handeln av bananer kom igång efter andra världskriget var varken Kamerun eller Jamaica med från starten. Bristen på fartyg med kylutrymmen gjorde att bara den närmaste odlingsregionen, Kanarieöarna, klarade av leveranserna till Storbritannien. Problemen löstes efterhand men de brittiska myndigheterna behöll efter kriget administrationen av bananimporten och skrev kontrakt med de regioner som tilläts leverera bananer. Med Brittiska Kamerun slöts avtal om leveranser till och med 1951.

1961 förändrades förhållandet mellan Storbritannien och Kamerun radikalt. Förenta Nationerna hade beslutat att det skulle hållas en folkomröstning i den brittiska delen av Kamerun för att låta folket avgöra om de ville tillhöra Nigeria eller franska Kamerun. Resultatet blev att norra delen valde att gå samman med Nigeria medan södra delen gick samman med franska Kamerun. Kolonin bröt sig därmed ur det brittiska samväldet och förlorade rätten till tullfri export till Storbritannien. Vid denna tid exporterade brittiska Kamerun årligen mellan 70 000 och 80 000 ton bananer till Storbritannien. Storbritannien gav regionen två års omställningstid och tog sedan, 1963, bort tullpreferensen vid import. När denna tullpreferens försvann minskade Kameruns export av bananer till Storbritannien snabbt och 1965 var den nere på 8 000 ton, bara en tiondel av den tidigare nivån. Franska Kamerun har dock, som hörs av namnet, band till Frankrike och genom dessa band har landet status som AVS-land. De har därmed haft rätt till tullpreferenser vid export, först till Frankrike och från 1993 till EU som helhet.

Exporten av bananer har under senare år vuxit kraftigt, under den senaste 10-årsperioden med cirka 10 % per år. Idag exporteras cirka hälften av landets bananproduktion på 630 000 ton. Odlingen av bananer för export omfattar cirka 7 000 ha och är belägen i landets sydöstra del. Till bananproduktionen skall dock läggas en produktion på 1,2 miljoner ton mjölbananer som är en viktig stapelföda i området.

I likhet med i många andra bananproducerande länder finns två typer av odling. Den ena typen är den småskaliga produktionen, med små insatsmedel och låg produktivitet, som försör familjen och den lokala marknaden med bananer och den andra är en storskalig, exportorienterad produktion. Denna produktion exporteras framför allt till Frankrike, men begränsade kvantiteter går också till Östeuropa och Nordafrika.

Exportproduktionen av bananer har tre stora aktörer som samarbetar i l'Association Bananière du Cameroun (ASSOBACAM):

- Compagnie Fruitière/ Dole (60%/40%) förfogar över 3 021 ha. Företaget har gjort stora investeringar för att förbättra produktiviteten och minska produktionskostnaderna.

- Cameroun Development Corporation (CDC) är ett statligt företag med produktion av ett flertal jordbruksprodukter. Avsikten är att företaget skall privatiseras. Det förfogar totalt över 3 205 ha bananodlingar. Företaget har ett samarbete med Del Monte i form av att CDC står för mark och arbetskraft medan Del Monte står för investeringskapital, teknisk assistans och marknadsföring av bananerna.
- SAPACI är ett franskt företag som förfogar över tre plantager om totalt 800 ha.

5.2.5.2. *Elfenbenskusten*

Elfenbenskusten etablerades som en fransk koloni 1893 och förblev fransk fram till 1960 då landet blev självständigt. Med en yta på 318 000 kvadratkilometer är landet ungefär lika stort som Polen och har en folkmängd på 17,3 miljoner invånare varav 41 % är under 14 år. Tidigare var det ett av de mer välmående länderna i tropiska Afrika men efter en militärkupp 1999 har landet präglats av politiskt våld som också satt spår i ekonomin. BNP per capita uppgår idag till blygsamma 1 500 US\$/år.

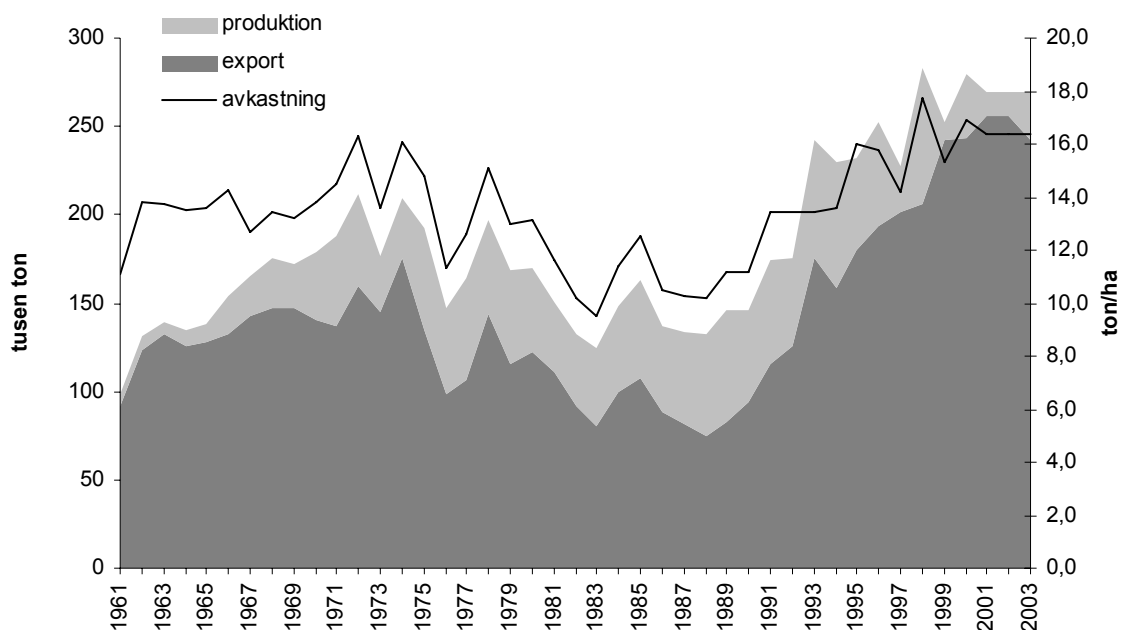
Elfenbenskusten har byggt upp världens främsta produktion av kakaoböner och svarar såväl för 1/3 av världens produktion av kakaoböner som 1/3 av världens export av dessa. Under senare år har landet även byggt upp en exportproduktion av ananas och är nu världens tredje största exportör efter Filippinerna och Costa Rica. Det är intressant att notera att exporten av ananas utvecklats parallellt med exporten av bananer. De tre företag som svarar för exporten av bananer från Elfenbenskusten exporterar även ananas.

Såväl produktionen av bananer som exporten har ökat kraftigt under senare år och Elfenbenskusten exporterar hela 90 % av sin produktion. En produktion av 1,35 miljoner ton mjölbananer går emellertid nästan uteslutande till den lokala marknaden. Liksom i andra länder finns två typer av produktion. Den ena är småskalig, bedrivs inte sällan på magra jordar i sluttande terräng och med begränsad tillgång på vatten. Där producerar man med små insatsmedel bananer för eget bruk och för försäljning på en lokal marknad. Den andra är en storskalig produktion, i plantager på upp till 100 ha, med en produktion som påminner om den i Sydamerika. Exportproduktionen omfattar 5 500 ha på 65 plantager och sysselsätter cirka 20 000 personer.

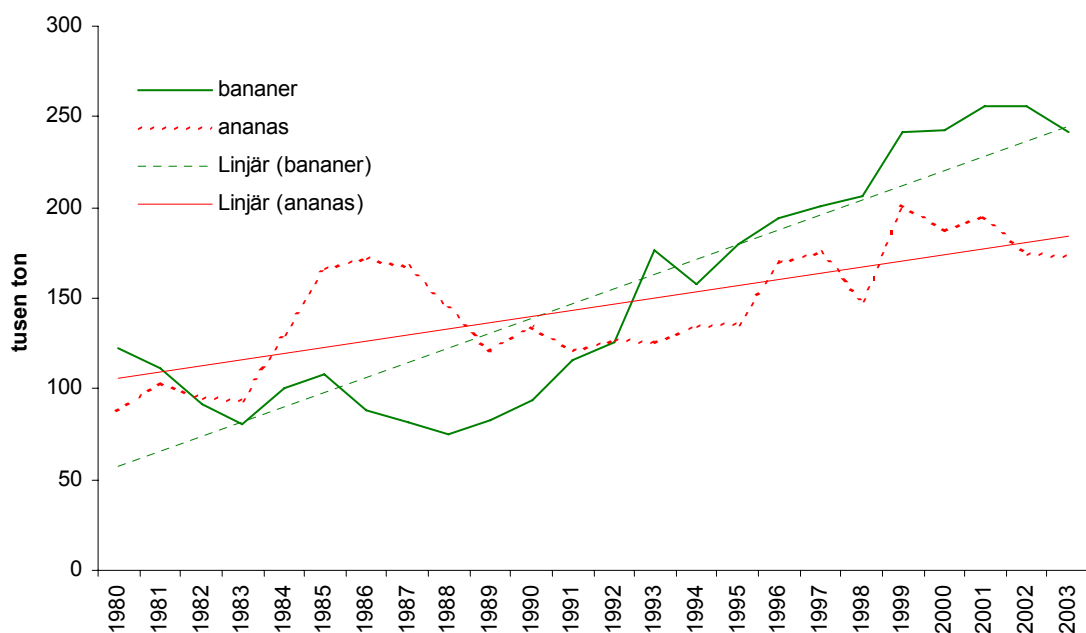
Tre företag svarar för i stort sett all exportproduktion av bananer i Elfenbenskusten:

- Compagnie Frutière/ Dole (60%/40%) verkar genom det lokala företaget SCB (som ej skall förväxlas med SCAB). Företaget har 14 plantager om totalt 2 300 ha och svarar med en export på 143 000 ton för cirka 64 % av Elfenbenskustens export.
- Chiquita verkar genom det lokala dotterföretaget Banador. Med 24 plantager omfattande 1 900 ha svarar de för cirka 20 % av bananexporten.
- SCAB har 7 plantager om totalt 348 ha och svarar för cirka 15 % av exporten.

Odlarna i Elfenbenskusten är organiserade i OCAB som verkar för att främja odling och marknadsföring av bananer, ananas och mango.

Figur 100. Produktion, export och avkastning i Elfenbenskusten under perioden 1961 – 2003. Production, export and yield in the Ivory Coast between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 101. Export av bananer och ananas från Elfenbenskusten under de senaste 25 åren. Export quantities of bananas and pineapple from the Ivory Coast during the last 25 years.

5.2.6. Europa

5.2.6.1. Spanien

Produktionen av bananer i Spanien är helt koncentrerad till Kanarieöarna. Öarna ligger strax utanför Marockos kust och täcker en yta på 7 500 kvadratkilometer vilket är lite mindre än Södermanlands yta. Folkmängden, som totalt uppgår till 1,8 miljoner, fördelar sig på de sju största öarna enligt följande:

Ö	Antal invånare
Teneriffa	812 000
Gran Canaria	790 000
Lanzarote	117 000
La Palma	84 000
Fuerteventura	80 000
La Gomera	21 000
El Hierro	10 000

Kanarieöarna har varit kända av européerna sedan lång tid tillbaka, redan romaren Plinius den äldre berättar om dem. På 1300-talet ”återupptäcktes” öarna och kom sedan att bli en viktig mellanstation för resor till Amerika. På 1500-talet blev sockerindustrin en viktig del av öns ekonomi. Bananer introducerades för att föda arbetarna på sockerplantagerna och den första bananplantan till Amerika lär ha kommit från Kanarieöarna. Brasilien konkurrerade dock ganska snart ut Kanarieöarna från sockermarknaden och andra produkter som vin tog över.

Kommersiell odling av bananer startade på Kanarieöarna i slutet av 1800-talet. Regionen kom att bli den första källan för bananer som såldes i Storbritannien. Vid denna tid saknades kylfartyg vilket gjorde det svårt att frakta bananer från mer avlägsna länder. I mitten av 1880-talet förbättrades hamnarna på Kanarieöarna vilket ledde till en ökning av exporten till Storbritannien och 1886 skeppades 50 000 bananstockar ut. I början av 1900-talet hade dock efterfrågan på bananer i Storbritannien vuxit så kraftigt att Kanarieöarnas odlingar inte kunde klara försörjningen. Nu kom också reguljära leveranser från Jamaica och Latinamerika igång, med allt bättre kvalitet som följd.

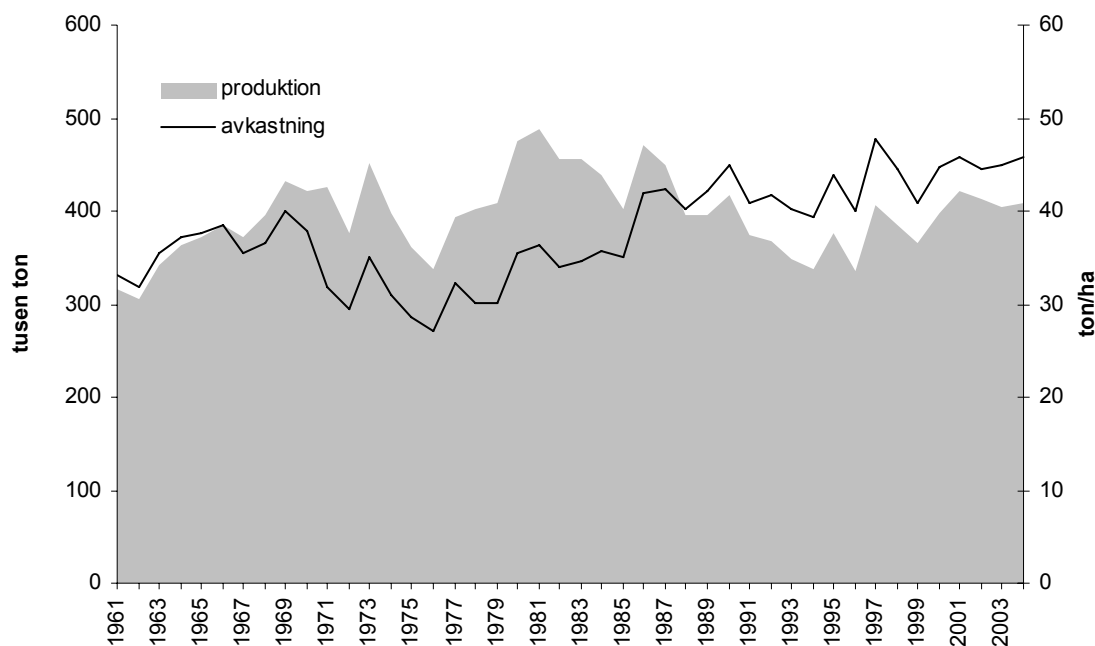

Figur 102. På Kanarieöarna är odlingarna ofta belägna nära havet, mark som i allt större utsträckning tas i anspråk för turistanläggningar. On the Canary Islands, banana plantations are often located near the sea, on land that is in high demand for tourist purposes.

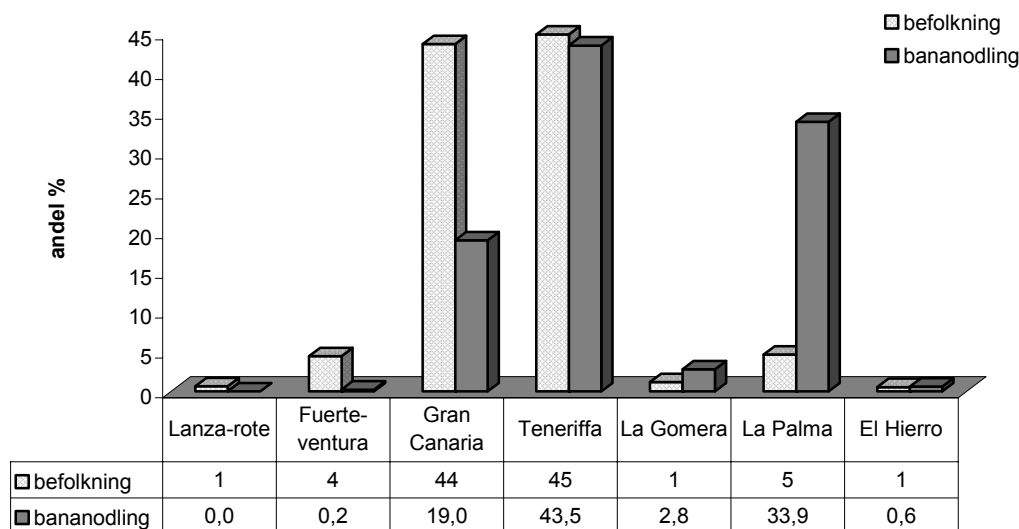
Under första världskrigets första år fortsatte leveranser av bananer från Kanarieöarna till Storbritannien, om än i mindre skala, men i december 1916 upphörde leveranserna helt och hållet. När sedan kriget tog slut visade det sig svårt att få igång leveranserna igen. Ytterligare hinder skulle komma inom kort. Storbritanniens ekonomi var efter första världskriget dålig och i slutet av 1920-talet kom dessutom den världsomfattande depressionen. 1932 införde Storbritannien importavgifter på alla varor, för bananer uppgick den till £2 10s per ton. Varor från landets kolonier var dock undantagna. Exporten från Kanarieöarna och Latinamerika upphörde därmed nästan helt medan Jamaica, som var en brittisk koloni, inom några år hade ökat sin marknadsandel till närmare 90 %.

När det 1939 återigen blev krig minskade leveranserna från Jamaica kraftigt eftersom fartygen fick allt större problem med tyska flottan. Till en början ökade leveranserna från Kamerun starkt, och nu tog man också åter bananer från Kanarieöarna. Kriget satte så småningom helt stopp för all bananimport. Efter kriget hade Jamaica svårt att få igång sin produktion igen. Det var en kombination av skador från kriget och skador från flera orkaner som skapade svårigheter. Nu kom återigen brittiska Kamerun och Kanarieöarna att bli intressanta. När brittiska myndigheter kontrakterade bananleveranser (de hade efter kriget lagt bananimporten i statens händer) ingick Kanarieöarna i gruppen leverantörsregioner, ett kontrakt som varade till 1951.

Irland tog också fram till andra världskriget bananer från Kanarieöarna. Handeln bedrevs av Tropical Fruit Company. Efter kriget steg dock efterfrågan på bananer i Spanien vilket, tillsammans med ökande produktionskostnader, gjorde att bananer från Kanarieöarna inte längre var konkurrenskraftiga för export till Storbritannien och Irland. Tropical Fruit Company's chef utvecklade istället förbindelserna med Windwardöarna och bildade Antilles Products Limited som senare köptes upp av holländska Geest. Geest hade sålunda sina rötter i ett irländskt företag som importerade bananer från Kanarieöarna.

Figur 103. Produktion och avkastning på Kanarieöarna under perioden 1961 – 2003. Production and yield on the Canary islands between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

Figur 104. Fördelning av befolkning och odlingsareal för bananer på de sju största kanarieöarna. Distribution of population and banana acreage over the seven major Canary Islands (källa source: Cogea, 2005 and general statistics).

Produktionen av bananer har sedan början av 1960-talet legat på en tämligen konstant nivå mellan 300 000 och 400 000 ton. Avkastningen har däremot kontinuerligt ökat sedan mitten av 1970-talet. Under de senaste 30 åren har avkastningen ökat med cirka 50 % från en nivå på 30 ton/ha till dagens 45 ton/ha. Detta har uppnåtts genom ett flertal åtgärder; mikroförökade plantor ger högre avkastning, liksom bevattning och täckning av odlingarna med väv. Myn-digheterna har dock fått rätt att inte ge EU-stöd till nyanlagda odlingar på Kanarieöarna efter-

som man anser att det har negativa miljöeffekter, dels anses odlingarna täckta med väv vara fula i miljön och dels kräver odlingen mycket vatten som är en bristvara på öarna.

Nära hälften av odlingsarealen återfinns på Teneriffa och då speciellt på den norra, fuktigare delen av ön med Orotava Valley som ett stort odlingsdistrikt. En tredjedel av odlingsarealen finns på La Palma, en annan grön kanarieö. Denna ö hyser bara 5 % av befolkningen så detta är den ö som har den största bananproduktionen i förhållande till befolkningen.

Figur 105. Stora arealer nära havet täcks av bananodlingar, el Hierro, Spanien. Large areas near the sea are covered by banana plantations, el Hierro, Spain.

Den totala odlingsarealen uppgår till närmare 9 000 ha vilket utgör 27 % av öarnas totala odlingsareal och odlingen svarar för 16 % av jordbruksproduktionens bruttovärde. Odlingarna är dock små, 70 % av odlingarna är mindre än 1 ha och 85 % är mindre än 2 ha (Cogea, 2005). Den totala genomsnittsarealen ligger under 1 ha.

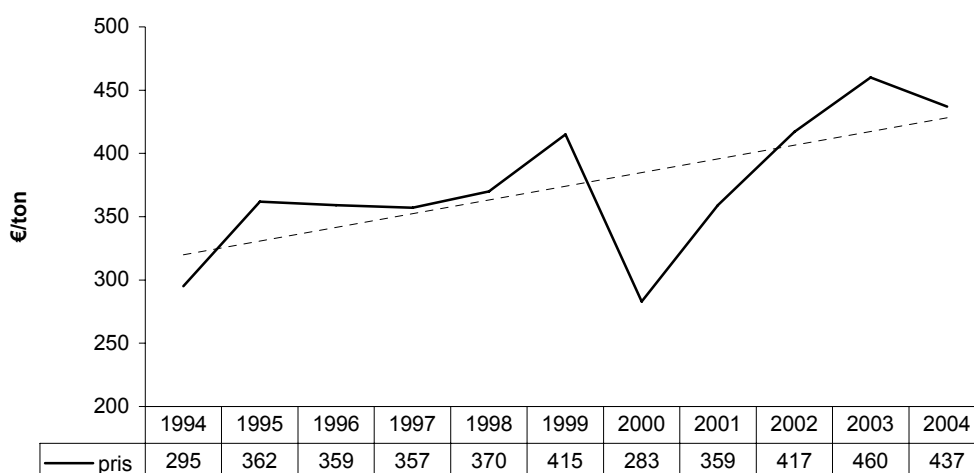
Försäljningspriset för bananer från Kanarieöarna har under den senaste 10-årsperioden ökat med cirka 30 %. Detta kan jämföras med situationen för bananer från de franska departementen Guadeloupe och Martinique vars försäljningspris under samma period minskat med 20 %. 1993 betingade bananer från såväl Kanarieöarna som Guadeloupe och Martinique ett pris på cirka 320 €/ton. Idag betingar kanariebananer ett pris på 430 €/ton medan bananer från Guadeloupe och Martinique ger 250 €/ton. Denna utveckling av priset kan dessutom ses i ljuset av att när EU:s marknadsordning för bananer infördes 1993 så innebar detta en liberalisering av den spanska marknaden som tidigare varit helt stängd för import. De bananer som odlas på Kanarieöarna skiljer sig dock från bananer från Latinamerika och Afrika. De är små och uppges vara mer aromatiska och marknadsförs som en speciell produkt, ”kanariebananer”.

Odlarna är grupperade i sex producentorganisationer.

- Grupo Regional de Cooperativas Plataneras (COPLACA) organiserar 35 % av odlarna.
- Agricultores de Tenerife (AGRITEN) organiserar 17 % av odlarna.
- Plataneros de Canarias organiserar 17 % av odlarna.
- Europlatano organiserar 12 % av odlarna.
- Cooperativas Unidas de La Palma (CUPALMA) organiserar 11 % av odlarna.
- PLATACAN organiserar 8 % av odlarna.

Den viktigaste av dessa producentorganisationer är COPLACA som är en gruppering av 19 kooperativ med 4 400 odlare som producerar cirka 143 000 ton bananer per år vilket är cirka 35 % av den totala produktionen på Kanarieöarna. När marknadsordningen introducerades 1993 bildade COPLACA tillsammans med Fyffes (50 % vardera) företaget ”Eurobanancanarias” för transport, mognad och marknadsföring av bananer från Kanarieöarna. Företaget har expanderat och diversifierat sin verksamhet och är idag den främsta spanska aktören inom mogning och försäljning av bananer men också en av Spaniens viktigaste distributörer av frukt och grönsaker generellt.

Alla producentorganisationer är dessutom sammanslutna i ”Asociacion Organizaciones de Productores de Platanos de Canarias” (ASPROCAN). Organisationens syfte är att främja märket ”Platano de Canarias” (kanariebananer) på såväl den nationella som den internationella marknaden.

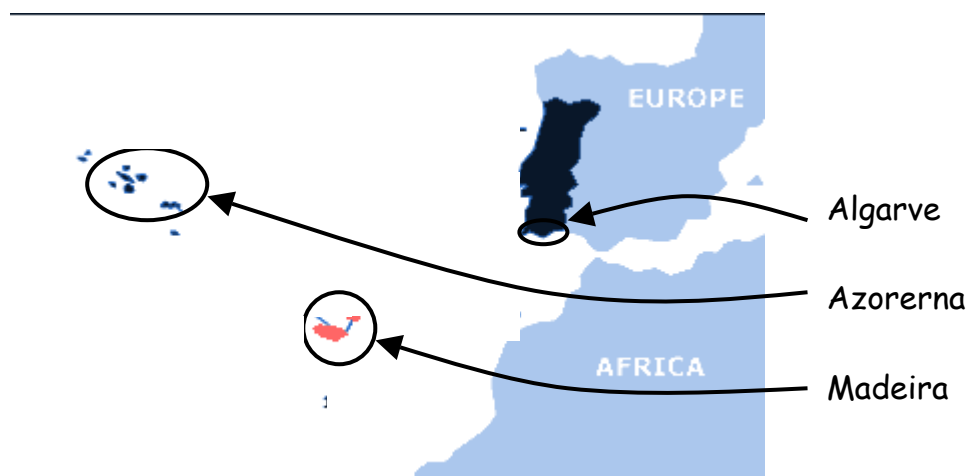
Figur 106. Försäljningspriset för bananer från Kanarieöarna under perioden 1994 till 2004 samt trendlinje. Sales prices for bananas from the Canary islands between 1994 and 2004 and a trend line (källa/source: EU-Commission).

5.2.6.2. Portugal

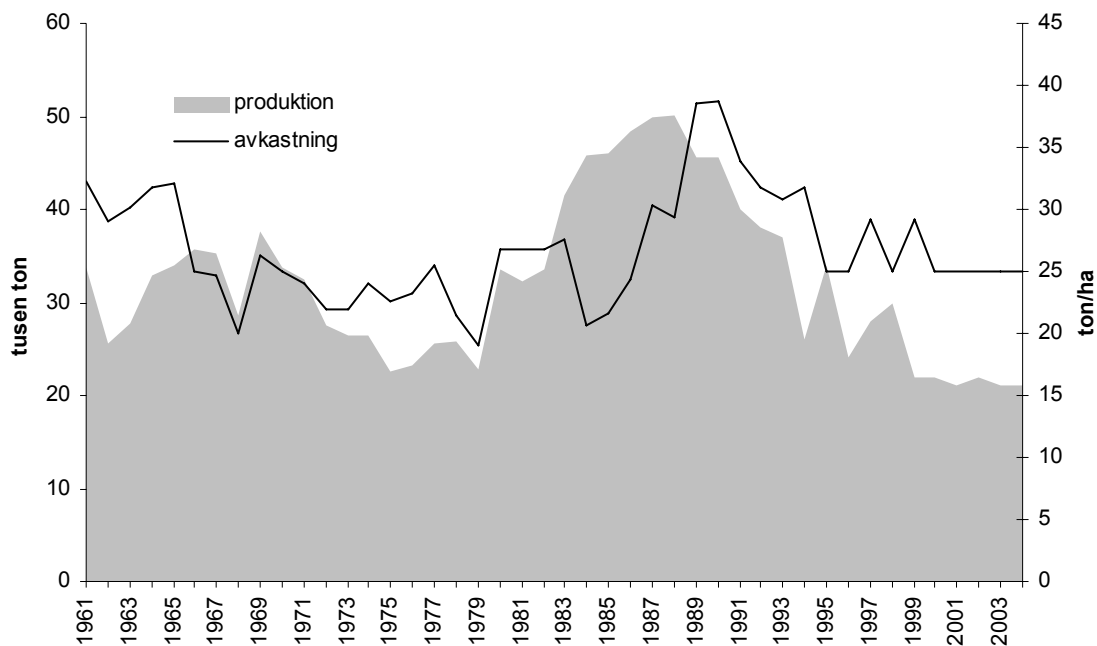
I Portugal odlas bananer i tre regioner. Huvuddelen av odlingen återfinns på Madeira med cirka 20 000 ton. En mindre produktion på cirka 1 000 ton finns på Azorerna och cirka 400 ton odlas i Algarveregionen. Produktionen minskar dock snabbt, så sent som 1988 låg den på 50 000 ton. Madeiras ekonomi är god och inte minst turismen skapar många arbetstillfällen varför det idag är svårt att få den unga generationen att ta över odlingarna.

På Madeira ligger antalet odlare på drygt 4 000 och medelarealen är mycket liten, cirka 0,2 ha. På såväl Azorerna som i Algarve ligger medelarealen på cirka 1 ha. Azorerna har 130 odlare och Algarve ett tiotal.

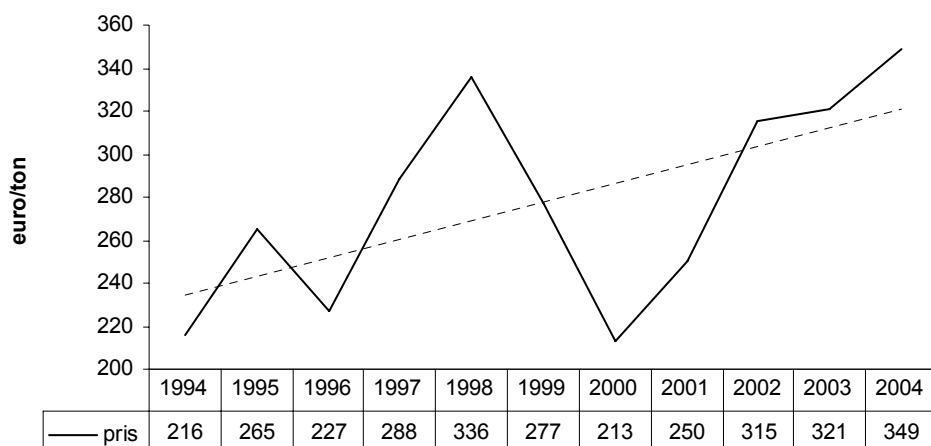
När EU:s marknadsordning introducerades 1993 gav Portugal preferens för den egna bananproduktionen som dock endast svarade för 40 % av konsumtionen. I likhet med bananer från Kanarieöarna så har dock de portugisiska bananerna klarat sig bra prismsigt, under den gångna 10-årsperioden har priset stigit med över 30 %. Detta har dock ändå inte kunnat förhindra den kraftiga minskningen av produktionen.

Figur 107. Den portugisiska bananodlingen är lokaliserad till tre områden. Banana production in Portugal is located in three regions.

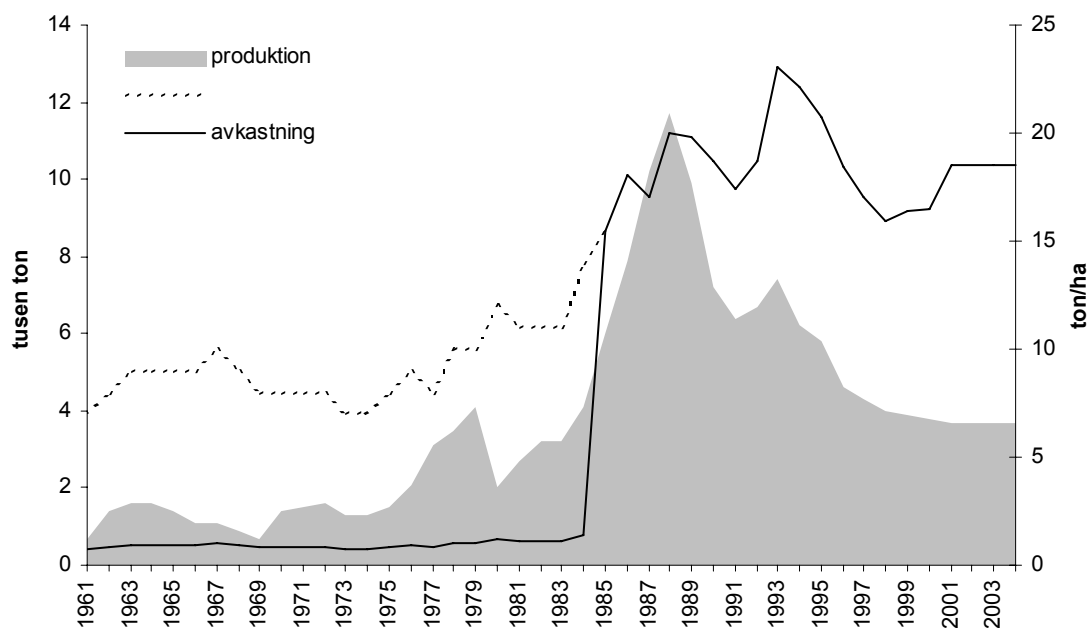

Figur 108. Produktion och avkastning i Portugal under perioden 1961 – 2003. Production and yield in Portugal between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

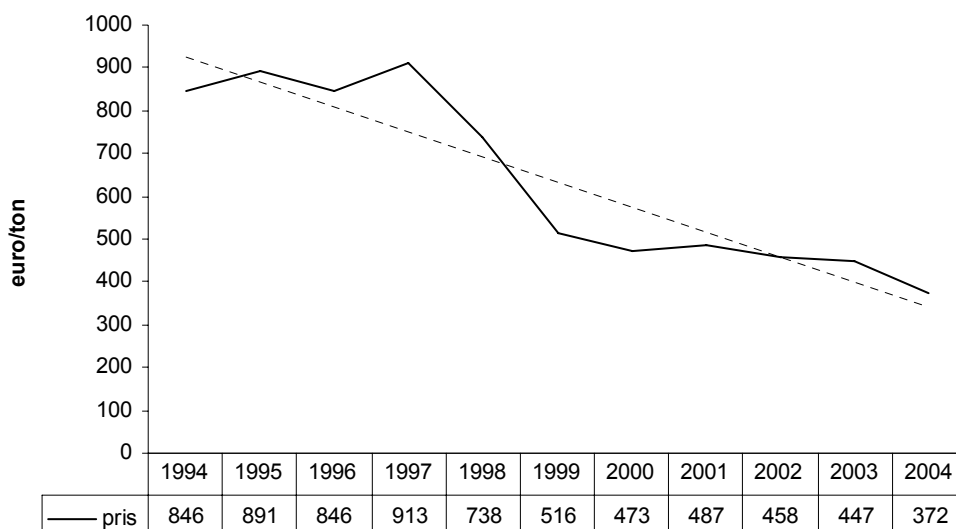
Figur 109. Försäljningspriset för bananer från Portugal under perioden 1994 till 2004 samt trendlinje. Sales prices for bananas from Portugal between 1994 and 2004 and a trend line (källa/source: EU-Commission).

5.2.6.3. Grekland

Figur 110. Produktion och avkastning i Grekland under perioden 1961 – 2003. Production and yield in Greece between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

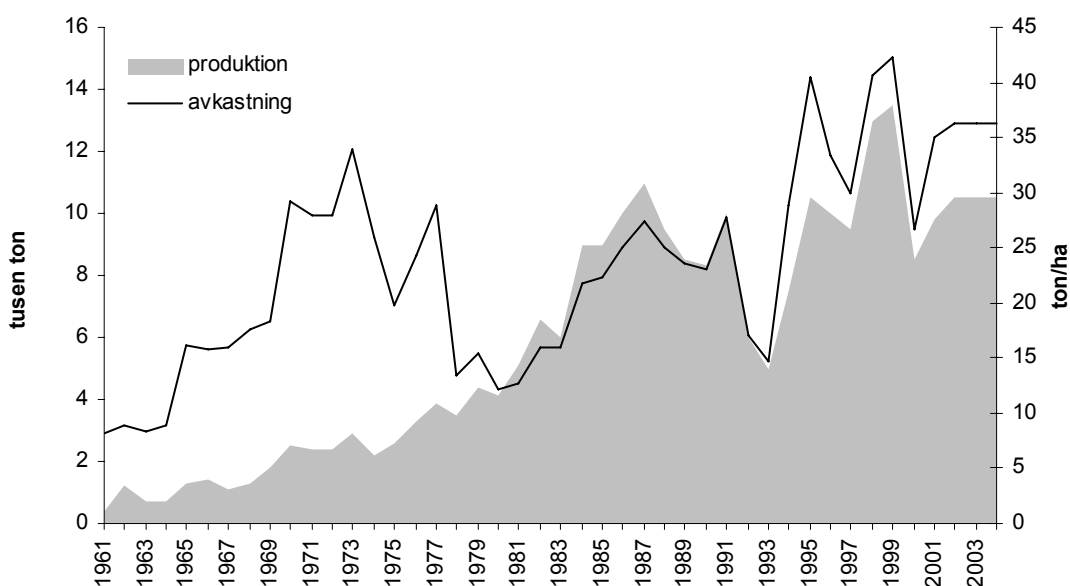
På Kreta har Grekland en liten produktion på knappt 3 000 ton bananer per år. Produktionen har aldrig varit stor men fick en topp i slutet av 1980-talet för att sedan snabbt falla. Antalet företag uppgår till ett hundratal med en medelareal på 0,5 ha. Priset på grekiska bananer var före 1993 mycket högt men har under den senaste 10-årsperioden sjunkit till samma nivå som övriga europeiska bananer (de från Guadeloupe och Martinique ej medtagna) vilket innebär en halvering av priset. Idag har produktionen ingen ekonomisk betydelse för Grekland, utan bara för det lilla antal odlare som finns kvar. Avkastningen är låg, knappt 20 ton/ha. De avkastningssiffror som till FAO rapporterats fram till 1984 har dock troligen ett decimalfel varför den förmodat korrekta nivån lagts in i diagrammet som en streckad linje.

Figur 111. Försäljningspriset för bananer från Grekland under perioden 1994 till 2004 samt trendlinje. Sales prices for bananas from Greece between 1994 and 2004 and a trend line (källa/source: EU-Commission).

5.2.6.4. Cypern

Cypern har liksom Grekland en liten produktion av bananer. Enligt FAO uppgår produktionen till cirka 10 000 ton men de volymer som rapporterats till EU-kommissionen för att erhålla kompensationsstöd uppgår bara till cirka 3 000 ton. Priset låg 2004 på 340 €/ton.

Figur 112. Produktion och avkastning på Cypern under perioden 1961 – 2003. Production and yield on Cyprus between 1961 and 2003 (källa/source: FAO).

6. Import

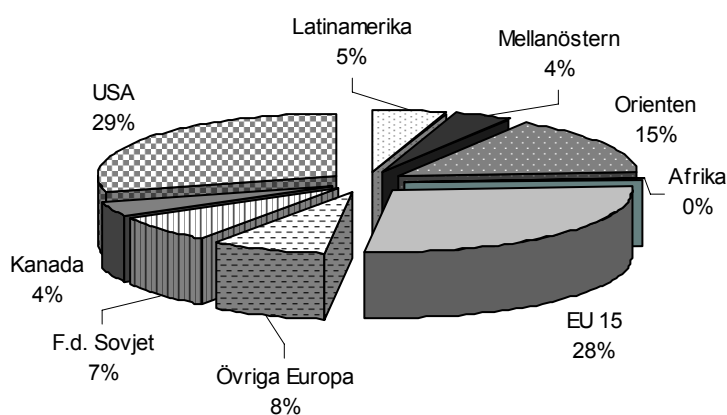
Världens totala import uppgår till cirka 12 miljoner ton. EU och USA är traditionellt de två stora importblocken och de har ungefär lika stora andelar av världens totala importvolym. Importen till dessa handelsblock har dock varit relativt konstant under de senaste 10 åren. EU:s import har begränsats av importkvoter och USA:s import har inte ökat mer än cirka 10 % under perioden.

Det är istället andra regioner i världen som svarar för större öknings av importen. Inte minst bör man här nämna den Ryska Federationen. Importen till denna region har sedan 1993 ökat från en mycket låg nivå till omkring 850 000 ton år 2004. Polen och Rumäniens import har också ökat om än i blygsammare skala.

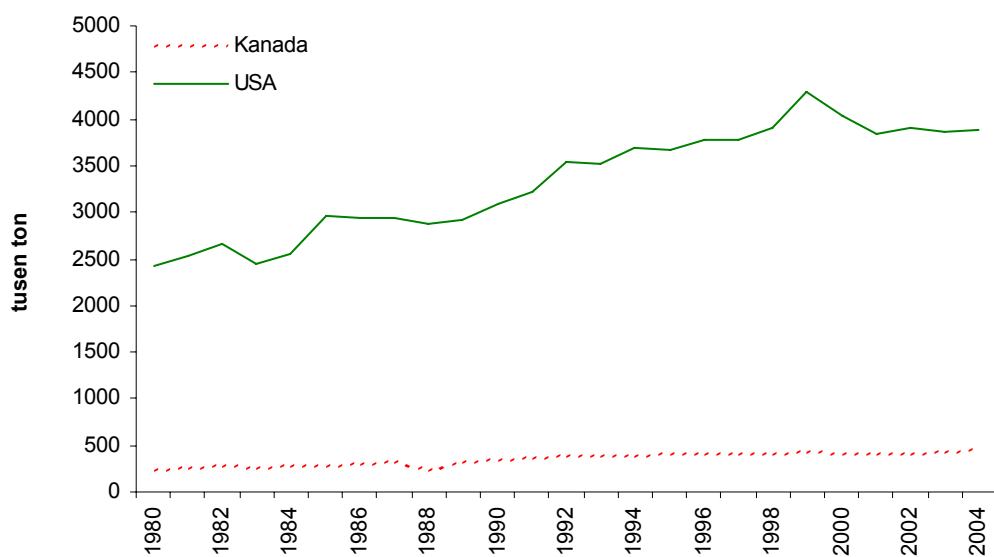
I östra Asien finns också flera länder vars bananimport ökar. Japan är sedan länge ett stort importland med en stadigt ökande import. En mer dramatisk ökning uppvisar Kina som från en i det närmaste obefintlig import i början av 1990-talet har ökat importen till cirka 400 000 ton per år. Korea har likaså ökat importen som idag ligger på ett par hundra tusen ton.

Importen till länder i Mellanöstern ökar likaså. Här har Saudiarabien sedan länge haft en stabil import. Importen till Iran har däremot ökat kraftigt sedan slutet av 1990-talet och ligger idag på cirka 270 000 ton. Turkiet har en liknande utveckling med en importkvantitet 2004 på drygt 100 000 ton.

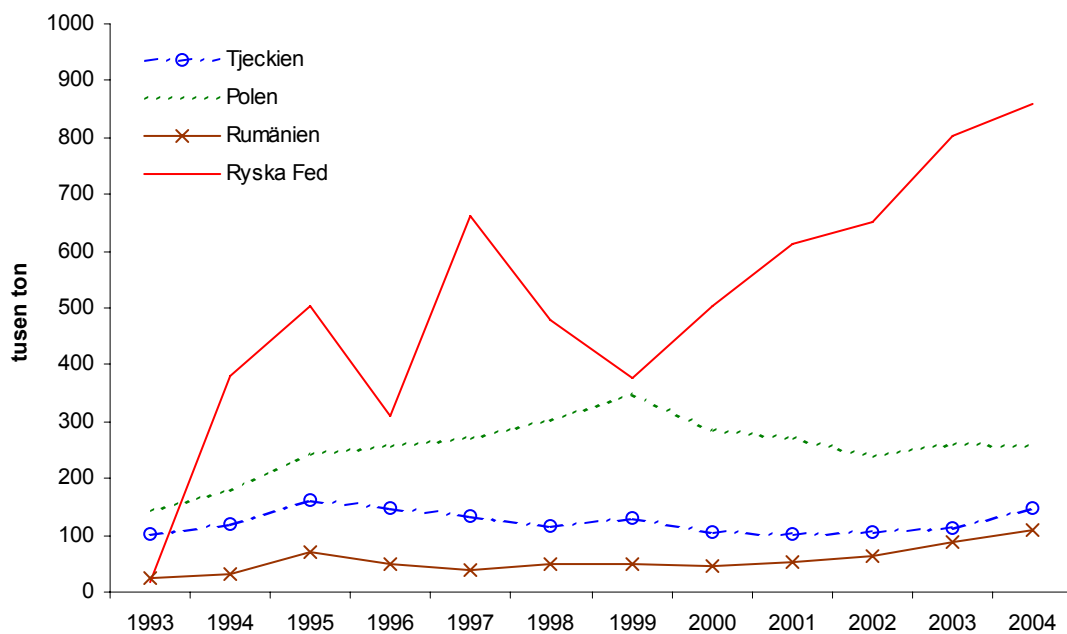
De senaste tio årens ökande handel med bananer kan sålunda inte främst tillskrivas ökad konsumtion i de "gamla etablerade" importländerna som USA, EU och Japan. Istället är det "nya" ekonomier och ekonomier i stark tillväxt som svarar för ökningen.

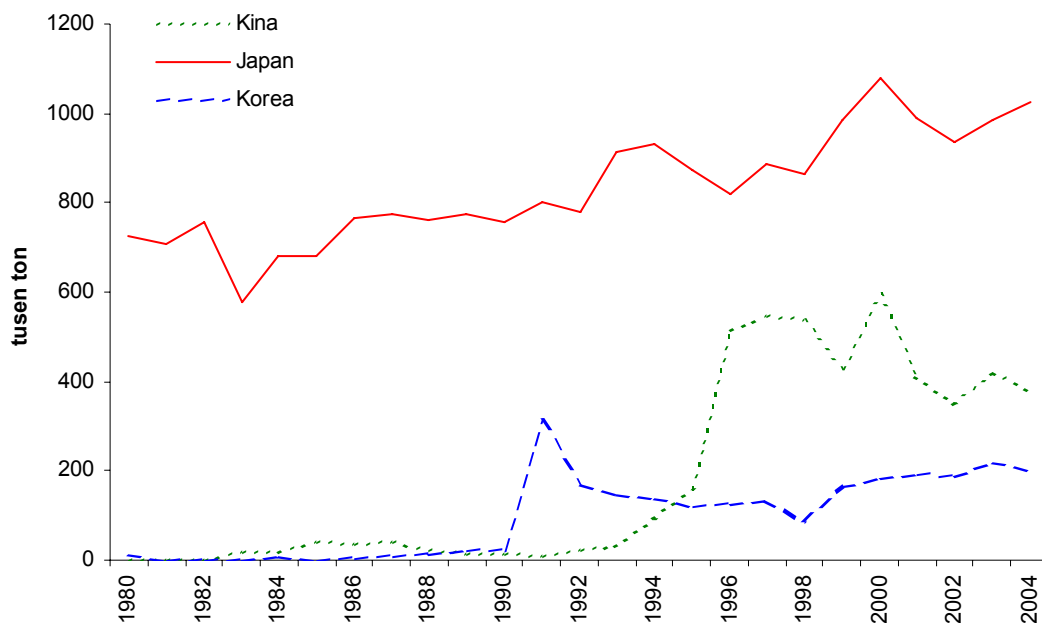
Figur 113. Bananimportens geografiska fördelning, medel 2001-2003. Geographical distribution of world banana imports, average 2001-2003 (källa: FAO).

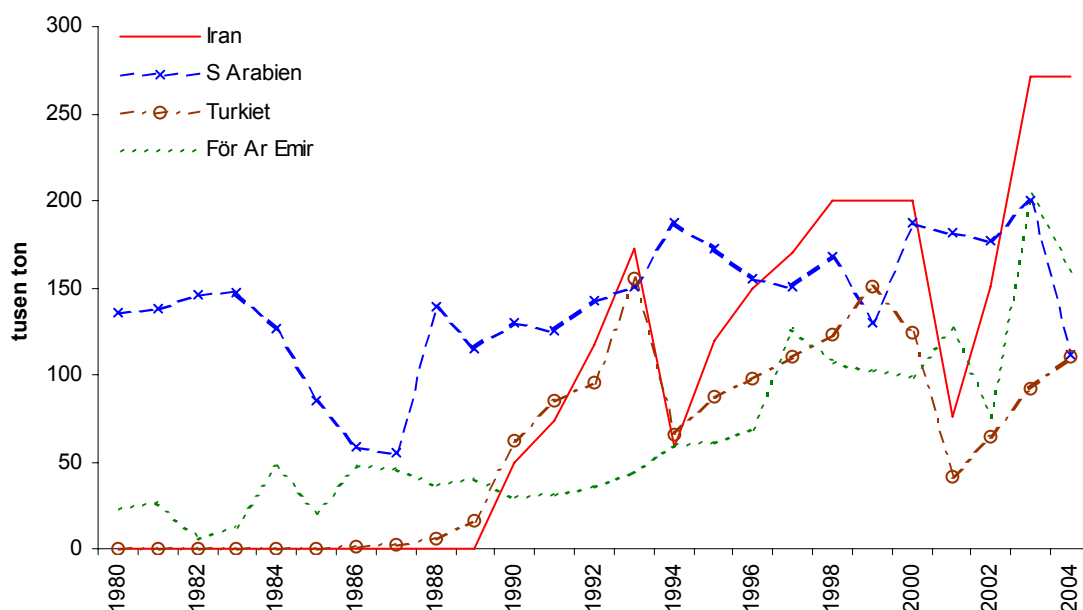
Figur 114. Utvecklingen av USA:s och Kanadas importvolym 1980 – 2004. Development of import volumes of USA and Canada between 1980 and 2004 (källa/ source: FAO).

Figur 115. Utvecklingen av bananimporten i fyra östeuropeiska länder/regioner 1993 – 2004. Development of banana imports into four eastern European countries/regions, 1993-2004 (källa/ source: FAO).

Figur 116. Utvecklingen av bananimporten i tre länder i östra Asien, 1993 – 2004. Development of banana imports into three east Asian countries, 1993-2004 (källa/ source: FAO).

Figur 117. Utvecklingen av bananimporten i fyra länder i Mellanöstern, 1993 – 2004. Development of banana imports into four countries in the Middle East, 1993-2004 (källa/ source: FAO).

Importen till Kina och Ryska Federationen kommer säkerligen att fortsätta öka. Till detta kommer att avregleringen av EU:s bananimport bör leda till en ökad import i denna region. Konsumtionen i EU:s nya medlemsstater bör dessutom öka alltmer i takt med att dessa ekonomier växer. Den ökning av EU:s importkvot med 460 000 ton som gjordes när dessa

länder anslöt sig till EU var också alldeles för låg vilket visade sig i starkt ökande priser under 2005. Hur stor EU:s importökning kommer att bli de närmaste åren är dock svårt att förutsäga.

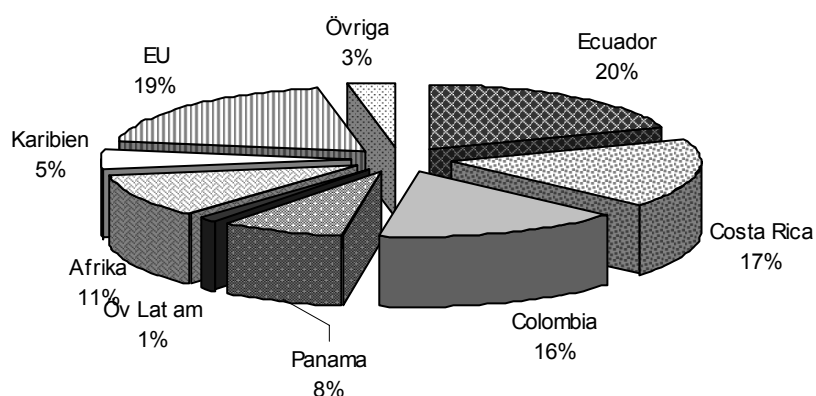
Regionerna uppvisar stora skillnader när det gäller de importerade bananernas ursprung. EU tar 19 % av de bananer som konsumeras från produktion i de egna länderna. Några av EU:s produktionsegroner ligger dock i Karibien och borde kanske bättre redovisas i denna grupp. Dessutom kommer 16 % från tidigare kolonier i Afrika och Karibien, länder som nästan uteslutande levererar bananer till EU. I gengäld tar USA 21 % av sin import från Guatemala och 10 % från Honduras, länder från vilka EU inte har någon nämnvärd import.

Japan, det tredje stora handelsområdet skiljer sig starkt från EU och USA när det gäller bananimportens ursprung. Landet tar nämligen 80 % av sin import från det närbelägna Filippinerna. Resterande del tas från Ecuador och Kina.

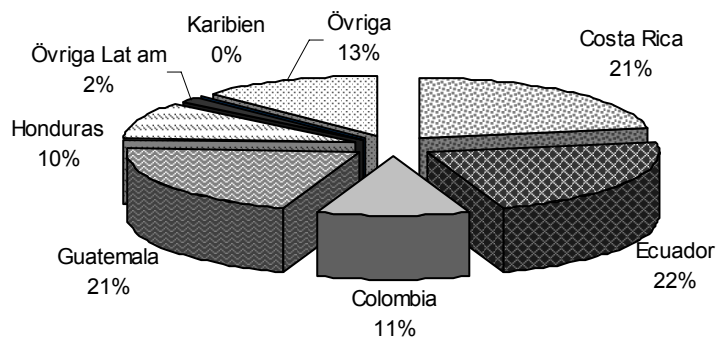
Kinas import på 400 000 ton kommer liksom den japanska huvudsakligen från det närliggande Filippinerna samt till 11 % från Ecuador. Kina tar dock även 14 % från grannlandet Vietnam, en leverantör de är ensamma om bland de stora importländerna.

Norge, vårt grannland, kan vara av ett visst intresse. Den norska importen kommer från de stora exportländerna Costa Rica, Colombia och Ecuador. En förhållandevis liten andel kommer dock från Ecuador. Liknande importmönster har Kanada och Schweiz och fram till EU-inträdet även Slovakien.

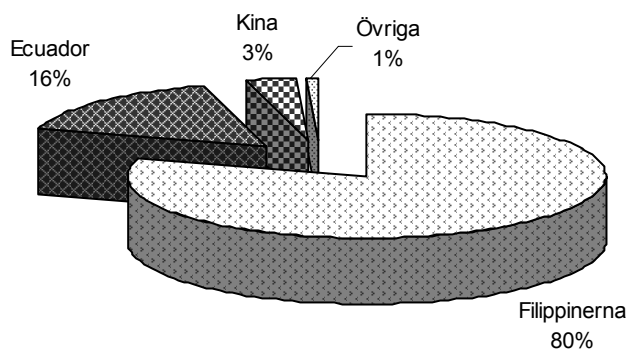
I öster, med den Ryska Federationen som främsta exempel, domineras importen av bananer från lågprislandet Ecuador som svarar för över 90 % av kvantiteterna. Samma importmönster finner man i Rumänien och fram till EU-inträdet även Polen.

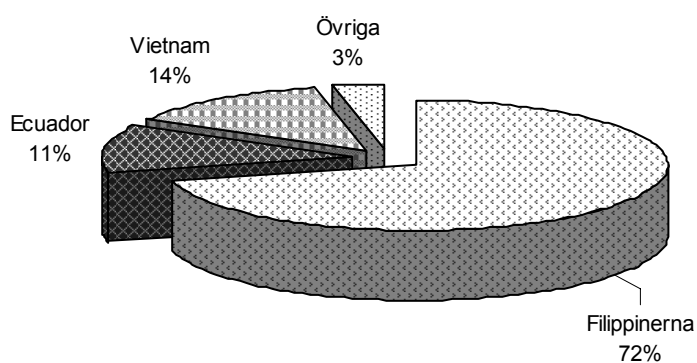
Figur 118. Distribution av EU:s bananförsörjning med avseende på ursprung, genomsnitt 2001-2003. Distribution of EU banana supplies in respect of origin, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2005).

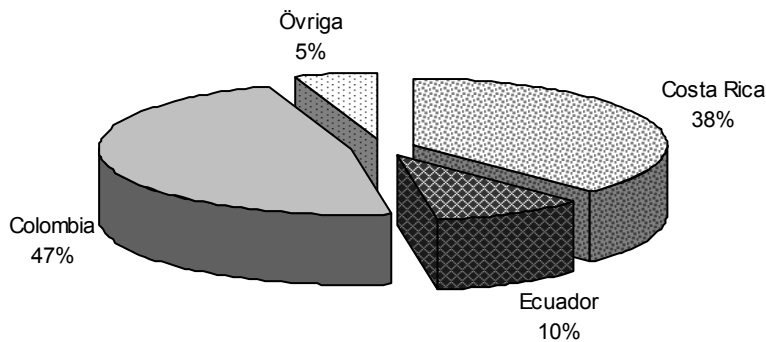
Figur 119. Distribution av USA:s bananimport med avseende på ursprung, genomsnitt 2001-2003. Distribution of US banana imports in respect of origin, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2005).

Figur 120. Distribution av Japans bananimport med avseende på ursprung, genomsnitt 2001-2003. Distribution of Japan's banana imports in respect of origin, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2005).

Figur 121. Distribution av Kinas bananimport med avseende på ursprung, genomsnitt 2001-2003. Distribution of China's banana imports in respect of origin, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2005).

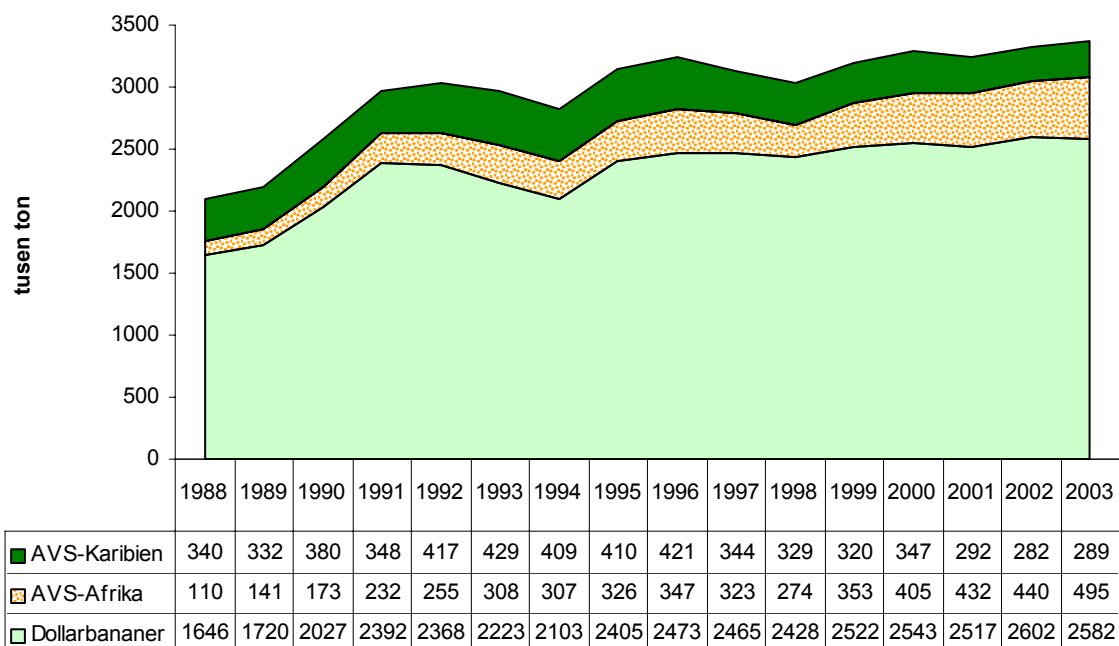

Figur 122. Distribution av Norges bananimport med avseende på ursprung, genomsnitt 2001-2003. Distribution of Norway's banana imports in respect of origin, average 2001-2003 (källa/source: FAO, 2005).

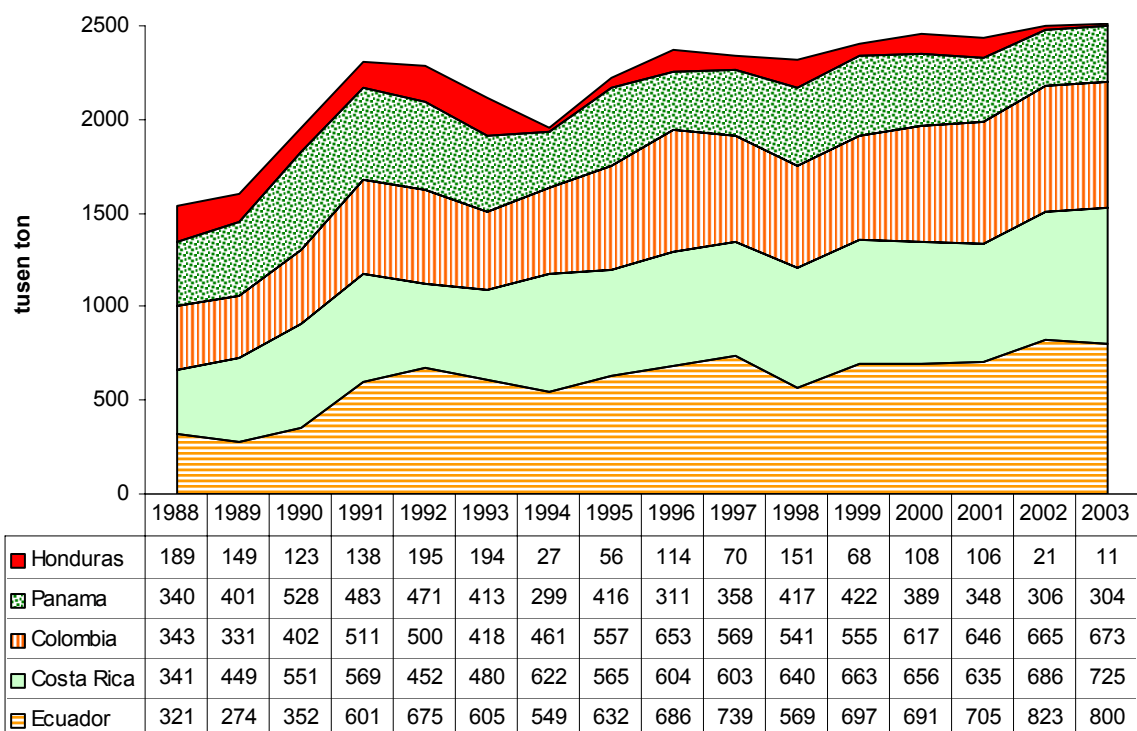
Sammanfattningsvis kan man se att flera faktorer påverkar de olika ländernas och regionernas importmönster. Traditionella handelsmönster och band till vissa länder gör att EU idag tar 16 % av importen från AVS-länder i Afrika och Karibien. Oss närliggande länder som Norge och Schweiz tar däremot hela importen från de stora producentländerna i Latinamerika. Priset har större betydelse i det gamla östblocket vilket gör att lågprislandet Ecuador dominerar på denna marknad. Slutligen har även geografien ett tydligt inflytande på handelsmönstret genom att kortare transporter helt naturligt underlättar distributionen och påverkar transportkostnaderna. Japan tar därför huvuddelen av sin import från det närliggande Filippinerna liksom även Kina och Nya Zeeland. Importländer i Sydamerika som Uruguay, Argentina och Chile får sin import från Brasilien och Ecuador.

EU:s import är naturligtvis av centralt intresse. Figur 123 visar importens ursprung fördelad på de tre regionerna Karibien, Afrika och Latinamerika (som i figuren benämns dollarbananer). En kraftig ökning av importen kan noteras i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Till en del kan denna tillskrivas de förberedelser som importörerna vidtog i väntan på införandet av EU:s gemensamma regelverk för bananer. Importörerna visste att deras import åren före införandet skulle påverka deras tilldelning av importlicenser och resultatet blev att Europa flödade över av bananer. De två första åren med en gemensam marknadsordning minskade importen och det var importen av dollarbananer som minskade, inte AVS-bananerna från Karibien och Afrika.

1995 ökade åter importen med cirka 300 000 ton vilket motsvarar den ökning av tullkvoten som gjordes för att svara mot efterfrågan i de tre nya medlemsstaterna Sverige, Finland och Österrike. Återigen var det kvantiteten av dollarbananer som förändrades. De nya medlemsländerna var trogna konsumenter av bananer från dollarområdet.

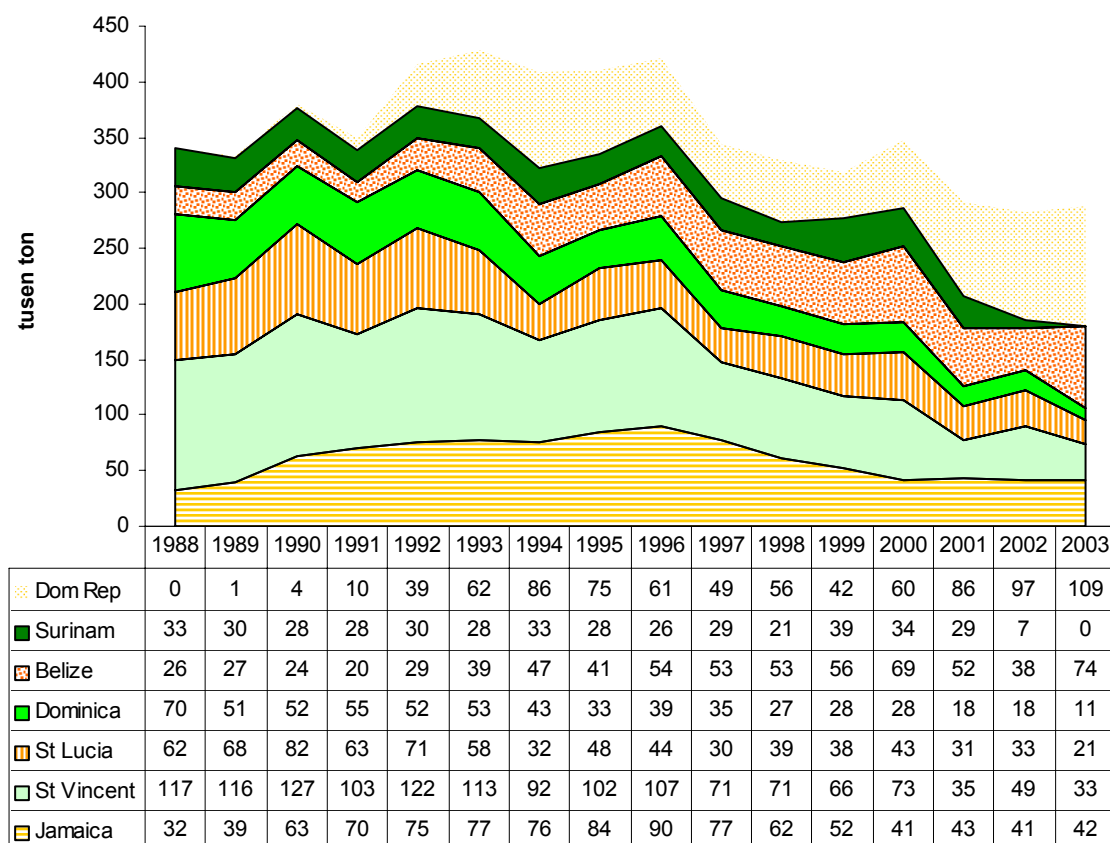
Figur 123. Fördelningen av EU:s import med avseende på ursprung under perioden 1988-2003. Distribution of EU imports in respect of origin between 1988 and 2003 (källa/ source: Cogea, 2005).

Figur 124. Fördelningen av EU:s bananimport från dollarländer under perioden 1988-2003. Distribution of EU imports from the major dollar countries between 1988 and 2003 (källa/ source: Cogea, 2005).

Under de följande åren fram till 2003 var förändringarna inte så stora. Detta är inte förvånande eftersom importen reglerades av en tullkvot. Den höga tullsats som togs ut vid import utanför kvot hade i stort sett samma effekt som en ren kvantitetsbegränsning, import utanför kvot var nämligen inte lönsam. Den förändring som kan noteras under dessa år är en förskjutning av AVS-importen från Karibien till Afrika. Importen från Karibien minskade med cirka 100 000 ton och då är ändå importen från Dominikanska Republiken inräknad i denna kvantitet. Importen från Dominikanska Republiken ökade under perioden 1988 till 2003 från 0 till drygt 100 000 ton.

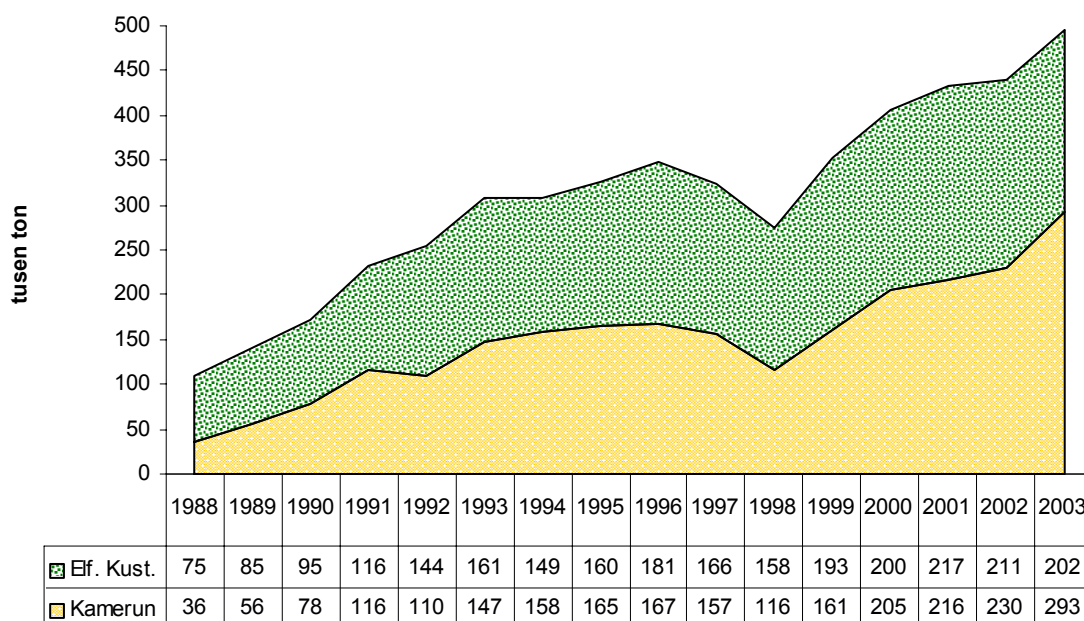
Inom gruppen dollarbananer (figur 124) kan det under perioden också noteras en viss förskjutning. Importen från de tre största exportländerna Ecuador, Colombia och Costa Rica ökade medan importen från Panama och Honduras har minskat. Importen från Panama låg i början på 1990-talet på över 500 000 ton, 2003 låg den ett par hundra tusen ton lägre. Landet har haft stora problem med svampsjukdomen Black Sigatoka men också med ökande produktionskostnader. Det är ett av de länder i Latinamerika som har det högsta löneläget. Honduras drabbades 1998 svårt av orkanen Mitch men har nu återhämtat sig. Landets export har dock efter att den åter kommit igång till allra största delen gått till USA.

Figur 125. Fördelning av EU:s bananimport från AVS-länder i Karibien under perioden 1988-2003. Distribution of EU imports from Caribbean ACP- countries between 1988 and 2003 (källa/ source: Coge, 2005).

En omfördelning har även skett inom gruppen AVS-bananer från Karibien. I figur 125 har fältet för Dominikanska Republiken bara skuggats. Detta beror på att landet inte traditionellt exporterat bananer. Exporten kom igång i början på 1990-talet och när EU 1993 fördelade traditionella AVS-kvantiteter som berättigade till tullpreferens gavs inga kvantiteter till Dominikanska Republiken. En korrigering gjordes dock i ramavtalet 1995. På grund av att produktionen tillkommit så sent inkluderas inte landet i diskussionerna om den traditionella import som EU värnar om. Det historiska perspektivet saknas. Landet är idag världens största exportör av ekologiskt odlade bananer och har här en tämligen stabil marknadsnisch.

Figuren visar att EU:s import från gruppen karibiska AVS-länder, om man bortser från Dominikanska Republiken, minskade kraftigt under perioden 1988 – 2003. Det är framför allt importen från Windwardöarna, dvs. Dominica, St Lucia och St Vincent som minskat. Importen som 1988 uppgick till cirka 250 000 ton hade 15 år senare sjunkit till 65 000 ton. Det finns dock AVS-länder i regionen med motsatt utvecklingsmönster. Ett land vars export till EU ökat under perioden är Belize. Under de senaste 15 åren har importen härifrån, som går uteslutande till Storbritannien, tredubblats. Ser man till gruppen som helhet, men utan Dominikanska Republiken så har EU:s import minskat från 340 000 ton 1988 till 180 000 ton 2003.

Figur 126. Fördelning av EU:s bananimport från AVS-länder i Afrika under perioden 1988-2003. Distribution of EU imports from African ACP-countries between 1988 and 2003 (källa/ source: Coge, 2005).

EU:s import från Afrika har gått i motsatt riktning. Produktionen här är storskalig och rationell med låga priser som resultat. Läger man till lägre transportkostnader än vid import från Karibien och Latinamerika samt EU:s tullpreferens för AVS-bananer så har gruppen kommit att bli ett konkurrenskraftigt alternativ, inte minst vid en jämförelse med bananer från Karibien. Där är också främst en omfördelning inom gruppen AVS-bananer som har skett. Figur 126 visar mycket tydligt betydelsen av den ändring av importreglerna som infördes från 1999. Tidigare hade varje AVS-land tilldelats en kvantitet för tullfri export till EU och inga överflyttningar mellan länderna kunde göras. Från 1999, efter ett WTO-utslag, tog man bort denna nationella fördelning av exportkvantiteterna. Effekten på den afrikanska exporten var mycket tydlig, den har sedan dess ökat snabbt.

7. Priser

Inledningsvis bör det framhållas att alla uppgifter som finns rörande priser på bananer bör tas med stor försiktighet. Korrekt prisstatistik är nämligen i det närmaste omöjlig att sammanställa. Detta beror på marknadens och handelns struktur. Huvuddelen av all export av bananer sker antingen på basis av långtidskontrakt med plantageägarna eller utgörs av bananer från de stora företagens egna odlingar. Priser från dessa avtal är inte offentliga. En så kallad ”spotmarknad” där bananer säljs till dagspriser finns egentligen endast i Ecuador och dessa priser kan förändras från timme till timme beroende på tillgången på bananer och på efterfrågan, i form av hur många fartyg som ligger i hamnen och behöver ytterligare kvantiteter för att fylla upp fartygen.

Att det föreligger stora svårigheter att ta fram korrekta prisnoteringar visas inte minst av de problem EU hade med att ta fram priser vid beräkning av korrekt tullsats 2005. WTO underkände i två utslag såväl valet av importpriser som exportpriser. De priser som redovisas här skall därför ses som ungefärliga och inte som exakta angivelser.

I avsnittet finns prisangivelser i såväl €/ton som US\$/ton. I rapporten har priserna i de flesta fall inte räknats om från ursprungsangivelsen eftersom växelkursen varierar och vetskap om priser gör det sannolikt finns fler felkällor i prisangivelserna.

7.1 Exportpriser

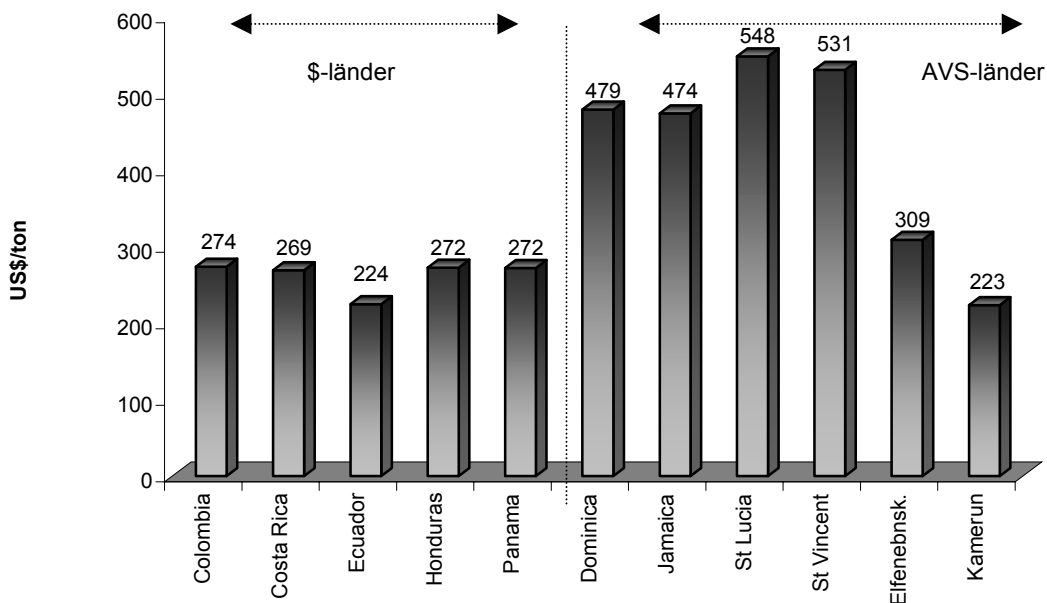
Ett lands genomsnittliga importpriser påverkas av varifrån landet importerar bananer eftersom det föreligger stora skillnader i exportpriser mellan de exporterande länderna. Figur 127 visar att exportpriserna från de så kallade dollarländerna är avsevärt lägre än från AVS-länderna. De afrikanska länderna Kamerun och Elfenbenskusten är dock undantag. Av dollarländerna har Ecuador de allra lägsta priserna. Jämför man genomsnittspriset för åren 2002 – 2004 så ligger Ecuadors exportpris cirka 44 €/ton (50 dollar) eller 18 % lägre än för Costa Rica, Colombia, Honduras och Panama.

Geografiska faktorer påverkar naturligtvis fraktkostnaderna. För frakter till Europa och den amerikanska ostkusten ligger t.ex. Ecuador längre bort än flertalet andra länder och transporten inbegriper dessutom Panamakanalen. Cogea (2005) uppskattar merkostnaden för transporter från Ecuador jämfört med Costa Rica och andra närliggande länder till cirka 24 €/ton. Jämför man med Elfenbenskusten och Kamerun är transportkostnaden från Ecuador över 40 € högre. Transportkostnaderna från Karibien ligger relativt högt på grund av att exportkvantiteten från varje ö är begränsad vilket gör att ett fartyg måste angöra flera hamnar för att fylla upp lastutrymmet. Figur 128 visar utfallet av importkostnader för bananer från olika ursprung med transport, lastning och mogning inräknat. Figurens siffror indikerar att afrikanska bananer har god konkurrenskraft på EU:s marknad, också utan tullpreferens.

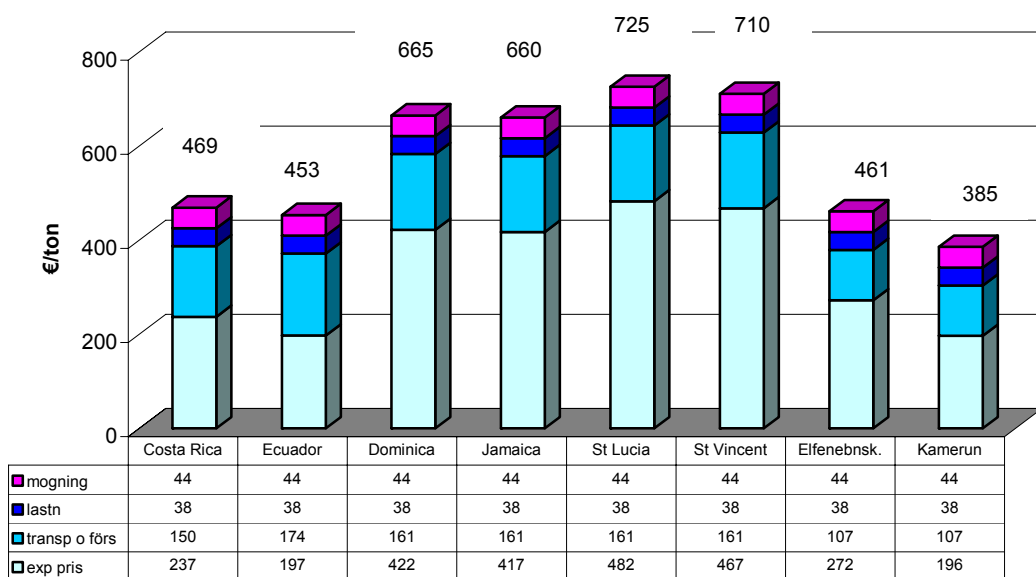
I figur 129 har den tull på 176 €/ton som tillämpas från den 1 januari 2006 lagts in. Figuren indikerar att den nu fastställda tullsatsen gör afrikanska bananer till ett mycket konkurrenskraftigt alternativ för EU:s importörer, under förutsättning att kvaliteten är god. Figuren illustrerar också väl de problem som finns med att hitta en lämplig tullsats för AVS-bananer. Genom att det inom gruppen föreligger så stora prisskillnader ger tullpreferensen mycket

olika utslag för de olika AVS-länderna med avseende på konkurrenskraft gentemot ”dollarbananer”.

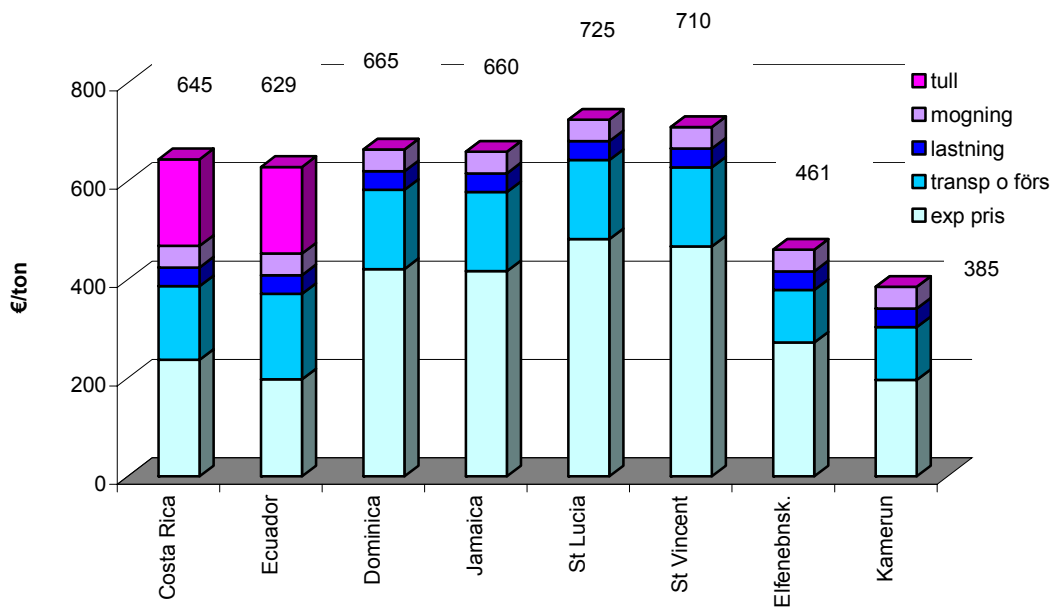
Ser man till utvecklingen de senaste 15 åren så har exportpriset på dollarbananer (det genomsnittliga) varit i stort sett oförändrat eller till och med sjunkit något. Detta hör samman med att produktionen av bananer ökat kraftigt under perioden samtidigt som efterfrågan inte ökat lika mycket som förväntat. De höga priserna för Honduras efter 1998 förklaras av att landet 1998 drabbades hårt av orkanen Mitch. Orkanen slog ut stora delar av odlingen vilket gjorde att utbudet reducerades kraftigt. Samma generella trend som för dollarbananer, dvs. oförändrade priser, eller till och med fallande priser, noteras för bananer från Karibien och Afrika, dvs. även här är priset något sjunkande.

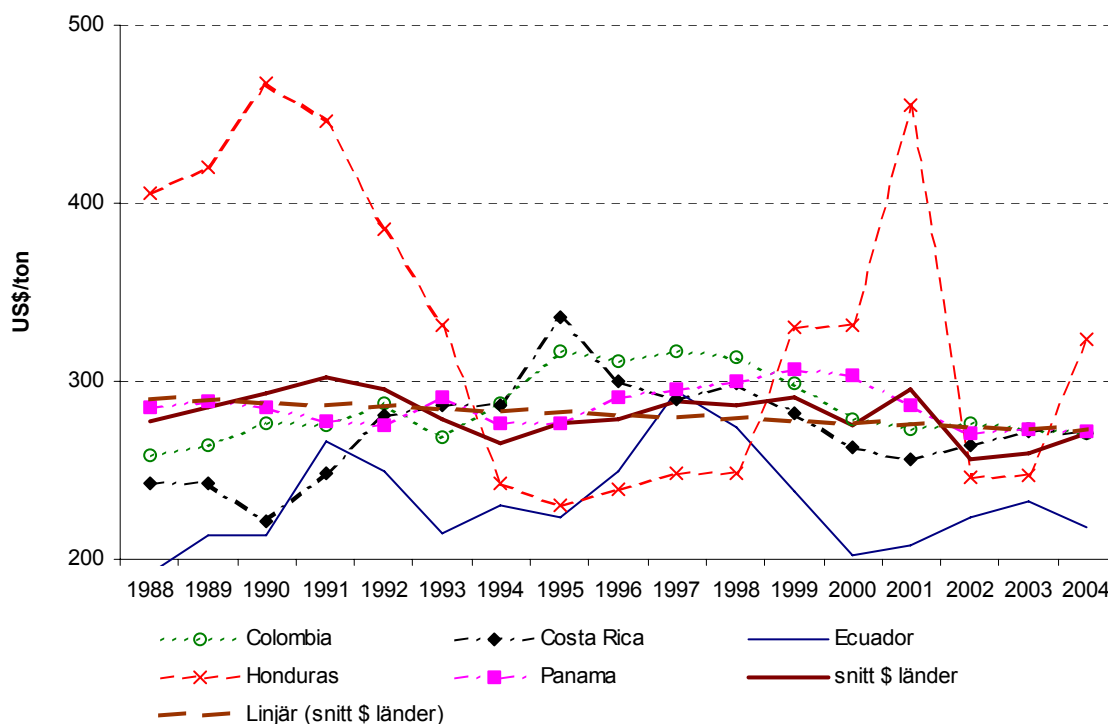
Figur 127. Exportpris för 11 länder, genomsnitt 2002-2004 i dollar/ton. Export prices for 11 countries, average 2002-2004 in dollar/ton (källa /source: FAO).

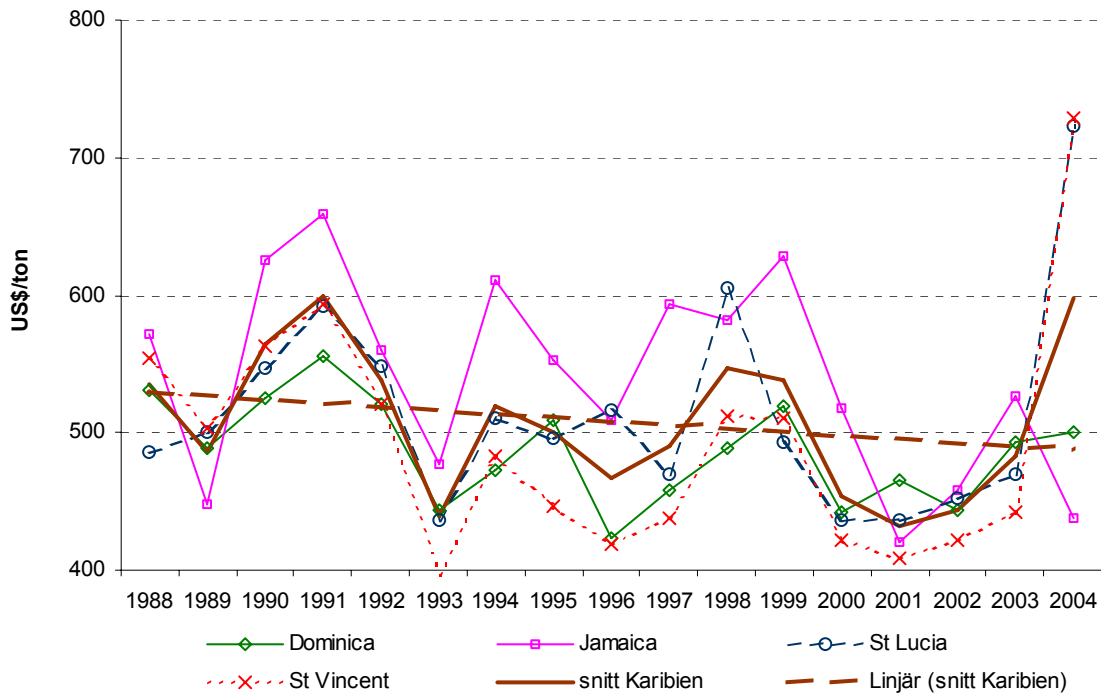
Figur 128. Utfall av exportpriser samt kostnader för frakt och försäkring, lastning och mogning. Total costs including freight and insurance, loadings and ripening (källa/ source: Cogea, 2005).

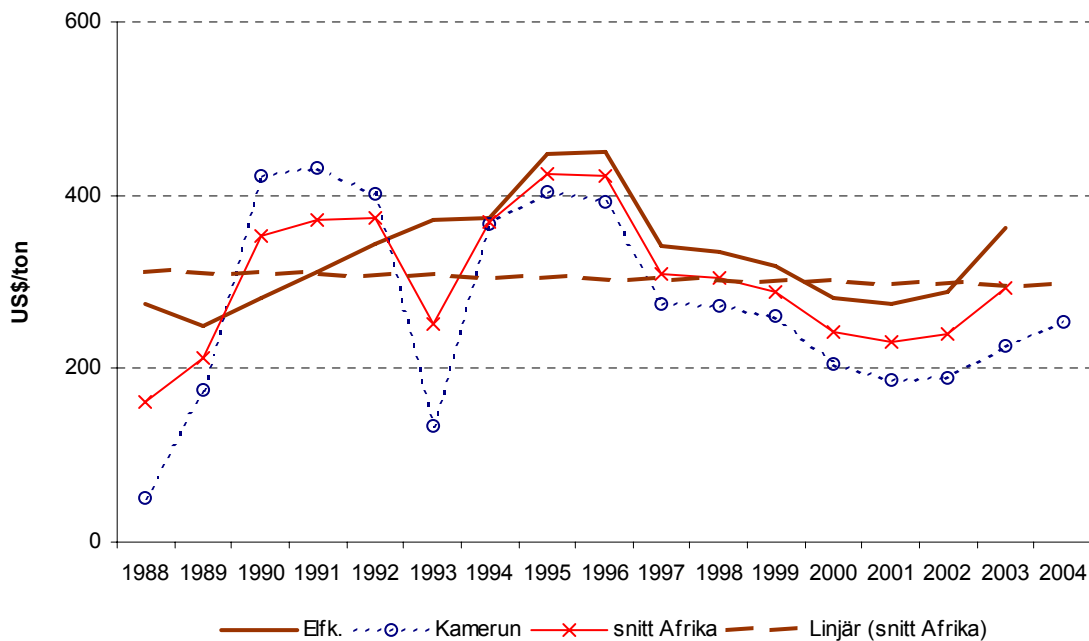
Figur 129. Totala kostnader inklusive tull, från 1 januari 2006. Total costs including tariff, from January 1st, 2006.

Figur 130. Exportprisets utveckling för dollarbananer mellan 1988 och 2004. Development of export prices for dollar bananas 1988-2004 (källa/source: FAO).

Figur 131. Exportprisets utveckling för bananer från Karibien mellan 1988 och 2004. Development of export prices for Caribbean bananas 1988-2004 (källa/source: FAO).

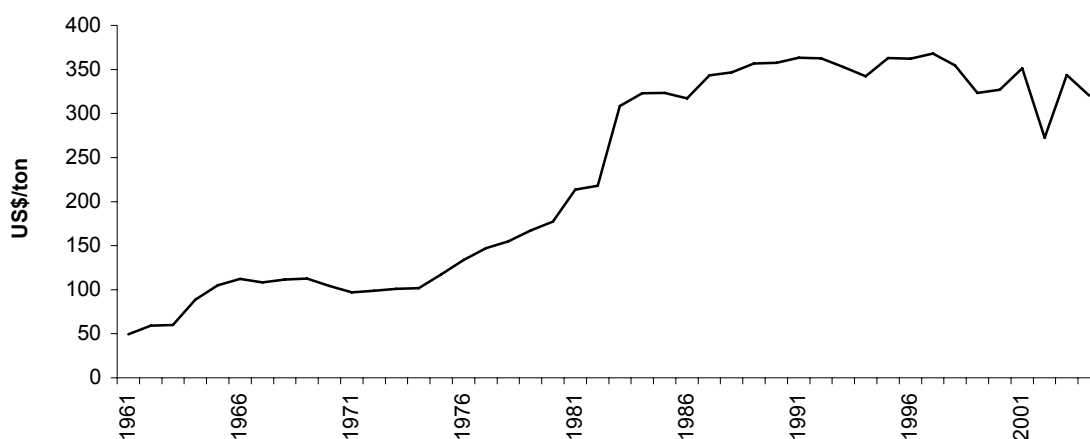

Figur 132. Exportprisets utveckling för bananer från Afrika mellan 1988 och 2004. Development of export prices for African bananas 1988-2004 (källa/source: FAO).

7.2 Importpriser

Det pris som betalas vid import av bananer påverkas av ett flertal faktorer relaterade till utbud, efterfrågan och kvalitet men också av om mottagarlandet har någon typ av importrestriktioner.

Att fastställa ett världsmarknadspris är inte helt lätt, inte minst beroende på att EU, som svarar för en betydande andel av importen, har en reglerad marknad som påverkar priserna. Som en grov uppskattning av prisutvecklingen under de senaste 45 åren visas därför prisutvecklingen vid import till USA. Av figuren framgår att priset låg relativt konstant under perioden 1961-1974 för att under den kommande 10-årsperioden öka från 100 till 300 US\$/ton. Under perioden efter 1984 har importpriset i stort sett legat oförändrat och genomsnittspriset 2004 var faktiskt lika högt som 1984. Realt sett betyder detta att bananernas pris sjunkit.

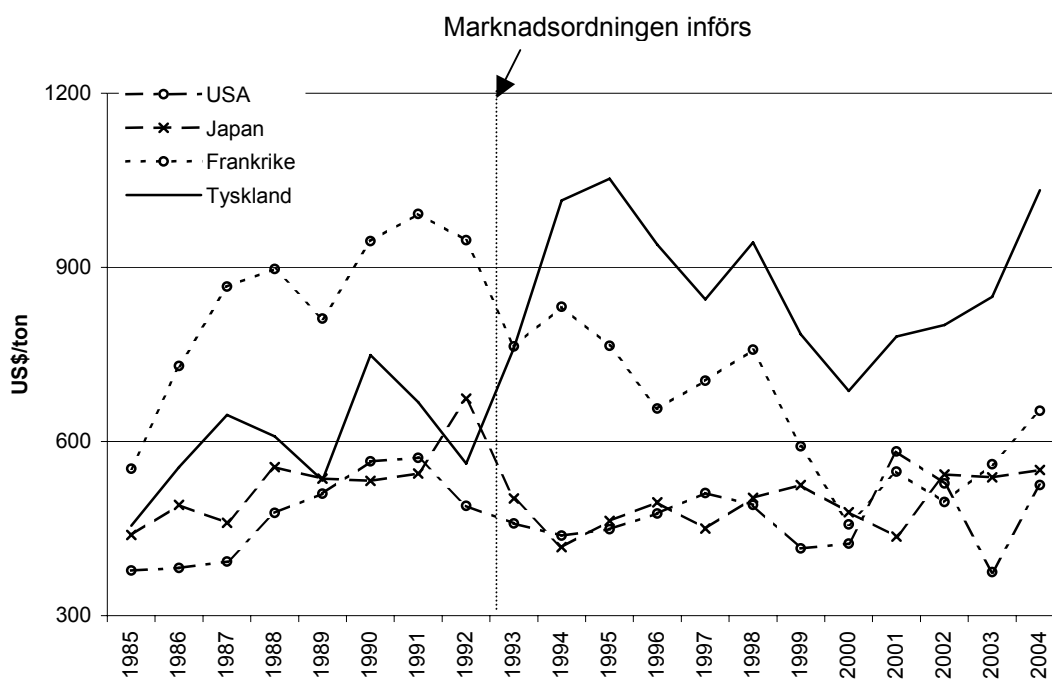

Figur 133. Importpris (fob) vid import till USA under perioden 1961-2004. US import price between 1961 and 2004 (källa/source: FAO).

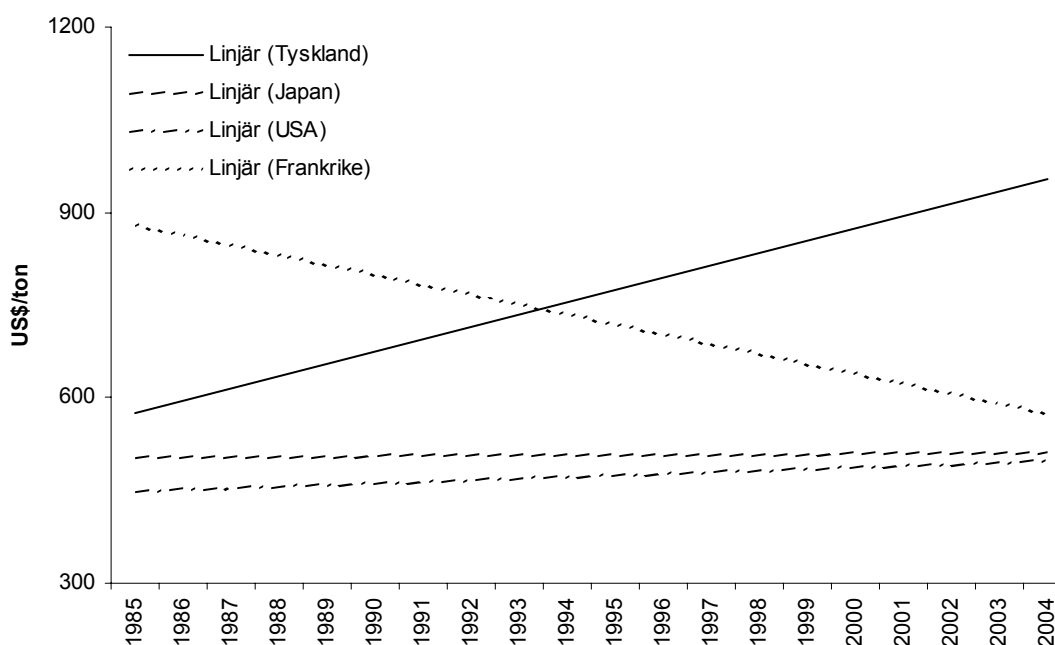
Skillnader mellan fyra stora exportländer i såväl prisnivå som förändringar under perioden 1985-2004 framgår av figur 134 och 135. Av figurerna framgår att det föreligger stora likheter i såväl importpriser som utvecklingstrend mellan den amerikanska och den japanska marknaden, två marknader som med avseende på bananer är oreglerade.

Det tyska importpriset för bananer låg 1985 på ungefär samma nivå som i Japan och USA, endast något högre. Denna mindre skillnad kan troligen förklaras med högre transportkostnader (det är längre transporter). Den tyska importen av bananer var vid denna tid oreglerad och helt tullfri. Importen dominerades dessutom av bananer från de s.k. dollarländerna, dvs. i stort sett samma ursprungsländer som för USA. Det är därför inte konstigt att importpriserna för Tyskland och USA vid denna tid låg på ungefär samma nivå.

När marknadsordningen infördes 1993 steg dock det tyska importpriset kraftigt. Prisnedgången strax innan marknadsordningens införande berodde på att importörerna var medvetna om att deras import åren före införandet skulle komma att ligga till grund för deras licenstilldelning när marknadsordningen trädde i kraft. I Sverige noterades samma trend 1994, dvs. året innan Sverige blev medlem i EU. Den generella pristrenden i Tyskland under den aktuella 20-årsperioden har som syns i figur 135 varit ökande.

Figur 134. Importpriser för fyra länder under perioden 1985 – 2004). Import prices for four countries between 1985 and 2004 (källa/source: FAO).

Figur 135. Trendlinjer för fyra länders importpriser under perioden 1985 – 2004). Import price trendlines for four countries between 1985 and 2004 (källa/source: FAO).

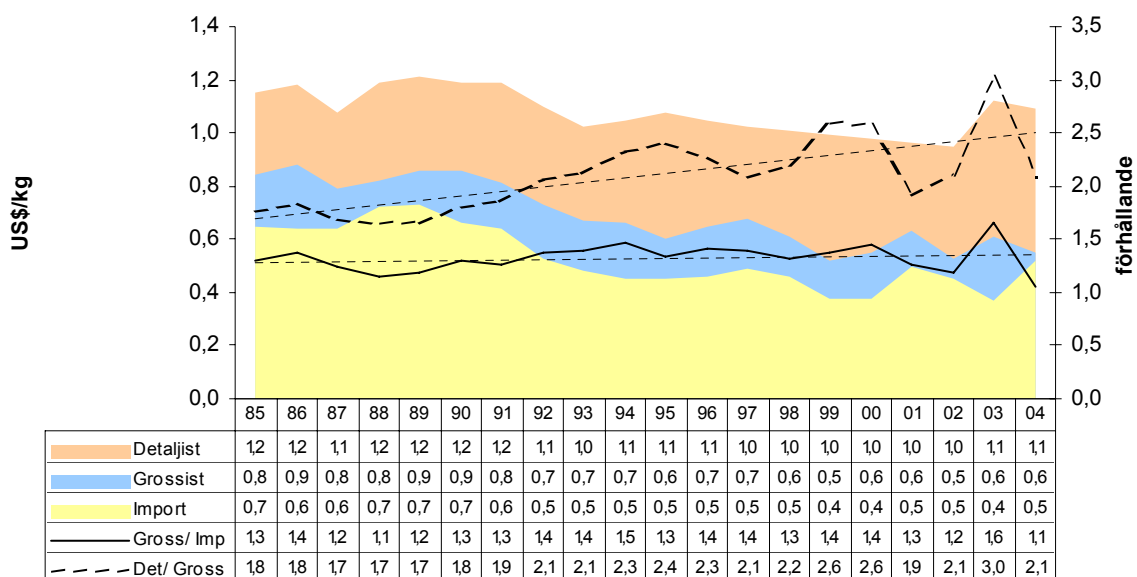
Det franska importpriset för bananer låg 1985 högre än i USA och Tyskland och skillnaden kom att öka under de kommande sju åren. Den franska marknaden var då hårt reglerad. Två tredjedelar av importen reserverades för bananer från de utomeuropeiska departementen Guadeloupe och Martinique medan den resterande tredjedelen av marknaden var reserverad för import från fransktalande Afrika. I likhet med i Tyskland sjönk priserna året innan marknadsordningens införande. Utvecklingen i Frankrike går därefter i rakt motsatt riktning mot i Tyskland. Priserna sjönk nämligen. Skillnaden beror på att marknadsordningens införande för Frankrikes del innebar en liberalisering av marknaden med ökad konkurrens. Så, medan trenden i Tyskland har varit ökande priser har trenden i Frankrike varit den motsatta, dvs. sjunkande priser. Det som är förvånande i utvecklingen efter 1993 är att de franska importpriserna ligger betydligt lägre än de tyska.

7.3 Prisutveckling i olika handelsled

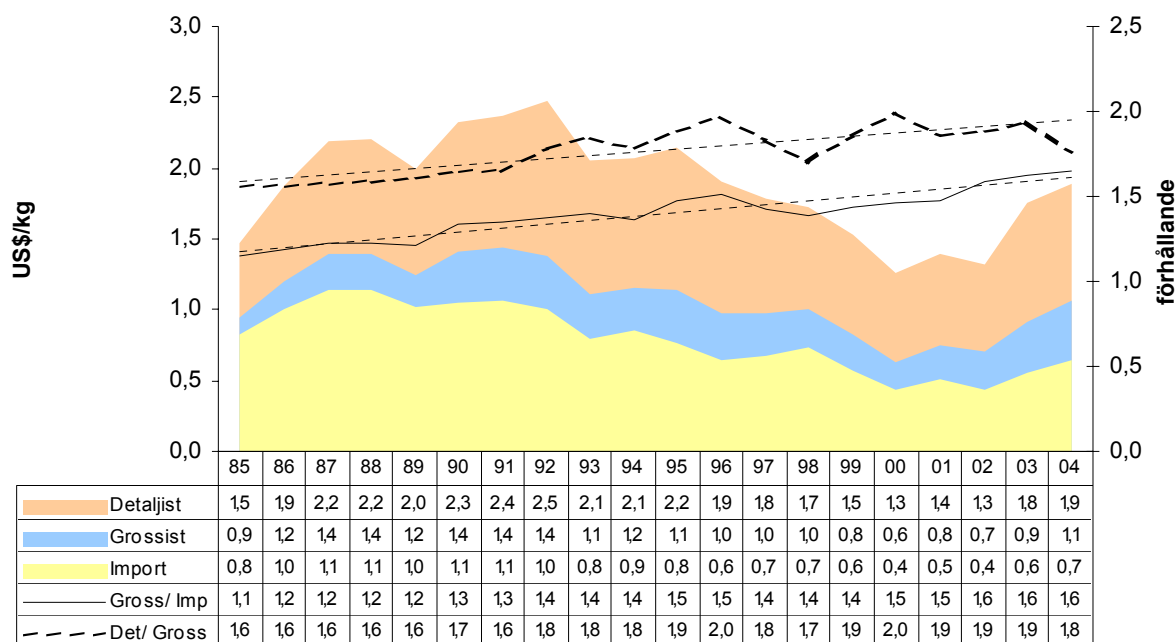
Det slutliga konsumentpriset inkluderar ett importpris som innefattar exportpris, kostnader för transporter och lastningar samt även tull. De prisökningar som sker i leden efter tull skall täcka kostnader för hantering, transporter, mogning och dessutom ge en vinstmarginal.

Enligt prisstatistik från FAO (The world banana economy 1985-2002 samt uppdatering) har grossisternas prispåslag i USA inte ökat under den senaste 20-årsperioden. Det har däremot detaljistledets påslag, även om det har varit stora svängningar under de senaste åren. I Frankrike har däremot både grossistledet och detaljistledet ökat sina påslag och dessutom i ungefär samma takt. Situationen i Japan liknar den i Frankrike men här är de årliga svängningarna betydligt större.

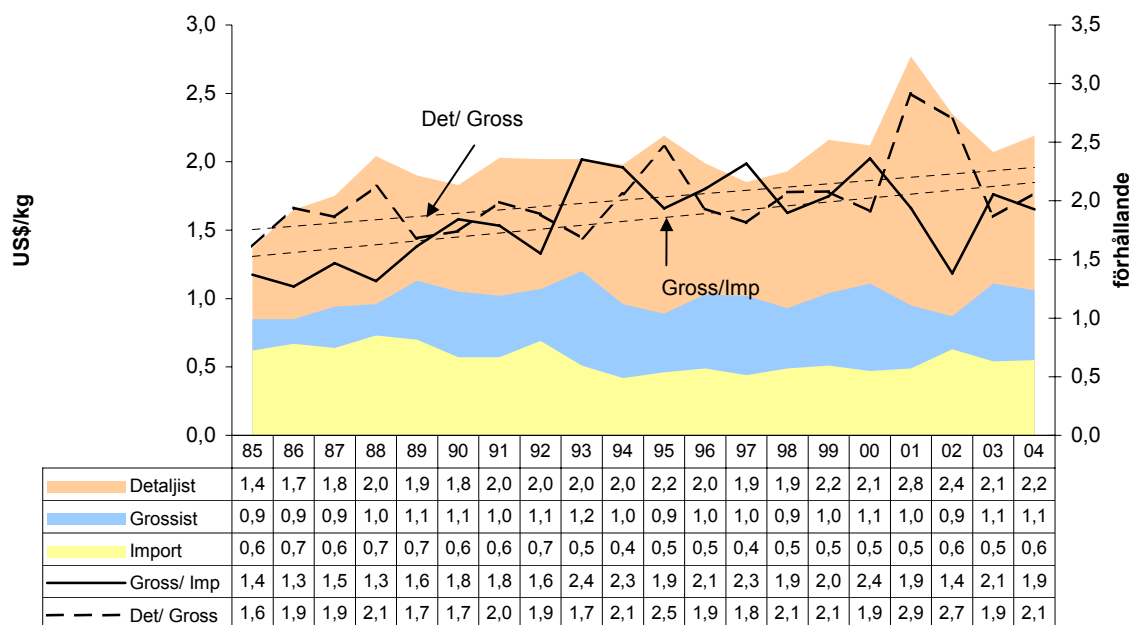
Statistiken indikerar att det i USA skett en förskjutning av maktbalansen mellan grossister och detaljister med minskande möjligheter för grossisterna att öka sina marginaler och ökande möjligheter för detaljistledet att göra detta. Någon indikation om en liknande förändring kan inte ses i figurerna för Frankrike och Japan.

Figur 136. Prisutvecklingen i olika handelsled samt förhållandet i pris mellan leden, USA 1985-2004. Evolution of price at different stages of distribution, USA 1985-2004 (källa/source: FAO).

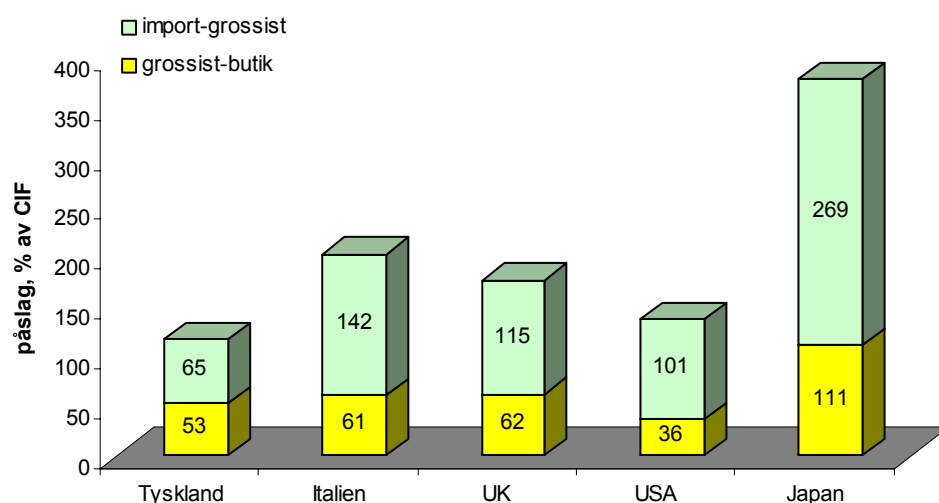

Figur 137. Prisutvecklingen i olika handelsled samt förhållandet i pris mellan leden, Frankrike 1985-2004. Evolution of price at different stages of distribution, France 1985-2004 (källa/source: FAO).

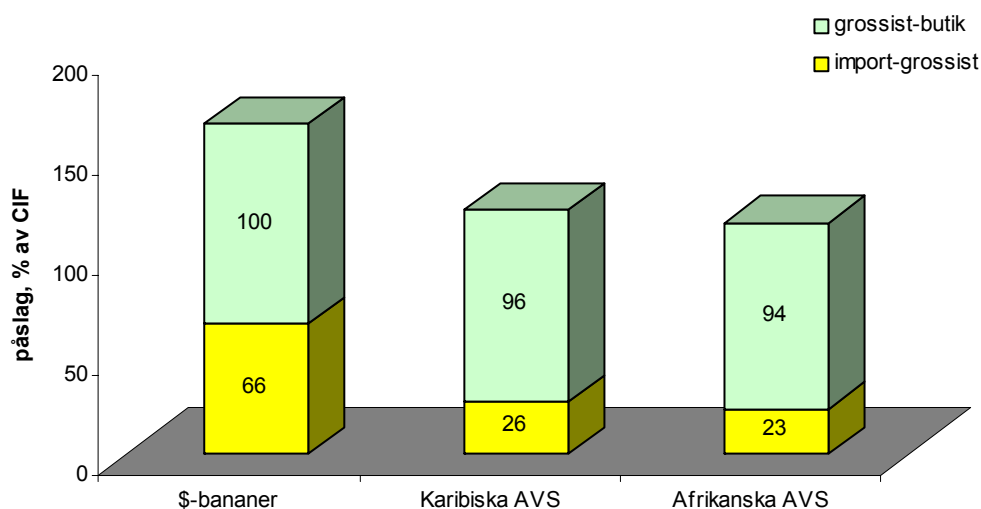

Figur 138. Prisutvecklingen i olika handelsled samt förhållandet i pris mellan leden, Japan 1985-2004. Evolution of price at different stages of distribution, Japan 1985-2004 (källa/source: FAO).

Av intresse är också prisökningstakten under bananernas vandring genom distributionskedjan. Den varierar starkt mellan olika länder vilket framgår av figur 139. Figuren visar tydligt att Japan här har en särställning. Landet importerar billiga bananer från främst Filippinerna men i viss mån även Ecuador. Påslaget i de efterföljande leden, inte minst detaljistledet, är dock mycket högt, totalt 380 procent. Figuren visar även att det föreligger betydande skillnader inom EU. Påslaget inom detaljistledet var dubbelt så högt i Italien som i Tyskland. Observera dock att denna figur baserar sig på åren 1999-2001 eftersom uppgifter för 2002 och 2003 saknas för Italien.

Figur 139. Genomsnittligt påslag på dollarbananer i procent av CIF för åren 1999-2001. Average price increase of dollar bananas in percent of CIF, 1999-2001 (källa/source: Cogeia 2005 & FAO).

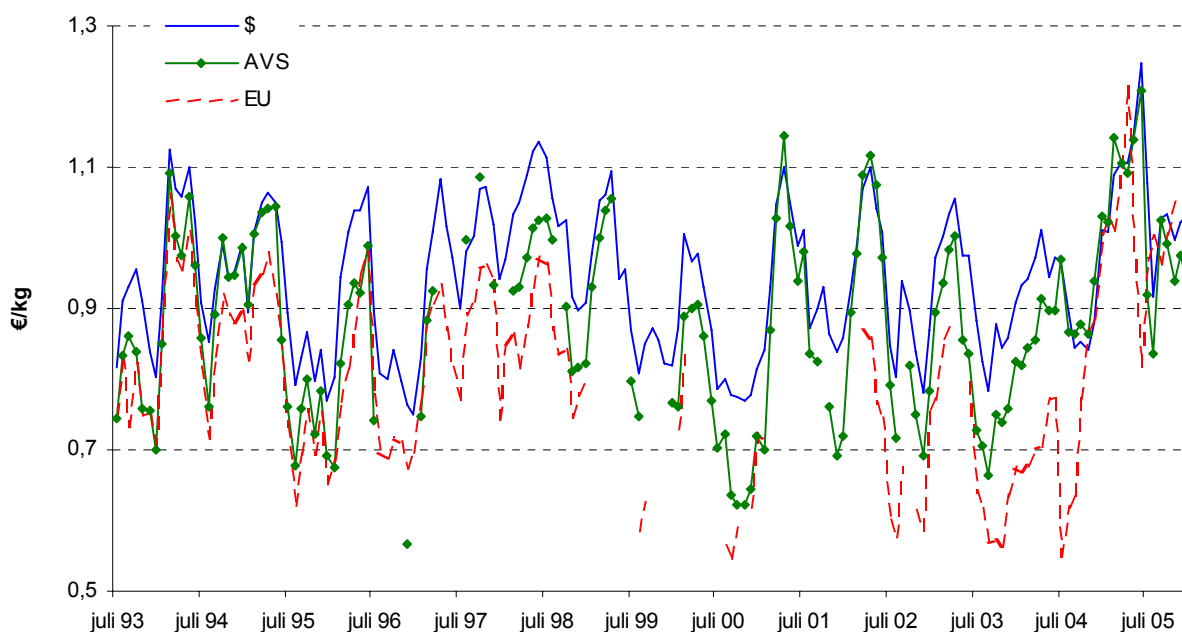
Figur 140. Genomsnittligt påslag i UK i procent av CIF för åren 2002-2004. Average price increase in the UK in percent of CIF, 2002-2004 (Källa/source: Cogeia, 2005).

Inom EU varierar påslaget också med bananernas ursprung. Detta är naturligt eftersom importbegränsningen av dollarbananer genom en kvot har skapat en kvotränta som bör synas som ett högre påslag. Statistik för bananer från tre olika ursprungsgrupper, sålda på den brittiska marknaden 2002-2004 visas i figur 140. Av figuren framgår att påslaget i ledet importör till grossist är betydligt högre för dollarbananer än för AVS-bananer medan påslaget är tämligen jämförbart för de tre grupperna i ledet grossist till butik.

7.4 Grossistpriser i EU

EU-kommissionen för veckovis statistik över grossistpriser för bananer vilket ger en god bild av såväl förändringar över året som skillnader mellan olika länder och olika ursprung.

Ett mycket tydligt mönster i prisbilden är att priset ligger betydligt högre under årets första del än under hösten. I grossistledet rör det sig om en skillnad på ett par kronor kilot. Orsaken till detta är att bananerna under hösten får större konkurrens från andra frukter som på norra halvklotet då har sin skördeperiod.

Figur 141. Genomsnittliga grossistpriser i EU 15 för \$-bananer, AVS-bananer och EU-bananer. Average wholesale prices in EU 15 for \$-bananas, ACP-bananas and EU bananas (källa/source: EU-Commission).

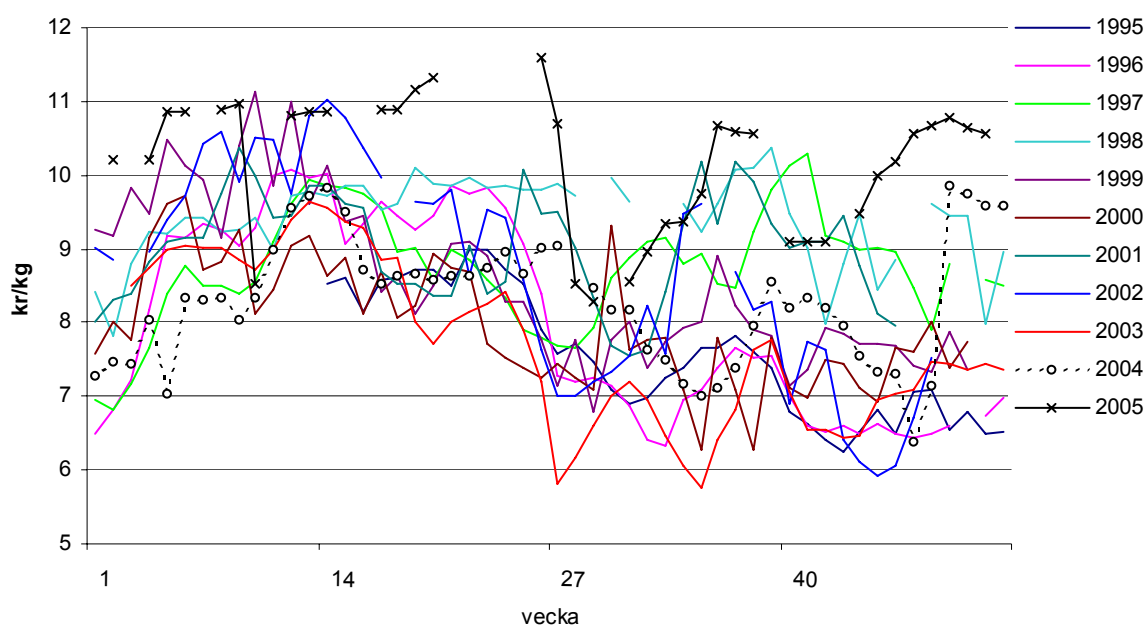
En sammanställning av grossistpriser för hela EU (EU 15) visar att dollarbananerna generellt ligger högre i pris än såväl EU-bananer som AVS-bananer (figur 141 – notera dock att Y-skalan startar på 0,5 €/kg). EU-producerade bananer ligger dessutom lägre i pris än AVS-bananer. I samband med pristoppar (vårarna 2000, 2001 och 2005) försvinner dock skillnaderna. Figuren indikerar sålunda att när det blir brist på bananer betalas högsta pris för alla bananer oavsett ursprung. Den akuta brist på bananer som uppstod under våren 2005 illustreras också mycket tydligt i figuren. Inte någon gång sedan marknadsordningens

införande hade priserna legat så högt som de nådde våren 2005. När skörden av andra frukter kom igång under sommaren sjönk dock priserna.

7.5 Priser i Sverige

Sveriges import har hittills nästan uteslutande kommit från så kallade dollarländer. Små kvantiteter KRAV-banor kommer in från Dominikanska Republiken, ett AVS-land i Karibien.

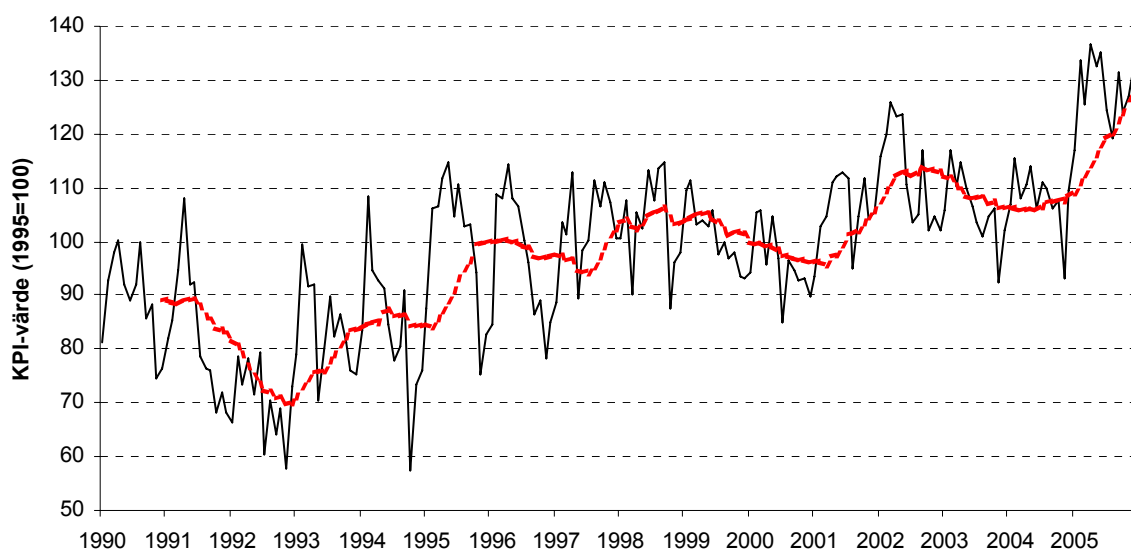
Figur 142 visar svenska grossistpriser för bananer under perioden 1995 till 2005. Avsikten med figuren är att visa den allmänna pristrenden snarare än att varje år skall kunna följas. Den årliga trenden att priserna är cirka 2 kronor högre under våren än under hösten framgår mycket tydligt. Det är också intressant att studera priset under den sista delen av 2004 och hela 2005, varför dessa två linjer försetts med brytpunkter. Anledningen är att efter utvidgningen 2004 uppstod en akut brist på importlicenser vilket höjde priserna mycket kraftigt. Den kraftiga höjningen började i slutet av 2004 och fortsatte under 2005. Framför allt blev den prissänkning som normalt märks på hösten mycket kortvarig.

Figur 142. Svenska grossistpriser för åren 1995 till 2005. Swedish wholesale prices for 1995 – 2005 (källa/source: Swedish Board of Agriculture).

Figur 143 visar att konsumentprisindex (KPI) för bananer i Sverige stigit kraftigt under de senaste 15 åren. Ser man till perioden 1994 – 2004 så steg priset på bananer med 29 %. Under den perioden sänktes momsen från 21 % till 12 % vilket ger ett utslag på KPI med cirka 7 %. Den reella prisökningen på bananer, utan momssänkningen, var under perioden sålunda 36 %. Den faktiska prisökningen på 29 % kan jämföras med prisökningen på frukt totalt (där bananer ingår och drar upp värdet) som uppgick till 18 % och med livsmedel generellt där prisökningen uppgick till 3,2 %.

Förutom ökningstakten kan man göra några intressanta iakttagelser. Hösten 1992 och hösten 1994 var priserna extremt låga. Hösten 1994 var de sista månaderna före Sveriges inträde i EU. Importörerna var mycket väl insatta i EU:s regelverk och visste att den mängd de importerade före EU-inträdet skulle komma att utgöra grund för den tilldelning av importlicenser de skulle erhålla efter inträdet. Alla aktörer importerade därför stora mängder bananer med mycket låga priser som följd. Den prisökning som ägde rum mellan hösten 1994 och våren 1995, från en överskottsmarknad med låga priser till EU:s reglerade marknad, var dramatisk.

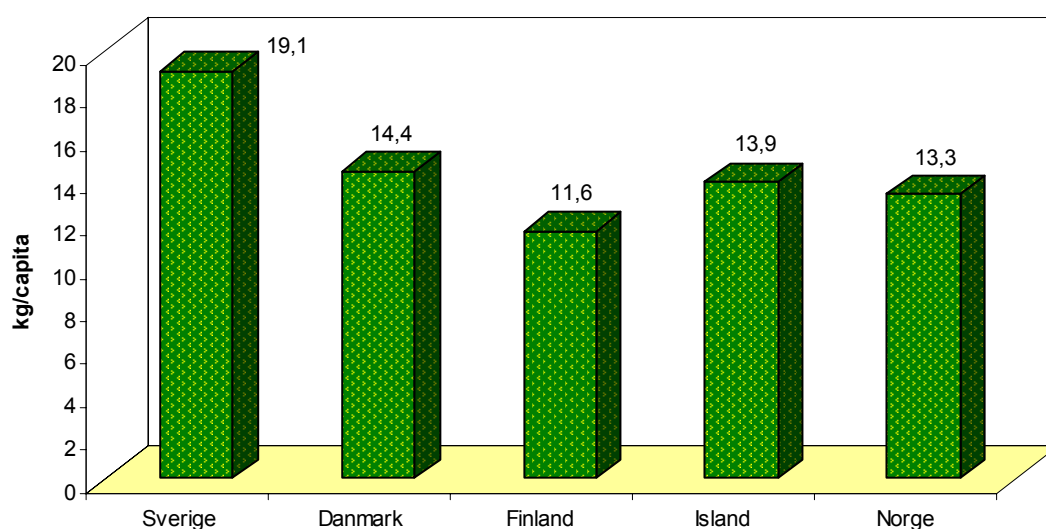
Figur 143. Konsumentprisindex för bananer sålda i Sverige 1990 till 2005 med 1995 som basår; 1995=100 samt en trendlinje i form av ett glidande medelvärde. Consumer price index for bananas sold in Sweden 1990 to 2005 with 1995 as a base (1995=100) and a sliding average trendline (källa/source: SCB, Statistics Sweden).

Hösten 1992 rådde en liknande situation i EU 12. Bananregimen skulle komma att införas 1993 och aktörerna var vid denna tid medvetna om att deras tidigare import skulle komma att ligga till grund för den framtida licenstilldelningen, precis på samma sätt som de svenska aktörerna skulle komma att vara två år senare. Det intressanta är att EU:s överskottssituation helt tydligt gav låga priser även i Sverige vilket tyder på att överloppskvantiteter fördes över till den svenska marknaden. När priserna efter marknadsordningens införande 1993 steg i EU steg de också på den svenska marknaden.

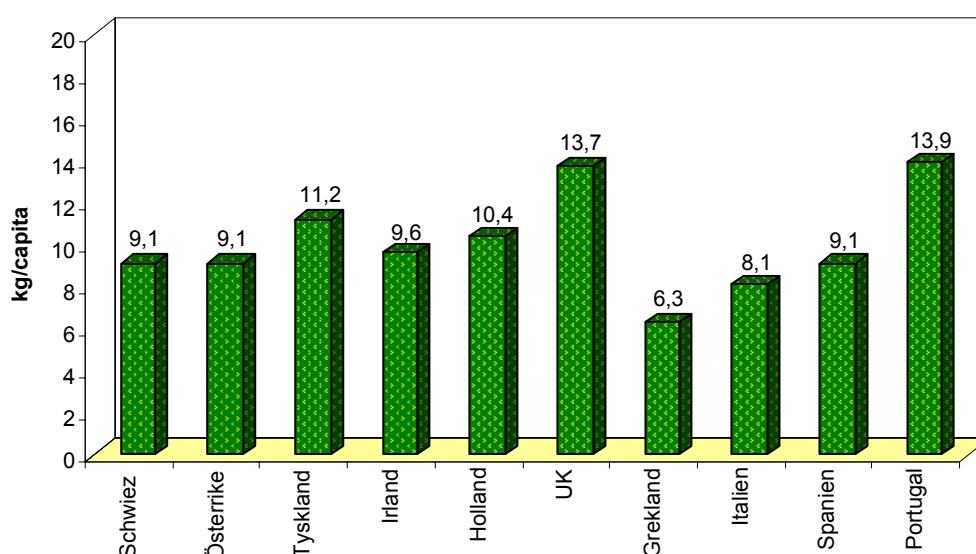
En dramatisk prisökning kom också under våren 2005. EU hade nu utökats med 10 nya medlemsstater och det är helt klart att EU-kommissionen hade underskattat efterfrågan på bananer i de nya medlemsländerna. Den kvot på 460 000 ton som dessa länder tilldelades motsvarar en konsumtion per capita på drygt 6 kg vilket skall jämföras med 11 kg som är den kvantitet som varit tillgänglig per person i EU 15. Under våren 2005, när priserna steg dramatiskt, fördes det diskussioner om en utökning av kvoten. Någon sådan utökning gjordes aldrig och på hösten dämpades prisökningen när den ökade tillgången på andra frukter minskade efterfrågan. Denna årstidsbundna prisvariation som förekommer varje år syns även den tydligt i diagrammet.

8. Konsumtion

Konsumtionen per capita av bananer skiljer sig mellan olika regioner vilket inte är förvånande. Mer förvånande är att det föreligger tydliga skillnader mellan närliggande länder som i andra avseenden är tämligen lika. Inte minst gäller detta den svenska konsumtionen av bananer som uppgår till 19,1 kg per person och år. Detta är en nivå som inget annat jämförbart land kommer upp i. Bara länder där bananer odlas och utgör en stapelföda, t.ex. Brasilien, Ecuador och Dominikanska republiken, har en högre banankonsumtion än svenskarna. Vi skiljer oss också från våra närmaste grannar genom att vår konsumtion av bananer ligger 33-65 % högre än deras. Det finns troligen flera förklaringar till detta. Länderna har under åren bedrivit olika jordbruks- och handelspolitik, det har utvecklats olika traditioner och inte minst viktigt så kan företag ha utvecklats och agerat på olika sätt i länderna.

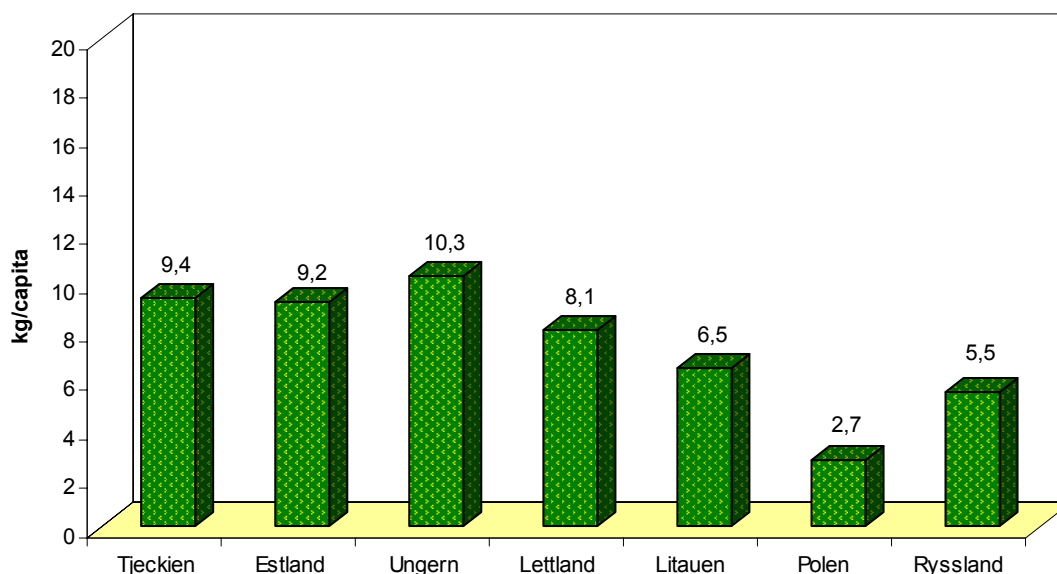

Figur 144. Konsumtionen av bananer i de nordiska länderna 2003. Banana consumption in the Nordic countries in 2003 (källa/source: FAO).

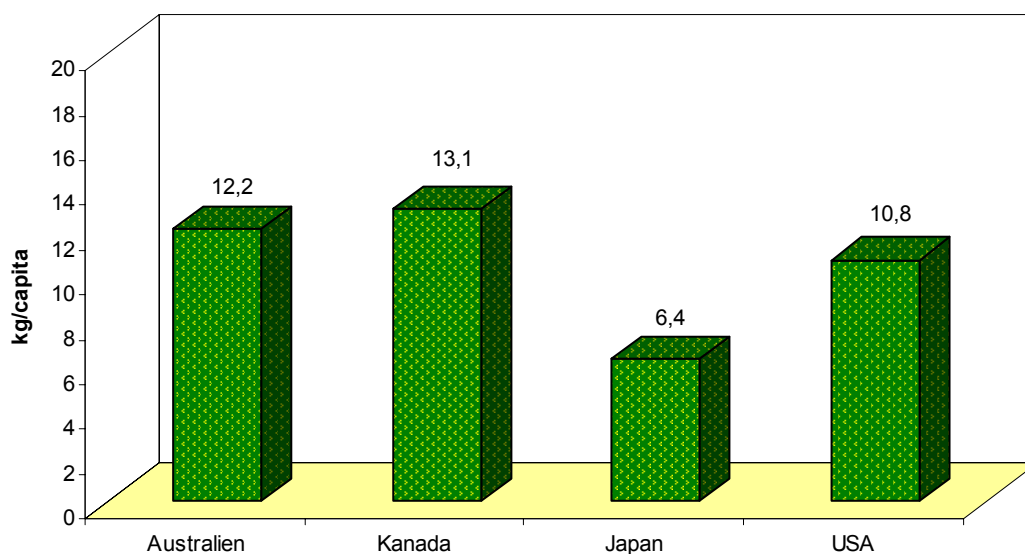

Figur 145. Konsumtionen av bananer i övriga Västeuropa 2003. Banana consumption in the other west European countries in 2003 (källa/source: FAO).

Ser man till de övriga länderna i Västeuropa så ligger Storbritannien, Tyskland och Portugal på ungefär samma nivå som våra nordiska grannländer, dvs. med en konsumtion på 11-14 kg/person. Övriga länder ligger något lägre, 6-10 kg per person. En faktor som påverkar konsumtionsmönstret är att i länder längre söderut i Europa så finns det under en större del av året ett större och bredare lokalt utbud av andra, konkurrerande frukter. Länderna i Östeuropa har likaså en lägre konsumtionsnivå men detta har troligen ekonomiska orsaker. Av prisavsnittet framgår dessutom att billiga bananer från Ecuador dominerar på de östeuropeiska marknaderna. Länder som USA, Kanada och Australien ligger på ungefär samma nivå som de västeuropeiska länderna medan Japan har en lägre konsumtion, cirka 6 kg per person.

Figur 146. Konsumtionen av bananer i Östeuropa 2003. Consumption of bananas in eastern Europe in 2003 (källa/source: FAO).

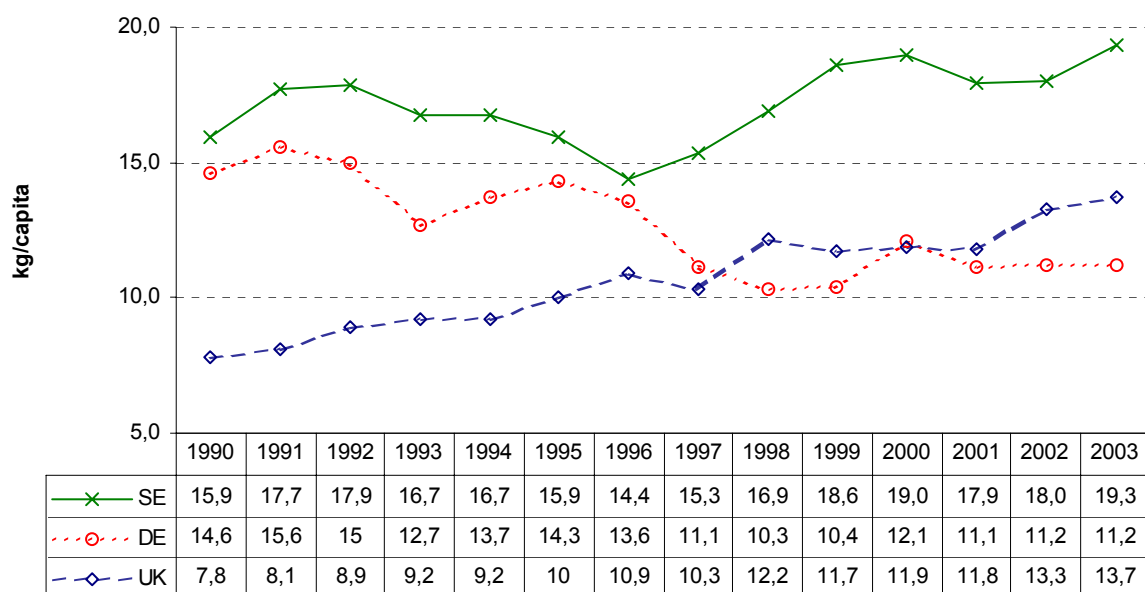

Figur 147. Konsumtion av bananer i fyra länder 2003. Consumption of bananas in four countries in 2003 (källa/source: FAO).

Per capitakonsumtionen har under de senaste 15 åren haft olika utvecklingstrender i olika länder (figur 148). För Sveriges del kan man inte se en konstant trend. 1993 sjönk konsumtionen vilket sammanföll med att konsumentpriserna detta år steg efter att året innan ha varit ovanligt låga. 1996 ser vi återigen en tydlig minskning av konsumtionen men detta år förelåg ingen markant förändring av priset. Konsumtionen har därefter stigit konstant, trots ökande priser. Svenska konsumenter, med västvärldens högsta konsumtion av bananer, förefaller sålunda vara ganska okänsliga för prishöjningar.

När det gäller Tyskland kan man se att konsumtionen, efter marknadsordningens införande 1993, har sjunkit markant. Mellan 1991 och 2003 sjönk konsumtionen med över 25 %. Tyskland är också det land där importpriserna steg kraftigast när marknadsordningen infördes 1993. Detta beror till en del på att Tyskland fram till 1993 hade tullfri import av bananer medan övriga medlemsländer tillämpade en värdetull på 20 %.

Storbritannien å andra sidan har under hela perioden uppvisat en stadig ökning av konsumtionen. Till skillnad mot Tyskland, som fram till 1993 hade en helt fri marknad, så var den brittiska marknaden starkt reglerad, och införandet av marknadsordningen medförde därför en viss liberalisering av bananmarknaden i Storbritannien.

Figur 148. Konsumtion av bananer i Sverige, Tyskland och Storbritannien 1990-2003. Consumption of bananas in Sweden, Germany and Great Britain 1990-2003 (källor/sources: SE - SCB; UK&DE - FAO).

9. Internationella avtal

Efter andra världskriget startades ett flertal ekonomiska samarbetsprojekt som ett led i att stärka freden. Ett av dessa projekt var GATT, General Agreement on Tariffs and Trade, 1947-48. Avtalet bildades för att främja en liberalisering av handeln och ett tillhörande organ bildades för att stödja tillämpningen av avtalet. Vid Uruguayrundan omarbetades texten och när man idag hänvisar till den används benämningen GATT 1994 för att tydliggöra att det rör sig om den nya omarbetade avtalstexten.

GATT-avtalet innehöll tydliga regler om handeln men det erbjöd små möjligheter att tvinga länderna att följa regelverket. Vid tvistigheter kunde en panel tillsättas, men för att panelutslaget skulle kunna antas krävdes att medlemmarna antog utslaget med enhällighet. Det land som kritiserades kunde därmed stoppa antagandet vilket gjorde att detta tvistlösningsverktyg var mycket trubbigt.

Uruguayrundan ledde till bildandet av WTO, World Trade Organisation i april 1994. Regelverket utökades kraftigt och, inte minst viktigt, så förbättrades tvistlösningsmekanismen. I Uruguayrundans texter, bilaga 2, finns mycket tydliga regler om hur tvister skall lösas, om tillsättandet av paneler och om medlemmarnas skyldigheter att följa utslagen. År 2005 var 150 stater medlemsländer i WTO.

9.1. GATT-avtalet 1994

GATT-avtalet från 1994 innehåller regler om "Most Favoured Nation Treatment" och icke-diskriminering som är centrala i WTO:s regelverk. I artikel I slås fast att när en importförmån eller preferens ges till ett land skall det också ges för import av produkter från alla andra medlemsländer (MGN-principen). Artikel XIII slår fast att om man inför handelsrestriktioner t.ex. i form av kvoter, skall de införas på ett sätt som så långt som möjligt efterliknar handeln såsom den skulle ha sett ut utan restriktionerna. Artiklar som varit viktiga i de internationella banandiskussionerna sammanfattas nedan och återfinns i sin helhet i bilaga 24.

Artikel I - Mest gynnad nationsbehandling (MGN-principen).

Varje medlemsland är skyldigt att erbjuda varje form av förmån till samtliga medlemsländer i WTO. Detta åtagande gäller tullar och andra former av avgifter samt alla regler och formaliteter i samband med import eller export.

Artikel III - Nationell behandling i fråga om intern beskattning och regleringar.

Importerade varor får inte diskrimineras i förhållande till inhemska varor. Medlemsländer får inte tillämpa skatter och andra interna avgifter samt lagar och förordningar och bestämmelser på importerade varor eller inhemska varor på ett sätt som medför skydd av inhemska produktion.

Artikel XI - Allmänt avskaffande av kvantitativa restriktioner.

Medlemsländer får inte upprätthålla eller införa andra förbud och restriktioner än tullar, skatter och andra avgifter. Kvoter, import- och exportlicenser är förbjudna förutom under vissa noga definierade omständigheter.

Artikel XIII - Icke-diskriminerande tillämpning av kvantitativa restriktioner.

Medlemsländer får inte diskriminera andra parter vid tillämpningen av kvantitativa begränsningar (kvoter). Denna artikel redovisar de bestämmelser som måste iakttas.

9.2. Uruguayrundan 1986-1994

I Uruguayrundan modifierades och utvidgades GATT:s regelverk. Ett tillägg som gjordes var General Agreement on Trade in Services, GATS. GATS-avtalet innebar att samma regler om icke-diskriminering som funnits för handel med varor nu även fanns för tjänster. Som sagts ovan tillkom även en bilaga med tydliga regler för lösning av tvister.

För bananfrågan har artiklarna II och XVII i GATS haft betydelse. De sammanfattas därför nedan och återges i sin helhet i bilaga 20.

Artikel II.

Mest gynnad nationsbehandling (MGN-principen).

I likhet med artikel I i GATT är varje medlemsland skyldigt att erbjuda varje form av förmån till samtliga medlemsländer i WTO.

Artikel XVII - Nationell behandling.

I likhet med artikel II i GATT måste tjänster som tillhandahålls av företag i andra medlemsländer behandlas likvärdigt som tjänster som tillhandahålls av inhemska företag.

9.3 EU:s åtaganden gentemot AVS-länderna

9.3.1. Yaoundé, Lomé och Cotonou

När det gäller AVS-länderna (på engelska ACP countries – African, Caribbean, Pacific countries) går de förpliktelser som EU har långt tillbaka i tiden. Dessa grundläggs redan i Romfördragets kapitel 4. Här ges utrymme för samverkan mellan de sex länder som då gick samman och bildade EU och deras kolonier (som då fortfarande tillhörde moderländerna). De aktuella områdena listades i en av fördragets bilagor. Territorierna gavs i fördraget rätt till samma tullsatser som de som gällde i de sex medlemsstaterna. Samtidigt bildades Europeiska Utvecklingsfonden (EDF) som sedan dess administrerat EU-stöd till utvecklingsländer.

När de afrikanska länderna blev självständiga under 1960-talets första år blev det nödvändigt att hitta en ny form för samarbetet. Den 20 juli 1963 antogs den första Yaoundékonventionen av EU (6) samt sex av de 18 länder som utgjorde "the Associated African States and Madagascar" (AASM). Konventionen som räckte fram till 1968 fastställde ömsesidiga handelspreferenser samt ökat stöd inom EDF. Konventionen omförhandlades så småningom som Yaoundé II och räckte därefter till den 31 januari 1975.

Under början av 1970-talet blev det emellertid allt tydligare att avtalet behövde förändras, framför allt på tre punkter:

- Överge ömsesidigheten i handelspreferenserna
- Säkra stabiliteten i utvecklingsländernas exportinkomster
- Klargör EU:s relation till länderna i Brittiska samväldet (UK hade blivit EU-medlem 1973).

Resultatet blev den första Lomékonventionen som skrevs på den 28 februari 1975 i Togos huvudstad Lomé. Konventionen behandlade samarbete inom handel, industri och teknik samt stabilisering av utvecklingsländernas exportinkomster och finansiellt stöd. EU åtog sig dessutom att anta specialregler rörande bananer, socker och rom. Ett sockerprotokoll och ett bananprotokoll antogs därför. I sockerprotokollet var EU:s åtaganden gentemot AVS-länderna betydligt mer långtgående än i bananprotokollet. EU åtog sig där på obestämd tid att köpa upp vissa kvantiteter socker med fastställda minimipriser. Bananprotokollet var därför i viss mån en besvikelse för AVS-länderna eftersom åtagandena i detta var betydligt lösare. I dessa diskussioner deltog Windwardöarna bara indirekt via sin brittiska representant eftersom de ännu inte var självständiga. Kamerun, Somalia och Elfenbenskusten deltog däremot direkt i diskussionerna och skrev också på avtalet.

Konventionen som var på 5 år skrevs under av 46 AVS-länder, ett antal som sedan har ökat till 70. Konventionen omförhandlades senare och den 1 januari 1981 trädde Lomé II i kraft. Denna var i stort sett en förlängning av Lomé I.

I Lomé III som antogs den 8 december 1984 stärktes AVS-ländernas rätt till marknadstillträde för bananer, nötkött, ris och rom. Avtalet innehöll denna gång ett helt nytt jordbrukskapitel som innebar ökat samarbete och ökat stöd.

Lomé IV antogs den 15 december 1989. Avtalet beaktar speciellt utvecklingsländernas skuldbörda som dubblerats mellan 1980 och 1987 samt effekten av de fallande priserna på jordbruksprodukter. EU:s finansiella anslag ökades också med 40 % till 1,2 miljarder ecu.

Ett viktigt tillägg gjordes 1991 genom protokoll 5 som bl.a. innehöll följande klausul om bananer:

”In respect to banana exports to the Community markets, no ACP State shall be placed, as regards access to its traditional markets and its advantages to those markets, in a less favourable situation than in the past or at present”.

EU hade sålunda åtagit sig att inte försätta AVS-länderna i en situation som medförde att deras marknadstillträde för bananer eller deras handelspreferenser rörande dessa minskades. Det är ingen tillfällighet att tillägget gjordes ett par år innan EU:s marknadsordning för bananer antogs. Diskussionerna om denna var redan 1991 i full gång och det fanns en stor oro bland AVS-länderna för hur deras framtid skulle komma att påverkas.

9.3.2. Lomé och Cotonouwaivrar

De åtaganden EU i marknadsordningen för bananer från 1993 gör för import av bananer från AVS-länderna strider mot GATT-avtalet. För att ha rätt att ge dessa preferenser till AVS-länderna har EU från WTO erhållit en så kallad ”waiver” vilket är ett undantag från WTO:s

regelverk. En ”waiver” ges av WTO:s medlemsländer för en begränsad tidsperiod och måste sedan förnyas. För närvarande saknar EU waiver för detta regelverk. Från början gavs denna i Lomé och kallades sålunda Loméwaivern. Den 14 november 2001 förnyades den i Cotonou och kallas sålunda Cotonouwaivern. Waivern gäller alla produkter från AVS-länderna. Bananerna omnämns dock speciellt och har dessutom fått en egen bilaga.

Cotonouwaivern ger EU rätt att fram till den 31 december 2007 tillämpa preferenstullar för produkter från AVS-länderna utan att det ”normala” kravet på att ge samma preferens till alla medlemsländer behöver tillämpas. När det gäller bananer skall dock waiverns bilaga tillämpas.

Cotonouwaiverns bilaga fastställer att möjligheten till preferenstullar likaså gäller för bananer fram till den 31 december 2007. Detta förutsätter dock att en rad krav rörande konsultationer med berörda parter rörande införande av en ren tullösning uppfylls. Om EU inte uppfyller de krav som ställs upphör waivern att gälla i och med att den nya tullregimen träder i kraft.

Cotonouwaivern med bilagan för bananer återfinns i bilaga 21.

9.3.3. EPA – European Partnership Agreements

Cotonouavtalet gäller till 31 december 2007. När det går ut är det meningen att det skall ersättas av Economic Partnership Agreements (EPA). Förhandlingarna, som skall ske i flera faser, är redan igång. En viktig del i arbetet är också att se över WTO-förenligheten i Cotonouavtalets olika delar.

I arbetet med EPA är det viktigaste målet att stödja regional integration mellan AVS-länderna utifrån deras egen uppbyggnadsform. Syftet är att skapa utvidgade och stabila regionala marknader med gemensamma regionala regler som på utbudssidan främjar utveckling, investeringar och konkurrenskraft.

EPA skall dessutom åtföljas av lämpliga stödåtgärder för att genomföra de regionala programmen. Med stödet skall regionala kontor kunna byggas upp och aktörer i AVS-länderna hjälpas att utnyttja de möjligheter som ges genom EPA, såväl i EU som på regional nivå. Detta är EPA-processen som skall skiljas från EPA vilket är själva handelsavtalen. EPA-processen är ett betydligt bredare begrepp som inkluderar såväl utvecklingsprogram som stöd.

När det gäller bananer, som i nuläget omfattas av Cotonouavtalets bananprotokoll, har AVS-länderna framfört att de i EPA inte vill ha försämrade villkor.

En viktig skillnad mot Cotonouavtalet är att EPA förväntas bli ömsesidigt och därmed utan undantagskrav i WTO.

9.3.4. MUL-avtalet

Från och med den 1 januari 2006 ger EU ensidigt mycket långtgående handelspreferenser till MUL. MUL står för Minst Utvecklade Länder. Gruppen omfattar 50 länder och av dessa är huvudparten (41 stycken) också AVS-länder. I sin klassificering av länderna, och därmed urvalet som skall berättiga till preferensbehandling, har EU utgått från FN:s klassificering. När FN avför ett land från sin lista ger dock EU landet en frist på tre år innan det också förlorar sin MUL-status i EU:s avtal.

MUL-länderna är sedan 2001 helt befriade från tullar för alla produkter utom vapen. För en

del jordbruksprodukter (ris, bananer och socker) begränsades tullfriheten under en övergångsperiod av kvoter. Dessa kvoter har gradvis utökats och handeln släpptes den 1 januari 2006 helt fri för bananer, från den 1 september 2009 för ris och den 1 juli 2009 för socker. Villkoren gäller tills vidare.

EU har i DDA-förhandlingarna (DDA= Doha Development Agenda) föreslagit att samtliga I-länder och mer utvecklade länder skall göra motsvarande åtaganden för MUL. Som ett resultat av Hongkongmötet i december 2005 antogs i deklARATIONEN att I-länder skall erbjuda MUL tull- och kvotfrihet i ett nytt avtal. Produkttäckningen skall åtminstone motsvara 97 %.

10. EU:s marknad

Definitioner

AVS-länder	Länder i Afrika, Västindien och Stillahavsområdet med gamla handelsförbindelser med ett eller flera av de europeiska länderna. Tidigare omfattades länderna av Loméavtalet, nu omfattas de av Cotonouavtalet.
Traditionella AVS-bananer	Bananer inom kvantiteter som traditionellt importerats från AVS-länder. Från 1993 till och med 1998 importerades dessa inom en egen tullfri kvot.
Icke-traditionella AVS-bananer	Bananer som 1995 till 1998 importerades till EU från AVS-länder utöver den speciella AVS-kvoten.
Bananer från tredje land	Bananer, även kallade dollarbananer, som importeras till gemenskapen från andra länder än AVS-länderna.
Gemenskapsbananer	Bananer som produceras inom EU.
Tullkvot A	Den kvot på 2,2 miljoner ton för import av bananer från tredje land vilken i WTO bundits med en tullsats på 75 euro/ton.
Tullkvot B	Den kvot på 453 000 ton som kom till när Österrike, Sverige och Finland gick med i EU.
Tullkvot C	Den tullkvot på 857 700 ton som skapades för import av AVS-bananer (kvantiteten ändrades senare).
Cotonouavtalet	Den uppföljning av det tidigare Loméavtalet enligt vilket EU förbundit sig att forna kolonier inte ska försättas i en sämre situation än tidigare med avseende på marknadstillsäkring för produkter som traditionellt exporterats till moderländerna.
WTO-waiver, Cotonouwaiver	Ett medgivande från WTO:s övriga medlemsländer om att EU får frångå WTO:s princip om icke-diskriminering. Detta undantag behövs för att ge AVS-länderna den förmån som Cotonouavtalet innebär.
EBA, (Everything But Arms)	EU:s initiativ för att förbättra handelsvillkoren för de minst utvecklade länderna (MUL). Målet är tullfrihet för alla produkter utom vapen och ammunition. Från den 1 januari 2006 är hela tullen för bananer avskaffad. Inga länder med stor bananproduktion ingår dock i gruppen MUL-länder.
EPA, European Partnership Agreements	Avtal som från 2008 skall ersätta Cotonouavtalet.

På EU:s bananmarknad finns bananer från EU (vilket inkluderar produktionen i de utomeuropeiska departementen Martinique och Guadeloupe), från AVS-länderna samt bananer från tredje länder, så kallade dollarbananer.

10.1 Romfördraget 1957 och perioden fram till 1993

Bananer har diskuterats livligt i EU under hela unionens existens. Redan när Romfördraget skulle antas 1957 var länderna oense i bananfrågan. Tyskland ville fortsätta att ta in bananer tullfritt från Latinamerika medan Frankrike förordade preferens för bananer från franska territorier. Lösningen blev ett undantag för Tyskland från den gällande 20-procentiga importtull som omfattade all import och rätt för Frankrike att behålla sina preferenser för bananer från franska territorier. Övriga länder tillämpade en importtull på 20 procent. Romfördragets artikel 115 var också viktig i det att den tillät länderna att kontrollera importen av dollarbananer från andra medlemsstater. När Storbritannien 1973 gick med i unionen möjliggjorde denna artikel för dem att bibehålla sina speciella preferenser för bananer från Karibien.

Fram till 1993 garanterade Frankrike två tredjedelar av sin marknad för import från de utomeuropeiska franska departementen Guadeloupe och Martinique. Den resterande tredjedelen av den franska marknaden var reserverad för bananer från de fransktalande delarna av Afrika. Italien garanterade på samma sätt en marknad för bananer från sin forna koloni Somalia som dock endast svarade för en mindre del av det italienska behovet av bananer. Resterande import belades med 20 % tull. Storbritannien garanterade också en marknad för sina forna kolonier, Windwardöarna, Jamaica och Belize. Spanien och Grekland hade egen produktion av bananer och tog därför inte in någon import från tredje land medan Portugal fick cirka 40 % av sitt behov från odlingar i Algarve, Madeira och Azorerna.

10.2 1993 – EU:s marknadsordning för bananer införs

Samarbetet inom den europeiska unionen fördjupades alltmer och i februari 1986 antogs ”Fördraget om den inre marknaden”. Länderna åtog sig i detta att till 1993 ha skapat en gemensam marknad där interna gränsskydd tagits bort. Det skulle visa sig att en av de svåraste frågorna att lösa var att skapa en gemensam bananmarknad och reglerna för denna antogs inte heller förrän i allra sista stund. Länderna var djupt splittrade i frågan. Storbritannien, som hade ordförandeskapet när regelverket antogs, valde att skapa ett paket med flera frågor och det var endast tack vare detta som man lyckades driva igenom förslaget. Tyskland, Danmark och Portugal röstade dock emot och Tyskland gick till och med så långt att de, när regimen införts, drog den inför EU-domstolen, dock utan framgång.

Den 1 juli 1993 infördes sålunda regler för den gemensamma marknaden för bananer i EU genom rådets förordning (EEC 404/93).

Målet med bananregleringen var följande:

- Att skydda EU:s inhemska producenter
- Att skydda produktionen av bananer i AVS-länderna

- Att se till att marknaden förses med den kvantitet bananer som efterfrågas och att dessa är av god kvalitet

Bananregleringen har följande delar:

- Regler för import av bananer från tredje land
- Stöd till producenter av bananer inom EU
- Kontroll av kvaliteten på bananer vid import från tredje land

10.2.1 Import av bananer från tredje land

Marknadsordningens regler för import av bananer från tredje land skulle enligt intentionerna skapa en mer enhetlig europeisk bananmarknad som dessutom möjliggjorde internhandel mellan EU:s medlemsländer. Importen av bananer kom från länder som kan delas in i två grupper:

- AVS-bananer (på engelska ACP-countries – African, Caribbean, Pacific countries) är bananer från länder som tidigare varit kolonier till EU:s medlemsländer, framför allt Frankrike och England. EU ger tullpreferens vid import från dessa länder, en förmån som går ända tillbaka till Romfördraget.
- Dollarbananer är bananer från andra länder, främst i Syd- och Centralamerika. EU:s största leverantörländer i denna grupp är Ecuador, Costa Rica, Colombia, Honduras och Panama.

EU måste vid utformningen av importreglerna beakta sina internationella handelsåtaganden genom WTO. De delar av WTO:s regelverk som har varit viktiga i diskussioner om EU:s importregim återges i föregående avsnitt.

EU har dessutom åtaganden gentemot AVS-länderna, genom tidigare Lomé-avtal som omförhandlats och nu kallas Cotonou-avtalet. Detta beskrivs i föregående avsnitt. Avtalet kommer 2008 att ersättas av European Partnership Agreements, EPA.

Den 1 januari 2006 trädde dessutom ett avtal mellan EU och de minst utvecklade länderna i kraft. Bland dessa återfinns dock inga stora exportländer för bananer.

I den marknadsordning som infördes den 1 juli 1993 var importen från tredje land uppdelad på två kvoter, dels en kvot för import av bananer från AVS-länder och dels en kvot för import av bananer från andra länder, så kallade dollarbananer.

10.2.1.1. Import av dollarbananer

För import av bananer från länder som inte omfattades av Loméavtalet, så kallade dollarbananer, skapades en importkvot, kallad tullkvoten, på 2,2 miljoner ton. Kvoten var bunden i WTO med en tull på 100 ecu/ton.

Kvothanteringen var minst sagt krånglig med en uppdelning på A-, B- och C-licenser. Kvantiteten fördelades varje kvartal enligt följande:

- 66,5 % A-licenser dvs. till aktörer som avyttrat bananer från tredje land och/eller icke-traditionella AVS-bananer
- 30,0 % B-licenser dvs. till aktörer som avyttrat EU-bananer och/eller traditionella AVS-bananer
- 3,5 % C-licenser, dvs. till aktörer som efter 1992 börjat avyttra andra bananer än EU-bananer och/eller traditionella AVS-bananer

A- och B-aktörerna tilldelades licenser på basis av en uträknad referenskvantitet. Referenskvantiteten baserades på den genomsnittliga importerade kvantiteten under de senaste tre åren. Aktören klassificerades sedan efter den aktivitet (med avseende på bananer) han ägnat sig åt och respektive aktivitet gavs sedan en koefficient av genomsnittskvantiteten. Följande tre aktiviteter berättigade till importrättigheter:

- Primärimport - uppköp direkt från producenten. Berättigade till 57 % av genomsnittskvantiteten.
- Sekundärimport - inköp av bananer i andra hand för import (intullning). Berättigade till 15% av genomsnittskvantiteten.
- Mogning - mogning av bananerna i mogningsanläggning. Berättigade till 28 % av genomsnittskvantiteten.

Tillsammans uppgick andelarna till 100 % vilket betyder att en aktör som ansvarade för hela kedjan, från uppköp hos producenten till mogning i mottagarlandet, fick tillgodoräkna sig hela genomsnittskvantiteten vid uträkning av referenskvantitet. En komplikation var dock att bananerna hade en tendens att dyka upp flera gånger i beräkningarna vilket orsakade det s.k. dubbelräkningsproblemet. För att kvantiteterna skulle räcka till fick kvantiteterna därför reduceras. Under 1993–96 låg reduktionen på nära 50 % medan den under 1997 sjönk något så att aktörerna fick behålla cirka 70 % av sina kvantiteter.

Reduceringarna medförde att det blev brist på importlicenser vilket gjorde att rätten till import med reducerad tull, i form av importlicenser, betingade ett pris i sig, kvoträntan. Det har, av förklarliga skäl, inte varit helt lätt att fastställa kvoträntans storlek. Den har dock uppskattats till 150 – 200 euro per ton (cirka 50 – 90 % av exportvärdet).

10.2.1.2. Import av traditionella kvantiteter från AVS-länder

EU hade förbundit sig att forna kolonier inte ska försättas i en sämre situation än tidigare med avseende på marknadstillträde för produkter som traditionellt exporterats till moderländerna. För att tillgodose detta skapades därför en importkvot på 857 700 ton för tullfri import av bananer från dessa länder. EU fick igenom ett undantag i WTO (en s.k. waiver) för att kunna frångå regeln om icke diskriminering. Kvoten delades upp på avsändarländer med en kvantitet som skulle motsvara den kvantitet som länderna traditionellt exporterat. Dessa kvantiteter visas i tabell 1.

10.2.1.3. Ramavtalet från 1994

EU:s bananreglering väckte snabbt starka känslor inte minst bland de exporterande länderna. Redan hösten 1992, dvs. nästan ett år innan regimen skulle komma att träda ikraft, begärde fem GATT-medlemmar, Colombia, Costa Rica, Venezuela, Nicaragua och Guatemala, konsultationer om den kommande regimen. EU vägrade dock med motivering att det ännu inte

fanns någon regim att diskutera. I februari 1993 gick dock EU med på att tillsätta en panel för att utreda legitimiteten i de existerande nationella regler som gällde i medlemsstaterna.

Tabell 1. Traditionella kvantiteter* av bananer från AVS-länder till EU. Traditional quantities of bananas shipped from ACP-countries to the EU.

Land	Kvantitet, ton
Elfenbenskusten	155 000
Kamerun	155 000
Surinam	38 000
Somalia	60 000
Jamaica	105 000
St Lucia	127 000
St Vincent	82 000
Dominica	71 000
Belize	40 000
Kap Verde	4 800
Grenada	14 000
Madagaskar	5 900

❖ *En traditionell kvantitet fastställdes för varje land på basis av vad länderna tidigare exporterat till EU och kom att fungera som kvot. Dessa kvoter benämndes traditionella AVS-kvantiteter(Källa: EG 404/93).*

Panelrapporten, som presenterades i maj 1993, fann att de kvantitativa restriktioner som Frankrike, Italien, Storbritannien, Spanien och Portugal tillämpade inte var i överensstämmelse med GATT:s regelverk. Utslaget gällde visserligen de nationella bestämmelser som skulle försvinna den 1 juli 1993 men gav ändå god vägledning om GATT:s syn på denna typ av importregler. En ny panel tillsattes när EU:s marknadsordning för bananer införts och kom till i stort sett samma slutsats som den tidigare. I GATT:s regelverk krävdes dock att ett panelutslag skulle antas med enhällighet och eftersom såväl EU som AVS-länderna motsatte sig rapporten antogs den inte.

Uruguayrundan ledde dock till bildandet av WTO i april 1994 och WTO har helt andra verktyg för att lösa handelstvister än vad som fanns inom GATT. EU var väl medvetet om detta och ville därför finna en lösning på tvisten med de klagande länderna. De lyckades komma överens med fyra av de fem länderna, Guatemala ställde sig utanför. Överenskommelsen kallas ”Ramavtalet”.

I ramavtalet sänktes tullen inom tullkvoten från 100 ecu till 75 ecu. Dessutom utökades kvoten från 2 miljoner ton till 2,1 miljoner ton 1994 och till 2,2 miljoner ton 1995. 49,4 % av tullkvoten fördelades i exportledet på de fyra länder som ingick i ramavtalet. Dessa länder garanterades därmed fastställda exportvolymen (se tabell 2). Avtalet gav också dessa exportländer rätt att utfärda exportlicenser (vilka man tog betalt för) för de kvantiteter som levererades till aktörer som handlat med dollarbananer (70 % av exporten) samt rätt att flytta över kvantiteter sinsemellan. I avtalet ingick vidare att 90 000 ton av tullkvotens kvantiteter avsat-

tes för import av så kallade icke-traditionella kvantiteter. Genom rätten att utfärda exportlicenser förflyttades en del av kvoträntan från importsidans aktörer till exportländerna.

Det bör noteras att världens främsta bananexportör, Ecuador, inte inkluderades i ramavtalet. Ecuador hade dock tillfrågats av EU och erbjudits 20 % av kvotvolymen. Landet var dock i en mycket expansiv fas och svarade vid denna tid för 28 % av EU:s import. De var vid denna tidpunkt inte medlemmar i WTO men skulle snart komma att bli det.

Tabell 2. Fördelning av tullkvoten på 2,2 miljoner ton på ursprungsland enligt ramavtalet från 1995. Distribution of the tariff quota on countries of origin according to the Framework Agreement of 1995.

Dollarländer:	Andel av tullkvoten, %
Colombia	21,0
Costa Rica	23,4
Nicaragua	3,0
Honduras	2,0
Totalt	49,4 %

Icketraditionella AVS-kvantiteter:	Ton
Dominikanska Republiken	55 000
Belize	15 000
Elfenbenskusten	7 500
Kamerun	7 500
Övriga AVS-länder	5 000
Totalt	90 000 ton

Kvar till övriga leverantörländer	50,6 % av 2,2 miljoner ton - 90 000 ton = 1 023 200
--	--

Källa: EG 478/95

10.2.1.4. Nya medlemmar 1995

Den 1 januari 1995 blev Sverige, Österrike och Finland nya medlemmar i EU. Deras konsumtion av bananer uppskattades till 353 000 ton om året. För att tillfredsställa detta ökade behov av importerade bananer utökades tullkvoten med denna kvantitet. Dessa extra ton var inte en kvot i egentlig mening men tullsatsen på 75 ecu/ton tillämpades ändå, dvs. samma tullsats som för tullkvoten på 2,2 miljoner ton. Eftersom kvantiteten inte var bunden i WTO kallades den för den ”autonoma” kvoten.

Svenska aktörer erhöll 1996 licenser motsvarande totalt 42 600 ton. Efterfrågan låg dock på cirka 142 000 ton. Cirka 100 000 ton fick därför tas från leverantörer inom EU vilka tilldelats licenser och de svenska företagen fick sålunda betala kvotränta för dessa kvantiteter vilket bidrog till ökningen av konsumentpriset. 1998 hade licenskvantiteten till svenska företag sjunkit till 39 000 ton på grund av de reduceringskoefficienter som användes för att

kompensera att ansökta kvantiteter översteg tillgängliga. Det torde knappast vara förvånande att det förekom en hel del fusk med licenser vilket förvärrade problemen för de seriösa företagen. Vid denna tid uppskattade företrädare för branschen att cirka 30 % av värdet på bananerna bestod av kostnader relaterade till EU:s bananregim. I början av 1997 låg cif-priset på cirka 6:50 kr/kg jämfört med genomsnittet för 1994 då det uppgick till 4:63 kr/kg. Importvolymen minskade dessutom, från 153 538 ton 1994 till 132 530 ton 1996, dvs. med 14 % eller med cirka 2 kg per person.

10.2.1.5. Fortsatta ramaskrin – WTO-panelen 1997

Ramavtalet förmådde dock inte stormen att bedarra. USA började nu också att intressera sig för frågan. De stora amerikanska företagen var dock delade i sin syn på EU:s regim. Chiquita var mycket starka motståndare till regimen och använde sig av sina politiska kontakter för att få till stånd en reaktion från USA. Dole däremot förespråkade en kompromiss och Del Monte gick så långt som att öppet stödja regimen. Chiquita tog tillsammans med Hawaiiis bananodlare frågan till United States Trade Representative och USTR tog så småningom frågan vidare till WTO.

En orsak till Chiquitas hårda kritik var att företaget under några år gjort stora förluster. Företaget hade gjort stora investeringar i Latinamerika i slutet av 1980-talet. De hade förväntat en starkt ökad efterfrågan på bananer till följd av en öppnare östeuropeisk marknad och en gemensam bananregim inom EU. Förväntningarna infriades dock inte och företaget tvingades betala lånen på investeringarna utan de förväntade ökade intäkterna. Dole och Del Monte hade däremot investerat i AVS-länderna och i europeiska importföretag och var därför betydligt bättre rustade för förändringarna.

Under hösten 1995 fördes diskussioner om EU:s bananregim mellan å ena sidan EU och å andra sidan USA, Guatemala och Mexiko. Mexiko var dock en blek bundsförvant till USA eftersom deras export var i det närmaste obefintlig. Inte heller diskussionerna förmådde ena åsiktsskillnaderna och den 5 februari 1996 inkom därför ett brev till WTO från Guatemala, Mexiko, USA och Honduras samt från Ecuador som nu blivit medlem av WTO och sällat sig till de klagande parterna. Brevet resulterade i en ansökan om en bananpanel eftersom de klagande länderna ifrågasatte om EU:s bananreglering var förenlig med medlemsstaternas åtaganden enligt GATT, GATS, Importlicensavtalet och Jordbruksavtalet. Denna tvist var den första större handelstvist, under UR-avtalet och med de två stora handelsblocken USA och EU inblandade, som skulle lösas av WTO. Den hade därför stor principiell betydelse.

Den 18 mars 1997 kom WTO-panelens rapport. Slutsatsen var att EU:s bananreglering på ett flertal punkter stred mot internationella handelsåtaganden. De viktigaste slutsatserna var följande:

1. Det var korrekt av EU att anta att åtagandet i Lomékonventionen medger att traditionella AVS-leverantörer tilldelas kvoter motsvarande deras export till EU före 1991. Lomékonventionen motiverar dock inte tilldelning utöver dessa kvoter.
2. En uppdelning av importen från tredje land på A-, B- och C-aktörer utan motsvarande uppdelning av importen av AVS-bananer är inte förenligt med GATT-avtalet.

3. Att ge en tilldelning på 30 % av licenser för import av bananer från tredje land till B-aktörer, dvs. aktörer som inte tidigare handlat med tredjelandsbananer är inte förenligt med varken GATT eller GATS.
4. Att ge en tilldelning på 28 % av licenserna för import av bananer från tredje land i kategori A och B till mogningsföretag försämrar konkurrensvillkoren för vissa länder och är därför oförenligt med GATS.
5. Att ge en tilldelning för så kallade ”orkanlicenser”¹ endast till EU-producenter och AVS-producenter är oförenligt med importlicensavtalet och med GATS.
6. Det var inte fel av EU att sluta avtal med Colombia och Costa Rica (ramavtalet) eftersom de haft en betydande bananexport till EU. Det hade däremot inte Nicaragua och Venezuela. Att dessa länder tilldelades importkvoter medan andra som t.ex. Guatemala utelämnades är inte förenligt med GATT-avtalet.
7. Kravet att komplettera EU:s importlicenser med exportlicenser enligt ramavtalet är inte förenligt med GATT.
8. Att undanta B-importörer från kravet på exportcertifikat enligt ramavtalet är oförenligt med GATT och GATS.

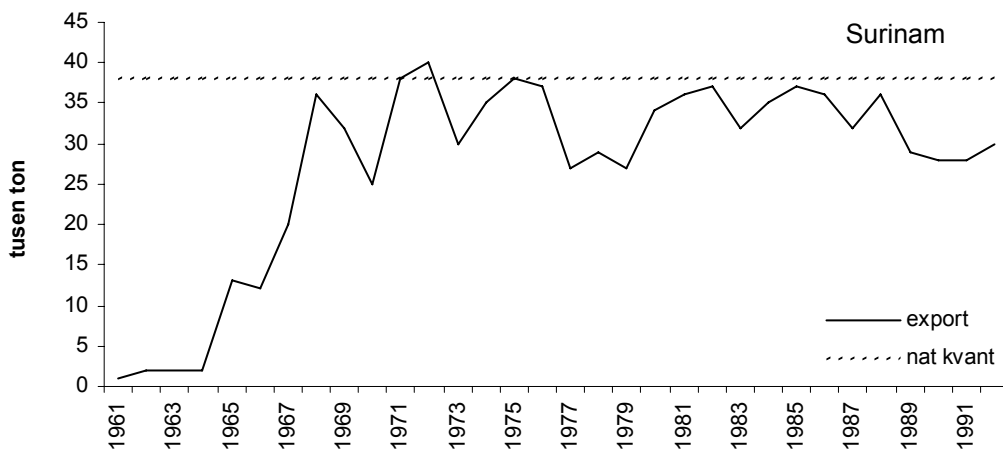
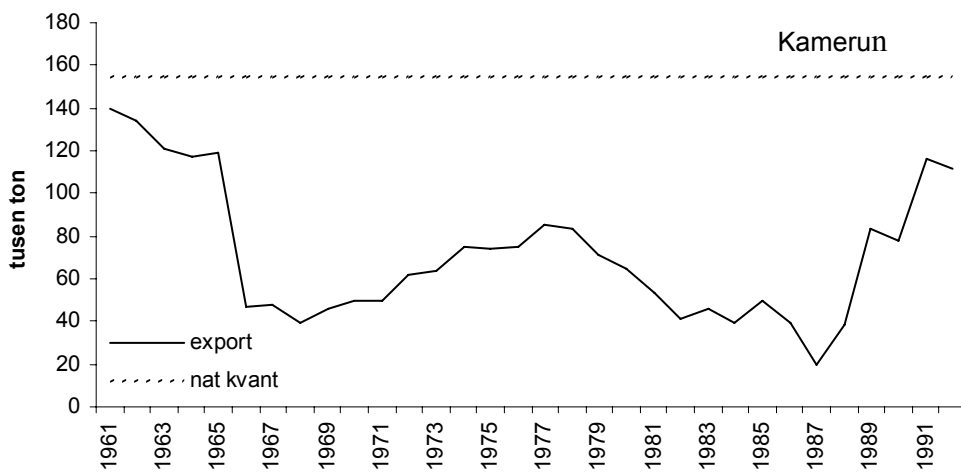
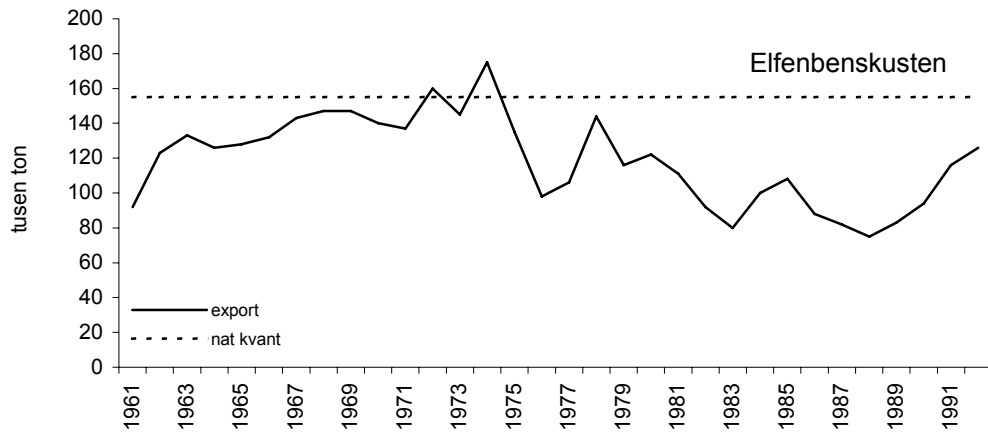
Synpunkter

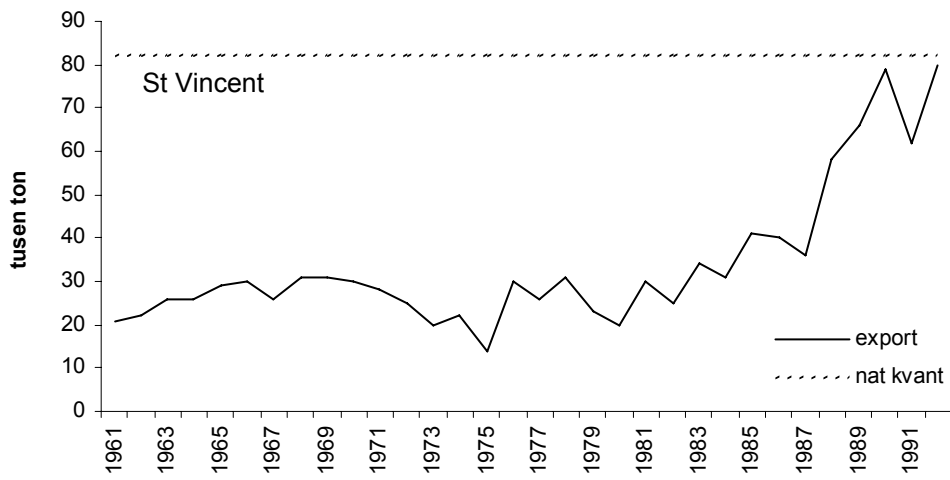
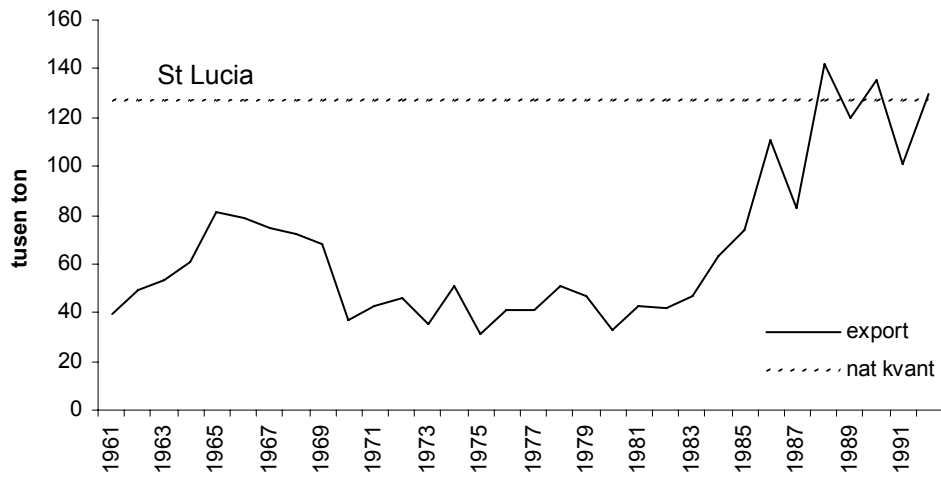
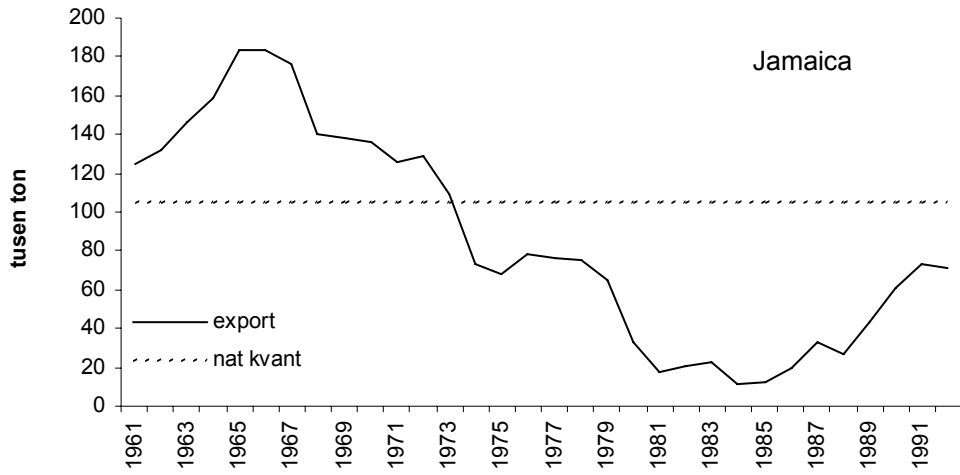
Punkt 1.

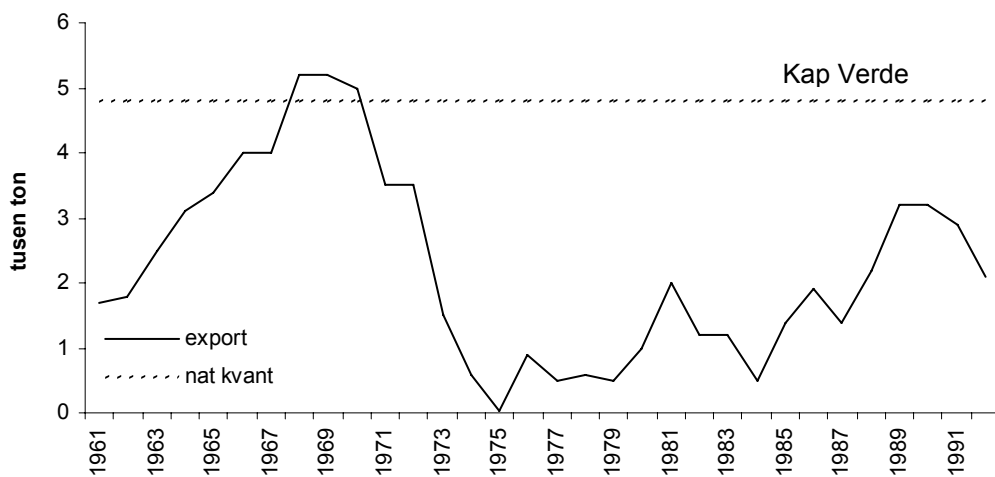
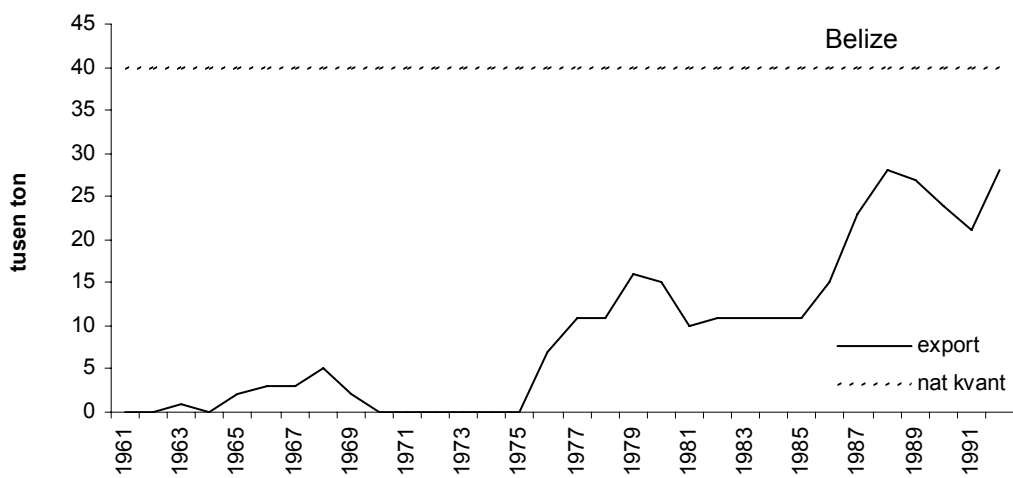
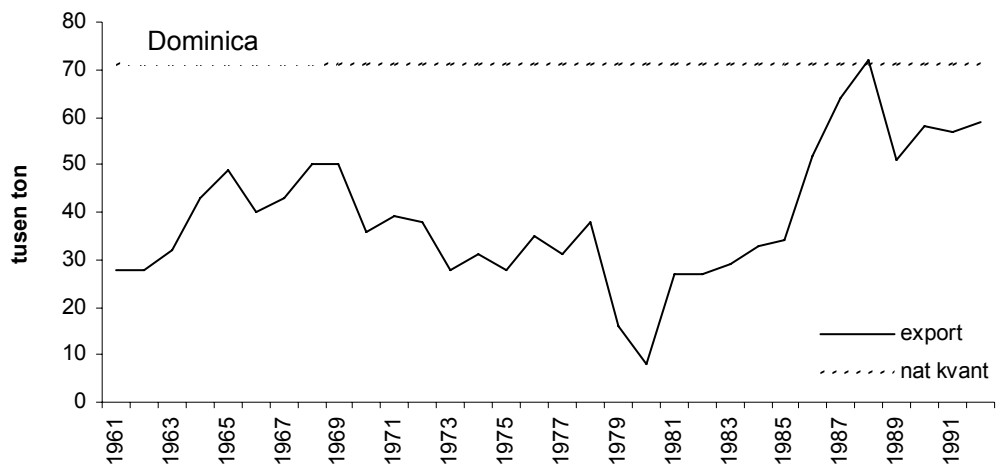
Panelen ansåg att eftersom den skrivning som lade fast att AVS-länderna inte fick försättas i en sämre situation än tidigare eller än nu, skrivits på 1991 så var det tiden fram till dess som skulle beaktas. AVS-länderna kunde sålunda, enligt WTO, tilldelas exportkvantiteter upp till den export de maximalt kommit upp till fram till och med 1991. Hur var det då med detta?

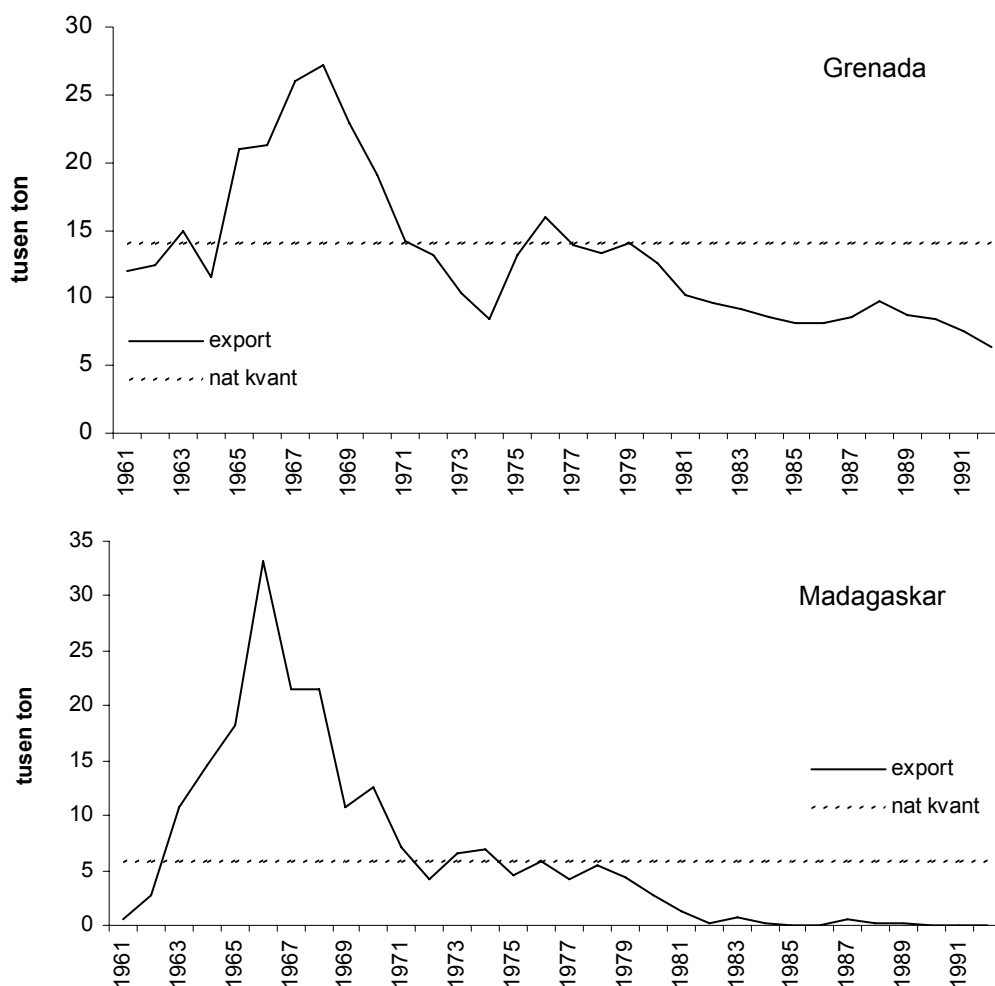
Figuren nedan visar att det onekligen gjordes vissa övertramp, inte minst när man tilldelade Belize 40 000 ton, en exportkvantitet som de aldrig någonsin varit i närheten av. Dess högsta kvantitet hade uppnåtts 1988 med 28 000 ton. Likaså tilldelades Kamerun 155 000 ton trots att dess högsta export än så länge begränsade sig till en siffra på 140 000 ton från 1961. Men det fanns likaså länder som tilldelades en betydligt lägre nationell kvantitet än dess högsta export. Framför allt gäller detta Jamaica och Madagaskar.

¹ Tillägskvot som delades ut för att ersätta kvantiteter som förlorats vid orkaner.

Figur 149. Exportkvantiteter 1961-1991 för de länder som tilldelades traditionella AVS-kvantiteter. Export quantities 1961-1991 for the countries that were allocated traditional ACP quantities (källa/source: FAO).

Punkt 2.

GATT-avtalets Art I:1 ligger till grund för panelens slutsats. EU har gjort en fördelning av importlicenserna för import av dollarbananer på olika typer av aktörer och olika typer av verksamheter. Detta påverkar de aktuella aktörerna inte minst därför att det är ett mycket krångligt system och i flera avseenden har en begränsande effekt på verksamheten. Eftersom alla ursprung så långt det är möjligt skall behandlas lika borde samma regler ha tillämpats på såväl AVS-importen som dollarimporten.

Punkt 3.

GATT artikel I:1 och III:4 eller GATS artikel II och artikel XVII ligger till grund för panelens uttalande.

Återigen handlar det om att alla skall behandlas lika. Att ge 30 % av alla importkvantiteter för dollarbananer till aktörer som tidigare bara handlat med AVS-bananer och EU-bananer strider mot en mängd paragrafer i såväl GATT som GATS.

EU uppger att avsikten med de nya importreglerna var att skapa en mer likartad marknad inom unionen. Företag som traditionellt handlat med dollarbananer skulle genom licensfördelningen fås att handla med AVS- och EU-bananer och företag som traditionellt handlat med

dollarbananer skulle fås att handla med AVS- och EU-bananer. Eftersom länder som Spanien, Portugal och Frankrike tidigare varit stängda för import av dollarbananer skulle detta vara ett sätt att möjliggöra import av dollarbananer till dessa länder. Fördelningen var i övrigt baserad på historiska kvantiteter vilket gjorde att aktörer som inte importerat en viss typ av bananer annars inte skulle ha fått tillgång till dessa importlicenser.

Samtidigt har kommissionen även angett att ett syfte varit att subventionera företag som handlade med EU- och AVS-bananer. ”Reserving a proportion of tariff quota licences for those operators who have marketed ACP and/or EU bananas is a means of transferring some of the quota rent to them, in order to offset the higher costs of production and therefore to make marketing of fruit from these sources a viable commercial proposition” (Europeiska kommissionen, ”Impact of cross-subsidization within the banana regime”).

Följden blev att de som traditionellt importerat dollarbananer inte fick tillräckligt med importlicenser för dessa. De blev därför tvungna att köpa importlicenser från aktörer som traditionellt handlat med AVS- och EU-bananer. De ”extra” dollarlicenserna till AVS/EU-importörer kom därför att fungera som en mycket inkomstbringande bonus/subvention som gav vissa aktörer stora ekonomiska tillskott. Priset för dessa licenser låg mellan 150 och 200 €/ton.

Punkt 4.

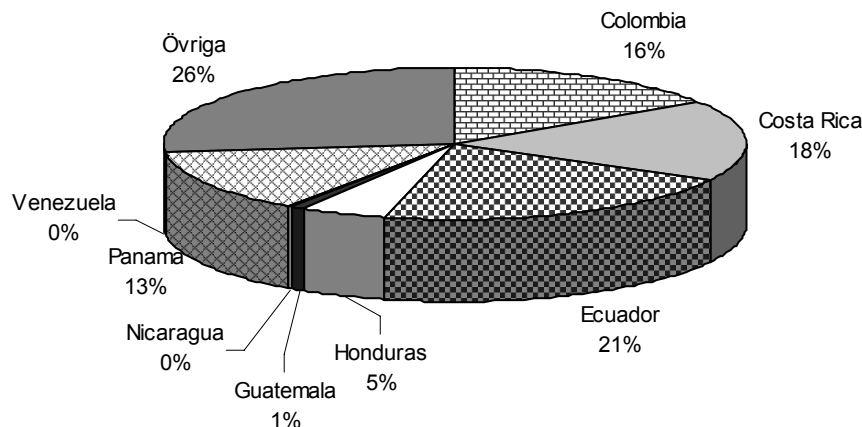
GATS artikel XVII ligger till grund för panelens slutsats. EU:s tanke med att avsätta 28 % av importkvantiteterna för dollarbananer till de företag i EU som mognar bananerna var att motverka de multinationella företagens maktposition. Mogningsanläggningarna ägs nämligen till största delen av EU-baserade företag, enligt WTO-panelen är 83 % av mogningsanläggningarna ägda av EU-företag, en siffra som EU-kommissionen dock uppgav vara överdriven. EU försvarade också fördelningen på aktörskategorier som ett sätt att mer rättvist fördela kvoträntan. Panelen konstaterade dock att de exporterande länderna i mycket liten utsträckning skulle kunna få del av dessa importkvantiteter och att denna del av EU:s regelverk därför stred mot GATS artikel XVII.

Punkt 5.

GATS artikel XVII ligger till grund för panelens slutsats. Alla aktörer skall behandlas lika. Att tilldela extra importkvantiteter som kompensation för kvantiteter som inte kunnat utnyttjas på grund av att ett land härjats av en orkan, bara till aktörer som handlat med AVS-bananer och EU bananer och inte till dem som handlat med dollarbananer bryter mot regeln om lika behandling.

Punkt 6.

GATT artikel XIII:2 (d) ligger till grund för panelens slutsats. Enligt denna artikel kan importlandet sluta ett avtal med länder som har ett ”betydande intresse” i EU:s bananimport. Figuren nedan visar fördelningen av EU:s bananimport på olika ursprung som ett genomsnitt av de tre år (1992-1994) som föregick det år då ramavtalet slöts (1995).

Figur 150. Fördelning av EU:s bananimport på ursprungsländer. Genomsnitt för 1992-1994, dvs. de tre år som föregick det år då ramavtalet slöts. Distribution of EU banana imports on countries of origin. Average for 1992-1994, i.e. the three years preceding the Banana Framework Agreement.

Figur 150 visar att Colombia och Costa Rica verkligen hade betydande andelar av EU:s import. EU:s främsta bananleverantör Ecuador stod dock utanför avtalet. Dessutom svarade varken Venezuela eller Nicaragua ens för 1 % av EU:s import och kunde därför näppeligen anses ha ”betydande intresse” i EU:s bananimport. Gränsen för vad som anses vara ”betydande intresse” i detta sammanhang ligger vid minst 10 % av importen.

Punkt 7.

GATT artikel XIII:2(d) låg till grund för panelens slutsats. I ramavtalet från 1995 tilldelades Costa Rica, Colombia, Nicaragua och Venezuela specifika andelar av EU:s importkvot. Det infördes dessutom ett krav att import från dessa länder bara skulle vara möjlig om det bifogades såväl en exportlicens vilken verifierade ursprungslandet som en importlicens. Panelen ansåg att detta gav ursprungliga bananleverantörer från de fyra ramavtalsländerna en fördel jämfört med leverantörer från andra tredje länder.

En praktisk konsekvens av kravet på exportlicens blev också att i åtminstone ett av de fyra länderna togs en avgift ut för exportlicenserna i en form som inte gagnade exportföretagen.

Punkt 8.

GATT artikel I och GATS artikel II ligger till grund för panelens slutsats.

EU valde att överklaga WTO-panelens utlåtande och framförde att om överprövningsorganet skulle gå på panelens linje avsåg EU att minska tullkvoten, som då uppgick till 2,2 miljoner ton, med tullkvotskvantiteten för traditionella AVS-bananer, dvs. med 857 700 ton. Överprövningsorganet (ÖP) fastställde redan i augusti 1997 WTO-panelens utslag och gick till och med längre på vissa punkter. Bland annat ansåg ÖP att USA haft legal rätt att klaga trots att de endast har en mycket liten egen produktion. Utslaget innebar att EU under 1998 blev tvungna förhandla fram en ny ändrad reglering för bananer som skulle träda i kraft den 1 januari 1999. EU minskade aldrig tullkvoten.

10.2.1.6. *Ändringar från 1 januari 1999*

I januari 1998 lades ett reformförslag fram. Kommissionen ansåg i detta läge att för att behålla samma preferens som dåvarande kvotsystem gav, skulle det i en importreglering utan kvoter krävas en tullpreferens för AVS-länderna på 300 €/ton. En så hög tullsats bedömdes medföra att importen av dollarbananer skulle minska. EU-kommissionen valde i detta läge att behålla de delar av den hittillsvarande regleringen som inte kritiserats av WTO och ändra på de kritiserade delarna. Förslaget diskuterades under 1998 och en ny reviderad marknadsordning började gälla från den 1 januari 1999. EU-kommissionen ansåg att den viktigaste ändringen var att eliminera B-licenserna, dvs. tilldelningen av licenser för import av dollarbananer till aktörer som handlade med AVS- och EU-bananer. Detta, ansåg kommissionen, skulle lösa majoriteten av WTO-panelens invändningar mot regimen.

Sverige var dock mycket kritiskt till kommissionens tolkning av panelutslaget och drev aktivt kravet på en ren tullösning. Vid denna tid förordade Sverige en tullnivå motsvarande 160 €/ton. Sveriges ståndpunkt baserades på uppfattningen att EU:s bananregim innebar ett ytterst ineffektivt system ur såväl konsument-, handels- som utvecklingsperspektiv.

Följande ändringar gjordes:

- B-licenserna togs bort. Efter reformen berättigade handel med EU- och AVS-bananer inte längre till importlicenser för dollarbananer.
- Aktivitetsfördelningen togs bort: Den fördelning på primärimport, sekundärimport respektive mogning som funnits tidigare togs bort. Efter reformen var det själva intullningen som berättigade till importlicenser.
- Referensår: Basen för uträkning av referenskvantiteter bestämdes till 1994–96.
- Tullkvoterna och kvantiteten traditionella AVS-bananer fördelades med 92 % till ”traditionella aktörer” (aktörer som under minst ett av referensåren importerat minst 100 ton bananer från tredje land) och 8 % till ”nya aktörer” (aktörer registrerade i gemenskapen och som under referensåren bedrivit handel med frukt och grönsaker och som under minst ett av referensåren importerat frukt och grönsaker till ett värde av minst 400 000 euro).
- Ingen landsfördelning av AVS-kvoten: Den landsfördelning av AVS-kvoten som fanns under den tidigare regleringen togs bort (panelen slog fast att EU inte kunde ha en landspecifik fördelning). Kvantiteten på 857 700 ton behölls och avsåg efter reformen alla AVS-länder tillsammans.
- Exportkvantiteter fördelades på alla substantiella leverantörer: I den nya marknadsordningen tilldelades alla länder som kunde anses som substantiella (betydande) leverantörer (dvs. de som levererat en kvantitet som motsvarar >10 % av EU:s import) en fastställd andel av exportkvoten. Både tullkvoten och den autonoma kvoten fördelades på detta sätt.
- Tullpreferensen för icke-traditionella AVS-bananer höjdes från 0 till 200 euro/ton.

Ett resultat av den nya regimen blev att det i hela EU, inklusive Sverige, registrerades en mängd nya företag i avsikt att få tillgång till kvantiteter avsedda för ”nya aktörer”. Dessutom tog många existerande importörer av frukt och grönsaker (som aldrig ägnat sig åt bananer) tillfället i akt och registrerade sig som ”nya aktörer” för att få importlicenser för bananer vilka sedan såldes vidare till bananaktörer som behövde dessa för sin import. Den tillgängliga

kvantiteten var emellertid bara 8 % av tullkvoten och importörerna tilldelades därför bara en bråkdel av ansökt kvantitet.

Tabell 3. Fördelning av bastullkvoten på 2,2 miljoner ton på ursprungsland samt den autonoma kvoten på 353 000 ton enligt den reformerade marknadsordning som trädde i kraft den 1 januari 1999. Distribution of the 2.2 million ton tariff quota on countries of origin according to the revised CMO of January 1999.

Exportland	Andel av tullkvoten, %	Ton
Ecuador	26,17	668 120
Costa Rica	25,61	653 823
Colombia	23,03	587 956
Panama	15,76	402 353
Totalt	90,57	2 312 252
Övriga	9,43	240 748

Källa: EG 2362/98

10.2.1.7. Ny klagan – WTO-panelen 1999

Den reformerade marknadsordningen trädde i kraft den 1 januari 1999. Sveriges farhågor besannades och den anmäldes till WTO redan innan den kommit att träda i kraft. I december 1998 ökade USA trycket i sina invändningar genom att publicera en lista på produkter som skulle beläggas med 100 % strafftull om inte EU ändrade sin (ännu inte införda) reviderade bananregim. Sanktionerna skulle slå hårdast mot Storbritannien med 24 % av det totala värdet följt av Italien 21 %, Frankrike 19 % och Tyskland 14 %. Tre svenska produkter fanns på listan, leksaker från Brio; Viking symaskiner från Husquarna och Mor Annas pepparkakor från Tyresö. USA framförde att sanktionerna skulle komma att träda i kraft senast den 3 mars 1999.

En ny WTO-panel, denna gång en snabbpanel, tillsattes. Sverige arbetade under denna tid aktivt för att undgå retaliationsåtgärder bl.a. under parollen "Don't BanAnnas".

Den 6 april 1999 kom utslaget som innebar att även den nya, reformerade marknadsordningen, på flera punkter bedömdes oförenlig med ländernas internationella handelsåtaganden. Men, panelen fann också att de sanktioner som aviserats av USA var överdrivna och den ursprungliga listan, som motsvarade import för 520 miljoner dollar fick bantas till 191 miljoner dollar. I den nya reviderade listan fanns inte några svenska företag. Den 7 april infördes strafftullarna med retroaktiv verkan från den 3 mars.

Panelen fann att allokeringen av traditionella AVS-kvantiteter i en gemensam kvot som uppgick till 857 700 ton stred mot artikel XIII i GATT. Loméwaivern motiverade tullfri import av traditionella AVS-kvantiteter upp till en kvantitet som motsvarade den största importen före 1991. Kvantiteten på 857 700 ton utgjorde summan av ländernas bästa export och ifrågasattes inte av WTO. Däremot gjorde den gemensamma kvoten för de enskilda länderna det möjligt

att exportera betydligt större kvantiteter och det var detta som gjorde att panelen inte ansåg att AVS-kvoten var WTO-förenlig.

Panelen fann att valet av referensperiod, dvs. åren 1994 till 1996 inte kunde anses vara en representativ period eftersom marknaden då var påverkad av den dåvarande marknadsordningen. Denna marknadsordning hade av WTO förklarats oförenlig med ländernas internationella handelsåtaganden. Detta hade som konsekvens att den landspecifika tilldelning som gjordes till Ecuador och andra betydande leverantörer inte ansågs förenlig med artikel XIII:2 i GATT.

Panelen fann däremot att Loméavtalet kan anses motivera att icke-traditionella AVS-bananer åtnjuter tullfrihet inom kategorin "övriga" i uppdelningen av tullkvoten på exportsidan, liksom att dessa bananer utanför tullkvoten åtnjuter en tullpreferens på 200 ecu/ton.

Panelen fann att den nya marknadsordningens fördelning av importlicenser försatte bl.a. Ecuadors aktörer i en sämre position än deras kollegor i EU och AVS-länderna när det gällde möjligheten att agera på den europeiska marknaden. Detsamma gäller Ecuadors aktörers möjlighet att erhålla godkännande i kategorin "nya aktörer".

EU:s bananadministratörer hade nu hamnat i en rejäl knipa. I Loméavtalet hade EU förbundit sig att bibehålla AVS-ländernas gynnade situation samtidigt som WTO dömt ut stora delar av det regelverk som EU skapat, inklusive ett flertal försök att reparera detta efter kapsejsningarna.

Panelen gav dock vissa förslag. De ansåg att minst följande tre alternativ fanns för att skapa en importregim som överensstämde med WTO:s regelverk:

- Inför en regim som endast baseras på tullar. Tullfrihet skulle kunna ges för bananer från AVS-länderna vilket dock skulle kräva en waiver från WTO.
- Inför en tullösning men med en tullkvot för AVS-bananerna. Denna lösning skulle likaså kräva en waiver.
- Behåll de bundna och autonoma kvoterna och kombinera dessa med tullfrihet eller annan preferensbehandling av AVS-bananerna.

10.2.1.8. Åren 1999-2001

I de diskussioner som följde hävdade Sverige, liksom man gjort sedan 1997, att den enda WTO-förenliga lösning som återstod var en ren tullösning. Inte minst hävdades detta mot bakgrund av att någon metod för fördelning av licenser som med säkerhet kunde anses WTO-förenlig inte längre återstod. För den fördelning baserad på historiska kvantiteter som hittills tillämpats fanns inga acceptabla referensår tillgängliga. Alla referensår efter 1993 hade dömts ut av WTO eftersom fördelningen påverkats av en oacceptabel reglering. Referensår före 1993 låg nu så långt tillbaka i tiden att de inte längre kunde anses spegla handelsströmmarna och blev därför inte heller WTO-förenliga.

Diskussionerna drog ut på tiden och EU-kommissionen förde parallellt samtal med USA och medlemsländerna.

Den 10 november 1999 lade kommissionen fram ett förslag till ändring av bananregleringen. Återigen valde EU-kommissionen att lappa och laga i gällande regelverk. Tullkvoterna på 2,2 miljoner och 353 000 ton skulle enligt förslaget behållas, en ny kvot på 850 000 ton öppnas och EU-kommissionen skulle ges i uppgift att med de främsta leverantörländerna förhandla fram en fördelning av de två första kvoterna. Förslaget stötte på motstånd, inte minst från Europaparlamentet, och diskussionerna fortsatte därför.

I september 2000 presenterades ett nytt förslag. Denna gång föreslogs att fördelningen av importrättigheterna för import inom tullkvoterna skulle baseras på principen först till kvarn, eller kappseglingsmetoden som den också kallades. Tullkvoterna på 2,2 miljoner respektive 353 000 ton behölls med en tullsats på 75 €/ton och till detta kom en ny kvot på 850 000 ton med en tullpreferens på 300 €/ton för AVS-länder (import från AVS-länder var tullfri medan import från övriga ursprung belades med en tull på 300 €/ton).

Medlemsstaternas stora skepsis till att regleringen skulle vara praktiskt genomförbar, inte minst eftersom det skulle krävas att intullningshamnarna var förbundna med ett fungerande on-line-system², ansåg EU-kommissionen vara obefogad. Fler argument mot först-till-kvarn-metoden var att det var tveksamt om den var WTO-förenlig (GATT artikel II:1(b) och artikel VIII.1(a)), att det fanns en uppenbar risk att mindre aktörer skulle komma att missgynnas medan kapitalstarka aktörer skulle gynnas och slutligen att systemet skulle vara dyrt att administrera vilket i slutändan skulle få betalas av konsumenterna. Förslaget till ny bananreglering antogs emellertid av rådet den 19 december 2000 för att träda i kraft den 1 april 2001. Ett intensivt arbete med att utarbeta tillämpningsregler satte därefter igång.

När arbetet med tillämpningsregler för import enligt först-till-kvarn-metoden var i stort sett färdigt, tillkännagavs, den 11 april 2001, en uppgörelse mellan EU och USA, som ännu en gång skulle komma att ändra spelreglerna.

I uppgörelsen bibehölls den i WTO bundna tullkvoten på 2,2 miljoner ton (kvot A) medan den autonoma kvoten (kvot B) utökades med 100 000 ton till 453 000 ton. För import inom dessa kvoter behölls tullsatsen på 75 €/ton. En tredje kvot (kvot C) på 750 000 ton, öppen för alla ursprung öppnades. Inom denna kvot belades import av dollarbananer med en tull på 300 €/ton medan AVS-bananer åtnjöt tullfrihet.

Uppgörelsen innefattade också att definitionen för importör likställdes med den tidigare definitionen för primärimportör, dvs. en aktör som köper bananerna i det land där de odlas. Dessa importörer tilldelades 83 % av licensvolymen medan kvoten för nykomlingar ökades till 17 %. Definitionsändringen för importör innebar att svenska importörer hänvisades till att ansöka om licenser inom de 17 % av tullkvoten som avsatts för nykomlingar. De stora vinnarna på denna ändring var de stora multinationella företagen med odlingar och/eller uppköpare i Latinamerika. Ytterligare en viktig del av överenskommelsen innebar att regelverket skulle upphöra att gälla den 31 december 2005 för att ersättas av en ”tariff only solution”.

10.2.1.9. Utvidgningen 1 maj 2004

Vid utvidgningen den 1 maj 2004 öppnades en separat kvot för import av bananer till de nya medlemsländerna. Importkvantiteten sattes till 460 000 ton vilket motsvarar en konsumtion på

² Alla tullkontoren skulle vara uppkopplade för att direkt kunna rapportera införda kvantiteter.

6 kg per capita. Detta skall jämföras med EU 15 där den tillgängliga mängden bananer motsvarar en per capitakonsumtion på 11 kg.

Efter den senaste utvidgningen har bananpriserna i hela EU ökat kraftigt. I vissa av de nya medlemsländerna, t.ex. Polen, har prisökningar på över 50 % rapporterats. I Sverige låg grossistpriserna under 2005 cirka 25 % högre än under 2004.

10.2.1.10. Diskussioner inför en tullösning

Diskussionerna inför den kommande övergången från en kvotregim till en ren tullösning började redan under 2004. Det centrala i diskussionerna var vilken tullnivå som skulle väljas.

EU-kommisionens avsikt var att sätta en tullnivå som ger samma skydd för import från AVS-länderna och för EU:s egen produktion som den tidigare kvotregimen. WTO tillåter egentligen inte särbehandling av länder vid import men ett undantag har gjorts för ett flertal produkter. Bananer har ett undantag genom en s.k. waiver. För att denna waiver skulle få fortsatt giltighet krävdes att EU fullgjort alla åtaganden rörande diskussioner om rätt tullnivå med berörda parter (se avsnitt 8.3.2.).

EU-kommissionen är samtidigt genom WTO förpliktigt att finna en tullsats som inte minskar marknadstillträdet för övriga leverantörländer, dvs. de latinamerikanska länderna.

Sverige gick i september 2004 ut med ett dokument till övriga medlemsländer och förespråkade en tullsats på 75 euro per ton, dvs. samma tullsats som vid import inom dagens tullkvot för dollarbananer. Sverige påtalade att om bananproduktionen i AVS-länderna, dvs. de gamla kolonierna, skyddas genom en hög tull på den stora importen av dollarbananer blir kostnaden för konsumenterna mycket hög, upp till 2 miljarder euro. Samtidigt är den reella kostnaden för att skydda de minst konkurrenskraftiga länderna betydligt lägre, om den skulle ges i direktstöd till berörda länder. Sverige beräknade den reella kostnaden för att skydda de karibiska ländernas export till cirka 50 miljoner euro och ökade budgetkostnader för kompensationsstödet till cirka 50 miljoner euro. Dokumentet framhöll ineffektiviteten i ett system som skyddar en liten bananproduktion genom en hög tullsats på en mycket stor importkvantitet (se avsnitt 9.3.1.3.).

De latinamerikanska länder som inte är AVS-länder ville liksom de nordeuropeiska konsumentländerna ha en så låg tullsats som möjligt. Dessa länder förespråkade en tullsats på 75 euro per ton (det ansågs inte troligt att tullsatsen skulle komma att sättas under den nivå som tillämpats inom den tidigare bundna tullkvoten för dollarbananer). Det argument som länderna förde fram var att en tullsats över 75 euro per ton skulle minska deras marknadstillträde. En majoritet av EU:s AVS-import kommer från Kamerun och Elfenbenskusten. Produktionskostnaderna i dessa länder ligger på ungefär samma nivå som i Latinamerika. De latinamerikanska länderna har därför framhållit att med en tullsats över 75 euro per ton skulle de två afrikanska länderna komma att ta marknadsandelar från Latinamerika.

De karibiska staterna krävde å andra sidan en så hög tullsats som möjligt eftersom de inte skulle komma att omfattas av tullen utan åtnjuta tullfrihet. De karibiska staterna framhöll att en tullsats på minst 275 euro per ton behövs för att dessa länders produktion av bananer skall kunna konkurrera med de latinamerikanska länderna.

10.2.1.11. EU:s första förslag - 230 €/ton

I oktober 2004 presenterade EU-kommissionen ett förslag på en tullsats som enligt deras beräkningar skulle ge samma skydd som det existerande tullkvotsystemet men också oförändrat marknadstillträde för de latinamerikanska bananerna. Förhandlingsbudet baserades på en beräkning enligt den s.k. price-gap eller prisskillnadsmetoden. Enligt metoden skall skillnaden i pris mellan den interna (skyddade) marknaden och en extern marknad beräknas. EU-kommissionen uppskattade denna skillnad till 230 euro per ton enligt följande beräkningar:

Internpris	
Pris för gröna bananer från Centralamerika, införtullade i Hamburg Källa: FAO	890 €/ton
Förhållande CIF-pris för sydamerikanska/centralamerikanska bananer i Hamburg Källa: Eurostat	0,998
Beräknat pris för införtullade gröna bananer i Hamburg	888 €/ton
Prisförhållandet latinamerikanska bananer i Tyskland och i EU 15 Källa: Medlemsstaterna	0,94
Beräknat pris för införtullade gröna bananer från Latinamerika i EU 15	835 €/ton
Förhållande i pris mellan latinamerikanska bananer i EU 15 och EU 25 Källa: Medlemsländerna	0,9459
Beräknat pris för införtullade gröna latinamerikanska bananer i EU 25. Källa: Medlemsländerna	789 €/ton
Beräknat internpris för latinamerikanska bananer i EU 25	789 €/ton
Externpris CIF-pris för latinamerikanska bananer i EU 25 Källa: Eurostat	559 €/ton
<u>Internpris - externpris</u>	230 €/ton

En tullsats på 230 €/ton motsvarar en värdetull på 39,6 %. Detta värde är dock missvisande eftersom det baseras på ett bananpris som inkluderar kvoträntan. Kvoträntan är den prisökning som har skapats genom den kvantitativa begränsning som en importkvot ger. Kvoträntan har för dollarbananer uppgått till cirka 200 €/ton. Vid en övergång till importtull tas den kvantitativa begränsningen bort och kvoträntan försvinner. En tullsats på 230 €/ton skulle därför motsvara en värdetull på 45 – 50 %.

10.2.1.12. Tullnivån 230 €/ton utreds av WTO – och fälls

Förslaget att tillämpa en tullsats på 230 €/ton meddelades till WTO i början av 2005. I månadsskiftet mars/april lämnade de latinamerikanska länderna in en ansökan till WTO om att få tullsatsen utredd. Frågan avsåg om EU:s bud på 230 €/ton skulle ge oförändrat marknadstillträde för bananer från de latinamerikanska länderna.

Tre skiljedomare tillsattes av WTO och fick 90 dagar på sig att fastställa ett utslag. Att utslaget skulle innehålla ett utlåtande om huruvida EU:s föreslagna tullsats skulle ge oförändrat marknadstillträde för de latinamerikanska länderna var klart. Det var dock oklart om skiljedomarna skulle föreslå en korrekt tullsats eller indikera på vilken nivå en korrekt tullsats borde ligga.

Utslaget presenterades den 1 augusti 2005. Enligt utslaget skulle en tullsats på 230 €/ton inte ge ett oförändrat marknadstillträde för den latinamerikanska bananexporten. Skiljedomarna konstaterade att:

- EU för att beräkna det interna priset hade använt sig av prisuppgifter från FAO. Dessa priser avser riktpriiser, dvs. de priser som bananföretagen vill ha vid försäljning av bananerna och inte de verkliga, betalade priserna. Skiljedomarna ansåg därför att EU använt sig av överskattade internpriser.
- Det var korrekt att använda sig av Eurostats siffror för att beräkna externpriset.
- EU hade valt en referensperiod (2000-2002) som låg för lång tid tillbaka i tiden.

10.2.1.13. Nytt förslag från EU – 187 €/ton samt AVS-kvot

Den 9 september presenterade EU-kommissionen ett nytt förslag.

I det nya förslaget hade tullsatsen sänkts från 230 till 187 €/ton. Enligt förslaget skulle dessutom EU:s import av tullfria bananer från AVS-länderna begränsas genom att EU årligen öppnar en tullkvot på 775 000 ton för denna import. Förslaget kunde härledas till utslaget från WTO-panelen 1999 som angav som ett alternativ för att lösa frågan en kombination av en tullösning och en tullkvot för AVS-importen.

Som underlag för prisberäkningarna hade kommissionen denna gång valt att använda en tidskrift för sjöfarten, *Sopisco News*, som källa för att beräkna det interna bananpriset. För att beräkna det externa priset använde EU-kommissionen sig dock inte av Eurostat, den källa som godkänts av skiljedomarna i det första utslaget, utan de använde sig även här av *Sopisco News*.

Referensperioden hade vid beräkning av detta förslag ändrats till åren 2002 till 2004 men för 2004 använde sig kommissionen endast av perioden januari till april eftersom EU från den 1 maj fått 10 nya medlemsstater.

10.2.1.14 Tullnivån 187 €/ton utreds – och fälls

Den 27 oktober presenterade samma skiljedomare som fällt det första utslaget, sin andra dom, där de än en gång konstaterade att EU:s förslag inte skulle ge bibehållet marknadstillträde för de latinamerikanska länderna.

Skiljedomarna konstaterade att:

- Sopisco News som källa för prisinformation inte är idealisk, men inte heller tillräckligt dålig för att inte kunna godkännas, speciellt med tanke på att alternativen är få.
- Det var fel av EU att inte använda Eurostat för att beräkna det externa priset eftersom detta är den mest tillförlitliga källan för detta.
- EU borde ha använt sig av priser för hela året 2004 och inte bara perioden januari till april.

Skiljedomarna tog däremot inte ställning till huruvida det var möjligt för EU att i en tullösning även ha en kvot. Denna fråga hade under tiden diskuterats intensivt av de berörda parterna. Central i diskussionen har den s.k. Cotonou-waivern varit, den som ger EU möjlighet att ge tullpreferenser till AVS-länderna. Waivern tar upp EU:s avsikt att från den 1 januari 2006 införa en tullösning. I waivern står detta beskrivet som ”a tariff only solution” vilket ett flertal berörda parter ansett omöjliggör att en tullkvot inkluderas i avtalet (se avsnitt 8.3.2.).

10.2.1.15. Beslut om 176 €/ton

Den 29 november 2005 kom slutligen EU:s medlemsländer överens om att import av bananer från den 1 januari 2006 skall beläggas med en tull på 176 €/ton. Beslutet togs dock med minsta möjliga röstmarginal. Intressant är att beslutet återigen, precis som när marknadsordningen infördes, togs under brittiskt ordförandeskap.

I det antagna förslaget bibehölls den importkvot för AVS-bananer på 775 000 ton som ingått i det föregående förslaget. Beslutet om 176 €/ton orsakade mycket stora protester från de latinamerikanska länderna eftersom WTO förkastat förslaget på 187 €/ton, en nivå bara 11 € lägre än det som senare antogs. Detta i sin tur innebar att EU, vid WTO-mötet i Hongkong i december 2005, inte beviljades de waivrar som krävs för att ge fortsatt tullpreferens för import av bananer från AVS-länderna. EU har trots detta fortsatt ge denna tullpreferens. Norge har getts rollen att övervaka hur den nya importregimen fungerar samt i synnerhet om den tullsats EU valt att tillämpa ger de latinamerikanska länderna oförändrat marknadstillträde.

10.2.2. Stöd till EU-bananer

Produktionen av bananer inom EU återfinns i Portugal (Algarve, Azorerna och Madeira), Spanien (Kanarieöarna), Frankrike (Guadeloupe och Martinique) samt i Grekland (Kreta och Lakonien) och på Cypern. På grund av ett generellt högre kostnadsläge i Europa, ett mindre gynnsamt klimat samt odlingar som är mindre rationella så är produktionskostnaden för bananer högre i Europa än för bananer från Central- och Sydamerika.

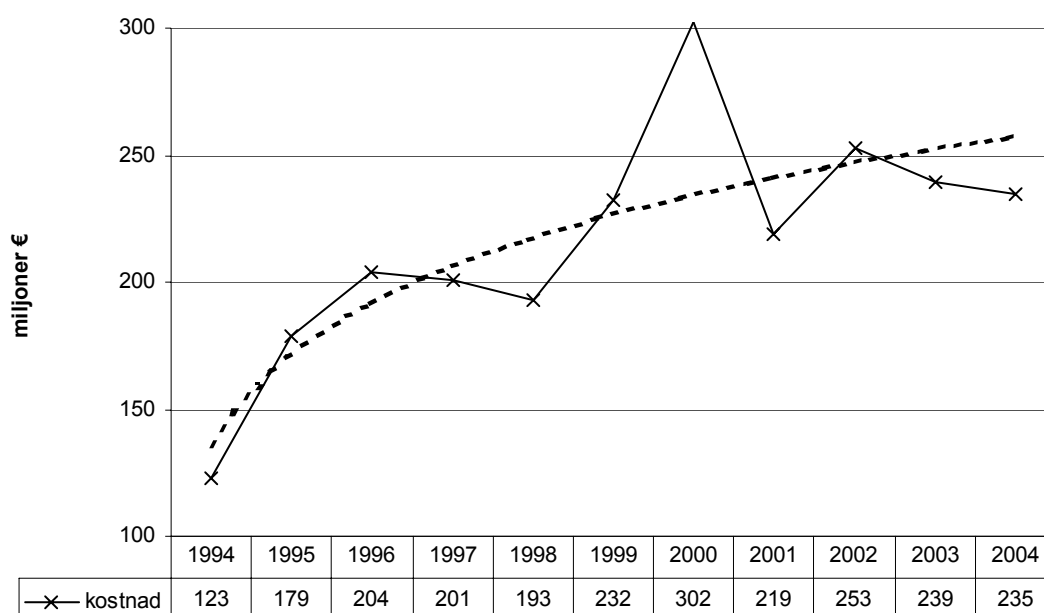
10.2.2.1. Kompensationsstödet

Banansektorn är idag den enda av EU:s jordbrukssektorer där stödformen med en fast referensinkomst som garanteras odlarna finns kvar. Stödformen anses idag föråldrad jämfört med mer marknadsorienterade stödformer. Stödets utformning kommer under 2006 att diskuteras i rådet och avsikten är att reformera regelverket.

Stöd till EU:s bananodlare utgår idag i form av ett så kallat kompensationsstöd.

Kompensationsstödet fastställs på följande sätt:

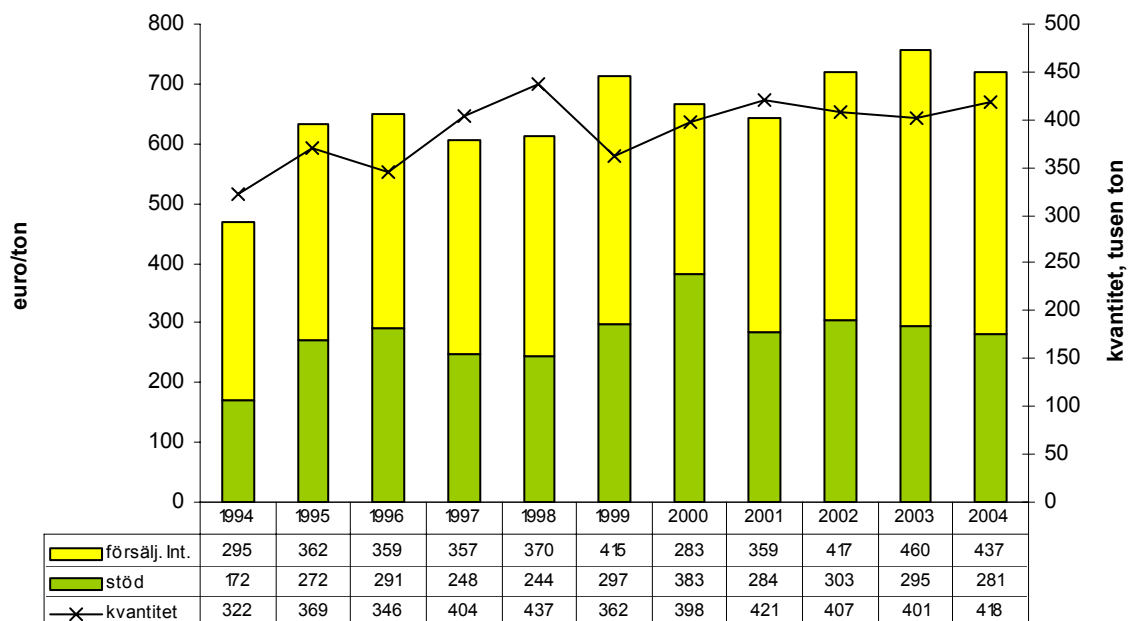
- I marknadsordningen fastställs en referensintäkt. Producenterna garanteras denna intäktsnivå för produkten.
- Efter varje marknadsår räknas ett medelpris ut för de EU-producerade bananer som saluförts.
- Eftersom medelpriset för de sålda bananerna alltid är lägre än den garanterade referensintäkten ges en kompensation som motsvarar skillnaden mellan referensintäkten och det erhållna medelpriset för bananerna.
- Summering: Referensintäkt – Medelpris = Kompensationsstöd

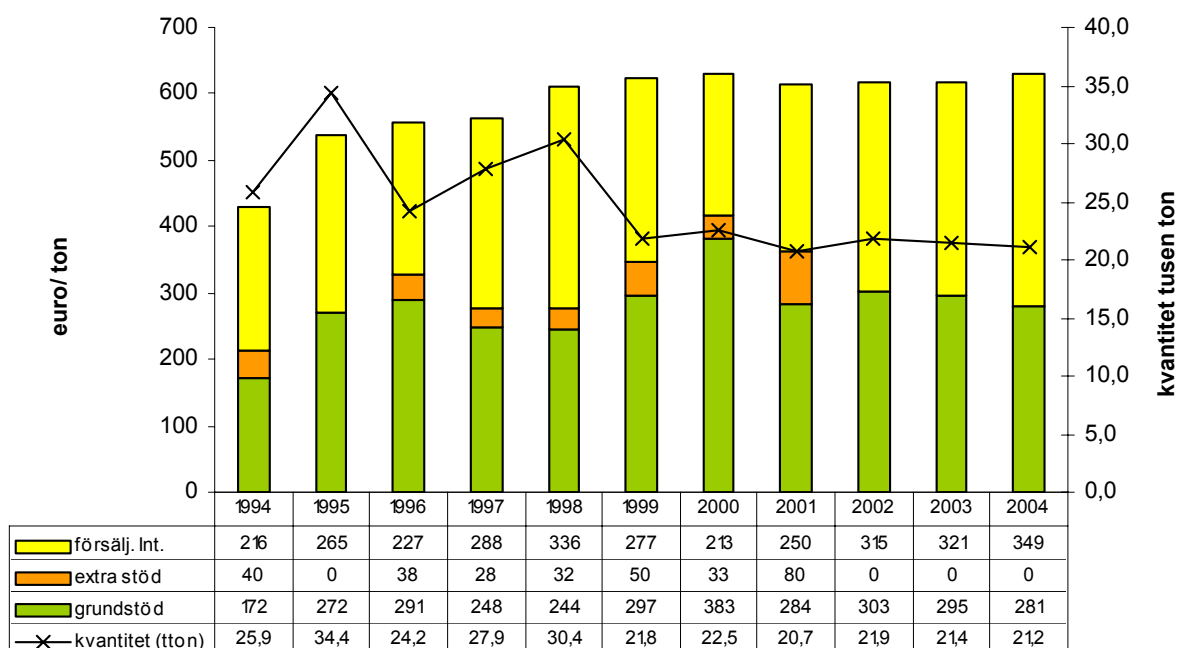
Figur 151. EU:s kostnader för kompensationsstödet till bananer under perioden 1995-2004 och log trendlinje. EU budget costs for aid to banana production between 1995 and 2004 and a log trend line (källa/source: EU-Commission).

I genomsnitt har kompensationsstödet under de fem senaste åren uppgått till 309 €/ton eller cirka 3 kr/kg. Till detta kommer att Portugal, Guadeloupe och Martinique vissa år fått en högre kompensationsnivå, genom ett tilläggsstöd.

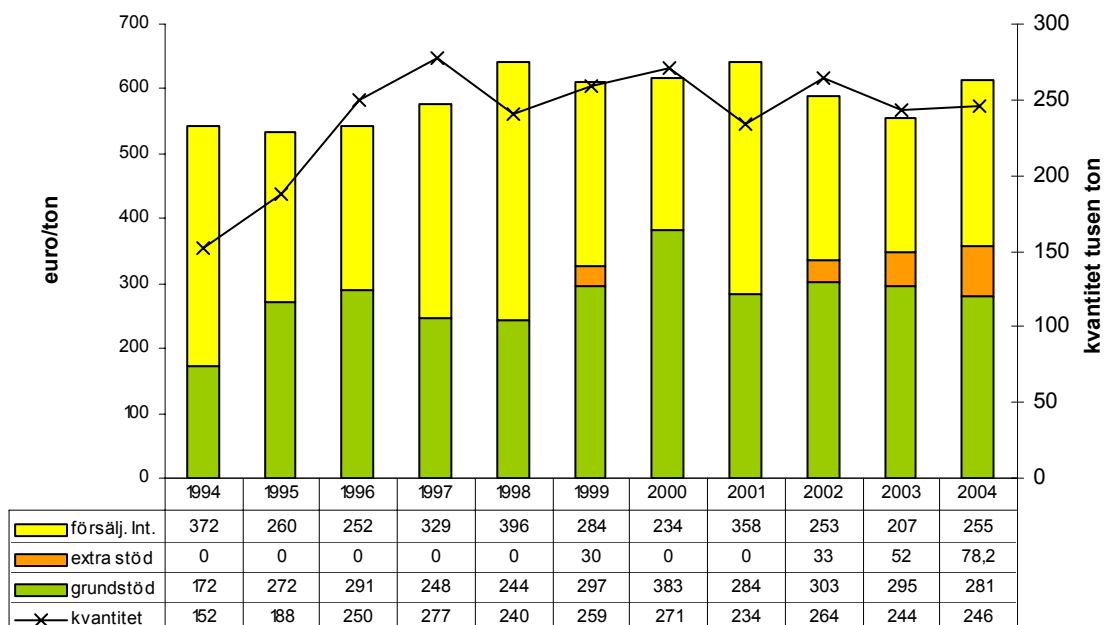
Referensintäkten låg under perioden 1 juli 1993 till 28 februari 1995 på 49,1 ecu/100 kg och från 1 mars 1995 till 31 december 1997 på 59,25 ecu/100 kg. I samband med reformarbetet 1998 krävde producentländerna en höjning av beloppet. Resultatet blev att det från 1 januari 1998 fastställdes till 62,25 ecu/100 kg och från 1 januari 1999 till 64,06 ecu/100 kg. Kompensationsstödet i förhållande till de intäkter odlarna erhåller från försäljning av bananerna framgår av figurerna 152-156.

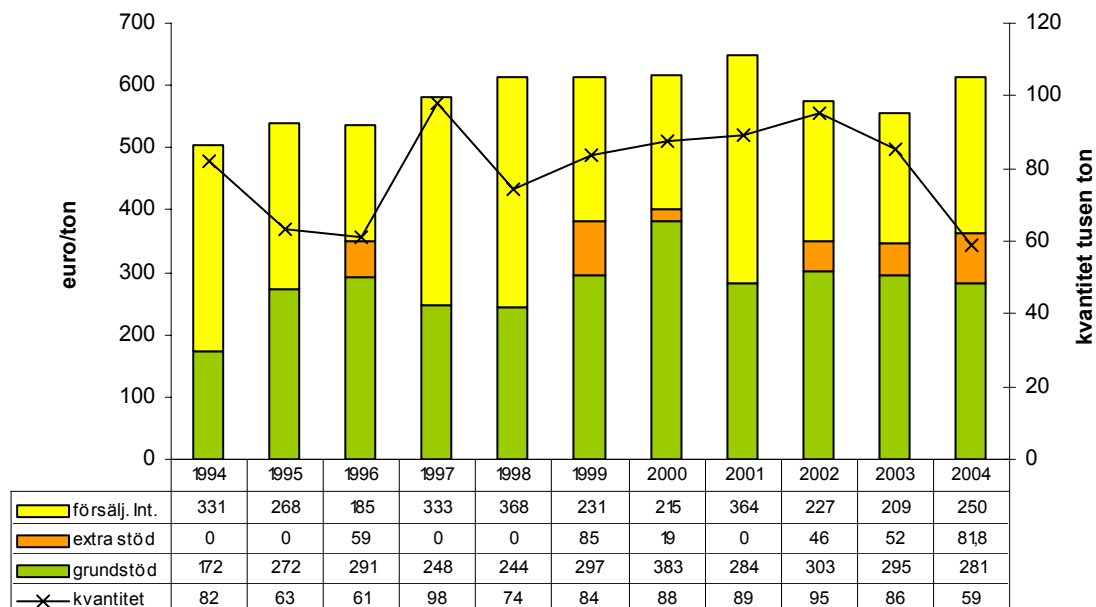
Figur 152. Försäljningsintäkter, EU-stöd samt saluförd kvantitet bananer odlade i Spanien mellan 1997 och 2004. Income from sales, EU compensation aid and marketed quantity of bananas grown in Spain 1997 to 2004 (källa/source: EU-Commission).

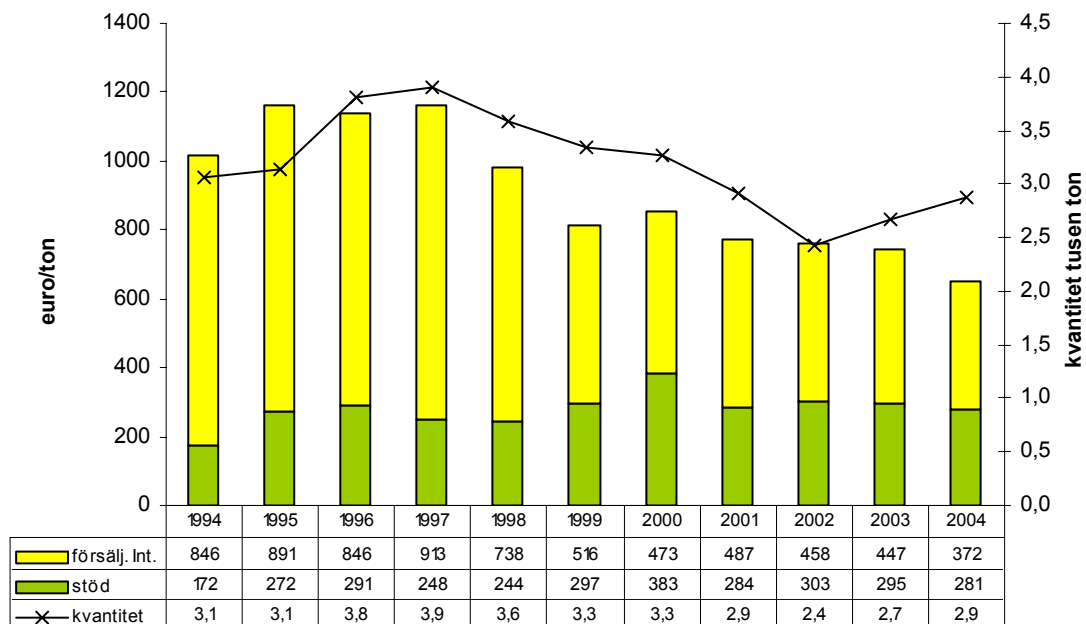
Figur 153. Försäljningsintäkter, EU-stöd samt saluförd kvantitet bananer odlade i Portugal (Azorerna, Madeira och Algarve) mellan 1997 och 2004. Income from sales, EU compensation aid and marketed quantity of bananas grown in Portugal (Azores, Madeira and Algarve) 1997 to 2004 (källa/source: EC-Commission).

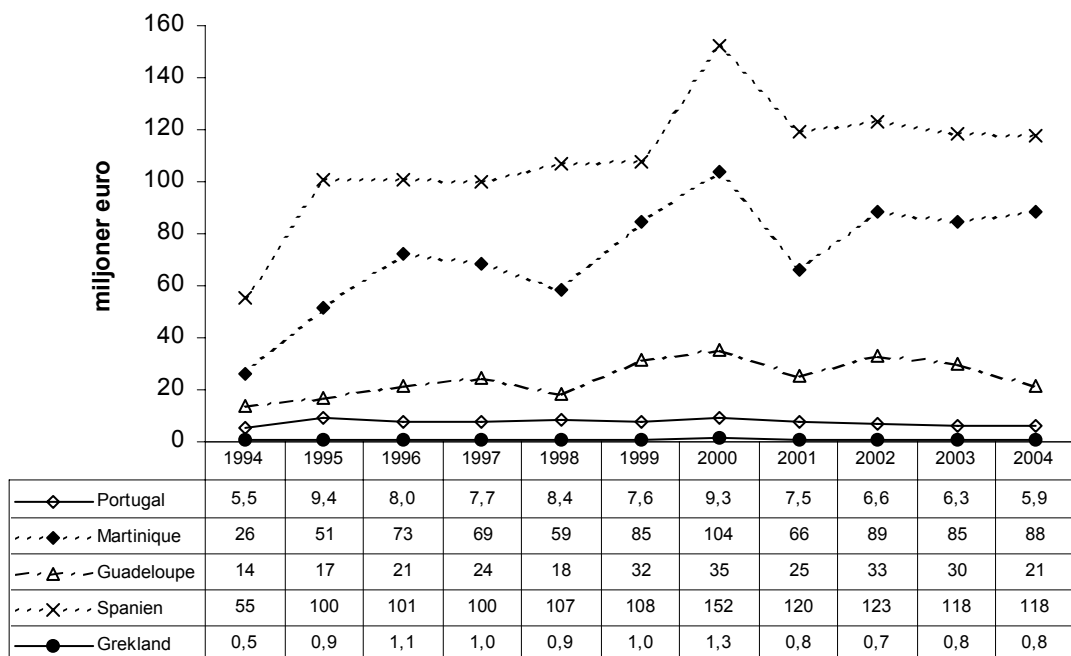
Figur 154. Försäljningsintäkter, EU-stöd samt saluförd kvantitet bananer odlade i Martinique (Frankrike) mellan 1997 och 2004. Income from sales, EU compensation aid and marketed quantity of bananas grown in Martinique (France) 1997 to 2004 (källa/source: EU-Commission).

Figur 155. Försäljningsintäkter, EU-stöd samt saluförd kvantitet bananer odlade i Guadeloupe (Frankrike) mellan 1997 och 2004. Income from sales, EU compensation aid and marketed quantity of bananas grown in Guadeloupe (France) 1997 to 2004 (källa/source: EU-Commission).

Figur 156. Försäljningsintäkter, EU-stöd samt saluförd kvantitet bananer odlade i Grekland mellan 1997 och 2004. Income from sales, EU compensation aid and marketed quantity of bananas grown in Greece 1997 to 2004 (källa source: EU-Commission).

Figur 157. Budgetkostnader för EU:s kompensationsstöd till bananer 1994 till 2004. Budget costs for EU compensation aid between 1994 and 2004 (källa/ source: EU-Commission).

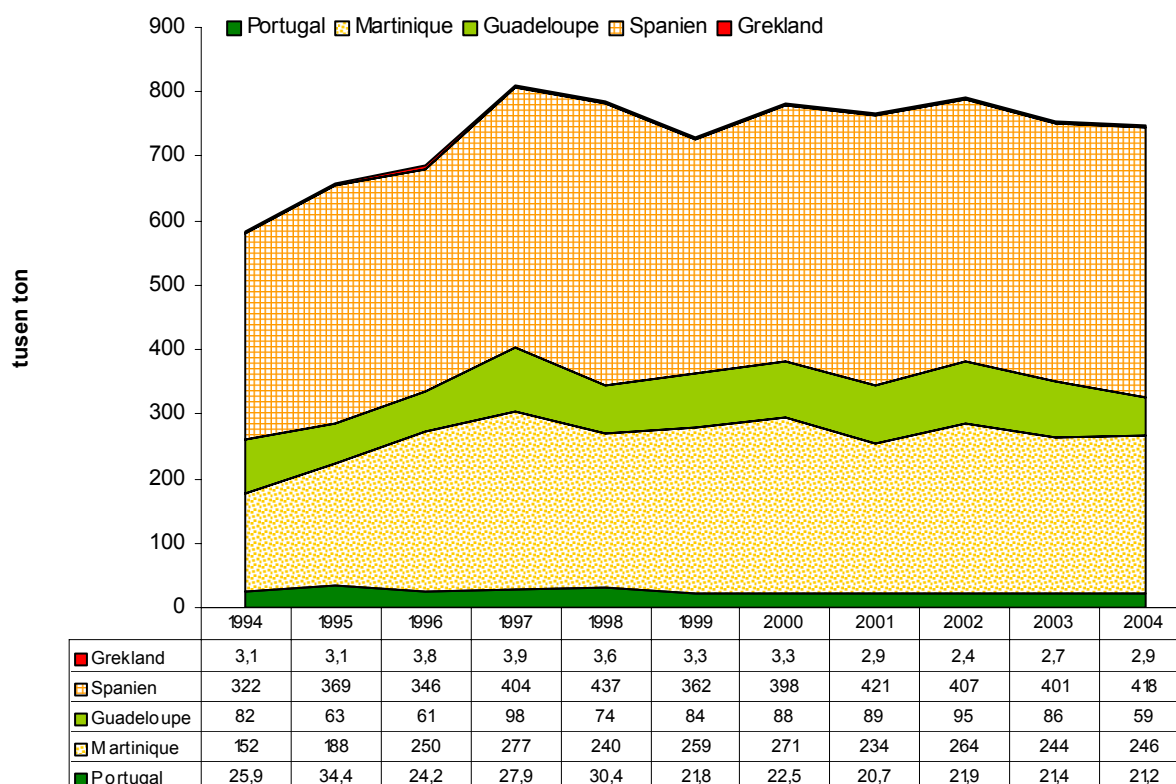
Nuvarande kompensationsstöd har en kvantitativ begränsning på 854 000 ton som dessutom är uppdelad på nationella kvantiteter (tabell 4). Det finns dock inget budgettak vilket medför att kostnaden, vid ett prisfall på bananer, kan skjuta kraftigt i höjden (figur 157). Detta inträffade år 2000 (jämför även figur 134 och figur 151) då bananpriserna var låga och kompensationsstödet steg från 232 miljoner € året innan till 302 miljoner € år 2000. Det kan noteras att i det förslag till nytt stöd för EU-bananer som lagts fram av producentländerna används år 2000 som basår för framtida stödutbetalningar.

Tabell 4. Maximal kvantitet som berättigar till EU:s kompensationsstöd, ton. Maximal quantity that can receive EU compensatory aid, tonnes.

Område	Maximal kvantitet, ton	Utnyttjandegrad (2002-2004), %
Kanarieöarna (Spanien)	420 000	97
Guadeloupe (Frankrike)	150 000	53
Martinique (Frankrike)	219 000	115
		(eg.100 %)
Madeira, Azorerna och Algarve (Portugal)	50 000	44
Kreta och Lakonien (Grekland)	15 000	20

Källa: EG 404/93

10.2.2.2. Odlingens omfattning och stödutfall.

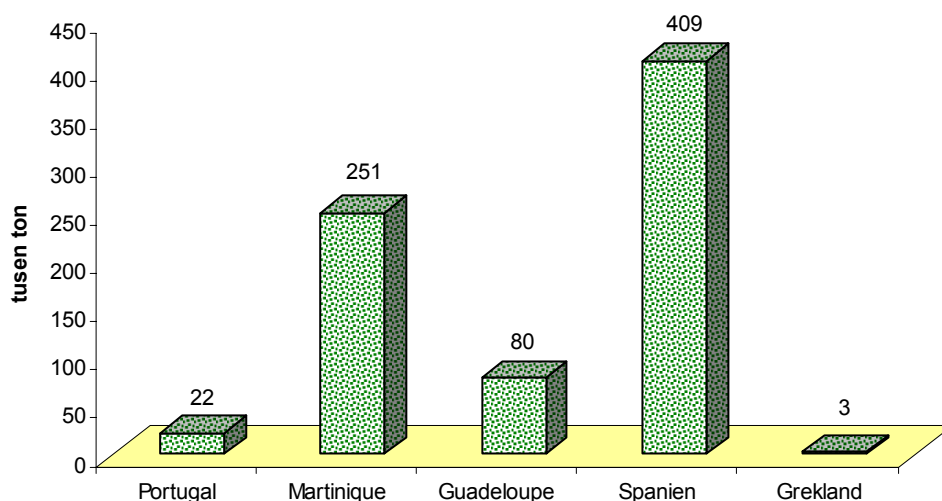
Figur 158. Bananproduktionen i EU mellan 1994 och 2004. EU banana production between 1994 and 2004 (källa/source: EU-Commission).

Under de första åren efter att det gemensamma regelverket för bananer börjat tillämpas, inklusive utbetalning av kompensationsstödet, ökade bananproduktionen i EU. Ökningen begränsades dock till Martinique och Kanarieöarna, medan produktionen i övriga regioner låg stilla. Produktionen på Martinique ligger sedan 1996 på maximalt stödberättigande kvantitet och produktionen på Kanarieöarna likaså sedan 1998.

Den totala produktionen ligger idag på cirka 750 000 ton vilket är cirka 90 % av den produktion som maximalt kan ges EU-stöd. Utnyttjandegraden varierar dock kraftigt. Medan Spanien och Martinique i stort sett utnyttjar hela den tilldelade kvantiteten så utnyttjar Guadeloupe och Portugal bara cirka 50 % och Grekland cirka 20 %.

En intressant faktor är att förutom en produktion på cirka 225 ton i Algarveregionen (PT) sker all bananodling inom EU på öar (varav två ligger i Karibien). Odlingarna är sålunda belägna inom mycket väl avgränsade regioner vilka alla har en begränsad yta.

Produktionens betydelse för respektive region framgår naturligtvis inte minst av produktionens storlek. Kanarieöarna har den högsta produktionen med ett genomsnitt på 409 000 ton under perioden 2002 till 2004 och här har produktionen också stigit under perioden, från 320 000 ton 1995 till dagens 420 000 ton.

Figur 159. Medelproduktion i respektive region för perioden 2002 till 2004. Average production in each region for the period 2002 to 2004 (källa/source: EU-commission).

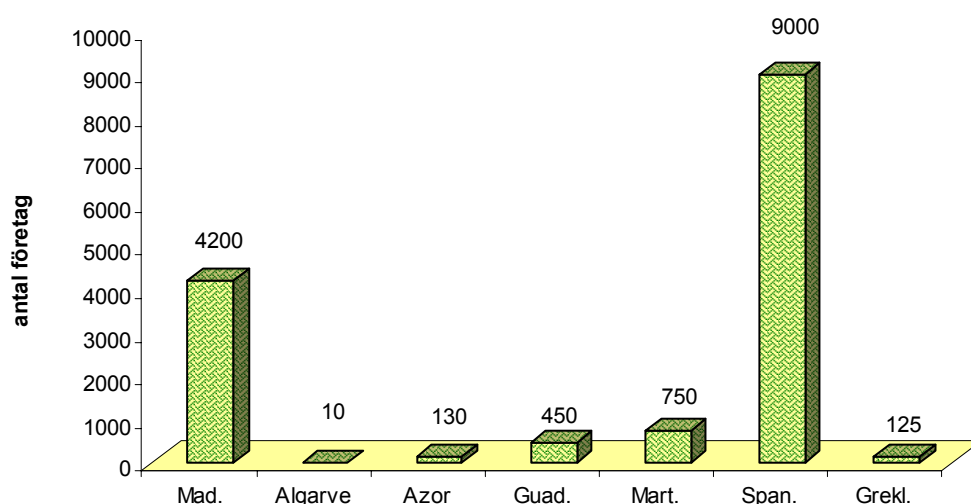
Störst ekonomisk betydelse har bananproduktionen dock på Guadeloupe och Martinique. På Martinique svarar den för 50 % av värdet av jordbruksproduktionen och på Guadeloupe 26 %. Här har produktionen i genomsnitt uppgått till 251 000 respektive 80 000 ton per år de senaste tre åren.

I Portugal odlas bananer främst på Madeira (95 %) där produktionen uppgår till 22 000 ton. I dagsläget är produktionen minskande. Produktionen i Algarve uppgår till ett par hundra ton och på Azorerna till cirka 1000 ton per år.

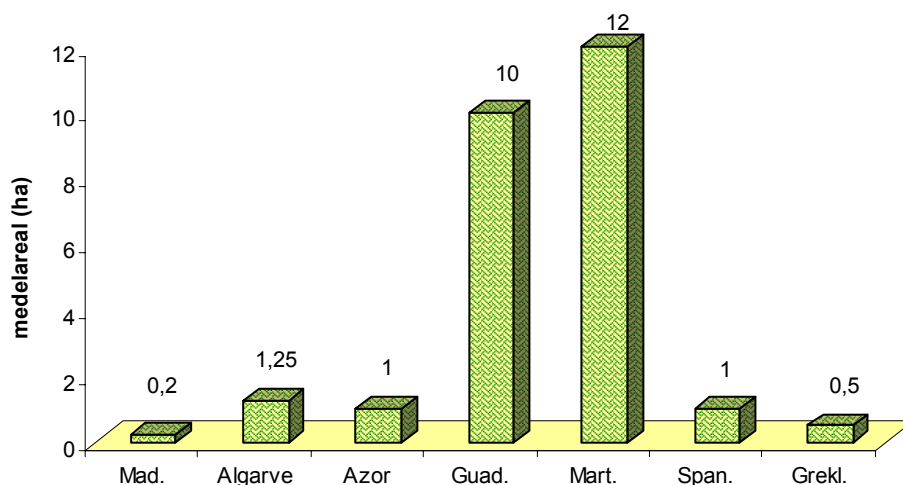
Produktionen i Grekland är lokaliserad till Kreta där den uppgår till cirka 3 000 ton per år.

Bananproduktionens och företagens storlek, samt avkastning, sysselsättning och stödutfall i respektive region framgår av figur 160 – 165.

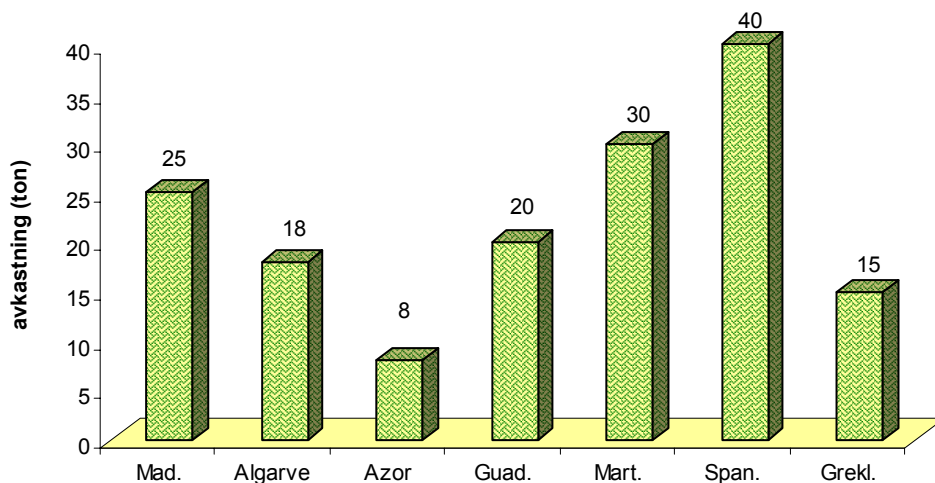
Det finansiella utfallet av odlingarna varierar kraftigt eftersom avkastningen skiljer sig kraftigt åt i olika regioner. På Kanarieöarna där avkastningen ligger på 40-45 ton/ha (olika källor) uppgick stödet 2004 till 11 240 €/ha. Här utgör stödet 44 % av intäkterna och den totala intäktsnivån ligger på 28 000 euro/ha.

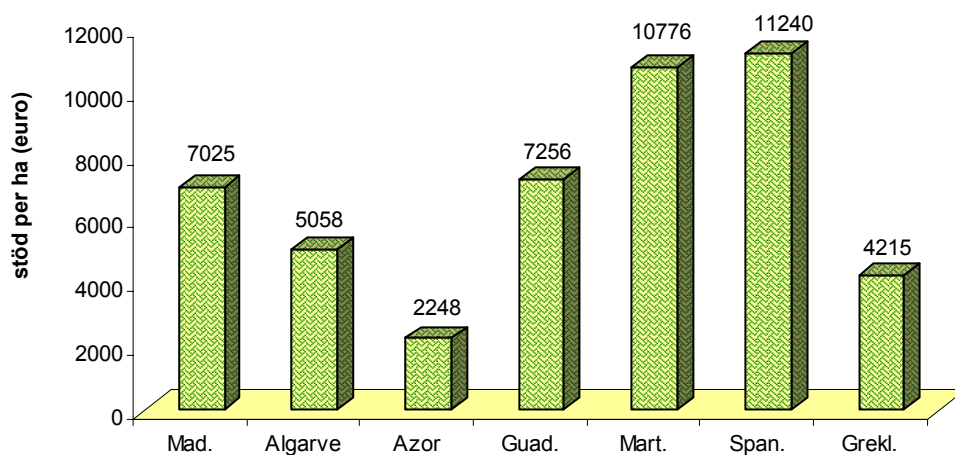
Figur 160. Antal bananföretag i respektive EU-region. Number of banana producers in each region (källa/source: Communication, producing countries).

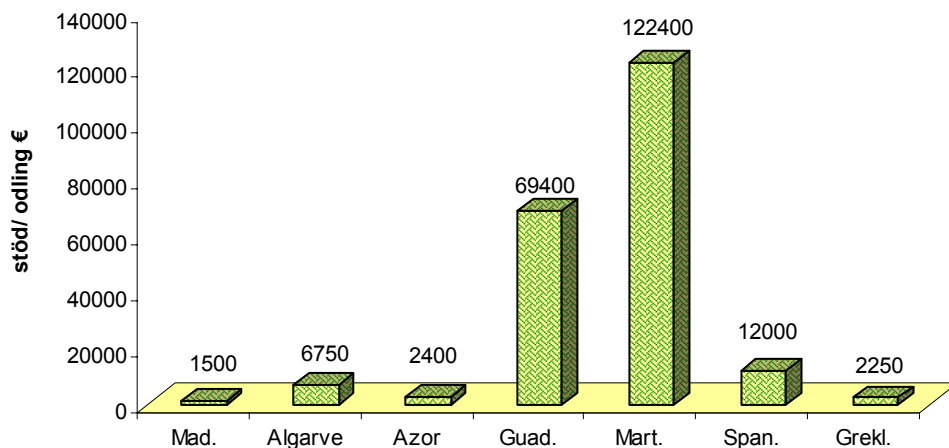
Figur 161. Bananföretagens medelareal i respektive EU-region. Average production area per company (källa/source: Communication, producing countries).

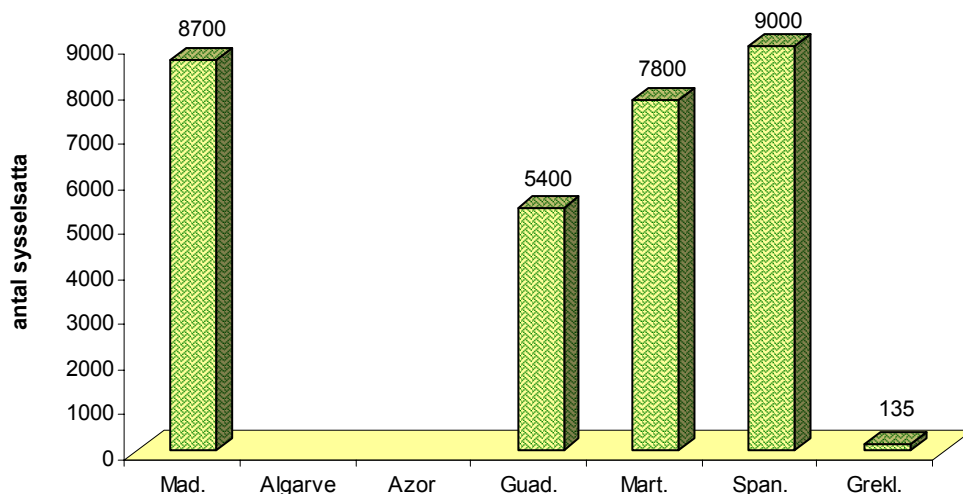
Figur 162. Skördeutfallet i ton per ha i respektive EU-region. Average yield (ton per hectare) in each region (källa/source: Communication, producing countries).

Figur 163. Stödutfall per hektar (stödnivå 2004 x avkastning) i respektive EU-region. Aid level per hectare (aid x yield) in each region.

Figur 164. Stödutfall per odling (stödnivå x avkastning x medelareal) i respektive region. Aid per average company in each region (aid x yield x average size).

Figur 165. Antal sysselsatta inom banannäringen i respektive region. Number of employees in the banana sector in each region (källa/source: Communication, producing countries).

Efter Kanarieöarna är det de två franska utomeuropeiska departementen Guadeloupe och Martinique som har den största bananproduktionen i EU. På Martinique har bananproduktionen ökat efter att kompensationsstödet infördes 1994. Det är en betydande ökning från 150 000 ton 1994 till dagens 250 000 ton, en ökning med 65 %. Här utgör inkomster från bananproduktionen 50 % av de totala jordbruksinkomsterna. På Guadeloupe där bananproduktionen svarar för 26 % av jordbrukssektorns inkomster har produktionen stått stilla och endast 50 % av den totala stödberättigande kvantiteten utnyttjas.

Azorerna är den region i EU som har det lägsta finansiella utfallet vid produktion av bananer. Öarna ligger betydligt längre norrut än Kanarieöarna vilket avspeglas i avkastningen som ligger på 8 ton/ha. Detta ger en stödnivå på 2 400 euro/ha. Stödet utgör exakt 50 % av intäkterna vilket ger en total intäktsnivå på 4 800 euro/ha. Det finns inga specifika siffror för Azorerna men i Portugal som helhet utnyttjas endast 43 % av den stödberättigande kvantiteten och produktionen har en sjunkande trend i hela Portugal.

Vid sidan av Kanarieöarna är Madeira den enda region med någon större produktion av bananer. Madeira ligger mellan Azorerna och Kanarieöarna (närmast Teneriffa) och avkastningen ligger också mellan dessa två områdens avkastningsnivåer med 25 ton per ha. Detta ger ett stödutfall på 8 500 euro/ha eller 69 % av nivån på Kanarieöarna.

10.3 Synpunkter på marknadsordningens effekter

10.3.1. AVS-ländernas situation

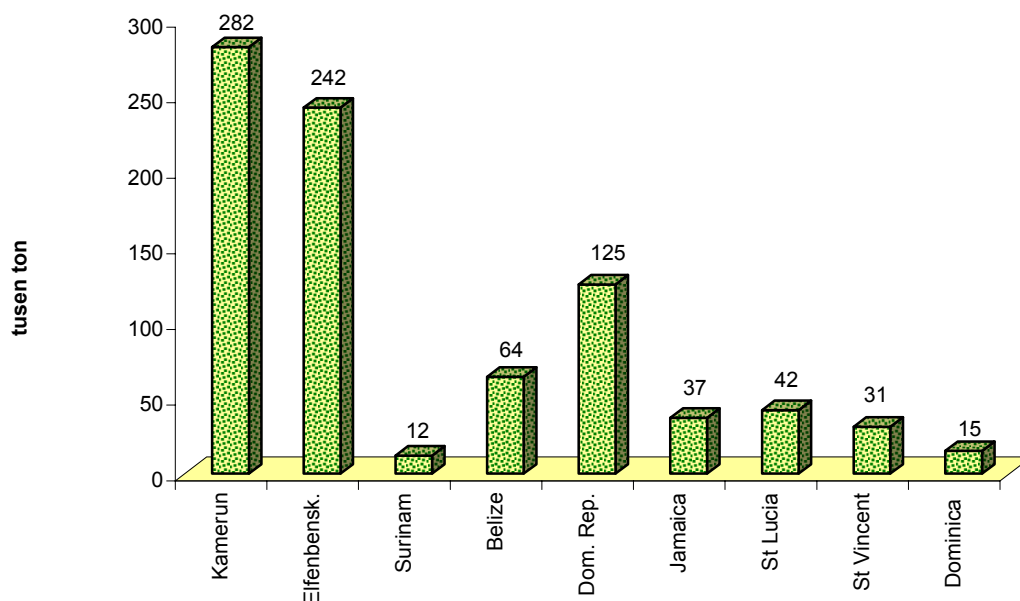
AVS-ländernas konkurrenskraft har haft en central roll i de diskussioner som förts om EU:s regler för bananimporten. Orsaken är Storbritanniens och Frankrikes band till sina forna kolonier och därigenom också deras ansvar gentemot dessa. AVS-länderna är dock sinsemellan mycket olika.

De afrikanska länderna och tidigare franska kolonierna, Elfenbenskusten och Kamerun, har en bananproduktion som inte är helt olik den latinamerikanska. Odlingsenheterna är stora och

rationella och avkastningen är hög. Här har också flera av de multinationella företagen etablerat sig. Bananproduktionen i dessa två länder har en konkurrenskraft som troligen inte ligger långt från den i de latinamerikanska länderna. Genomsnittliga exportkvantiteter 2002-2004 för de bananproducerande AVS-länderna framgår av figur 166.

Tabell 5. De tretton AVS-länder som exporterar bananer fördelade på regioner. Länder med kursiv stil har en exportkvantitet under 1000 ton/ år. The thirteen banana exporting ACP-countries. Countries in italics have an export quantity below 1000 tons per year.

Syd- och Mellanamerika	Karibien	Afrika
Surinam	Jamaica	Elfenbenskusten
Belize	St Lucia	Kamerun
	St Vincent	<i>Somalia</i>
	Dominica	<i>Kap Verde</i>
	<i>Grenada</i>	<i>Madagaskar</i>
	Dominikanska Republiken	

Figur 166. Genomsnittliga exportkvantiteter av bananer 2002-2004 för bananproducerande AVS-länder. Average banana export quantities for banana producing export countries 2002-2004 (källa/source: FAO).

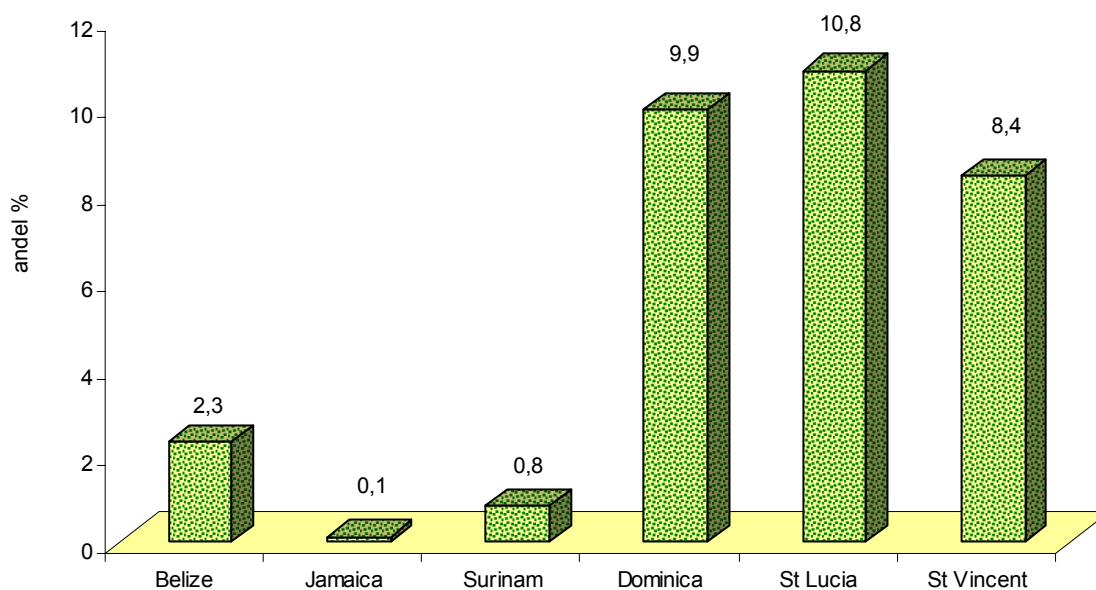
I Karibien ligger främst tidigare brittiska kolonier. Bananproduktionen återfinns här till stor del på tämligen bergiga öar, dvs. i ett landskap med en topografi som inte möjliggör rationella odlingar. Istället är odlingsenheterna ofta små och familjeägda och avkastningen är låg. Detta ger höga produktionskostnader. Enligt det brittiska konsultföretaget NERA (2004) reflekterar exportpriser (f.o.b.) produktionskostnaderna. Figur 167 visar exportpriser (f.o.b.) för AVS-

länderna samt, som jämförelse, för de viktigaste exportländerna utanför AVS-gruppen. Förutom produktionskostnader har dock även faktorer som logistik och kvalitet betydelse för konkurrenskraften.

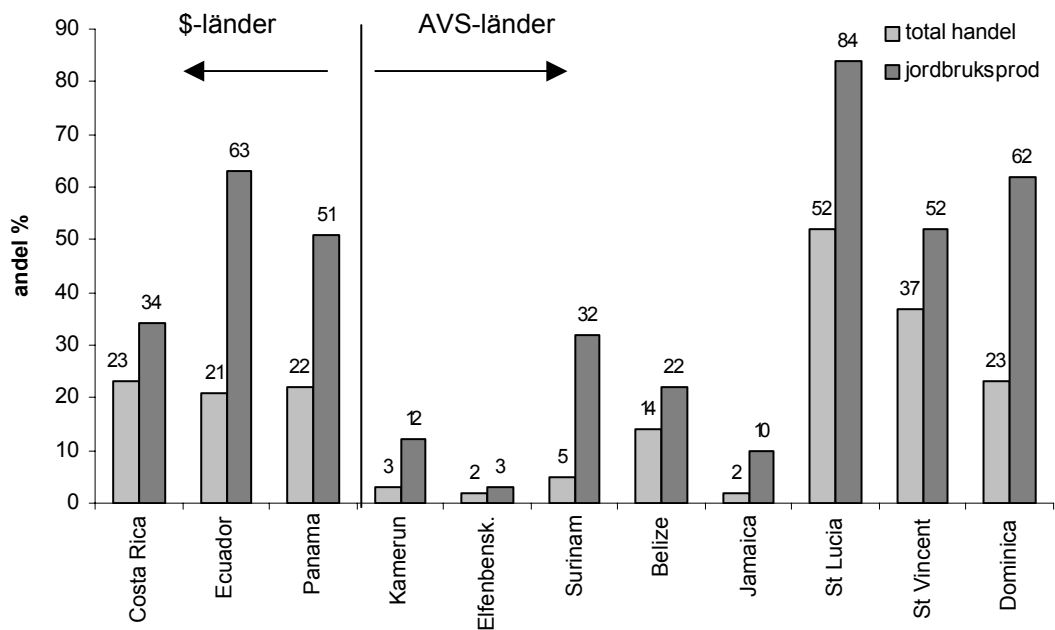
Av figur 127 i avsnitt 7 framgår att exportpriserna för bananer från AVS-länderna i Afrika, dvs. Kamerun och Elfenbenskusten, samt från Dominikanska republiken, ligger någorlunda i nivå med exportpriserna för ”dollarbananer”. Exportpriserna för bananer från övriga AVS-länder ligger däremot 200-300 \$/ton högre än för ”dollarbananer”. Figuren visar sålunda att det framför allt är Belize, Jamaica, St Lucia, St Vincent och Dominica som har problem med konkurrenskraften. Surinam är inte medtaget i prismaterialet eftersom tillförlitligt underlag saknas.

I sammanhanget är bananodlingens betydelse för respektive land också en viktig faktor. Figur 167 visar hur stor del av den arbetsföra befolkningen i de sex aktuella länderna som 1999 var sysselsatta med produktion av bananer. Av figuren framgår att i Belize, Jamaica och Surinam är endast en liten del av befolkningen sysselsatt inom bananindustrin medan siffran för Windwardöarna (St Lucia, Dominica och St Vincent) ligger betydligt högre.

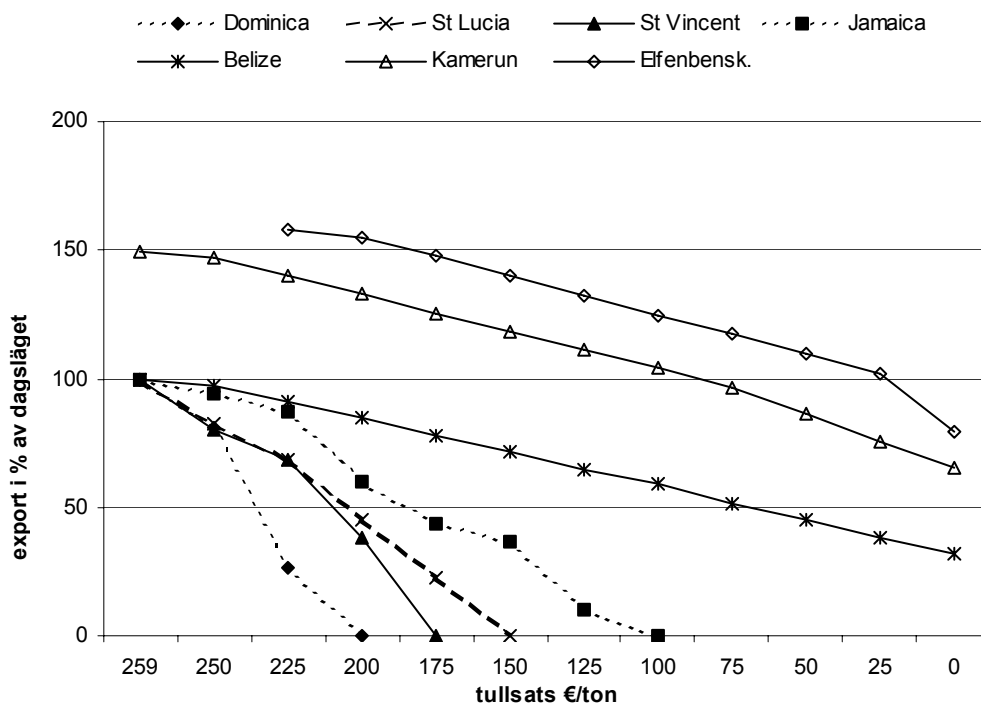
Det är naturligtvis också viktigt att beakta bananindustrins betydelse för ländernas ekonomi och här är andelen sysselsatta inom näringen en indikator. Av figur 167 framgår att bananexporten har mycket stor betydelse för sysselsättningen på alla tre Windwardöarna, att den har betydligt mer begränsad betydelse för Jamaica medan Belize och Surinam intar en mellanställning.

Figur 167. Andel av den arbetsföra befolkningen som 1999 arbetade inom bananproduktionen. Share of the working force that in 1999 worked in the banana industry (källa/source: NERA).

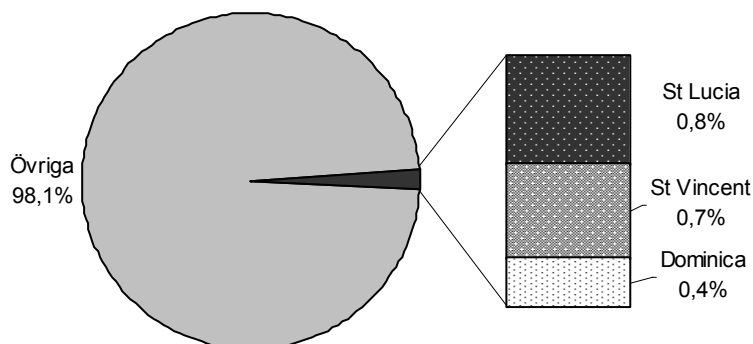
Figur 168. Bananexportens andel av total export respektive av export av jordbruksprodukter, medelvärde 1998-2000. The share of banana exports in total export incomes and in agricultural export incomes, average 1998 – 2000 (källa/source: UNCTAD, 2003).

Figur 170. Uppskattning av effekten av olika tullsatser i EU på exporten från AVS-länderna. Estimated effect of different EU tariff levels on export from the ACP countries (källa/source: NERA, 2004).

NERA consulting i Storbritannien har uppskattat hur olika tullnivåer vid import till EU skulle komma att inverka på exportproduktionen i de olika AVS-länderna. Tyvärr fattas Surinam vilket kan bero på bristande statistiskt underlag. Resultatet av deras beräkningar visas i figur 169. Enligt deras uppskattningar skulle exportproduktionen vid en tullsats på 75 €/ton helt upphöra på Windwardöarna och Jamaica och reduceras till cirka hälften i Belize. Av figuren framgår även att produktionen vid denna tullsats skulle förbli i stort sett oförändrad i Kamerun och på Elfenbenskusten.

Sammanfattar man AVS-ländernas situation så har exportproduktionen av bananer i Afrika god konkurrenskraft samtidigt som dess betydelse för ländernas totala exportinkomster är begränsad (2-3 %). Konkurrenskraften för bananer från Dominikanska Republiken kan jämföras med de från Afrika. För övriga AVS-länder i Karibien är situationen dystrare. Exportpriserna för bananer från dessa länder ligger 200 – 300 \$/ton högre än exportpriser för dollarbananer. I Surinam och på Jamaica är dock endast en liten del av den totala arbetskraften sysselsatt inom bananproduktionen (0,8 % resp. 0,1 %) och bananer svarar bara för en begränsad del av de ländernas totala exportinkomster. På Windwardöarna sysselsätter bananproduktionen cirka 10 % av den arbetsföra befolkningen och bananexporten svarar för mellan en fjärdedel och hälften av ländernas totala exportinkomster. Dessa tre länder, Dominica, St Vincent och St Lucia, som tillsammans producerar cirka 90 000 ton bananer har därför en mycket svår sits. Deras bananproduktion har låg konkurrenskraft samtidigt som de är starkt ekonomiskt beroende av exporten. Windwardöarnas betydelse för EU:s bananmarknad är idag mycket liten, de svarar för mindre än 2 % av EU:s försörjning med bananer.

Figur 170. Windwardöarnas andel av EU:s totala konsumtion av bananer. The share of the Windward islands in the EU:s total supply of bananas.

Windwardöarnas problem är dock inte ett nytt problem som uppkommit efter införandet av den gemensamma marknadsordningen. Redan i slutet på 1960-talet och början på 1970-talet sjönk exporten från Karibien kraftigt på grund av låg kvalitet på bananerna och höga produktionskostnader som ledde till bristande lönsamhet.

Under de första åren med EU:s gemensamma marknadsordning för bananer tilldelades varje AVS-land en nationell kvantitet som kunde exporteras tullfritt till EU. De nationella kvantiteterna försvann dock 1999 efter att ha fällt av WTO. Men, redan under de år då

exporten var skyddad sjönk den kraftigt från Windwardöarna. Under perioden 1993 till 1998 halverades exporten från St Lucia från drygt 100 000 ton till 54 000 ton, exporten från St Vincent minskade från 64 000 ton till 41 000 ton och exporten från Dominica från 57 000 ton till 31 000 ton. Denna minskning har varit ännu kraftigare efter att den nationella fördelningen av AVS-kvoten tagits bort och den karibiska produktionen inom denna kvot tvingats konkurrera med den afrikanska AVS-produktionen.

Storbritannien hade en mycket aktiv roll i den utveckling av exportproduktionen som ägde rum på Windwardöarna i slutet av 1950-talet. Storbritanniens roll var här helt annorlunda än vid utvecklingen av produktionen på Jamaica. På Jamaica drevs utvecklingen fram av rent kommersiella intressen, även om Storbritanniens brist på utländsk valuta efter kriget medförde en guldålder för den jamaicanska produktionen. Storbritanniens ansvar i utvecklingen av produktionen på Windwardöarna i kombination med det faktum att exportproduktionen har mycket större ekonomisk betydelse för dessa öar än för Jamaica förklarar Storbritanniens starka engagemang för just Windwardöarna.

10.3.2. Kvotränta

Genom att begränsa den kvantitet som får importeras med låg tull höjs priset på bananer. Den extra prishöjningen, kvoträntan, tillfaller den som ges rätten att importera bananerna. Av denna importrätt gav EU från 2001 hela 83 % till de så kallade primärimportörerna. Primärimportörer är de företag som köper upp bananerna i ursprungslandet. Denna överenskommelse träffades med USA, för att få ett slut på den WTO-tvist som då pågick. Detta var för USA en positiv lösning eftersom amerikanska företag därigenom fick tillgång till en stor del av importlicenserna. Dessa företag svarade 2003 för 44 % av EU:s importkvantitet.

Importen till EU 15 uppgick 2003 till:

Kvot A (bunden kvot \$-bananer)	2,2	miljoner ton
Kvot B (autonom kvot \$-bananer)	0,453	miljoner ton
<u>Kvot C (AVS-import)</u>	<u>0,75</u>	<u>miljoner ton</u>
Totalt	3,4	miljoner ton

Kvoträntan uppskattades under perioden 2001-2005 ligga mellan 150 och 200 euro per ton för dollarbananer och cirka 20 % lägre för AVS-bananer. Nivåerna 140 respektive 190 euro/ton i tabellen nedan är vägda medelvärden för såväl dollarbananer som AVS-importen av bananer.

Den totala kvoträntan uppgick 2003 sålunda till mellan 476 och 646 miljoner euro. Efter utvidgningen 2004 ökade importkvantiteten med 0,46 miljoner ton och den totala kvoträntan steg därför till mellan 540 och 733 miljoner euro. Detta är kvoträntan i importledet. Priserna beräknas öka med en faktor på 2,5 mellan importledet och butik. Kvoträntan innebär därför en merkostnad för konsumenterna på 1,1 – 1,6 miljarder euro (2003) och inom det utökade EU (EU 25) med 1,4 – 1,8 miljarder euro. För konsumenternas del har detta inneburit en merkostnad i butik på mellan 3 och 4 kronor per kg.

Tabell 6. Uppskattning av kvottränta i EU 15 för 2003 och för EU 25. Siffrorna avser hur stor del av kvotträntan som tillfallit respektive företag och de tre amerikanska företagen totalt i EU 15 samt en beräkning av den totala kvotträntan i EU 25. Estimated quota rent in EU 15 during 2003 and for EU 25. The figures relate to respective company and the American companies in total in EU 15 and to a total estimated value for EU 25.

	Chiquita	Dole	Del Monte	Amer. företag totalt	Fyffes (IRL)	Övriga	Totalt EU 15	EU 25
Andel av EU:s import, %	21,5	13	9,5	44	20	36	100	
EU-import, Miljoner ton	0,73	0,44	0,32	1,50	0,68	1,22	3,40	3,86
Kvottränta (140 €/t) miljoner €	102	62	45	209	95	171	476	540
Kvottränta (190€/t) miljoner €	139	84	61	284	129	233	646	733

Begränsningen av EU:s import har sålunda höjt priset på bananer vilket belastat konsumenterna. Tullkvotens värde har i stor utsträckning tillfallit de stora bananföretagen. Detta är en del av förklaringen till varför importföretag som tidigare varit tuffa kritikern av EU:s importregim, under 2005 agerat för att kvotregimen skulle bibehållas. Den andra förklaringen var att företag under senare år förlorat marknadsandelar men att de regeländringar som infördes 2001 återigen ökade deras marknadsandel.

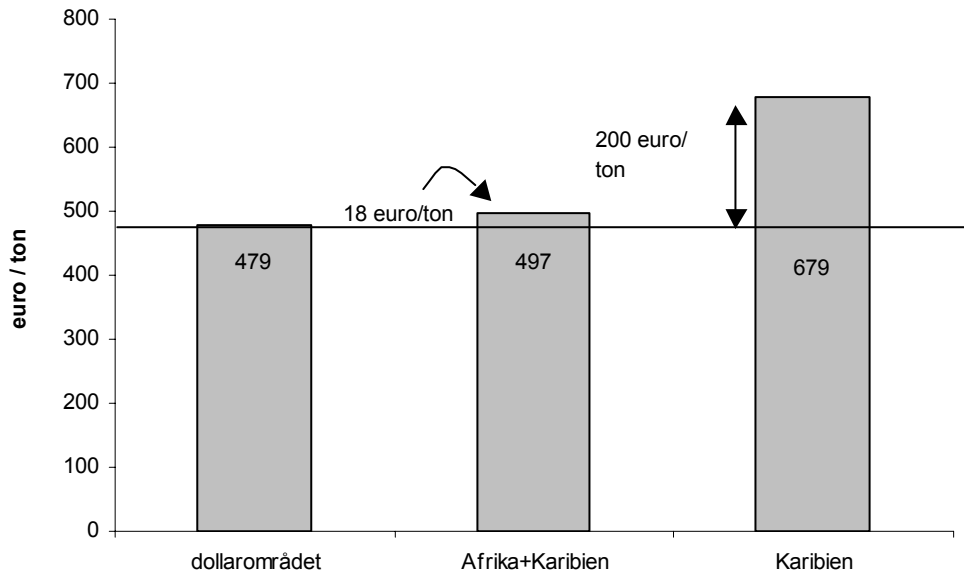
10.3.3. Importregimens effektivitet

EU:s importregler har diskuterats över hela världen och många argument har lagts fram. Ett argument som lagts fram från flera håll är att EU har valt ett mycket ineffektivt sätt att skydda AVS-bananer och den egna produktionen. Detta har framförts av Brent Borell i flera "Banarama"-dokument, av Stefan Tangermann och Patrick Verissimo i en analys i *Agra Europe* 1999 samt av Sverige alltsedan sent 1990-tal och nu senast i ett memorandum till övriga medlemsstater i september 2004. Argumentationen som lagts fram bygger på att EU valt att belägga en mycket stor importkvantitet med tull för att skydda en begränsad produktion i ett område med höga produktionskostnader.

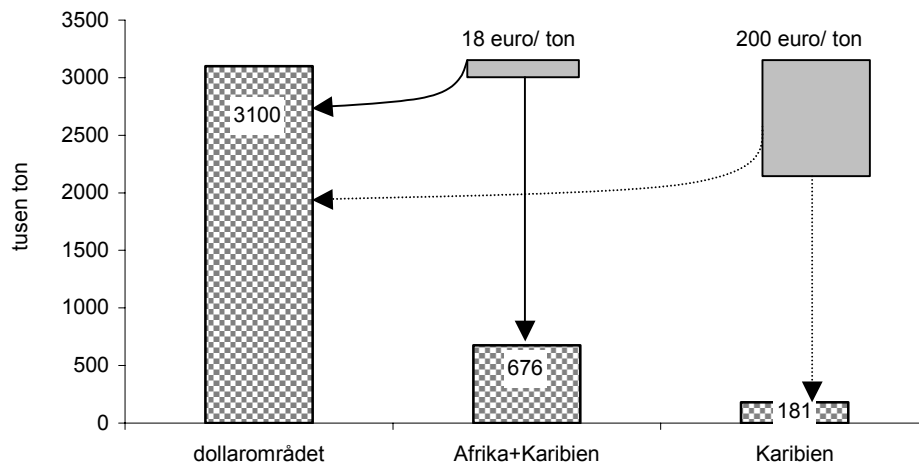
Följande figurer försöker beskriva teorin bakom argumentationen. De kostnader som anges avser de uppskattningar som gjorts i prisavsnittet och inkluderar uppskattningar av kostnader för frakt och lastning. Kostnaderna skall inte ses som exakta utan figurerna avser främst förklara teorin bakom diskussionerna.

Om man har två grupper av bananer som betingar olika pris, i vårt fall en grupp AVS-bananer som på grund av högre produktionskostnader kräver ett högre pris för att vara lönsamma, kommer de dyrare bananerna att ha en konkurrensnackdel. Konsumenterna kan naturligtvis vara beredda att betala ett högre pris för dessa bananer om de håller en bättre kvalitet eller om det rör sig om någon form av nischproduktion som t.ex. ekologisk produktion eller Fair Trade bananer. Om några sådana skillnader inte finns så kommer det att bli svårt att sälja de dyrare bananerna. Vill man göra det möjligt att sälja de dyrare bananerna, i detta fall på grund av åtaganden gentemot före detta kolonier, finns det två olika metoder för att korrigera prisskill-

naden. I det ena fallet gör man de billigare bananerna dyrare, t.ex. genom att belägga dem med en tull. I det andra fallet gör man de dyrare bananerna billigare genom att ge ett direkt stöd som kan minska de högre produktionskostnaderna, alternativt fungera som en subvention.

Figur 172. Uppskattad kostnadsskillnad mellan AVS-bananer och dollarbananer. Estimated difference in cost between ACP bananas and dollar bananas.

Figur 172. EU:s import av AVS-bananer och dollarbananer i relation till kostnadsskillnaden. EU imports of ACP bananas and dollar bananas in relation to difference in cost.

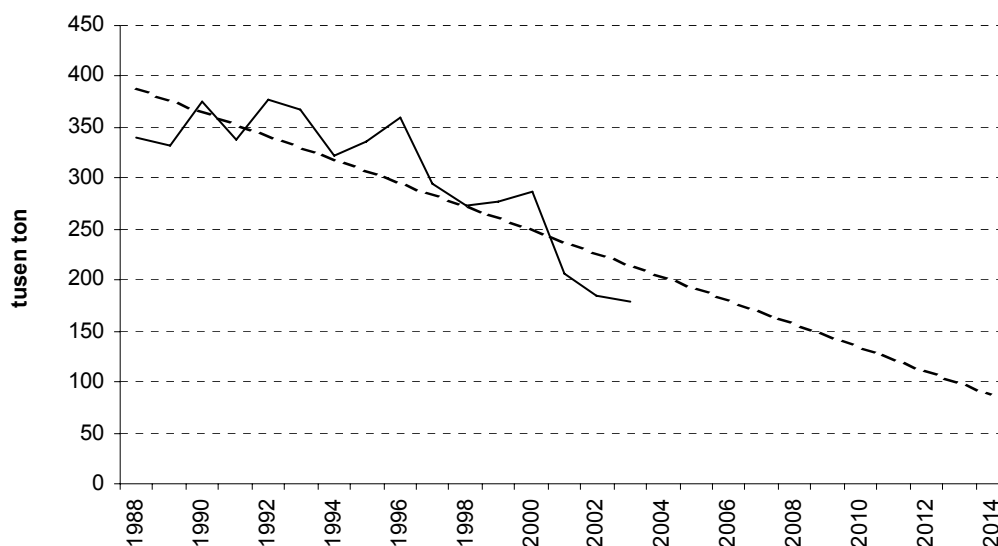
Ett utifrån exportkvantiteter viktat kostnadsvärde för hela AVS-gruppen ger en kostnad på 497 €/ton (se figur 128 för kostnadsnivån) medan motsvarande värde för de stora dollarexportörerna ger ett värde på 479 €/ton. I detta fall blir skillnaden så liten att det kan ifrågasättas om någon tull egentligen behövs. Men, om det teoretiska resonemanget tillämpas så skulle en tull på 18 €/ton medföra att priset på dollarbananer och AVS-bananer stannar på samma nivå.

Med en import på 3,1 miljoner ton (EU:s import av dollarbananer) uppgår den ökade kostnaden i importledet till 3,1 miljoner ton x 18 € dvs. 56 miljoner €. Priserna ökar sedan med en faktor på 2,5 mellan importledet och butik vilket gör att kostnaden för konsumenterna blir 140 miljoner €. Skulle den andra utjämningsmetoden tillämpas ges 18 €/ton i stöd för AVS-bananerna. Kostnaden uppgår då till 0,75 miljoner ton (EU:s import av AVS-bananer) x 18 €/ton. Kostnaden hamnar då på 13,5 miljoner €.

Väljer man att helt fokusera skyddet på det område som inte är konkurrenskraftigt, dvs. Karibien, ger ett viktat kostnadsvärde för enbart Karibien en prisskillnad gentemot dollarbananer med 200 €/ton. Tillämpar man den första metoden, dvs. att göra de billigare bananerna dyrare, blir den totala kostnaden i importledet 3,1 miljoner ton x 200 €/ton dvs. 620 miljoner € och i butiksledet 1,5 miljarder €. Väljer man att stödja denna grupp direkt uppgår kostnaden till 181 000 ton x 200 € dvs. 36 miljoner €. I detta fall ligger kostnaden för det första alternativet mer än 40 gånger högre än för det andra alternativet.

Figuren nedan visar EU:s import av bananer från Karibien med en trendlinje inlagd. Importen minskar stadigt och en fråga i sammanhanget blir vid vilken exportkvantitet det inte längre är rimligt att skydda en liten exportkvantitet genom att belägga en stor importkvantitet med tull.

Man måste dock beakta att i det existerande multilaterala regelverket är AVS-länderna en gemensam grupp och de preferenser som EU har tillåtit ge till dessa har avsett AVS-länderna som grupp. Detta regelverk förutsätter därför att AVS-länderna behandlas som en grupp och att EU ger samma preferenser till alla länder inom gruppen. Regelverket tillåter inte att man gynnar olika handelspartners efter godtycke. Det är, som redan konstaterats, ingen lätt fråga att lösa.

Figur 173. EU:s import av karibiska bananer samt trendlinje. EU imports of Caribbean bananas and a trendline (källa/ source: COMEXT).

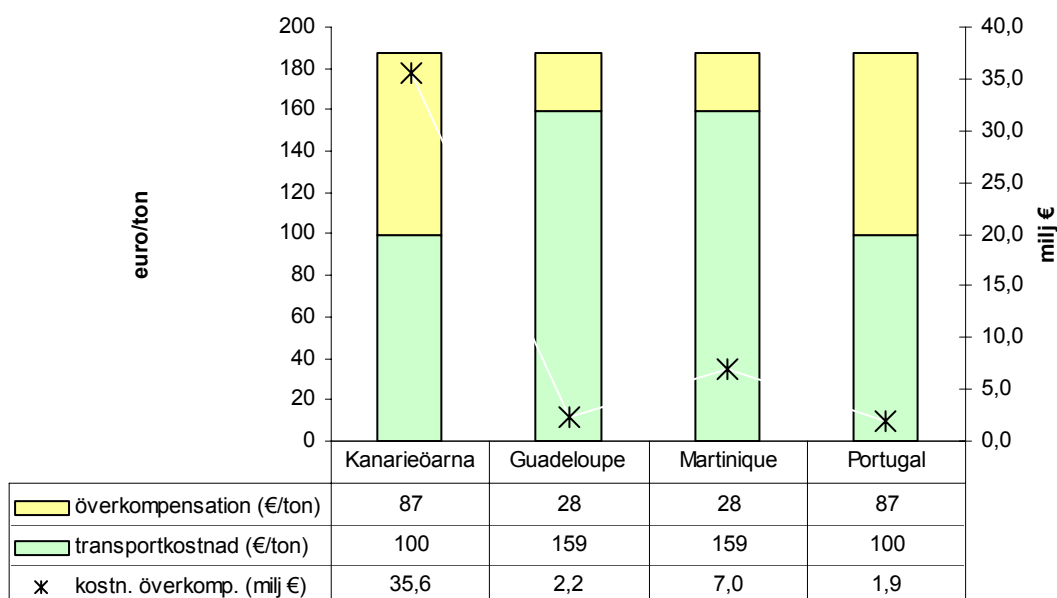
10.3.4. Kompensationsstödet utformning

Det produktionsstöd som ges till bananer benämns ”kompensationsstöd” på grund av sin utformning. Stödet ges som mellanskillnaden, kompensationen, mellan det genomsnittspris odlarna erhåller vid försäljning av bananerna och en fastställd referensinkomst.

I de förhandlingar som förs i WTO försöker man minska denna typ av stöd eftersom de anses vara produktionsdrivande. Odlarna ges ett högre stöd ju mer de producerar. Stödet gör också att odlarna fortsätter att producera den aktuella grödan även efter att marknadsmässiga skäl för detta egentligen försvunnit. Stödformen är sålunda dåligt marknadsorienterad. I WTO-arbetet klassas denna typ av stöd som gula, till skillnad från gröna stöd som inte anses ha någon produktionsdrivande effekt, till exempel frikopplade gårdsstöd.

Av avsnitt 9.3.2. framgår att stödnivån är extremt hög. Utfallet i stöd per hektar ligger på Kanarieöarna och Martinique, som tillsammans svarar för mer än 85 % av den producerade volymen, på cirka 11 000 €/hektar. Inget annat EU-stöd kommer upp i denna nivå. Stödet utgör dessutom 88 % av EU-bananernas produktionsvärde.

Varje år fastställs kompensationsnivån genom att man räknar ut ett årligt medelpris för sålda EU-banuner. Men, försäljningspriset ligger på olika nivåer i olika regioner. Under 2004 uppgick det genomsnittliga försäljningspriset på Kanarieöarna till 437 €/ton medan det på Martinique uppgick till 255 €/ton. Priset på Kanarieöarna låg sålunda 71 % högre än på Martinique. För EU fastställdes ett genomsnittligt pris på 359 €/ton och kompensationsstödet därmed till 281 €/ton. Odlarna på Kanarieöarna som sålt sina bananer för ett högre pris överkompenseras därmed med 77 €/ton, dvs. stödnivån blir 38 % högre än det borde ha varit enligt EU:s eget tänkesätt.

Figur 174. Reell transportkostnad för transport till det europeiska fastlandet samt överkompensation orsakad av den genomsnittligt tillämpade kompensationen på 187 €/ton. Real transport cost for transport to the EU mainland and overcompensation due to the used average compensation of 187 €/ton (källa/sorce: COGEA.2005 and EU-Commission figures).

Odlarna på Martinique (och även Guadeloupe) har dock erhållit ett lägre pris än det genomsnittliga och kan då tyckas underkompenserade. I detta fall går EU in med ett tilläggsstöd på 80 €/ton för att kompensera det lägre försäljningspriset.

Odlarna överkompenseras även för transportkostnaderna. Det medelpris som fastställs för att beräkna kompensationsstödet avser priset för packad produkt i odlingsregionen. Prisinsamlingen sker dock vid ankomst till EU:s fastland. För att korrigera för transportkostnaden dras därför en "genomsnittlig transportkostnad" av från det deklarerade priset. Den genomsnittliga transportkostnaden är fastställd till 187 €/ton oavsett ursprungsregion. I COGEA:s rapport från 2005 anges transportkostnaden till 100 €/ton för transport från Kanarieöarna till fastlandet och till 159 €/ton för bananer från Antillerna. Den kostnad som dras av är sålunda för hög vilket ger ett alltför lågt medelpris på bananerna och därigenom fastställs ett för högt kompensationsstöd.

Odlarna på Kanarieöarna överkompenseras sålunda såväl med avseende på genomsnittligt EU-pris som för sina transportkostnader. Tillsammans uppgår överkompensationen till 164 €/ton eller totalt 67 miljoner € per år för Kanarieöarna.

I likhet med andra producentländer så är det ekonomiska beroendet av bananproduktionen mycket olika i de olika medlemsländerna. Martinique är mycket starkt beroende av bananproduktion, den svarar för över 50 % av jordbruksproduktionens värde. Här är det inte lätt att hitta alternativa inkomstmöjligheter och regionens allmänna ekonomi är svag. Kanarieöarna och Madeira är däremot regioner med betydligt starkare ekonomi, inte minst genom turismen som blomstrar och här är det svårt att hitta arbetskraft till bananproduktionen. I många familjeföretag vill dessutom inte nästa generation fortsätta med bananproduktionen. Regionernas olika förutsättningar och ekonomi kommer att bli en del av de reformdiskussioner om framtida bananreglering i EU som kommer att föras under 2006.

11. Sammanfattning och synpunkter

Bananplantan är en tropisk ört. Den har sitt ursprung i tropikerna och odlas huvudsakligen i tropikerna vilket hänger samman med att dess optimala tillväxt ligger vid 27°C. Vid odlingen har man problem med flera svampsjukdomar vilket medför att i många områden är användningen av bekämpningsmedel hög.

Frukten tillhör gruppen klimakteriska frukter vilket innebär att den kan skördas omogen och sedan ”mognas fram” vid ankomst till destinationen. Bananerna har ändå en mycket begränsad hållbarhet och det bör inte förflyta mer än 30 dagar från skörd till konsumtion. Detta är också förklaringen till att handeln med bananer är så koncentrerad till ett fåtal företag och att det är företag med hög vertikal integration som dominerar handeln.

Bananplantan har sitt ursprung i de tropiska delarna av Asien och det är också Asien som har den största produktionen av bananer. Över hälften av världens produktion odlas i Asien och här finns också världens största producentland, nämligen Indien. I likhet med Brasilien och Kina som kommer på plats två och tre i produktionsstatistiken, tillfredsställer produktionen dock den inhemska efterfrågan. Exporten från länderna är begränsad.

Produktionen av bananer för export har på senare år ökat kraftigt. Under den senaste 15-årsperioden har den fördubblats. Detta beror på att det funnits förväntningar på en ökad efterfrågan i Östeuropa och Asien, förväntningar som inte till fullo uppfyllts. Inför införandet av en gemensam marknadsordning i EU fanns också förväntningar om att regelverket skulle bli liberalare än det senare skulle visa sig bli.

Stora exportländer återfinns framför allt i Latinamerika med Ecuador som i särklass främsta exportland. Av de riktigt stora exportländerna är det bara Filippinerna som ligger utanför Latinamerika. Det föreligger dock stora skillnader mellan exportländerna såväl med avseende på produktionens struktur, beroende av bananproduktion, produktionens konkurrenskraft, de stora bananföretagens närvaro liksom med avseende på ländernas allmänna ekonomiska situation.

Ecuador skiljer sig från andra länder i regionen i flera avseenden. Ett är att odlingen i stor utsträckning sker i små odlingar, ett annat att de multinationella företagens närvaro är betydligt mer begränsad här än i övriga länder. Men, när man framhåller Ecuador som ett framgångsrikt exportland, bör man beakta att landet har en mycket låg BNP per capita och ett lågt löneläge. Detta medför låga priser vilket är en förklaring till landets exportframgångar. Det bör dock framhållas att ett land, åtminstone hittills, har lyckats förena en förhållandevis god ekonomi och ett socialt skyddsnät med en ökande bananexport, nämligen Costa Rica. Genom landets politiska stabilitet erbjuder det leverantörerna en säkerhet som naturligtvis också har betydelse.

På importsidan har två handelsblock, EU och USA, ungefär lika stor del av den totala importkvantiteten, strax under 30 % vardera. Importen till bägge dessa block har dock legat tämligen stilla den senaste 10-årsperioden. De ökningar av världens totala importvolym som skett kan istället hänföras till andra regioner som Ryssland, Östeuropa, Ostasien samt Mellanöstern. Regionerna uppvisar skiftande exportmönster. Faktorer som påverkar ländernas och regionernas importmönster är traditionella handelsmönster och band till vissa länder, exportpriser samt geografien, dvs. närhet till ett visst exportland.

Det faktum att produktionen för export ökat kraftigt utan att förväntningarna på ökad efterfrågan uppfyllts helt har satt sina spår i priset på bananer. Priserna på världsmarknaden har under de senaste 15 åren legat i stort sett stilla vilket innebär att priserna reellt sett har fallit.

Enligt prisstatistik från FAO ökar i USA detaljistledets prispåslag medan grossisternas påslag ligger tämligen konstant. Om detta är en trend som kommer att föras vidare till övriga delar av världen återstår att se. I de två andra länder för vilka motsvarande statistik finns, Frankrike och Japan, har ökningstakten varit lika hög i bägge leden. Genomgående så är dock påslaget betydligt högre i ledet från grossist till butik än från import till grossist. Det finns dock en mycket stor spännvidd mellan olika länder när det gäller påslaget i detaljistledet, från 65 % i Tyskland till 269 % i Japan.

EU:s grossistpriser uppvisar en mycket regelbunden årlig variation. På våren, när utbudet av andra frukter är mindre, ligger grossistpriserna för bananer cirka 2 kr/kg högre än på hösten. Jämför man olika grupper av bananer så har dollarbananerna generellt sett legat på en högre prisnivå än EU-bananer och AVS-bananer. I samband med pristoppar jämnas dock skillnaderna ut. Detta indikerar att när det blir brist på bananer så betalas högsta pris för alla, oavsett ursprung.

I Sverige har konsumentprisindex för bananer stigit kraftigt de senaste 15 åren. Under 10-årsperioden 1994 till 2004 steg priset på bananer med 29 % vilket kan jämföras med 15 % för frukt generellt och 3,2 % för livsmedel som helhet.

Produktionen i och exporten från Karibien ges relativt stort utrymme i översikten på grund av dess centrala roll i diskussionerna om EU:s marknadsordning för bananer. På grund av dålig konkurrenskraft minskar exporten från regionen. Odlingen på dessa öar är mycket småskalig, den sker i familjeägda odlingar i otillgänglig terräng där konstbevattning ofta är omöjlig. Avkastningen blir därför låg och lönsamheten likaså. Detta är dock inte ett nytt problem som uppkommit efter Storbritanniens EU-inträde eller efter införandet av den gemensamma marknadsordningen. Problemet har funnits länge. Ländernas speciella situation och förhållandet till Storbritannien speglas i en beskrivning av den historiska utvecklingen av bananexporten. Av det historiska perspektivet framgår att Storbritannien haft en mer aktiv roll i utvecklingen av exportproduktionen på Windwardöarna än för utvecklingen på t.ex. Jamaica. Detta är en del av förklaringen till det stora engagemanget för just Windwardöarna.

Flera internationella avtal, förutom EU:s egna avtal, påverkar handeln med bananer. GATT-avtalet från 1947 avsåg att främja en liberalisering av handeln (generellt) men hade ett mycket trubbigt tvistlösningsverktyg. Med bildandet av WTO 1994 infördes betydligt effektivare verktyg för att lösa tvister och få länderna att följa regelverket. Detta har haft stort inflytande på EU:s importregler för bananer. Yaoundékonventionen och senare Lomékonventionen är avtal rörande samarbete, stöd och handel med tidigare kolonier.

EU:s åtaganden gentemot tidigare kolonier går tillbaka till Romfördraget som skrevs när EU bildades. EU har sedan dess utvidgats och kolonierna har i stor utsträckning fått självständighet. Vid Storbritanniens inträde 1973 utvidgades antalet länder med band till medlemsländerna.

Ett första avtal mellan moderländer och forna kolonier var Yaoundékonventionen som slöts 1963 och räckte till början av 1975. Avtalet behövde dock förändras och det ersattes 1975 av

Lomékonventionen som omarbetats och förlängts ett flertal gånger. Det nu gällande avtalet kallas Cotonouavtalet. Det är återigen under omarbetning och kommer 2008 att ersättas av European Partnership Agreements (EPA).

En viktig del i Loméavtalet har varit bananprotokollet från 1991 där en klausul föreskriver att inget AVS-land, med avseende på marknadstillträde till sina traditionella marknader, skall försättas i en sämre situation än tidigare eller än i dagsläget.

Fram till 1993 tillämpade EU generellt en importtull på 20 %. Tyskland hade dock undantag från denna vid import av bananer och hade därför tullfri import. Marknaderna i Storbritannien, Frankrike, Portugal, Spanien och Grekland var helt eller delvis stängda för import från andra regioner än de egna länderna eller tidigare kolonier. När EU 1986 antog fördraget om en gemensam inre marknad blev det dock nödvändigt att skapa gemensamma regler för produktion och handel med bananer.

Den marknadsordning som infördes den 1 juli 1993 skapade ett komplicerat regelverk för import av bananer. Regelverket stötte på motstånd både bland EU:s egna medlemsländer och från dess handelspartners. Redan innan marknadsordningen trätt i kraft anmäldes det till GATT, och senare till det nybildade och vassare WTO.

EU:s regelverk har fällts i flera WTO-paneler. I en överenskommelse som slöts med USA för att lösa problemen efter panelutslaget 1999 åtog sig EU att senast den 1 januari 2006 införa en tullösning. Sverige har ända sedan EU-inträdet arbetat mycket aktivt för att kvotregimen skulle komma att ersättas av en tullösning.

Förhandlingarna om vilken tullnivå som skulle ersätta kvotreglerna har varit segslitna. Två förslag från EU fälldes av WTO vilket försatte EU-kommissionen i en svår situation hösten 2005. En tullsats på 176 €/ton röstades dock igenom med liten röstmarginal. Till detta kommer att den tullfria importen av AVS-bananer begränsas genom en tullkvot på 775 000 ton. De latinamerikanska länderna anser tullsatsen vara för hög och vid WTO-mötet i Hongkong i december 2005 beviljades EU inte de ”waivrar” (undantag från WTO:s regelverk) som krävs för att EU skall kunna fortsätta att tullfritt importera bananer från AVS-länderna samtidigt som man belägger övrig bananimport med en tull på 176 €/ton. Detta är ett avsteg från WTO-regeln om lika behandling. Cotonouavtalet, avtalet mellan EU och AVS-länderna, löper ut den 31 december 2007 och kommer då att ersättas av EPA, European Partnership Agreements. En viktig skillnad är att dessa avtal förväntas bli ömsesidiga och därför inte kräva waivrar.

Diskussionerna fortsätter. EU tillämpar under våren 2006 en tullpreferens för AVS-bananer trots att någon waiver för detta inte beviljats. WTO har tillsatt en norsk övervakare av EU:s bananimport med uppdrag att följa utvecklingen av importen inom den nya tullregimen. De latinamerikanska länderna planerar att återigen anmäla EU till WTO. Några av WTO:s medlemsländer har dessutom lagt fram ett förslag att alla tropiska produkter skall ges tullfrihet.

Införandet av EU:s marknadsordning 1993 har gett tydliga utslag i priset på bananer i ett flertal EU-länder. Hur priserna förändrades berodde på vilka importregler som gällde före marknadsordningens införande. Tyskland fick de mest dramatiska prisökningarna, till stor del beroende på att de haft en helt fri import, utan tull, fram till 1993. Övriga nordeuropeiska EU-länder tillämpade en importtull på 20 %. I Storbritannien och Frankrike där marknadsordningens införande faktiskt innebar en liberalisering av importen, har prisutvecklingen

istället varit sjunkande. För Sveriges del är det intressant att notera att konsumentprisindex för bananer faktiskt ökade från och med 1993 när marknadsordningen infördes i dåvarande EU 12, dvs. före Sveriges EU, inträde. För Sveriges del ses dessutom, i likhet med Tyskland, en kraftig prisökning i samband med det svenska EU-inträdet 1995. Den ökning av priset på bananer som skett i Sverige sedan 1993 har dock haft liten inverkan på konsumtionen. Svenskarna har fortfarande världens högsta konsumtion av bananer med 19,1 kg per person och år, betydligt högre än våra nordiska grannar.

Vid sidan av import av bananer från länder utanför EU så finns också en EU-produktion av bananer som svarar för 19 % av EU:s bananförsörjning. Denna produktion som till största delen återfinns på Kanarieöarna, Guadeloupe och Martinique stöds med ett så kallat kompensationsstöd. Stödet uppgår på Kanarieöarna och Martinique, som svarar för 85 % av EU:s produktion, till cirka 11 000 €/ha. Stödformen som innebär att odlarna garanteras en viss intäkt är idag föråldrad och stödnivån anses dessutom mycket hög, den motsvarar 88 % av bananernas produktionsvärde. En reformering av stödet kommer därför att diskuteras under 2006.

2006 kommer säkerligen att bli ytterligare ett intressant år när det gäller internationell produktion och handel av bananer. EU:s nya importregim för bananer övervakas av WTO där man också fortsätter att diskutera generella tullsänkningar. De latinamerikanska länderna anser att den av EU valda tullsatsen är för hög och Colombia hotar med sanktioner. Dessutom skall en reformering av EU:s stöd till bananodlare diskuteras i rådet och det finns flera förslag om alternativ för vilken typ av stöd som kommer att tillämpas i framtiden.

12. Summary and remarks

The banana plant is an herbaceous, tropical, perennial. It originates in the tropics and is mainly grown in the tropics, which is related to its optimal temperature being 27°C. A number of fungal infections cause problems in production areas and in many areas the use of pesticides is therefore high.

The banana is a climacteric fruit and as a consequence it can be harvested unripe and then ripened on arrival at its destination. Nevertheless, the banana's shelf life is limited and no more than 30 days should pass between harvest and consumption. This is why banana trade is so concentrated to a small number of companies and why companies with a high level of vertical integration dominate banana trade.

The banana plant originates in tropical Asia and it is in Asia that the major part of banana production is found. More than half of the world's banana production is located to Asia and here the major banana producing country, India, is found. Like Brazil and China, number two and three in production statistics, its production is almost entirely destined for the domestic market. Exports from these countries are limited.

Banana export production has increased strongly in the last years. In the last 15 years it has doubled. One reason behind this increase has been the existence of expectations of an increase in demand from Eastern Europe and Asia, expectations that haven't been fully realised. There were also expectations, before 1993, that the market organization that was to be introduced in the EU, would be more liberal than it turned out to be.

Large exporting countries are mainly found in Latin America with Ecuador as the most important. Of all the large exporting countries, only the Philippines are located outside Latin America. The exporting countries are however quite different in terms of structure of production, dependence on banana production, competitiveness, presence of multinational companies and their general economic situation.

Ecuador stands out from the other countries in the region in more than one way. One is that production to a large extent is carried out on small farms, another that the presence of the multinational companies is more limited here than in many of the other exporting countries. However, when Ecuador is described as a successful banana exporting country, it should be kept in mind that its GNP per capita is very low as are wages. This leads to low export prices and these explain the success of Ecuador's banana exports. It should be noted that at least one country, at least so far, has managed to combine a stable economy and a social security system with increasing banana exports, namely Costa Rica. Its political stability offers security to importers that of course also has a value.

On the importing side, two trading blocks, the EU and the US, have similar shares of total world imports, just under 30 % each. Import quantities to these two trading blocks have been quite stable during the last 10 years. The increase in total world imports that has taken place can instead be attributed to import increases in other regions such as Russia, Eastern Europe, East Asia and the Middle East. Factors that influence the import pattern of respective countries and regions are; traditional ties to some exporting countries, export prices and geography, i.e. closeness to a specific exporter.

The increase in export production without a concomitant increase in demand has influenced the price of bananas. World market prices during the last 15 years have seen no or little increase, which means that the real price has decreased.

According to price statistics from the FAO the price margin of retailers in the US is increasing while the margin of wholesalers has remained unchanged. If this is a trend that will spread to other parts of the world remains to be seen. In the two other countries for which similar statistics is available, France and Japan, the rate of margin increases has been similar in these two stages. The margin of retailers is generally higher than that of wholesalers. There are however great differences between countries, in Germany the average retailer margin is 65 % while in Japan it amounts to a stunning 269 %.

Wholesale prices in the EU show a very regular yearly variation. In the spring, when the offer of other fruits is lower than in the autumn, wholesale prices are around 2 SEK/kg higher than in the autumn. If prices of different groups of bananas are compared, it can be seen that the price of dollar bananas generally has been higher than that of EU-bananas and ACP-bananas. At times when there are generally high prices, the differences tend to disappear. This indicates that in times of shortage, a similarly high price is paid for all bananas, irrespective of origin.

In Sweden, consumer prices of bananas show a strong increase in the last 15 years. During the 10 years between 1994 and 2004 the price of bananas increased by 29 %, an increase that can be compared with 15 % for fruits in general and 3,2 % for food in general.

Production and export of bananas from the Caribbean is covered quite extensively in the report due to its central role in discussions about the EU Common Market Organisation for bananas. Because of low competitiveness, exports from the region are decreasing. Production on these islands is in small, family owned farms, often in difficult terrain where irrigation is not possible. Yields are therefore low, as are the revenues. This is however not a new problem that has appeared after the entry of the UK into the EU or after the introduction of a Common Market Organisation for bananas in the EU. This problem existed already in the late 1960's. The special problems of these countries and their relationship with the UK are described in the section on history and development of banana exports from this region. It can be noted that the UK had a more active role in the development of banana export production on the Windward Islands than on for example Jamaica. This is one explanation for the attention given to the Windward Islands.

Trade rules for bananas are influenced by several international agreements, apart from internal EU agreements. The GATT-agreement from 1947 aimed at promoting a general liberalisation of international trade but had no sharp tool for solving disputes. With the creation of WTO in 1994 much more effective tools for solving disputes were introduced. This has had a huge impact on the EU import rules for bananas. The Yaoundé convention and the Lomé convention are agreements concerning cooperation, support and trade with former colonies.

The EU's commitments to former colonies go back to the Rome treaty, signed when the EU was established in 1957. Since then, more countries have joined the Union and the colonies have to a large extent become independent nations. When the UK joined in 1973, the number of countries with traditional ties to EU-member countries was greatly increased.

A first agreement between European countries and their former colonies was the Yaoundé convention from 1963 that lasted until 1975. Then, it was necessary to change the agreement.

It was replaced by the Lomé convention in 1975 that has since been adjusted and extended a number of times. The present agreement is called the Cotonou agreement. Once again it is being changed and will be replaced in 2008 by EPA, European Partnership Agreements.

An important part of the Lomé agreement has been the Banana protocol from 1991 which contains a clause stating that in respect of banana exports to the Community markets, no ACP country, shall be placed in a less favourable situation than in the past or at present.

Up until 1993, the EU had a general import tariff of 20 %. Germany had however negotiated a derogation from this for the import of bananas and therefore applied a zero tariff. The markets of Great Britain, France, Spain, Portugal and Greece were fully or partly closed for imports of bananas from other regions than their own or from former colonies. However, when the Single European Act was signed in 1986 it became necessary to establish common rules for production and trade of bananas.

The Common Market Organisation (CMO) for bananas, which came into force on July 1st in 1993, had complicated rules for import of bananas. The CMO met objections both internally from some member states, and externally, from its trade partners. Even before it came into force, complaints were sent to GATT, and then also to the newly created and much sharper WTO.

Several WTO panels have judged the CMO not to be in accordance with international trade rules. In an agreement, made with the US in order to solve the latest problems created by the panel in 1999, the EU made a commitment to introduce a tariff only regime at the latest by January 1st, 2006. Sweden has, constantly since entering the Union in 1995, worked actively for a change of the quota regime to a tariff only solution.

Negotiations to establish the correct tariff equivalent to the previous quota regime have been long. Two proposals by the EU were turned down by the WTO. This put the EU Commission in a difficult situation in late 2005. Finally, a tariff rate of 176 €/ton was agreed in Council, with no margin of votes at all. Additionally, imports of ACP bananas are limited by a quota of 775 000 ton. The Latin American countries consider the tariff rate to be too high and at the WTO-meeting in Hong Kong in December 2005, the EU was not given the waiver required for continued preferential treatment of banana imports from ACP countries. This preference violates the WTO-rule on equal treatment. The Cotonou agreement, the agreement between the EU and the ACP countries, expires on the 31 of December 2007 and will then be replaced by EPA, European Partnership Agreements. An important difference is that these agreements are thought to be reciprocal and therefore not require waivers.

Discussions continue. During the spring of 2006 the EU has continued to apply a tariff preference for ACP bananas in spite of not having a waiver for this. WTO has assigned a Norwegian supervisor of EU banana imports with the task of following imports under the new tariff regime. The Latin American countries are planning to once again file a complaint to the WTO. In WTO finally, some member states have proposed that all tropical products should be exempted from import tariffs.

The introduction of a Common Market Organisation in 1993 gave noticeable effects on the price of bananas in a number of EU countries. How prices changed depended on what kind of import regime the respective member states had applied before the CMO came into force. Germany saw the most dramatic price increases, to a great extent because they had applied a

zero tariff on banana imports until 1993. Other north European EU-countries had applied a 20 % import tariff. In Great Britain and France, where the introduction of the CMO actually meant a liberalisation of banana imports, prices after the introduction of the CMO have been stable or decreased. In the case of Sweden it is interesting to note that consumer prices increased already from 1993 when the CMO was introduced in EU-12, i.e. before Sweden was a member. When Sweden joined the EU there was, like in Germany in 1993, a considerable increase in the price of bananas. The price increase of bananas that has taken place in Sweden since 1993 has however had little influence on consumption. Sweden still has the highest per capita consumption of bananas among the "western countries" with 19,1 kilos per year, significantly higher than our Nordic neighbours.

Apart from the import from third countries, the EU also gets some of its bananas from an internal production, answering for 19 % of its supply. This production, found mainly on the Canary Islands, Guadeloupe and Martinique, is supported by a compensatory aid. On the Canary Islands and Martinique, that together answer for 85 % of EU banana production, the aid level amounts to around 11 000 €/ha. The aid system used, which guarantees growers a set income for their bananas, is today considered outdated and the aid level is also high, it corresponds to 88 % of the banana production value. A reform of the aid will therefore be discussed during 2006.

In terms of international production and trade of bananas, 2006 will most likely be another interesting year. The new EU import regime is supervised by the WTO where also general discussions on tariff reductions continue. The Latin American countries consider the tariff level applied by the EU too high and Colombia threatens to introduce sanctions. In addition a reform of the EU production aid for bananas will be discussed in Council and it remains an open question what kind of aid scheme that will be chosen.

13. Litteratur/ Selected Reading

Referenser med författarnamn

Aria, P., Dankers, C., Liu, P., Pilkauskas, P. 2003. The world banana economy. FAO.

Clegg, P. 2002. The Caribbean banana trade. Palgrave.

Dearden, S.J.H. 1996. The EU banana regime and the Caribbean islands economies. European Development Policy Study Group Discussion paper no 1.

Gowen, S. 1995. Bananas and plantains. Chapman Hall.

Guyomard, H., le Mouël, C. 2003. The new banana import regime in the European Union: A quantitative assessment. The Estey Centre Journal of International Law and Trade Policy.

Guyomard, H., le Mouël, C., Levert, F., Lombana, J. 2005. The tariff-only import regime for bananas in the European Union: Is setting the tariff at right level an impossible mission? EAAE Congress material.

Lister, M. 1997. Europe's Lomé policy in perspective. European Development Policy Study Group Discussion paper no 2.

Myers, G. 2004. Banana Wars: The price of free trade. Zed books.

Parker, L., Harrison, J. 2004. Bananas: Differentiating tariffs according to social, environmental and/or economic criteria. Euroban.

Robinson, J.C. 1996. Bananas and plantains. CAB International.

Striffler, S., Moberg, M. 2003. Banana wars, power, production and history in the Americas. Duke University Press.

Turner, Eloise. 1997. Gendering development – The EU's police. European Development Policy Study Group Discussion paper no 3.

Werner, H-P. 1997. Lomé, the WTO and bananas. The Courier ACP_EU No 166.

Referenser utan författarnamn

Cogea. Évaluation de l'Organisation Commune de Marché (OCM) dans le secteur de la banane. 2005.

EU-kommissionen. 2005. Rapport från kommissionen till Europaparlamentet och rådet om hur den gemensamma marknaden för bananer fungerar. Rådskommunikation 6605/05.

FAO. 2005. FAO trade policy technical notes No3. Bananas: is there a tariff-only equivalent to the EU tariff rate quota regime? Insights from economic analysis.

FAO. 2005. Banana information note.

NERA economic consulting. 2004. Addressing the impact of preference erosion in bananas on Caribbean countries.

The legal texts. The results of the Uruguay Round of Multilateral trade negotiations. 1999. Cambridge.

UNCTAD. 2003. Major developments and recent trends in international banana marketing structures.

WTO. 1997. European Communities – Regime for the importation, sale and distribution of bananas. Report of the Appellate body.

WTO. 1999. European Communities – Regime for the importation, sale and distribution of bananas – Recourse to article 21.5 by Ecuador. Final report to the parties.

WTO. 1999. European Communities – Regime for the importation, sale and distribution of bananas – Recourse to article 22.6 of the DSU.

WTO. Augusti 2005. European Communities – the ACP-EC partnership agreement – recourse to arbitration pursuant to the decision of 14 november 2001. Award of the arbitrator.

WTO. Oktober 2005. European Communities – the ACP-EC partnership agreement – recourse to arbitration pursuant to the decision of 14 november 2001. Award of the arbitrator.

14. Bilagor

Bilaga 1. Produktionen av bananer i världen totalt samt i Indien, Bangladesh, Thailand, Vietnam, Kina, Filippinerna, Malaysia och Indonesien under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Världen	Indien	Bangla.	Thailand	Vietnam	Kina	Filipp	Malaysia	Indonesien
61	21 171	2 257	446	646	360	178	1 041	367	800
62	21 600	2 425	512	663	362	176	1 031	372	800
63	22 701	2 601	469	796	385	175	1 025	369	850
64	24 329	2 684	571	743	400	367	994	359	880
65	26 278	3 271	620	1 173	410	605	960	371	950
66	26 625	3 412	760	1 274	415	648	999	252	980
67	27 298	3 203	742	1 200	430	754	1 007	241	950
68	28 506	3 125	767	1 200	450	735	976	242	920
69	30 009	3 173	745	1 200	460	666	1 092	300	1 103
70	31 225	2 897	593	1 200	465	628	1 311	364	1 780
71	32 302	3 374	596	1 200	470	597	1 480	399	1 688
72	32 589	3 190	586	1 200	475	480	1 400	410	1 766
73	30 844	3 167	588	1 250	478	584	1 157	390	2 165
74	31 612	3 274	575	1 300	500	498	1 528	430	2 040
75	31 320	3 409	578	1 300	480	362	2 065	420	1 897
76	32 426	3 758	589	1 400	550	245	2 193	455	1 219
77	34 098	4 246	590	1 500	600	294	2 582	450	1 726
78	34 513	4 561	596	1 450	670	267	3 341	440	1 378
79	34 883	4 274	616	1 500	772	301	3 927	450	1 622
80	36 387	4 354	652	1 550	895	276	4 093	445	1 977
81	36 898	4 580	684	1 600	900	311	3 996	460	2 058
82	37 520	4 221	699	1 550	950	404	4 068	470	2 036
83	36 241	4 648	675	1 530	900	403	3 685	473	1 781
84	38 671	5 248	690	1 545	1 000	503	3 851	475	1 992
85	39 453	5 390	691	1 580	1 080	830	3 705	477	1 909
86	42 191	5 714	759	1 596	1 224	1 402	3 832	480	2 412
87	43 805	5 918	684	1 604	1 150	2 233	3 780	485	2 192
88	44 247	5 990	609	1 606	1 215	2 058	3 645	490	2 308
89	44 213	6 409	637	1 610	1 227	1 602	3 190	500	2 192
90	46 235	7 153	624	1 613	1 221	1 657	2 913	505	2 411
91	47 927	7 853	626	1 620	1 286	2 178	2 951	509	2 472
92	50 678	8 523	636	1 630	1 366	2 647	3 005	510	2 651
93	53 032	9 945	632	1 650	1 398	2 913	3 069	540	2 644
94	55 664	10 686	640	1 700	1 375	3 082	3 283	530	3 087
95	55 999	10 182	634	1 750	1 282	3 298	3 499	530	3 805
96	55 023	10 299	634	1 750	1 319	2 677	3 312	530	3 023
97	60 521	13 340	628	1 700	1 316	3 097	3 774	530	3 057
98	60 083	15 100	625	1 720	1 315	3 734	3 493	535	3 177
99	64 939	16 810	562	1 720	1 288	4 407	4 571	545	3 376
2000	64 179	14 140	572	1 750	1 125	5 140	4 930	540	3 747
2001	65 740	14 210	606	1 750	1 126	5 477	5 061	530	4 300
2002	68 871	16 820	654	1 800	1 097	5 784	5 275	500	4 384
2003	70 424	16 820	650	1 900	1 221	6 126	5 369	530	4 177
2004	71 343	16 820	700	1 900	1 354	6 420	5 638	530	4 394

Källa/source: FAO

Bilaga 2. Produktionen av bananer i Argentina, Brasilien, Colombia, Ecuador, Surinam och Venezuela under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Argentina	Brasilien	Colombia	Ecuador	Surinam	Venezuela
61	12	3 127	571	2 597	3	753
62	47	3 256	519	2 486	4	655
63	36	3 517	580	2 473	5	771
64	66	3 625	559	3 300	3	742
65	37	3 701	653	3 304	16	825
66	104	4 189	720	2 522	25	840
67	130	4 387	764	2 557	35	859
68	53	4 816	770	2 765	45	949
69	141	5 126	780	3 031	44	948
70	223	5 251	780	2 911	40	968
71	225	5 852	803	2 743	49	989
72	313	3 677	827	2 581	42	997
73	352	3 669	900	2 496	39	902
74	399	3 782	954	2 676	40	937
75	374	4 530	1 050	2 544	43	860
76	278	4 448	1 060	2 571	42	859
77	220	4 327	1 050	2 451	31	875
78	129	4 252	1 050	2 152	41	900
79	144	4 660	1 040	2 032	31	873
80	146	4 652	1 030	2 269	39	890
81	77	4 727	1 109	2 010	45	915
82	89	4 553	1 146	1 999	42	917
83	126	4 896	1 173	1 642	37	934
84	161	5 008	1 450	1 678	41	965
85	163	5 244	1 200	1 970	43	989
86	190	5 348	1 350	2 316	44	1 007
87	243	5 357	1 176	2 387	43	1 038
88	324	5 722	1 225	2 576	53	1 100
89	210	5 726	1 241	2 576	46	1 134
90	201	5 762	1 329	3 055	48	1 167
91	194	5 848	1 606	3 525	50	1 215
92	183	5 803	1 714	3 995	50	1 239
93	181	5 955	1 893	4 422	47	1 116
94	142	5 801	1 930	5 086	48	1 193
95	171	5 160	1 598	5 403	50	945
96	117	5 412	1 491	5 727	50	1 026
97	161	5 322	1 607	7 494	45	1 123
98	173	5 478	1 517	5 463	38	813
99	175	5 663	1 649	6 392	55	788
2000	175	6 177	1 523	6 477	49	764
2001	175	6 423	1 375	6 077	43	735
2002	180	6 775	1 424	5 528	2	591
2003	180	6 603	1 450	5 609	43	560
2004	180					550

Källa/source: FAO

Bilaga 3. Produktionen av bananer i Belize, Costa Rica, Guatemala, Honduras, Mexiko, Nicaragua och Panama under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Belize	Costa Rica	Guatemala	Honduras	Mexiko	Nicaragua	Panama
61	2	398	369	737	647	24	544
62	2	473	336	673	710	30	551
63	3	442	362	631	940	38	561
64	2	483	332	715	949	38	569
65	4	516	286	724	1 035	18	579
66	6	571	336	981	1 058	26	586
67	6	593	337	1 242	916	61	592
68	8	800	452	1 344	904	63	949
69	4	962	478	1 417	721	63	1 019
70	2	1 146	487	1 348	965	36	989
71	2	1 250	450	1 512	1 121	30	1 012
72	2	1 250	440	1 618	1 094	64	988
73	2	1 289	429	1 504	1 064	130	964
74	2	1 151	440	1 277	1 098	148	977
75	2	1 221	374	783	1 195	153	989
76	10	1 187	451	1 074	1 199	153	999
77	14	1 125	450	1 235	1 276	154	1 027
78	15	1 183	465	1 267	1 393	157	1 056
79	21	1 154	380	1 449	1 277	150	1 063
80	20	1 108	449	1 401	1 438	150	1 035
81	14	1 141	500	1 355	1 326	116	1 045
82	14	1 153	592	1 425	1 667	122	1 034
83	14	1 155	433	1 186	1 618	87	1 045
84	14	1 169	429	992	2 093	133	1 056
85	15	1 008	484	1 091	1 996	117	1 067
86	20	1 096	474	1 032	1 833	115	907
87	30	1 143	438	1 166	2 122	108	1 251
88	35	1 162	398	1 180	2 078	95	1 238
89	27	1 512	497	1 092	1 824	103	1 254
90	25	1 740	454	1 046	1 986	110	1 177
91	22	1 720	505	973	1 889	133	850
92	29	1 920	484	1 023	2 095	135	882
93	43	2 000	490	1 013	2 207	55	819
94	53	2 000	638	839	2 295	60	899
95	47	2 300	705	867	2 033	65	864
96	60	2 400	681	1 022	2 210	97	838
97	56	2 300	730	946	1 714	73	758
98	53	2 500	880	862	1 526	88	576
99	59	2 420	733	453	1 738	75	776
2000	69	2 250	841	469	1 863	48	660
2001	59	1 739	898	516	2 028	64	489
2002	43	1 612	1 000	965	1 886	56	500
2003	74	1 863	1 000	965	2 027	59	550
2004					2 027		

Källa/source: FAO

Bilaga 4. Produktionen av bananer i Dominica, Dominikanska republiken, Guadeloupe, Haiti, Kuba, Martinique, St Lucia och St Vincent under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Dominica	Dom rep	Guadeloupe	Haiti	Kuba	Martinique	St Lucia	St Vincent
61	29	373	165	110	40	160	53	27
62	29	360	163	110	41	175	65	29
63	29	311	168	115	43	150	70	33
64	43	281	162	120	33	120	79	33
65	50	266	162	125	36	220	102	34
66	49	225	162	130	29	260	99	30
67	48	220	173	140	27	240	95	27
68	56	231	140	150	27	245	92	31
69	60	234	145	155	30	220	87	33
70	44	244	126	160	43	160	52	31
71	39	249	148	165	57	180	58	33
72	38	273	174	170	75	230	62	29
73	28	288	161	180	77	192	49	29
74	36	302	167	190	85	230	68	23
75	37	306	157	185	101	210	44	19
76	40	318	151	190	121	260	60	31
77	36	314	142	195	134	290	55	29
78	48	316	170	195	150	305	67	33
79	24	275	115	210	147	184	63	28
80	15	301	83	210	144	94	46	29
81	35	320	125	230	174	187	58	33
82	35	320	166	230	192	191	59	32
83	38	320	141	230	200	178	69	35
84	41	330	163	235	221	190	85	34
85	43	314	127	235	201	181	106	42
86	63	422	144	250	147	210	141	40
87	68	373	147	250	166	205	114	37
88	77	391	150	200	203	219	168	65
89	58	384	109	225	183	238	145	67
90	67	395	102	235	195	246	160	83
91	67	389	133	220	214	221	128	65
92	61	384	148	230	312	231	158	84
93	64	426	134	230	189	214	160	68
94	52	415	82	233	185	152	115	37
95	41	349	63	235	202	188	140	59
96	47	383	61	239	218	250	130	53
97	42	389	98	250	165	277	100	35
98	30	359	74	288	188	240	80	43
99	31	432	84	290	186	259	85	43
2000	34	343	88	322	166	271	92	46
2001	29	442	89	290	318	234	92	46
2002	29	503	95	295	207	264	92	46
2003	29	481	85	300	315	244	120	50
2004		480		300	320	246		

Källa/source: FAO

Bilaga 5. Produktionen av bananer i Europa, Cypern, Grekland, Portugal, Spanien, Elfenbenskusten och Kamerun under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Cypern	Grekland	Portugal	Spanien	Elfenbensk.	Kamerun
61	0	1	34	315	98	154
62	1	1	26	305	131	157
63	1	2	28	341	139	142
64	1	2	33	364	135	145
65	1	1	34	372	138	135
66	1	1	36	385	154	130
67	1	1	35	373	165	140
68	1	1	28	395	175	160
69	2	1	38	432	172	160
70	3	1	34	421	179	190
71	2	2	32	425	188	200
72	2	2	28	377	212	200
73	3	1	26	452	177	240
74	2	1	26	399	210	260
75	3	2	23	361	192	300
76	3	2	23	337	147	350
77	4	3	26	393	164	400
78	4	4	26	401	197	450
79	4	4	23	409	169	500
80	4	2	34	475	170	550
81	5	3	32	487	151	600
82	7	3	34	455	133	650
83	6	3	41	455	124	670
84	9	4	46	439	148	701
85	9	6	46	402	163	759
86	10	8	48	471	137	740
87	11	10	50	449	134	611
88	10	12	50	395	133	612
89	8	10	46	397	146	637
90	8	7	46	416	146	719
91	10	6	40	373	174	800
92	6	7	38	368	175	850
93	5	7	37	349	242	900
94	8	6	26	338	230	950
95	10	6	34	377	232	980
96	10	5	24	336	252	986
97	10	4	28	406	227	800
98	13	4	30	385	283	729
99	14	4	22	365	252	623
2000	8	4	22	397	280	626
2001	10	4	21	422	270	632
2002	10	4	22	412	270	630
2003	10	4	21	405	270	630
2004	10	4	21	409		

Källa/source: FAO

Bilaga 6. Export av bananer från världen totalt samt Indien, Thailand, Vietnam, Kina, Filippinerna, Malaysia och Indonesien under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Världen	Indien	Thailand	Vietnam	Kina	Filipp	Malaysia	Indonesien
61	3 979	12	2	5	88	0	18	0
62	3 952	9	2	7	70	0	20	0
63	4 233	12	2	7	69	0	22	0
64	4 290	8	3	10	218	0	24	0
65	4 706	8	8	10	356	0	21	0
66	5 159	9	4	5	403	0	20	0
67	5 157	5	1	3	407	0	20	0
68	5 604	9	1	1	360	0	18	0
69	5 594	8	1	0	382	23	20	0
70	5 731	7	2	3	238	107	21	0
71	6 460	8	7	3	369	267	19	0
72	6 686	5	11	3	242	422	21	0
73	6 715	0	12	5	266	466	25	0
74	6 563	0	17	5	160	663	23	0
75	6 335	1	19	4	123	823	24	0
76	6 297	1	23	12	89	796	24	0
77	6 599	0	17	9	132	693	26	0
78	6 989	0	19	8	92	776	27	0
79	6 905	0	19	8	109	859	24	0
80	6 888	0	13	8	101	923	23	0
81	6 918	0	16	8	95	869	28	0
82	7 131	0	18	13	99	927	26	0
83	6 276	0	10	13	121	643	25	0
84	6 877	0	4	8	127	800	34	0
85	6 741	0	4	12	135	789	27	0
86	7 268	0	2	12	94	856	29	0
87	7 527	1	2	14	125	775	30	0
88	7 736	1	2	7	103	867	28	0
89	8 208	0	4	3	87	851	25	0
90	9 331	0	2	3	52	840	34	0
91	10 381	1	2	11	79	942	23	0
92	10 598	1	2	3	79	822	19	0
93	11 676	1	3	2	70	1 153	38	25
94	12 530	1	2	10	62	1 155	82	33
95	13 393	2	2	10	47	1 213	36	55
96	13 907	0	3	10	57	1 252	31	101
97	14 493	7	2	4	52	1 143	28	71
98	13 920	8	2	8	73	1 150	30	77
99	14 305	6	7	10	57	1 320	39	76
2000	14 341	9	8	5	50	1 600	31	2
2001	14 596	8	6	4	39	2 129	30	0
2002	14 494	9	5	44	40	1 685	28	5
2003	15 428	11	6	81	53	1 828	24	0
2004	15 939	13	14	65	42		23	1

Källa/source: FAO

Bilaga 7. Export av bananer från Brasilien, Colombia, Ecuador, Surinam och Venezuela under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Brasilien	Colombia	Ecuador	Surinam	Venezuela
61	246	206	985	1	0
62	216	147	1 100	2	0
63	206	203	1 340	2	0
64	226	172	1 383	2	0
65	216	253	1 200	13	0
66	205	311	1 265	12	0
67	171	326	1 263	20	0
68	160	402	1 252	36	0
69	163	334	1 190	32	0
70	204	262	1 246	25	0
71	176	229	1 351	38	0
72	114	212	1 407	40	0
73	138	214	1 368	30	0
74	156	336	1 357	35	0
75	147	372	1 384	38	0
76	92	457	937	37	0
77	112	455	1 318	27	0
78	133	622	1 224	29	0
79	128	626	1 170	27	0
80	67	692	1 291	34	0
81	67	803	1 230	36	0
82	59	804	1 261	37	0
83	90	787	910	32	0
84	103	1 030	924	35	0
85	105	783	1 075	37	0
86	101	987	1 365	36	0
87	81	994	1 374	32	0
88	76	978	1 517	36	0
89	83	985	1 726	29	0
90	53	1 148	2 157	28	0
91	91	1 473	2 663	28	0
92	92	1 415	2 683	30	0
93	90	1 581	2 563	27	0
94	52	1 704	3 008	33	0
95	12	1 360	3 665	37	58
96	30	1 476	3 866	24	40
97	40	1 586	4 462	33	62
98	69	1 508	3 856	24	72
99	81	1 584	3 966	33	82
2000	72	1 564	3 994	34	36
2001	105	1 344	3 990	29	21
2002	241	1 424	4 199	2	22
2003	221	1 425	4 665	28	14
2004	188				36

Källa/source: FAO

Bilaga 8. Export av bananer från Belize, Costa Rica, Guatemala, Honduras, Mexiko, Nicaragua och Panama under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Belize	Costa Rica	Guatemala	Honduras	Mexiko	Nicaragua	Panama
61	0	230	158	426	23	1	271
62	0	292	84	373	8	11	250
63	1	261	121	337	12	19	296
64	0	293	95	343	17	27	265
65	2	316	35	561	14	8	335
66	3	359	65	776	12	14	385
67	3	371	50	854	7	43	405
68	5	553	123	906	12	42	541
69	2	695	154	836	2	29	589
70	0	856	200	799	1	6	600
71	0	922	237	1 048	0	0	621
72	0	1078	273	925	2	50	604
73	0	1179	263	899	1	110	554
74	0	1038	299	706	0	131	423
75	0	1105	242	363	4	134	496
76	7	1069	305	645	10	128	524
77	11	1003	286	767	16	112	547
78	11	1058	298	755	18	124	627
79	16	1025	244	959	17	119	564
80	15	973	371	973	16	121	504
81	10	1002	380	976	6	96	571
82	11	1013	449	899	7	44	563
83	11	1010	316	698	19	69	650
84	11	1030	321	749	32	79	655
85	11	836	362	844	44	89	685
86	15	885	369	772	81	77	587
87	23	986	350	885	95	77	676
88	28	1055	307	850	90	75	669
89	27	1267	389	817	100	78	677
90	24	1434	360	781	154	92	745
91	21	1538	332	706	238	119	706
92	28	1730	428	743	180	60	718
93	39	1870	390	647	295	22	688
94	47	1869	568	446	208	29	712
95	41	2022	636	522	100	54	690
96	56	2103	611	574	163	78	632
97	54	2026	659	489	240	70	608
98	51	2288	794	467	245	69	462
99	56	2230	624	113	174	58	593
2000	66	2079	802	375	81	44	489
2001	52	1959	874	732	65	44	426
2002	39	1873	981	441	51	51	404
2003	74	2042	936	508	42	49	385
2004					57		

Källa/source: FAO

Bilaga 9. Export av bananer från Dominica, Dominikanska republiken, Haiti, Kuba, St Lucia och St Vincent under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Dominica	Dom rep	Haiti	Kuba	St Lucia	St Vincent
61	28	163	0	0	39	21
62	28	168	1	0	49	22
63	32	120	0	0	53	26
64	43	69	1	0	61	26
65	49	47	0	0	81	29
66	40	10	0	0	79	30
67	43	0	0	0	75	26
68	50	4	0	0	72	31
69	50	0,7	0	0	68	31
70	36	4	0	0	37	30
71	39	1	0	0	43	28
72	38	14	1	0	46	25
73	28	22	0	0	35	20
74	31	28	0	0	51	22
75	28	24	0	0	31	14
76	35	29	0	0	41	30
77	31	16	0	0	41	26
78	38	11	0	0	51	31
79	16	5	0	0	47	23
80	8	10	0	0	33	20
81	27	19	0	0	43	30
82	27	8	0	0	42	25
83	29	3	0	0	47	34
84	33	1	0	0	63	31
85	34	1	0	0	74	41
86	52	1	0	0	111	40
87	64	1	0	0	83	36
88	72	1	0	0	142	58
89	51	1	0	0	120	66
90	58	11	0	0	135	79
91	57	16	0	0	101	62
92	59	49	0	0	130	80
93	57	73	0	0	133	64
94	44	99	0	0	92	34
95	33	73	0	0	113	55
96	43	83	0	0	102	49
97	37	69	0	0	74	33
98	31	67	0	0	54	41
99	29	61	0	0	66	40
2000	31	79	0	0	50	43
2001	21	131	0	0	34	33
2002	18	112	0	0	48	40
2003	12	127	0	0	34,8	28
2004		134	0	0		

Källa/source: FAO

Bilaga 10. Export av bananer från Grekland, Portugal, Spanien, Elfenbenskusten och Kamerun under perioden 1961-2004, tusen ton.

	Grekland	Portugal	Spanien	Elfenbensk.	Kamerun
61	0	0	96	92	140
62	0	0	114	123	134
63	0	0	104	133	121
64	0	0	113	126	117
65	0	0	103	128	119
66	0	0	89	132	47
67	0	0	52	143	48
68	0	0	42	147	39
69	0	0	35	147	46
70	0	0	38	140	50
71	0	0	34	137	50
72	0	0	16	160	62
73	0	0	6	145	64
74	0	0	6	175	75
75	0	0	4	135	74
76	0	0	3	98	75
77	0	0	0	106	85
78	0	0	2	144	83
79	0	0	0	116	71
80	0	0	0	122	65
81	0	0	1	111	53
82	0	0	0	92	41
83	0	0	1	80	46
84	0	0	1	100	39
85	0	0	1	108	50
86	0	0	5	88	39
87	0	0	3	82	20
88	0	0	3	75	38
89	0	0	1	83	83
90	0	0	6	94	78
91	0	0	1	116	116
92	0	0	1	126	112
93	17	0	9	176	130
94	46	3	77	158	165
95	41	10	142	180	187
96	28	29	153	194	160
97	15	25	120	201	180
98	22	30	87	206	134
99	17	13	130	242	165
2000	24	21	103	243	238
2001	19	51	55	256	254
2002	1	27	35	256	238
2003	5	23	35	242	314
2004	2	11	22		

Källa/source: FAO

Bilaga 11. Produktionsavkastning; genomsnitt för världen samt, Indien, Bangladesh, Thailand, Vietnam, Kina, Filippinerna, Malaysia och Indonesien under perioden 1961-2004, ton/hektar.

	Världen	Indien	Bangla.	Thailand	Vietnam	Kina	Filipp	Malaysia	Indonesien
61	10,5	13,7	13,3	9,2	9,9	13,5	4,2	13,7	6,3
62	10,5	13,4	14,7	9,5	9,8	12,6	4,2	13,8	6,2
63	10,7	13,5	13,8	10,0	9,9	9,4	4,5	13,7	6,3
64	10,9	13,6	15,9	9,3	10,0	15,2	4,0	13,8	6,3
65	11,0	15,5	15,3	9,8	10,3	17,1	3,7	13,7	6,6
66	11,0	16,3	18,1	10,2	10,6	14,2	3,9	13,6	6,1
67	11,2	15,4	17,0	9,6	11,0	14,5	4,0	13,7	5,9
68	11,5	14,2	17,7	9,6	11,5	14,2	4,3	13,6	5,4
69	11,6	13,8	17,3	9,6	11,5	14,9	4,0	16,6	5,5
70	11,4	12,9	15,1	9,6	11,3	12,1	4,5	17,3	8,9
71	11,9	15,0	15,7	9,6	11,2	14,8	5,1	14,8	7,9
72	11,6	14,5	15,6	9,6	10,3	14,6	4,6	18,6	5,5
73	10,9	14,2	15,7	10,0	10,0	17,5	4,1	24,4	5,9
74	11,4	13,9	15,6	10,4	9,4	17,3	5,9	20,5	6,4
75	11,6	14,7	15,5	10,4	9,6	15,8	8,9	21,0	5,9
76	12,1	15,3	15,6	11,2	10,2	18,7	7,4	19,8	6,9
77	12,5	15,8	15,5	12,0	10,7	21,7	8,6	19,7	11,0
78	12,9	17,0	15,6	11,6	11,6	18,3	11,7	21,3	7,3
79	12,8	15,6	15,8	12,0	13,2	20,3	12,6	20,5	8,4
80	13,1	14,9	16,2	11,9	13,3	19,3	12,9	19,0	12,5
81	13,2	15,7	16,1	12,3	12,3	17,5	12,8	18,3	11,7
82	13,0	14,8	16,3	11,9	12,8	18,7	12,3	19,2	10,7
83	12,7	16,4	16,1	11,8	11,8	18,2	11,3	23,1	10,4
84	13,3	17,4	17,0	11,9	12,8	17,6	12,1	19,8	10,6
85	13,2	17,7	17,0	12,2	13,5	15,0	11,6	20,5	12,0
86	13,7	19,0	18,5	12,3	15,3	17,6	13,1	21,9	16,2
87	13,5	19,3	16,7	12,3	14,4	13,8	12,6	17,5	14,0
88	12,6	12,0	15,9	12,4	14,6	13,6	12,4	17,6	13,6
89	13,4	19,3	16,3	12,2	14,5	13,3	10,8	17,8	17,1
90	13,6	19,6	16,0	12,2	13,8	14,0	9,7	17,8	18,2
91	13,8	20,7	16,0	12,3	14,4	15,3	9,5	17,8	18,3
92	13,8	20,1	16,4	12,3	15,2	13,8	9,3	17,8	16,1
93	14,1	23,0	16,2	12,5	14,8	14,2	9,4	17,4	13,6
94	14,5	24,2	16,2	12,8	15,0	19,4	9,9	17,4	11,6
95	14,6	23,8	16,0	13,0	14,0	16,6	10,9	17,4	13,6
96	14,3	23,5	16,0	13,0	13,8	14,7	10,1	17,7	12,3
97	15,5	29,8	15,9	13,1	14,2	16,4	11,2	17,7	11,6
98	15,4	32,8	15,8	12,8	14,7	19,9	10,7	17,8	12,3
99	16,1	34,3	14,3	12,8	13,5	20,8	12,3	17,6	12,5
2000	15,5	30,1	14,1	13,0	11,4	19,9	15,0	20,7	14,1
2001	15,8	30,2	14,1	13,0	11,3	21,6	13,1	23,4	15,5
2002	15,8	24,7	14,6	12,9	11,4	22,5	13,3	20,5	16,3
2003	15,8	24,7	14,3	13,0	12,2	23,1	13,1	20,4	13,5
2004	16,0	24,7	14,2	13,0	14,7	23,8	13,6	20,4	14,6

Källa/source: FAO

Bilaga 12. Produktionsavkastning i Argentina, Brasilien, Colombia, Ecuador, Surinam och Venezuela under perioden 1961-2004, ton/hektar.

	Argentina	Brasilien	Colombia	Ecuador	Surinam	Venezuela
61	24,3	14,6	22,9	22,8	7,5	16,1
62	23,6	15,0	21,6	22,4	10,5	16,5
63	21,4	14,7	20,7	20,3	12,8	17,4
64	26,2	15,4	19,3	19,5	13,7	17,4
65	21,8	15,2	22,5	15,7	16,3	18,3
66	27,3	14,8	24,8	13,5	15,3	18,3
67	32,4	16,4	26,3	12,6	20,3	17,6
68	25,4	16,3	26,6	14,2	25,5	19,2
69	33,2	17,6	26,4	15,9	23,8	18,0
70	34,9	18,5	26,7	15,0	24,3	18,0
71	34,6	18,8	26,8	15,2	27,5	18,5
72	31,3	21,5	26,7	15,1	21,6	19,5
73	32,0	11,9	27,3	15,4	22,7	19,7
74	33,3	11,8	30,8	17,6	20,7	20,1
75	34,0	12,1	39,5	23,2	22,1	19,1
76	32,6	14,5	32,0	24,0	24,7	18,9
77	24,3	12,7	30,4	24,4	18,2	18,8
78	14,3	13,2	34,7	28,0	25,5	19,3
79	18,7	12,4	35,5	30,1	18,5	19,3
80	22,8	12,6	43,3	32,2	24,1	18,7
81	28,0	12,0	50,2	31,4	23,1	19,5
82	26,8	11,9	52,8	30,7	25,4	19,5
83	27,1	11,5	42,8	27,7	22,5	20,2
84	26,7	12,4	47,9	27,7	24,0	19,0
85	24,6	12,0	42,9	30,2	26,3	19,7
86	23,0	12,2	43,7	20,7	26,9	20,0
87	22,1	12,0	33,7	20,0	24,5	19,9
88	24,1	11,5	35,0	20,2	26,6	20,8
89	22,7	11,9	34,3	19,7	22,1	20,8
90	21,9	11,7	31,9	21,3	23,1	21,1
91	22,0	11,7	35,0	20,9	23,6	20,8
92	21,6	11,3	34,0	21,6	23,4	21,1
93	20,3	11,2	35,3	21,7	21,9	20,8
94	17,2	11,5	35,4	23,0	21,1	21,5
95	20,6	11,4	29,6	23,7	23,1	17,3
96	14,2	10,4	29,2	25,3	20,5	20,5
97	23,7	10,2	30,9	35,5	22,0	21,6
98	24,1	10,3	30,7	26,4	17,5	18,0
99	20,6	10,6	39,0	33,0	25,5	17,2
2000	20,6	10,8	37,1	25,6	22,3	17,1
2001	20,6	12,1	33,7	26,5	19,9	17,9
2002	20,9	12,8	33,7	26,9	3,7	15,9
2003	20,9	13,2	35,4	26,9	16,0	16,5
2004	21,0	13,6	33,0	26,8	19,7	16,4

Källa/source: FAO

Bilaga 13. Produktionsavkastning i Belize, Costa Rica, Guatemala, Honduras, Mexiko, Nicaragua och Panama under perioden 1961-2004, ton/hektar.

	Belize	Costa Rica	Guatemala	Honduras	Mexiko	Nicaragua	Panama
61	13,6	17,0	16,8	24,9	11,5	40,0	45,3
62	13,1	17,4	16,0	25,3	12,1	42,9	45,9
63	13,6	16,9	17,2	27,2	12,7	42,2	46,8
64	13,5	17,2	15,8	25,3	12,7	42,2	43,7
65	13,8	18,6	13,6	26,8	13,8	41,2	44,5
66	14,0	21,0	16,0	33,0	13,1	34,9	45,1
67	13,9	22,4	16,0	32,5	12,8	34,6	45,5
68	13,8	26,9	18,1	33,1	12,8	33,2	45,2
69	13,4	25,7	17,7	33,1	12,4	56,4	44,3
70	13,8	29,5	18,7	32,5	13,0	45,0	47,1
71	13,6	31,6	18,0	33,2	13,7	37,5	48,2
72	13,6	31,6	17,6	33,1	14,7	50,8	47,1
73	13,3	35,7	17,2	40,0	15,9	57,2	45,9
74	13,8	31,8	17,6	42,4	15,6	64,8	46,5
75	13,3	30,5	17,8	21,2	16,0	67,1	46,0
76	14,7	28,2	18,0	29,0	16,3	67,0	46,5
77	14,9	30,4	18,8	32,5	18,9	66,2	47,8
78	15,0	46,9	18,6	32,1	19,4	68,0	49,1
79	16,2	45,6	19,0	45,1	19,3	59,8	49,5
80	15,8	42,9	18,7	36,7	19,6	52,7	47,0
81	16,1	42,7	19,2	34,7	17,8	44,7	46,5
82	16,1	42,1	21,1	42,6	22,5	46,1	45,0
83	16,7	46,5	18,0	41,4	22,6	38,5	45,4
84	16,4	46,8	19,5	48,7	28,0	50,5	45,9
85	16,7	50,4	26,9	52,6	25,2	44,0	46,4
86	15,8	54,2	26,3	52,1	22,4	42,6	39,4
87	17,1	53,8	24,3	56,5	24,1	40,6	54,4
88	17,5	52,4	21,5	56,0	23,7	38,8	53,8
89	15,7	61,2	26,9	51,8	22,5	45,9	54,5
90	10,2	54,7	24,6	49,6	26,6	41,3	51,2
91	21,3	51,5	25,2	55,6	25,7	54,1	44,8
92	14,0	50,4	24,2	58,5	28,4	54,9	46,4
93	23,1	40,5	23,3	43,4	28,1	35,6	45,5
94	24,6	37,9	30,4	37,5	30,5	34,7	50,0
95	23,6	44,1	33,6	38,7	27,6	37,1	45,5
96	29,1	46,2	34,1	45,3	32,3	55,5	44,1
97	27,5	46,8	34,8	42,3	25,3	41,4	39,9
98	36,6	53,2	35,2	38,5	23,0	45,2	32,0
99	31,4	49,6	41,9	20,2	23,1	44,0	40,8
2000	36,6	46,8	45,6	20,9	25,9	26,3	51,1
2001	27,9	47,9	47,5	23,0	28,5	32,9	35,5
2002	22,2	48,6	52,5	23,0	30,0	51,1	44,6
2003	29,5	53,1	50,4	23,0	27,9	49,8	43,4
2004	32,0	53,4	52,5	23,0	27,9	51,6	44,8

Källa/source: FAO

Bilaga 14. Produktionsavkastning i Dominica, Dominikanska republiken, Guadeloupe, Haiti, Kuba, Martinique, St Lucia och St Vincent under perioden 1961-2004, ton/hektar.

	Dominica	Dom rep	Guadeloupe	Haiti	Kuba	Martinique	St Lucia	St Vincent
61	7,2	14,9	19,4	5,0	8,9	18,8	10,1	11,3
62	7,2	14,4	19,9	5,0	9,2	20,6	11,1	10,2
63	5,7	12,9	19,8	5,0	9,5	17,6	10,0	9,7
64	7,1	14,0	20,5	5,0	9,3	13,3	11,0	9,6
65	8,3	13,3	19,8	5,0	10,4	23,7	12,8	9,8
66	6,0	11,3	20,0	5,7	14,5	27,1	12,4	8,9
67	7,5	11,0	20,0	5,6	26,3	24,0	11,9	7,8
68	8,6	12,1	16,3	5,6	12,9	24,3	11,5	8,5
69	9,2	11,7	19,9	5,7	9,2	22,9	10,9	9,1
70	8,6	12,2	15,2	5,8	41,5	17,2	10,2	9,5
71	7,8	12,4	17,4	5,9	63,6	19,4	10,0	9,1
72	7,6	13,7	19,3	6,1	32,2	24,7	10,0	8,3
73	7,0	14,4	24,1	6,0	20,9	21,1	9,8	9,7
74	7,2	14,4	24,9	6,3	25,1	24,7	10,0	7,8
75	7,3	14,6	24,2	6,2	29,3	22,2	12,1	6,5
76	7,9	15,1	23,3	6,1	26,7	26,9	11,9	7,1
77	7,3	15,0	19,4	6,2	21,7	29,0	10,0	7,0
78	8,1	15,0	23,3	6,2	20,4	30,5	10,1	7,1
79	6,1	13,7	15,8	5,9	14,4	19,8	10,6	7,0
80	6,6	14,3	11,4	6,1	13,8	12,3	9,4	7,1
81	11,8	15,2	14,8	6,6	17,6	25,9	11,9	6,6
82	11,8	15,2	19,2	6,6	17,3	27,3	12,0	7,1
83	10,9	15,2	16,4	6,6	16,1	25,9	14,1	8,7
84	13,4	15,7	19,4	6,7	17,4	28,8	12,2	12,9
85	13,1	11,8	16,2	6,7	19,2	27,1	13,3	14,3
86	13,7	11,6	19,1	7,1	13,0	26,6	15,2	13,6
87	12,5	11,9	19,1	7,1	13,9	24,8	10,9	10,9
88	11,5	13,0	20,0	6,3	16,2	26,1	13,3	11,6
89	10,6	12,8	14,9	6,8	13,9	28,0	10,7	11,9
90	15,5	12,6	14,3	6,8	14,8	28,9	10,7	12,3
91	15,5	12,2	18,8	6,8	16,2	26,0	10,7	9,7
92	14,0	12,4	21,0	6,6	10,3	27,2	10,5	12,3
93	15,3	12,2	20,5	6,6	9,2	24,6	10,0	8,9
94	14,0	12,2	20,1	6,6	8,1	18,8	10,5	10,6
95	15,0	12,5	15,5	6,5	9,2	21,4	10,0	10,7
96	13,5	12,8	15,1	6,6	10,9	26,7	10,0	11,0
97	11,9	13,0	24,5	6,6	6,4	28,7	10,0	11,1
98	11,2	12,4	18,8	6,5	9,6	25,2	10,0	10,1
99	10,2	12,3	20,2	6,4	7,6	27,2	10,0	10,7
2000	10,2	12,3	27,3	6,5	8,7	34,0	10,0	10,0
2001	8,6	12,3	29,7	6,6	10,7	29,7	10,0	10,0
2002	7,9	13,2	30,0	6,6	7,6	31,1	10,0	10,0
2003	6,6	12,5	30,0	6,5	10,7	29,6	10,0	10,0
2004	10,0	12,6	30,0	6,4	10,3	30,6	10,0	10,0

Källa/source: FAO

Bilaga 15. Produktionsavkastning i Europa, Cypern, Grekland, Portugal, Spanien, Elfenbenskusten och Kamerun under perioden 1961-2004, ton/hektar.

	Cypern	Grekland	Portugal	Spanien	Elfenbensk.	Kamerun
61	8,1	0,8	32,2	33,2	11,1	15,4
62	8,9	0,8	29,0	31,8	13,8	15,7
63	8,3	0,9	30,1	35,5	13,7	15,8
64	8,9	0,9	31,8	37,2	13,5	16,1
65	16,1	0,9	32,1	37,6	13,6	16,9
66	15,8	0,9	25,0	38,5	14,3	16,3
67	16,0	1,0	24,7	35,5	12,7	15,6
68	17,6	0,9	20,0	36,6	13,4	16,0
69	18,3	0,8	26,3	40,0	13,2	16,0
70	29,2	0,8	25,0	37,9	13,8	17,3
71	28,0	0,8	24,1	31,9	14,5	18,2
72	28,0	0,8	22,0	29,5	16,3	18,2
73	33,9	0,7	22,0	35,1	13,6	21,8
74	25,7	0,7	24,0	30,9	16,1	21,7
75	19,7	0,8	22,6	28,7	14,8	20,0
76	24,3	0,9	23,2	27,0	11,3	21,9
77	28,8	0,8	25,5	32,2	12,6	22,2
78	13,4	1,0	21,5	30,2	15,1	21,0
79	15,5	1,0	19,1	30,1	13,0	21,0
80	12,2	1,2	26,8	35,5	13,1	21,0
81	12,7	1,1	26,7	36,4	11,6	21,0
82	15,9	1,1	26,8	34,0	10,2	21,0
83	15,0	1,1	27,6	34,7	9,5	25,0
84	21,7	1,4	20,6	35,8	11,4	25,4
85	22,4	15,5	21,6	35,0	12,5	21,8
86	24,9	18,1	24,4	42,0	10,5	20,1
87	27,4	17,0	30,3	42,4	10,3	21,6
88	25,0	19,9	29,4	40,3	10,2	13,6
89	23,6	19,8	38,6	42,2	11,2	11,9
90	23,1	18,7	38,7	44,9	11,2	21,1
91	27,8	17,4	33,9	40,8	13,4	20,0
92	17,1	18,7	31,7	41,8	13,4	18,9
93	14,7	23,1	30,8	40,3	13,4	18,0
94	28,8	22,1	31,7	39,4	13,6	17,3
95	40,4	20,7	25,0	43,8	16,0	17,8
96	33,3	18,5	25,0	40,0	15,8	17,9
97	29,7	17,0	29,2	47,8	14,2	15,4
98	40,6	15,9	25,0	44,5	17,7	14,0
99	42,2	16,4	29,2	40,9	15,3	9,4
2000	26,6	16,5	25,0	44,7	16,9	7,3
2001	35,0	18,5	25,0	45,9	16,4	9,5
2002	36,2	18,5	25,0	44,5	16,4	9,7
2003	36,2	18,5	25,0	45,0	16,3	9,7
2004	36,2	18,5	25,0	45,9	16,5	9,7

Källa/source: FAO

Bilaga 16. Import till viktiga importländer 1980 – 2004 (tusen ton).

	Kanada	USA	Kina	Japan	Korea	Tjeckien	Polen	Rum.	R. Fed.	SLK
1980	246	2423	0	726	15	0	47	18	0	0
1981	260	2534	0	708	0	0	7	10	0	0
1982	269	2665	0	758	1	0	0	3	0	0
1983	250	2450	20	576	1	0	0	0	0	0
1984	278	2557	20	682	8	0	0	6	0	0
1985	285	2971	40	680	1	0	0	0	0	0
1986	301	2943	36	765	4	0	0	3	0	0
1987	324	2940	41	775	9	0	1	0	0	0
1988	230	2874	21	760	13	0	10	0	0	0
1989	322	2926	12	774	21	0	8	0	0	0
1990	341	3099	14	758	22	0	8	5	0	0
1991	355	3229	9	803	315	0	153	8	0	0
1992	380	3531	20	777	171	0	199	19	13	0
1993	383	3513	30	913	146	103	145	24	19	0
1994	386	3694	93	929	138	120	178	33	382	57
1995	400	3664	160	874	122	161	245	71	504	63
1996	408	3777	513	819	124	148	256	51	309	81
1997	418	3773	547	885	136	133	270	40	661	67
1998	416	3913	539	865	86	116	302	50	477	61
1999	419	4295	432	983	168	131	348	50	378	62
2000	399	4031	594	1079	184	105	285	47	503	48
2001	405	3841	414	991	195	100	270	53	612	51
2002	417	3907	348	936	187	104	240	64	650	49
2003	423	3871	421	987	221	111	260	87	802	53
2004	442	3881	381	1026	200	149	258	110	858	50

Källa/source: FAO

Bilaga 17. Exportpriser i US\$/ ton från viktiga exportländer 1988-2004.

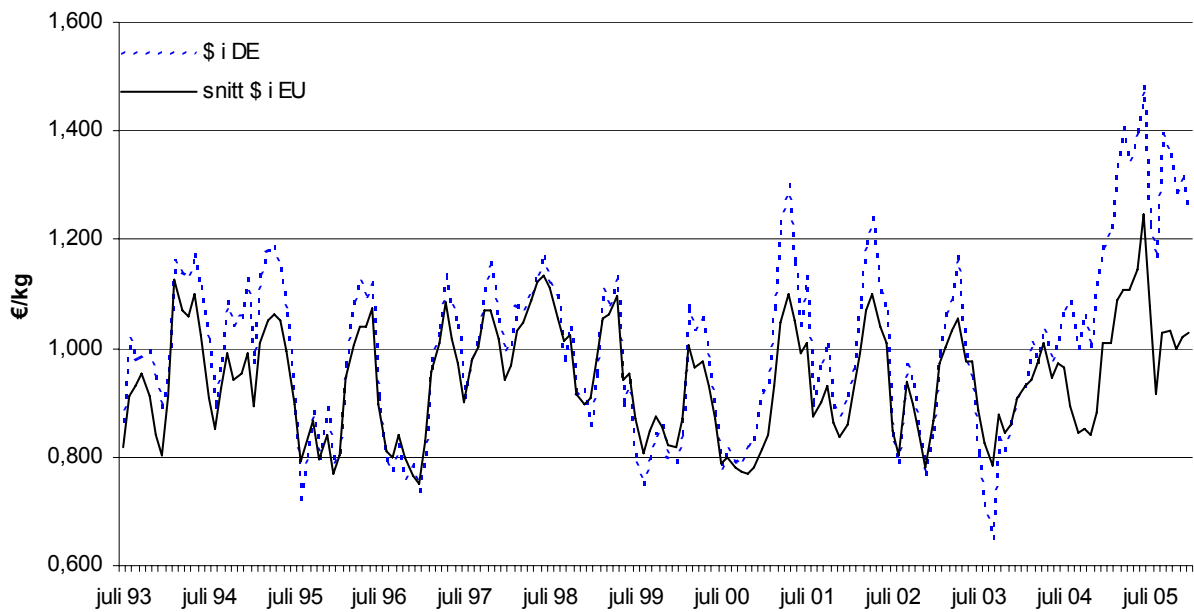
	Colombia	Costa Rica	Ecuador	Hond.	Panama	Dominica	Jamaica	St Lucia	St Vincent	Elfk.	Kamerun
1988	258	242	193	406	286	531	571	485	553	274	51
1989	264	242	214	420	289	489	448	501	503	249	175
1990	277	221	213	468	285	525	625	547	563	283	423
1991	275	248	266	446	278	555	659	591	594	312	431
1992	288	280	249	386	276	521	560	549	520	344	402
1993	269	287	215	331	291	444	477	436	398	371	134
1994	287	287	230	243	277	473	611	510	483	374	366
1995	317	336	223	230	276	509	552	496	447	448	404
1996	311	300	249	239	291	423	509	516	419	450	392
1997	317	290	294	249	296	459	594	470	438	342	275
1998	313	299	275	248	300	489	581	604	512	335	272
1999	299	282	238	330	307	519	629	494	510	318	261
2000	279	263	203	331	303	442	518	436	422	282	205
2001	273	256	208	455	287	465	420	436	409	275	188
2002	277	264	223	246	271	443	458	453	422	289	190
2003	273	271	232	247	273	493	526	469	442	362	226
2004	270	270	218	323	272	501	438	723	729		254

Källa/source: FAO

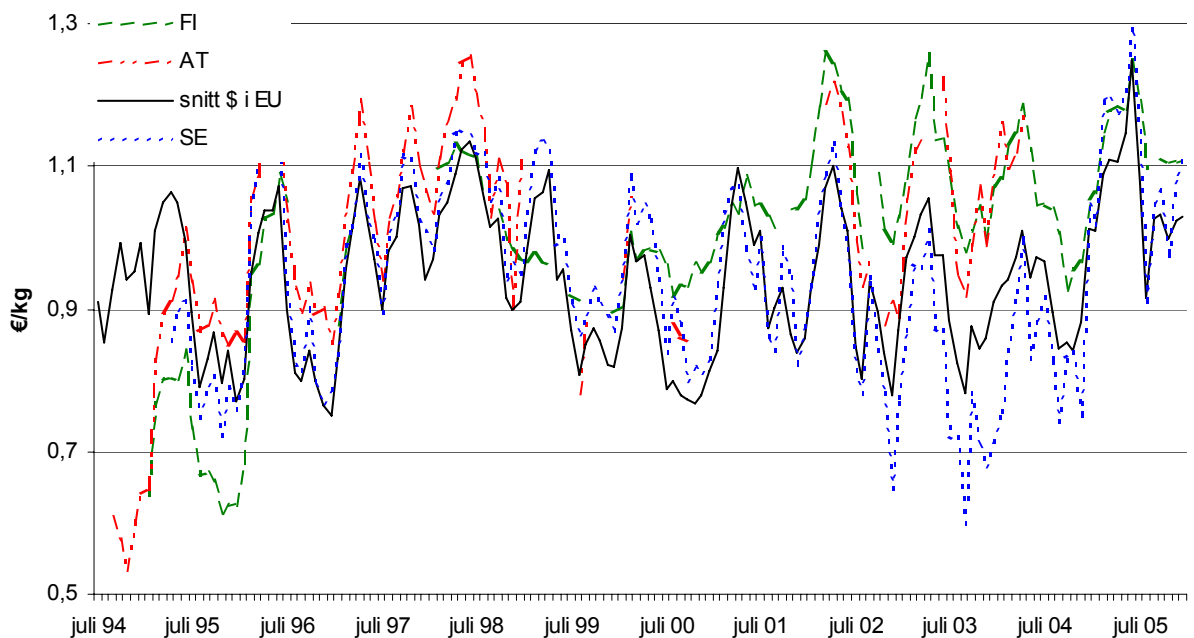
Bilaga 18. Svenska grossistpriser 1995-2005 (SEK/kg) (Källa/source: SCB, Statistics Sweden).

vecka	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1		6,50	6,96	8,42	9,25	7,58	8,02	9,01	8,15	7,28	
2		6,81	6,82	7,81	9,19	8,00	8,31	8,84		7,47	10,20
3		7,23	7,16	8,80	9,82	7,77	8,39		8,49	7,45	
4		8,17	7,67	9,23	9,48	9,16	8,82	8,97	8,75	8,04	10,20
5		9,17	8,39	9,21	10,48	9,61	9,11	9,39	9	7,04	10,86
6		9,14	8,76	9,42	10,12	9,71	9,14	9,73	9,03	8,33	10,86
7		9,35	8,50	9,41	9,94	8,72	9,15	10,42	9,02	8,32	
8		9,25	8,50	9,22	9,16	8,83	9,75	10,58	9,02	8,34	10,89
9		9,04	8,39	9,27	10,41	9,25	10,36	9,91	8,86	8,03	10,97
10		9,30	8,56	9,41	11,12	8,11	9,99	10,5	8,73	8,34	8,51
11		9,99	9,10	9,00	9,86	8,44	9,43	10,48	8,98	8,99	
12		10,08	9,60	9,73	10,99	9,04	9,46	9,76	9,39	9,57	10,80
13		9,96	9,93	9,78	9,61	9,17	9,87	10,8	9,64	9,73	10,85
14	8,52	10,02	9,85	9,73	10,12	8,64	9,85	11,03	9,56	9,84	10,85
15	8,62	9,08	9,82	9,86	9,37	8,89	9,61	10,78	9,37	9,51	
16	8,16	9,33	9,74	9,85	9,46	8,12	9,55	10,36	9,3	8,72	
17	8,59	9,63	9,57	9,53	8,41	8,68	8,69	9,97	8,86	8,52	10,88
18	8,60	9,45	8,97	9,62	8,63	8,06	8,54		8,89	8,65	10,89
19	8,73	9,27	9,02	10,10	8,12	8,22	8,54	9,63	8,02	8,65	11,17
20	8,71	9,45	8,59	9,88	8,50	8,93	8,36	9,62	7,70	8,58	11,33
21	8,49	9,85	8,99	9,87	9,08	8,74	8,36	9,79	8,00	8,64	
22	9,00	9,76	8,85	9,97	9,09	8,69	9,05	8,64	8,15	8,64	12,18
23	8,99	9,84	8,58	9,82	8,92	7,70	8,39	9,53	8,26	8,73	
24	8,73	9,55	8,34	9,86	8,28	7,51	8,56	9,43	8,43	8,97	12,16
25	8,53	9,07	7,90	9,80	8,27	7,40	10,08	8,57	7,91	8,67	
26	7,89	8,40	7,79	9,81	7,78	7,24	9,47	7,62	7,19	9,01	11,60
27	7,58	7,29	7,69	9,88	7,15	7,45	9,50	7,02	5,81	9,04	10,69
28	7,70	7,20	7,67	9,71	7,76	7,24	9,01	7,02	6,16		8,52
29	7,46	7,24	7,92		6,78	7,10	8,33	7,2	6,59	8,48	8,27
30	7,10	7,14	8,61	9,96	7,78	9,32	7,68	7,32	7,01	8,17	
31	6,90	6,86	8,89	9,63	8,02	7,62	7,55	7,56	7,21	8,16	8,55
32	6,97	6,40	9,09		7,38	7,78	7,62	8,23	6,95	7,63	8,97
33	7,26	6,32	9,15		7,73	7,79	8,43	7,57	6,47	7,50	9,35
34	7,39	6,96	8,79	9,60	7,94	7,10	9,33	9,47	6,05	7,18	9,37
35	7,65	7,09	8,93	9,24	8,01	6,28	10,18	9,6	5,76	7,02	9,75
36	7,65	7,38	8,52	9,60	8,90	7,80	9,33		6,40	7,12	10,68
37	7,81	7,67	8,48	10,07	8,23	7,10	10,18	8,69	6,82	7,38	10,59
38	7,61	7,51	9,22	10,11	7,91	6,28	9,90	8,17	7,63	7,95	10,55
39	7,39	7,56	9,80	10,38	7,82	7,79	9,33	8,27	7,78	8,56	
40	6,79	7,00	10,13	9,48	7,15	7,11	9,02	6,91	7,05	8,20	9,10
41	6,62	6,60	10,30	9,01	7,35	6,98	9,11	7,73	6,54	8,34	9,10
42	6,40	6,52	9,18	7,98	7,93	7,50	9,10	7,62	6,54	8,20	9,10
43	6,24	6,60	9,09	8,81	7,86	7,43	9,45	6,4	6,44	7,97	
44	6,51	6,48	8,99	9,47	7,70	7,11	8,76	6,11	6,47	7,55	9,49
45	6,82	6,63	9,01	8,44	7,72	6,92	8,11	5,91	6,94	7,33	9,99
46	6,49	6,49	8,97	8,86	7,68	7,65	7,95	6,06	7,04	7,30	10,17
47	7,05	6,44	8,47		7,41	7,61		6,7	7,09	6,38	10,57
48	7,09	6,48	7,89	9,62	7,33	8,00	8,25	7,52	7,47	7,13	10,66
49	6,56	6,60	8,79	9,45	7,88	7,39			7,45	9,87	10,77
50	6,78			9,45	7,36	7,74	8,95		7,36	9,75	10,63
51	6,49	6,75	8,59	7,98					7,45	9,58	10,57
52	6,53	6,99	8,49	8,95	7,44				7,36	9,58	

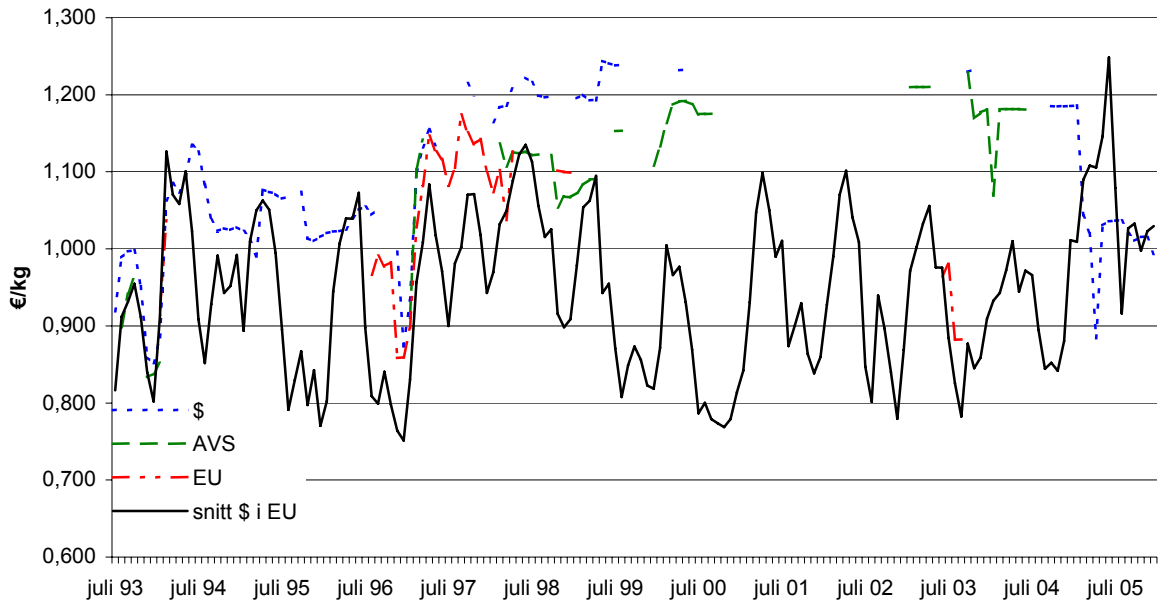
Bilaga 19. Grossistpriser i EU-länder.

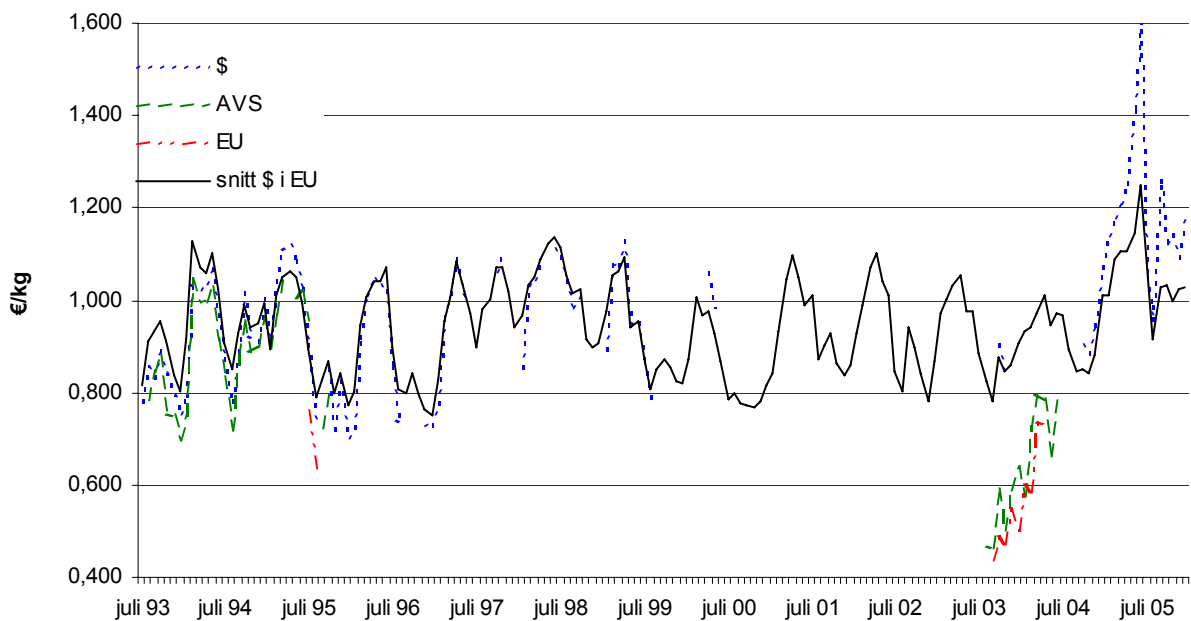
Priset på dollarbananer i Tyskland. The price of \$-bananas in Germany.

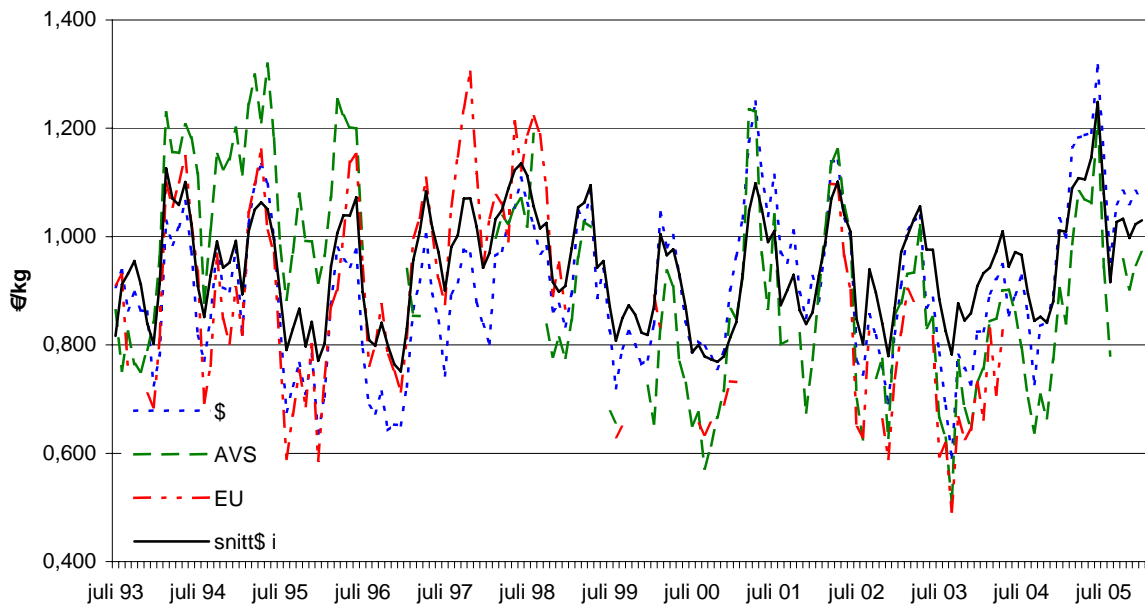
Priset på dollarbananer i Sverige, Finland och Österrike. The price of \$-bananas in Sweden, Finland and Austria..

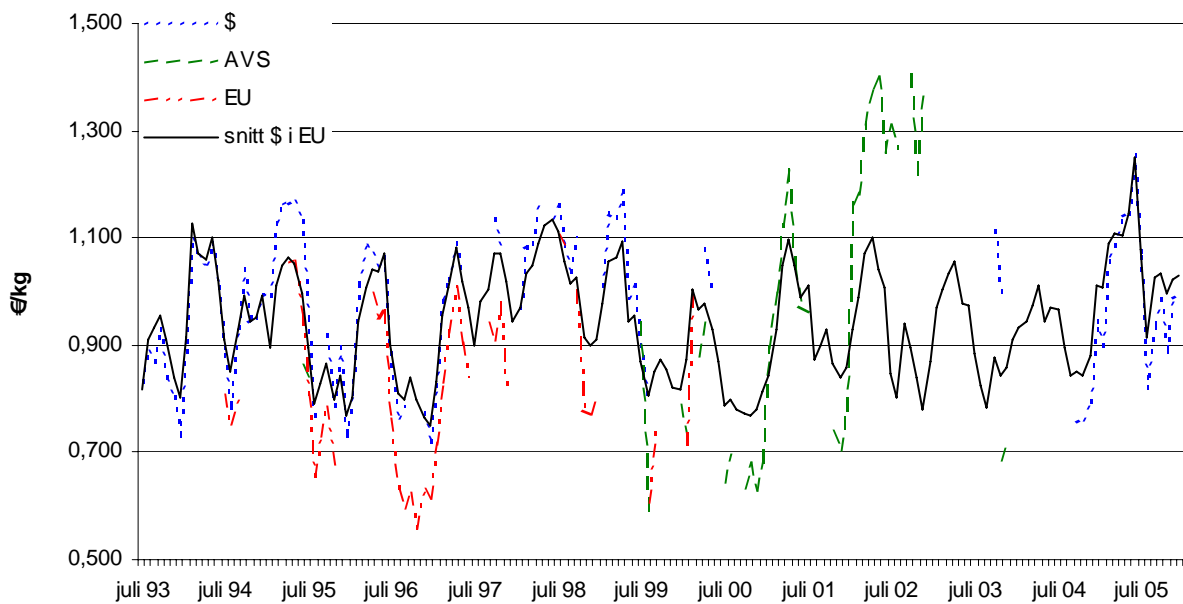
Priset på dollarbananer, AVS-bananer och EU-bananer i Irland. The price of \$-bananas, ACP-bananas and EU bananas in Ireland.

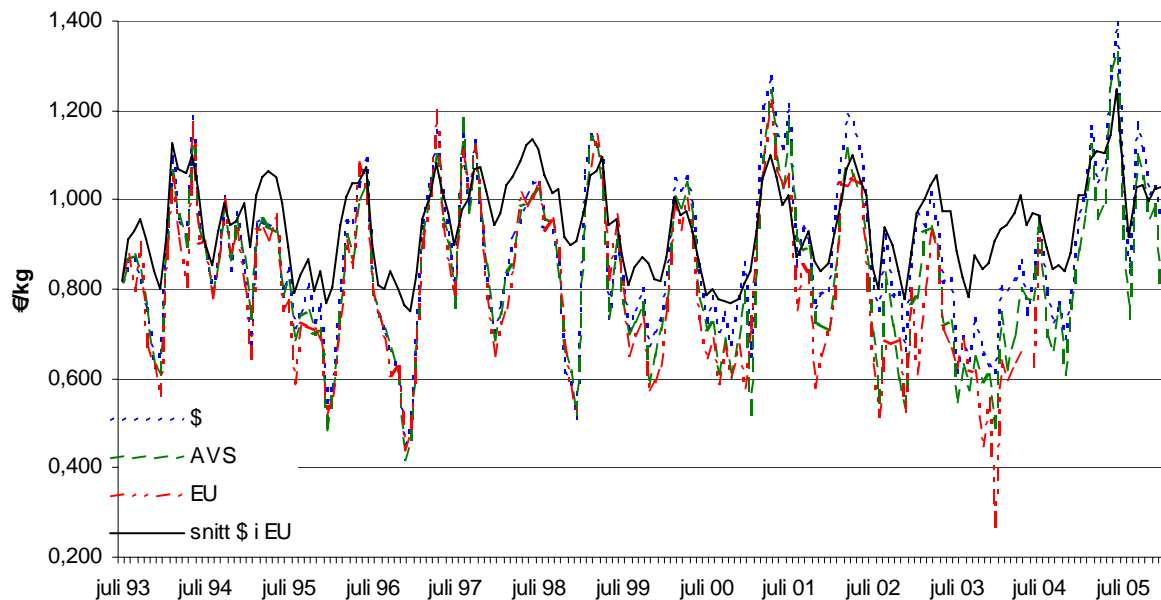
Priset på dollarbananer, AVS-bananer och EU-bananer i Nederländerna. The price of \$-bananas, ACP-bananas and EU bananas in the Netherlands.

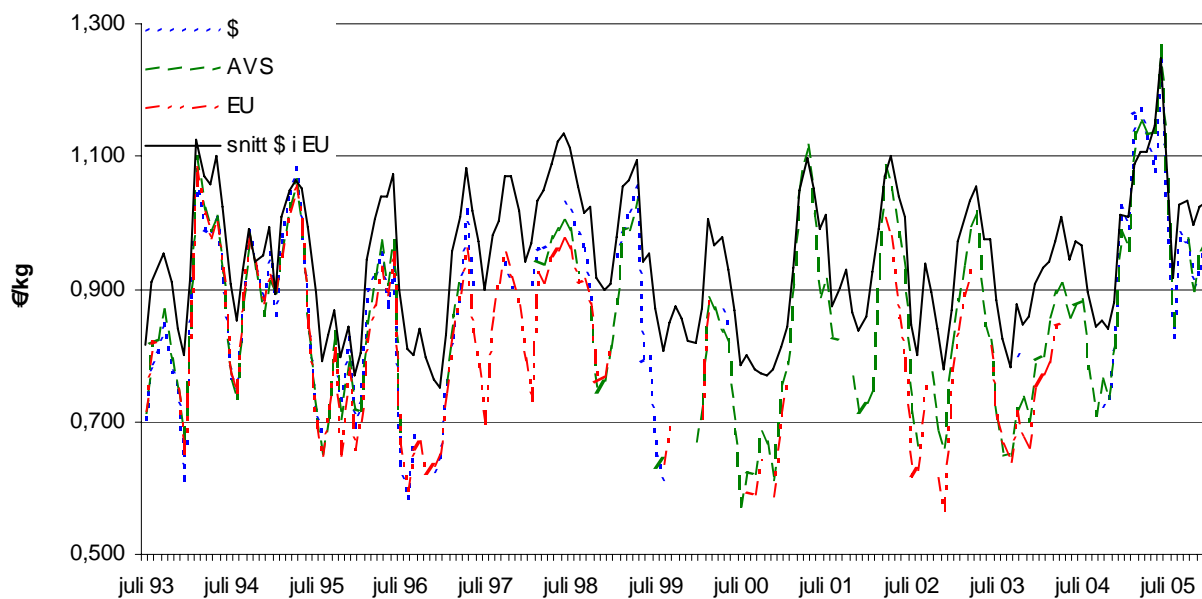
Priset på dollarbananer, AVS-bananer och EU-bananer i Danmark. The price of \$-bananas, ACP-bananas and EU-bananas in the Denmark.

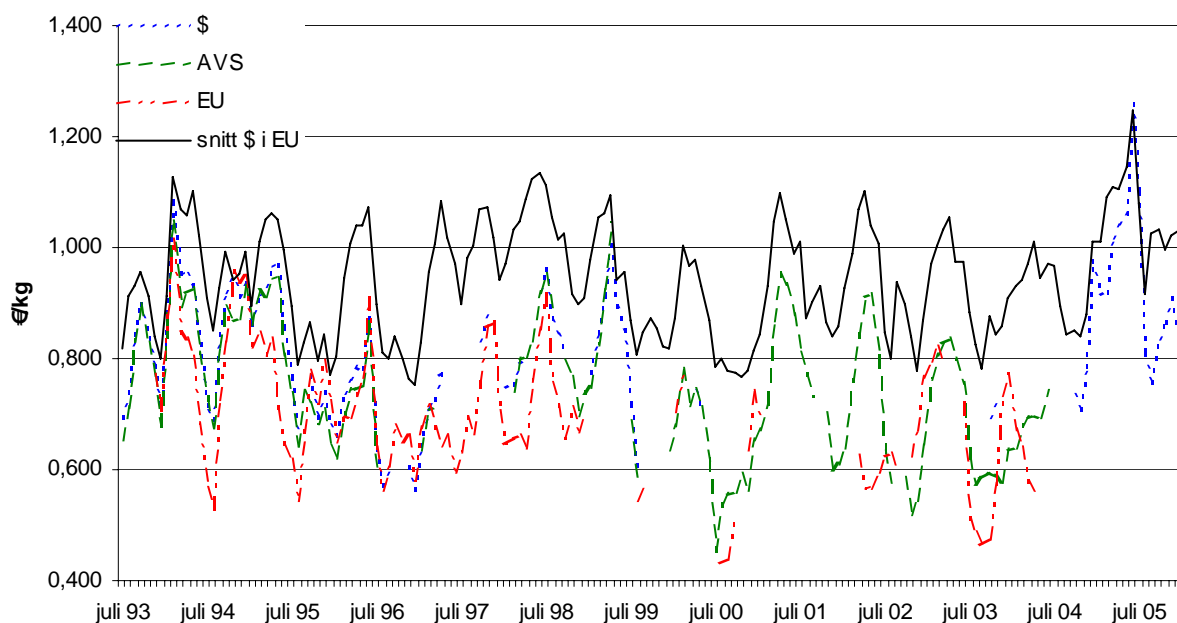
Priset på dollarbananer, AVS-bananer och EU-bananer i Belgien. The price of \$-bananas, ACP-bananas and EU-bananas in Belgium.

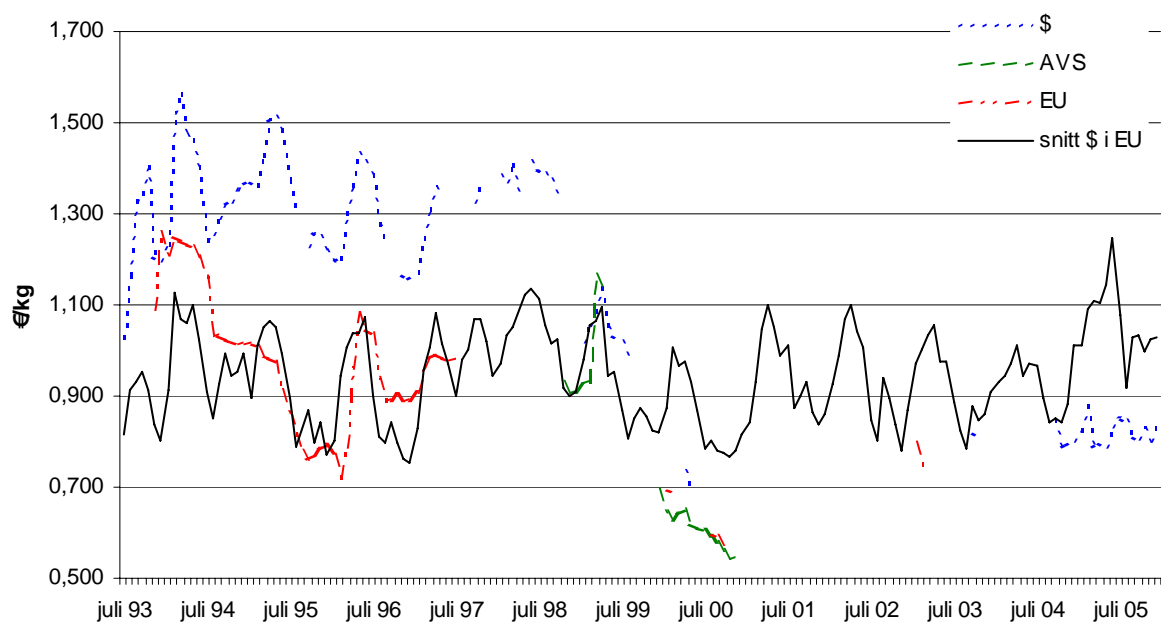
Priset på dollarbananer, AVS-bananer och EU-bananer i Storbritannien. The price of \$-bananas, ACP-bananas and EU-bananas in Great Britain..

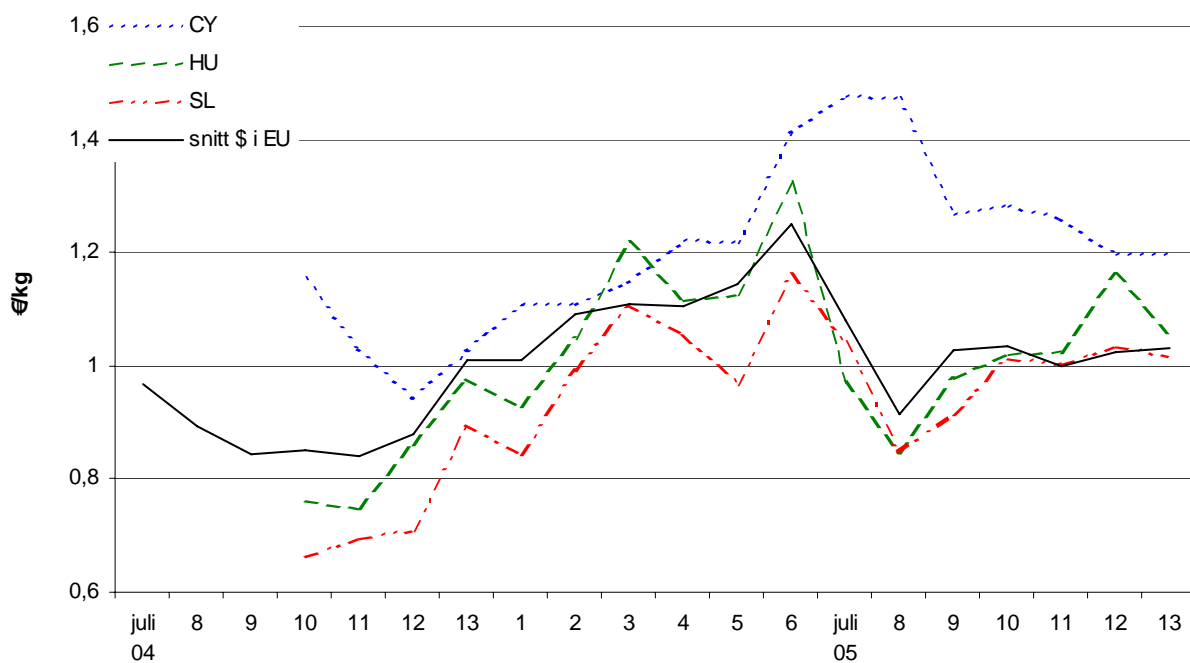
Priset på dollarbananer, AVS-bananer och EU-bananer i Frankrike. The price of \$-bananas, ACP-bananas and EU-bananas in France.

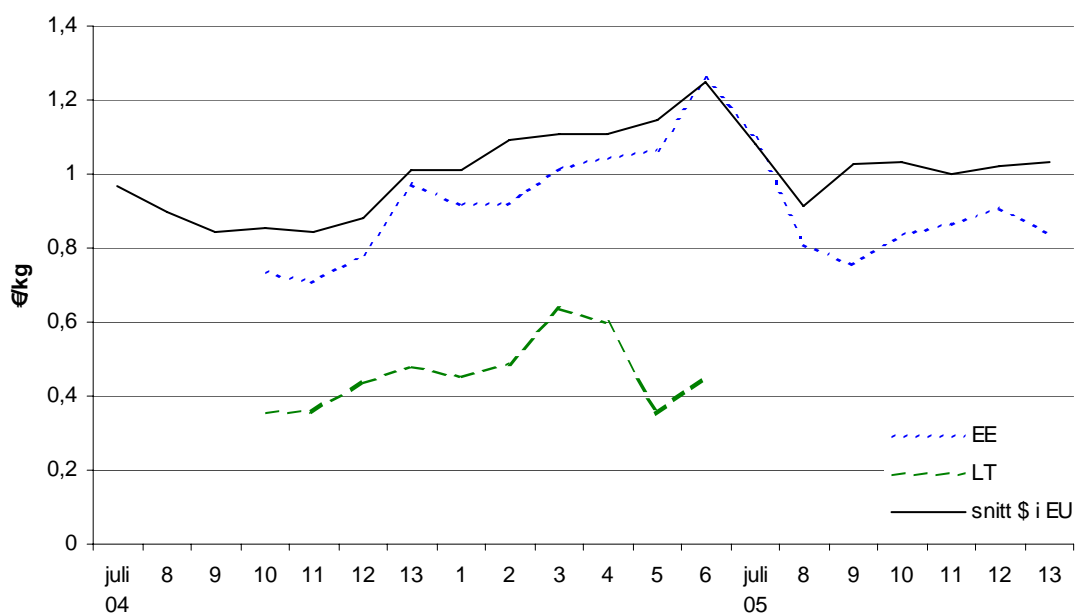
Priset på dollarbananer, AVS-bananer och EU-bananer i Spanien. The price of \$-bananas, ACP-bananas and EU-bananas in Spain.

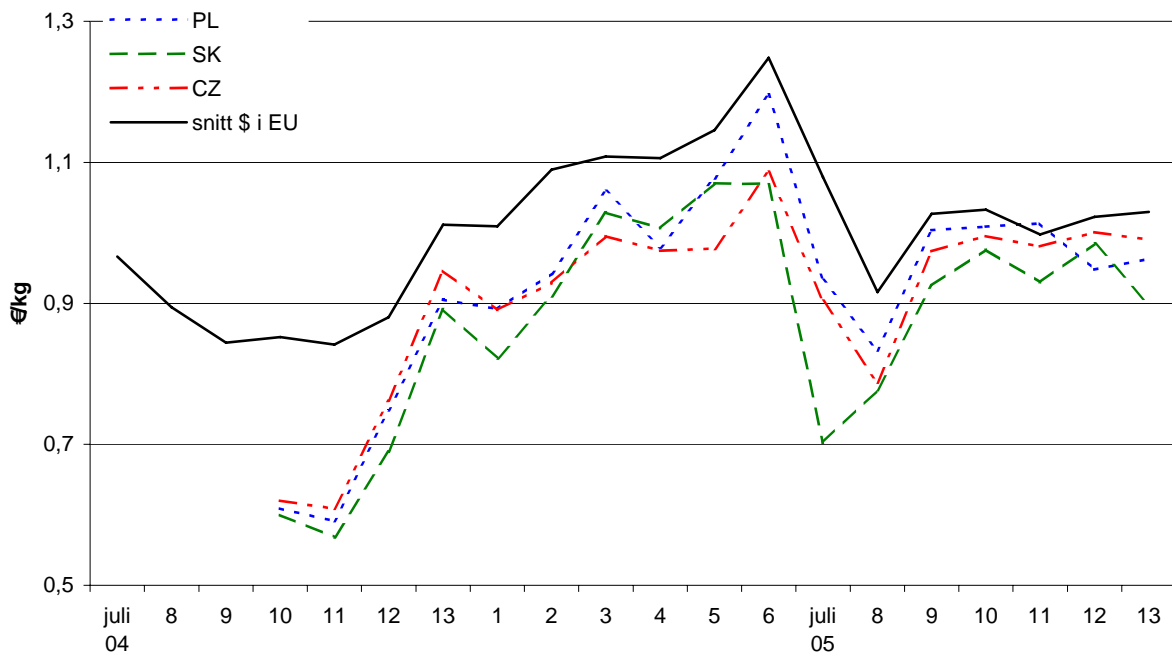
Priset på dollarbananer, AVS-bananer och EU-bananer i Grekland. The price of \$-bananas, ACP-bananas and EU-bananas in Greece.

Priset på dollarbananer i Ungern, Slovenien och på Cypern. The price of dollar bananas in Hungary, Slovenia and on Cyprus.

Priset på dollarbananer i Estland och Lettland. The price of dollar bananas in Estonia and Latvia.

Priset på dollarbananer i Polen, Slovakien och Tjeckien. The price of dollar bananas in Poland, Slovak Republic and Czech Republic.

Källa/source: EC-Commission.

Bilaga 20. Artiklar ur GATT- och GATS-avtalen

GATT

Ur Artikel I

General Most Favoured Nation Treatment

1. With respect to customs duties and charges of any kind imposed on or in connection with importation or exportation or imported on the international transfer of payments for imports or exports, and with respect to the method of levying such duties and charges, and with respect to all rules and formalities in connection with importation and exportation, and with respect to all matters referred to in paragraphs 2 and 4 of Article III, any advantage, favour, privilege or immunity granted by any contracting party to any product originating in or destined for any other country shall be accorded immediately and unconditionally to the like product originating in or destined for the territories of all other contracting parties.

Ur Artikel III

National Treatment on Internal Taxation and Regulation

4. The products of the territory of any contracting party imported into the territory of any other contracting party shall be accorded treatment no less favourable than that accorded to like products of national origin in respect of all laws, regulations and requirements affecting their internal sale, offering for sale, purchase, transportation, distribution or use. The provisions of this paragraph shall not prevent the application of differential internal transportation charges which are based exclusively on the economic operation of the means of transport and not on the nationality of the product.

Artikel XIII

Non-discriminatory Administration of Quantitative restrictions.

1. No prohibition or restriction shall be applied by any contracting party on the importation of any product of the territory of any other contracting party or on the exportation of any product destined for the territory of any other contracting party unless the importation of the like product of all third countries or the exportation of the like product to all third countries is similarly restricted or prohibited.
2. In applying import restrictions to any product, contracting parties shall aim at a distribution of trade in such products approaching as closely as possible the shares which the various contracting parties might be expected to obtain in the absence of such restrictions and to this end shall observe the following provisions:
 - a. Wherever practicable, quotas representing the total amount of permitted imports (whether allocated among supplying countries or not) shall be fixed, and notice given of their amount in accordance with paragraph 3 (b) of this Article;
 - b. In cases in which quotas are not practicable, the restrictions may be applied by means of import licences or permits without a quota;
 - c. Contracting parties shall not, except for purposes of operating quotas allocated in accordance with subparagraph (d) of this paragraph, require that import licences or permits be utilized for importation of the product concerned from a particular country or source;

- d. In cases in which a quota is allocated among supplying countries the contracting party applying the restrictions may seek agreement with respect to the allocation of shares in the quota with all other contracting parties having a substantial interest in supplying the product concerned. In cases in which this method is reasonably practicable, the contracting party concerned shall allot to contracting parties having a substantial interest in supplying the product shares based upon proportions, supplied by such contracting parties during a previous representative period, of the total quantity or value of imports of the product, due account being taken of any special factors which may have affected or may be affecting the trade in the product. No conditions or formalities shall be imported which would prevent any contracting party from utilizing fully the share of any such total quantity or value which has been allotted to it, subject to importation being made within any prescribed period in which the quota may relate.
3.
 - a. In cases in which import licences are issued in connection with import restrictions, the contracting party applying the restrictions shall provide, upon the request of any contracting party having an interest in the trade in the product concerned, all relevant information concerning the administration of the restrictions, the import licenses granted over a recent period and the distribution of such licenses among supplying countries; *Provided* that there shall be no obligation to supply information as to the names of importing or supplying enterprises.
 - b. In the case of import restrictions involving the fixing of quotas, the contracting party applying the restrictions shall give public notice of the total quantity or value of the product or products which will be permitted to be imported during a specific future period and of any change in such quantity or value. Any supplies of the product in question which were *en route* at the time which public notice was given shall not be excluded from entry; *Provided* that they may be counted so far as practicable, against the quantity permitted to be imported in the period in question, and also, where necessary, against the quantities permitted to be imported in the next following period or periods; and *Provided* further that if any contracting party customarily exempts from such restrictions products entered for consumption or withdrawn from warehouse for consumption during a period of thirty days after the day of public notice, such practise shall be considered full compliance with this subparagraph.
 - c. In the case of quotas allocated among supplying countries, the contracting party applying the restrictions shall promptly inform all other contracting parties having an interest in supplying the product concerned of the shares in the quota currently allocated, by quantity or value, to the various supplying countries and shall give public notice thereof.
4. With regard to restrictions applied in accordance with paragraph 2 (d) of this Article or under paragraph 2 (c) of Article XI, the selection of a representative period for any product and the appraisal of any special factors affecting the trade in the product shall be made initially by the contracting party applying the restriction; *Provided* that such contracting party shall, upon the request of any other contracting party having a substantial interest in supplying that product or upon the request of the CONTRACTING PARTIES, consult promptly with the other contracting party or the CONTRACTING PARTIES regarding the needs for an adjustment of the proportion deter-

mined or the base period selected, or for the reappraisal of the special factors involved, or for the elimination of conditions, formalities or any other provisions established unilaterally relating to the allocation of an adequate quota or its unrestricted utilization.

5. The provisions of this Article shall apply to any tariff quota instituted or maintained by any contracting party, and in so far as applicable, the principles of this Article shall also extend to export restrictions.

GATS

Artikel II

Most favoured Nation Treatment

1. With respect to any measure covered by this Agreement, each Member shall accord immediately and unconditionally to services and service suppliers of any other Member treatment no less favourable than that it accords to like services and service suppliers of any other country.
2. A Member may maintain a measure inconsistent with paragraph 1 provided that such a measure is listed in, and meets the conditions of, the Annex on Article II Exemptions.
3. The provisions of this Agreement shall not be so constructed as to prevent any Member from conferring or according advantages to adjacent countries in order to facilitate exchanges limited to contiguous frontier zones of services that are both locally produced and consumed.

Artikel XVII

National Treatment

1. In the sectors inscribed in its Schedule, and subject to any conditions and qualifications set out therein, each Member shall accord to services and service suppliers of any other Member, in respect of all measures affecting the supply of services, treatment no less favourable than that it accords to its own like services and service suppliers.
2. A Member may meet the requirement of paragraph 1 by according to services and service suppliers of any other Member, either formally identical treatment or formally different treatment to that it accords to its own like services and service suppliers.
3. Formally identical or formally different treatment shall be considered to be less favourable if it modifies the conditions of competition in favour of services or service suppliers of the Member compared to like services or service suppliers of any other Member.

Bilaga 21. Cotonouwaivern med bilaga för bananer.

Cotonouwaivern

Considering that, in light of the foregoing, the exceptional circumstances justifying a waiver from paragraph 1 of Article 1 of the General Agreement exist;

Decides as follows:

1. Subject to the terms and conditions set out hereunder, Article I, paragraph 1 of the General Agreement shall be waived, until 31 december 2007, to the extent necessary to permit the European Communities to provide preferential tariff treatment for products originating in ACP States as required by Article 36.3, Annex V and its Protocols of the ACP-EC Partnership Agreement, without being required to extend the same preferential treatment to like products of any other member.
2. The parties to the Agreement shall promptly notify the General Council of Any changes in the preferential tariff treatment to products originating in ACP States as required by the relevant provisions of the Agreement covered by this waiver.
3. The Parties to the Agreement will, upon request, promptly enter into consultations with any interested member with respect to any difficulty or matter that may arise as a result of the implementation of the preferential tariff treatment for products originating in ACP States as required by Article 36.3, Annex V and its Protocols of the Agreement; where a member considers that any benefit accruing to it under the General Agreement may be or is being impaired unduly as a result of such implementation, such consultations shall examine the possibility of action for a satisfactory adjustment of the matter.

3bis With respect to bananas, the additional provisions in the Annex shall apply.

4. Any member which considers that the preferential tariff treatment for products originating in ACP States as required by Article 36.3, Annex V and its Protocols of the Agreement is being applied inconsistently with this waiver or that any benefit accruing to it under the General Agreement may be or is being impaired unduly as a result of the implementation of the preferential tariff treatment for products originating in ACP States as required by Article 36.3, Annex V and its Protocols of the Agreement and that consultations have proved unsatisfactory, may bring the matter before the General Council, which will examine it promptly and will formulate any recommendations that they judge appropriate.
5. The parties to the Agreement will submit to the General Council an annual report on the implementation of the preferential tariff treatment for products originating in ACP States as required by Article 36.3, Annex V and its Protocols of the Agreement.
6. This waiver shall not preclude the right of affected members to have recourse to Articles XXII and XXIII of the General Agreement.

Cotonouwaiverns bilaga för bananer

The waiver would apply for ACP products under the Cotonou Agreement until 31 December 2007. In the case of bananas, the waiver will also apply until 31 December 2007, subject to the following, which is without prejudice to rights and obligations under Article XXVIII.

- The parties to the Cotonou Agreement will initiate consultations with Members exporting to the EU on a MFN basis (interested parties) early enough to finalize the process of consultations under the procedures hereby established at least three months before the entry into force of the new EC tariff only regime.
- No later than 10 days after the conclusion of Article XXVIII negotiations, interested parties will be informed of the EC intentions concerning the rebinding of the EC tariff on bananas. In the course of such consultations, the EC will provide information on the methodology used for such rebinding. In this regard, all EC WTO market-access commitments relating to bananas should be taken into account.
- Within 60 days of such an announcement, any such interested party may request arbitration.
- The arbitrator shall be appointed within 10 days, following the request subject to agreement between the two parties, failing which the arbitrator shall be appointed by the Director-General of the WTO, following consultations with the parties, within 30 days of the arbitration request. The mandate of the arbitrator shall be to determine, within 90 days of his appointment, whether the envisaged rebinding of the EC tariff on bananas would result in at least maintaining total market access for MFN banana suppliers, taking into account the above-mentioned EC commitments.
- If the arbitrator determines that the rebinding would not result in at least maintaining total market access for MFN suppliers, the EC shall rectify the matter. Within 10 days of the notification of the arbitration award to the General Council, the EC will enter into consultations with those interested parties that requested arbitration. In the absence of a mutually satisfactory solution, the same arbitrator will be asked to determine, within 31 days of the new arbitration request, whether the EC has rectified the matter. The second arbitration award will be notified to the General Council. If the EC has failed to rectify the matter, this waiver shall cease to apply to bananas upon entry into force of the new EC tariff regime. The Article XXVIII negotiations and the arbitration procedures shall be concluded before the entry into force of the new EC tariff only regime on 1 January 2006.

Jordbruksverkets rapporter 2006

1. Bioenergi – *ny energi för jordbruket*
2. Sveriges utrikeshandel med jordbruksvaror och livsmedel 2002–2004
3. Betesmarkerna efter 2003 års jordbruksreform – *hot och möjligheter*
4. Miljöeffekter av träda och olika växtföljder – *rapport från projektet CAP:s miljöeffekter*
5. Översyn av känsliga områden enligt nitratdirektivet
6. Tio år i EU – *effekter för konsumenterna*
7. Returförpackningsutredningen
8. Kostnader för hanteringen av olika EG-stöd finansierade från EG:s jordbruksfond 2005
9. En översyn av lagstiftningen om bisjukdomar – *förslag till hur bekämpningen av bisjukdomar ska bedrivas*
10. Kulturhistoriska bidrag och särdrag – *uppföljning och utvärdering av miljöersättningen till natur- och kulturmiljöer*
11. Marknadsöversikt – *Etanol, en jordbruks- och industriprodukt*

Rapporten kan beställas från
Jordbruksverket,
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
Fax 036 34 04 14
E-post: jordbruksverket@sjv.se
Internet: www.sjv.se

ISSN 1102-3007
ISRN SJV-R-06/12-SE
SJV offset, Jönköping, 2006
RA06:12